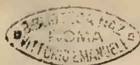

cet ouvrage est rare et curieux. le traité de loco conceptionis christi est un monument de la sottise et de la barbarie des theologiens vraiment risible. l'auteur a dans ses vers de la verve de la concision et de la force . . -

Tozo IIº
y colophon

¶ FRATRIS BAPTISTAE MANTVANI CARMELITAE THEOLOGI AD PTOLEMEVM GONZA. VIRVM MAGNIFICVM EQVITEMQVE AVRATVM CONTRA DETRACTORES DIALOGVS.

CVM GRATIA ET PRIVILEGIO VSQVE AD QVATTVOR ANNOS.

Ristianorum fastorum diuinum opus ac imortale ingenijs policioribus iam diutine Exoptatum. nunc Demum in lucē Exit per te Stephane. S.T.Magister. Eruditissime quo factum est vt non minus tibi quā Baptistæ musarū lampadi fulgentissimo debeamus. Nam vt Iurisconsulti vtar sententia: paria sint aut nō multum omnino distantie non esse quidpiam vel ad publicam vtilitatem nō apparere. quid ꝙ opus per se optimum longe melius sedendo reddidisti siquidem illud verissimum est & Experitissimo philosophie sacrario depromptum. Omne bonū eo fieri melius quo cōmuniꝰ efficiatur. Huc accedit ꝙ nec citra laborem in mēsium nec sine sumptu maximo id prestare elegantioris emūctiorisꝗ litterature hominibus potuisti. Sio.n.ego parum ornatissime qui cumantea sepissime de hac. Editione cōmunicasti/quos labores que pericula quas rei familiaris alioquin tenuissime iacturas feceris dum per alpes & salebrosos mōtes. Hisꝗ redisꝗ vidtotiens. Tu autem vt tandem pro virili & rem litterariam iuuares & Christianam religionem ꝙ maxime augeres & omnibus vere studiosis plurimum ꝓdesses oīa contēpsisti. Illud Chatonis optime tenens ferrum si non vtaris obduci rubigine animi vigorem relanguescere/nixi preclaris negotijs. Exerceas. pro his omnibus illud imprimis lucri non mediocris loco tibi ponendum est: parum amplissime/ꝙ felicissime voti tui compos factus es. Et si vt Plinius inquit deus est mortali iuuare mortalem non metus officio nec te certasse priorem peniteat/siquidem ex hac editione immortalis omnino futurus es qui non solum mortalem vnum pro vniuersos nec mortales tantum pro diuos ipsos hoc perpetuo & in mortali munere tibi

deuinxisti/ De laudibus autem auctoris nihil attinet im-
presentiarum dicere id.n.opus alterum Baptistam Exi-
geret verum ꝙ potest vir huius sacratissimi vatis semper
cultor & admirator maximus id facio & Thimantis
Exemplo libentissime vtor qui Ephigeniã pingens cum ce
terorum affabre expressisset agamẽnonis patris vultum
vello obtexit ꝙ in morte filie paternam affectionẽ nequi-
ret pro dignitate satis explicare. Vale & ad reliqua mun
di ornamẽta salutaria diuulganda quã citissime propera
& humanuꝫ genus talibus muneribꝰ indies magis atqꝫ
magis tibi obligaueris Ticini.12.Kalen.Februa, 1516.

¶FRATRIS BAPTISTAE MANTVANI CARMELITAE THEOLOGI AD PTOLEMEVM GONZA. VIRVM MAGNIFICVM, EQVITEMQVE AVRATVM CONTRA DETRACTORES DIALOGVS.

Vm inductus Calumnijs meorũ Criticorum Magnifice Ptolemee frater suauissime Disputatiunculam quandã de vitijs linguæ/quam tibi dedicarem scribere statuissem Colloquutores feci Barthol̃emeum Brunatiũ: & Alexandrum fratrem nostrum ambos preclaros iurisconsultos & nostræ Cathedralis ecclesiæ Canonicos: Hi nãq̃ sunt vt scis Viri integerrimi/& tali nequitia minime inquinati/quod multum ad propositum facere videbatur. Qui enim scelus aliquod volũt detestari in primis oportet eos ab illo esse liberos ne peccatum condemnando videatur semetipsos condemnare, & ne in eos dicatur illud Horatij. Cum tua peruideas oculis mala lippus inunctis Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum? Quod est simile illi euangelico. Festucam in oculo fratris tui vides: trabem autem quæ in oculo tuo est nõ consideras. Addẽdum etiam ꝙ auditores in huiusmodi dialogis/disputantium maiestas reddit attentos/dum putãt id leue esse non posse de quo ratiocinentur tales Viri: adhibetur etiam eis

fides maior: seruaturq́ illud qđ teste Ciceroē in libris de officijs a græcis πρεπον: a latinis Decorū appellat: cuius magna poetis solet esse cura. Si Leāder vel Paris aut alij qspiā ex eorū numero q venereis deliramentis sunt famo si ad defensionē pudicitiæ īduceret / & ad porādū cōtra lasciuiā / tota spectātiū scœna rideret: & licet accōmodate sciteq́ diceret / nulla tñ verbis eēt autboritas. Nam vt Augusti. inqt: oī ornatu soronis maius pōbusd vita dicētis. Recte igit supradictis viris dat boc munus vt de rebus grauibus viri graues loquant: & veri pbilosopbi p virtute cōtra vitia bellū gerant. Ipsos igit audies: & animū tuū dū Principi tuo vigilāter inseruis multa negotiorum mole laborantē correspōdētiū sermonū vicissitudine & multipliciū sententiarū varietate tanq̄ cuiusdā viridarij vel picturæ amœnitate recreabis. Aliam quoq́ prouētum ex boc lrario pdiolo potes pcipere. Cum.n.q̄ nā sit detractionis natura pspexeris, & quātū veneni possit expuere i eos presertim qui singulariter sicut tu apud reges & principes bonorantur cognosces ab ea tanq̄ a peste mor tifera tibi cauendum: & semper ac vbiq́ circunspiciendum ne viuendo in securitate quam iustitiæ cōsciētia parere consueuit, eius īsidijs inuoluaris. & licet boc munusculum tuis in me meritis & meo in te amori non respondeat / benigne tamen debes accipere: Nam si quid minus bz bic paruj effectj / supplere laborabit grādis affectus.

Vid agis o Brunatiæ ? immo quid pateris ? Videor enim videre & vultus est index / te animo vt solebas / non esse tranquillo: quo fit vt existimen / vel aduersi aliquid te incurrisse / vel sic tibi videri. Sæpenumero nanq́ vel influxu cœli / vt aiunt Astronomi / vel atræ bilis redūdātia vt medici pdicāt: vel dæmonū opa / vt ferūt tbeologi / Quædā nobis icūbit obscuri

tas aios ita grauãs/vt cã3 nesciẽtes plurimũ cõtristemur: Sæpe quoq; vigilãtes sõniamꝰdũ q̃dã imaginamur dura & aspa/q̃ curis iportũissimis nos iuoluũt. Quo fit vt cre dã eis q̃ de insania Horestis/de illusiõe Aiacis/de furore Herculis memorant̃ a priscis. Bru. Ita ẽ ꝑfecto/Ita est Alex, & Nauta maris/& aĩum corpis/& hoĩe3 mũdi huiꝰ tœdia sentire/iq̃etudĩne ferre/ꝑpeti onera ærũnasq; necesse ẽ: nec Iudicio meo sñia stoicorũ illa ꝓbãda ẽ/quæ negat sapiẽtẽ ꝑturbari. tãta btitas/eẽt enĩ beatitas/nõ est huiꝰ pſie/nõ ẽ huius vitæ: De cõstãti. Quidẽ viro dixit Hora. Si fractꝰ illabit̃ orbis/ipauidũ feriẽt ruiæ. Dictu id facile: factu ĩpossibile: Peripatetici/atq; Academici na turæ magis memores mihi vident̃ rectiꝰ sẽsisse: Cõcedũt nãq; eos q sũt ĩ felicitate cõstituti posse aĩo consternari/ de gradu deijci in miserias pelli: posse ẽt imo & dr̃e dum felices sũt/mlta metuere/puta ĩfamiã/dedecꝰ opprobria: Quæ q tiet ꝓbꝰ/q nõ tiet ĩpudẽs/stupidꝰ/& ĩsanꝰ. Alexã. Aiũt stoici Fortitudinẽ eẽ virtutẽ ꝑ æq̃tate/& bone state decertãtẽ: Tu vero videris segnibꝰ fauere/q tã meti culosam facis virtutem. Bru. Non faueo segnibus o Alexander. sed nolo virtuti tantum tribuere/vt eam dicam posse nos inouare/& ĩ aliã naturã trãsmutare. Oĩum naturarũ certi sũt limites/quos præterire nõ difficile solum est: s3 ipossibile. Admonẽt nos ita eẽ quæ græci poetæ de Phaethõtis curru: de Icari volatu: de gigãtũ bello fabulant̃: ꝑ hæc. n. dat̃ ĩtelligi verũ illud eẽ qđ vulgo dr̃. Qđ Natura negat nẽo feliciter audet. Hõ ẽ aĩal rõnale/qđẽ; s3 affectui ꝑturbationiq; subiectũ: hoc virtꝰ nõ tollit: sed moderat̃ & corrigit. Siĩis est virtus natãdi peritiæ quæ facit non quidem si in aquam cecideris/ne balneeris: sed ne submergaris: Qui fortiter agendi consuetudinem habet sic est per virtutem institutus/vt q̃uis timeat/timori

non cædat:sed honestatem seruet/ratiōi pareat: & vitæ pietatem anteponat. & vt quod sentio paucis aperiam: perturbatio cum rationem anteit,mala est: bona cū sequitur,Scis de Christo cum ad Lazari sepulchrum peruenisset esse scriptum/ꝙ turbauit semetipsum :fuit ille motus quidem regularis/quia non rationem appetitus/sed ratio appetitum anteuenit/& ad recte dolendum prouocauit: Recte inqꝫ dolendum/nam Calamitatibus amicorum ratio vult impendi querellas/mœrorem/cōmisserationem: Cum vero nos turbamur,semper vel plerumqꝫ primus in appetitu tanqꝫ in parte plæbeia/& minus circumspecta fit tumultus/& inde ī rationē deriuatus facit & ipsam mentem ineptire.Perturbationem ergo non damnamus/ Sed hysteron proteron/hoc est postremum/primum fieri vetamus.Quod vero de viris fortibus/vt de Hercule/de Theseo/de Achille/de Enea solet vulgo dici ꝙ periculis non cædebant/& sine metu pugnam inuadebant: nō sic accipiendum vt credamus eos nihil intus passos.Inqt enim. Hieronymus.Impossibile est īsensum hominis non irruere motum medularum:Calorem non sentire:ille laudatur:ille predicatur beatus qui statim vt cœperit cogitare interficit cogitatus.Vincēdus ergo primum est affectus qui est hostis intrinsecus/pauor infrenandus/sedandus appetitus/ratione mox libera contra hostem extrinsecum fortiter dimicādum:Quo fit vt pugili recte legitimeqꝫ certanti duplex si vicerit,corona sit debita: Vna de interiore/altera de exteriore hoste profligato.Vnde dicit scriptura.Meliorem esse patientem viro forti: & qui animo dominatur suo,expugnatore vrbium. Meministi o Alexan.meministi viri eius de quo in vitis patrum totiens legimus/ꝙ cum esset matrem iam vetulam/& rugis aratam trans flumen laturus/ne corpus muliebre con

trectaret/inuoluit manus palio/ & tali antidoto contra id venenū se muniuit. Alex. Memini o Brunatiæ: & pro tecto fatendum est vim concupiscibilem ferr per metuendam/quippe quæ peruersæ sit Naturæ: legum rationisq; inimica: fomes intemperantiæ/fons omnis nequitiæ: & omnium deniq; malorum incētiuum. Id Iacobus apostolus luculenter ostendit cum inquit: Vnusquisq; tentatur a concupiscentia sua abstractus/& illectus. Audi etiam Paulum melius q̄ stoici de homine sentientem. Video inquit aliam legem in membris meis/legi mentis meæ repugnantem. Bru. Quod ergo o Alex. de purgatorijs & de purgati aī virtutib9 tradidere philosophi. Quod. S. illæ cum affectibus pugnent/& istæ vitis perturbationibus sine molestia degant/Simile deliramentis reputarim: audierant fortasse dum disciplinæ gratia vagarentur & ægyptum peragrarent/vbi olim Moses & Abraā reliquerant veritatis quædam vestigia/non nihil de statu innocentiæ/de vi naturæ ītegræ/nec dum per peccatum deprauatæ: & id male intellectum pigmento græcitatis liniuerunt: Dum enim quæ Moses traddidit subfurari student/corticis nitore delectati quæ intus laterent non viderunt: De naturæ integritate dicebantur/quæ de omni statu dixit. Zeno Si adam in innocentia perstitisset/ nec persuasori malo consensisset/vt est theologorum communis opinio/ratio principatum tenuisset: Principatum inq̄ nō Democraticum/qualis est Genuensium: Non Aristocraticum/qualis est Venetorum: Sed despoticum ac monarchicum qualis est regum ac Imperatorum. Imperasset ratio/paruisset appetitus sempiterna seruitute compeditus. At natura viciata per peccatum, solutæ sunt inducie: sensui tergiuersandi data licentia: virium animæ regnū perturbatum: & æterna īter eas orta discordia. Putauerūt

ergo philozophi rebellionis causam nesciẽtes/ posse nos in statũ inocẽtiæ/si tñ debet stat⁊appellari ĩ quo tã paucis horis hõ ꝑmanserit / virtutis bñficio reuocari: sed longe aliter sese res habet: Quid enĩ sibi vult o Alex. paradisi portæ custos adhibit⁊ q volẽtes ĩgredi submoueret? Hic nimirũ dat intelligi/nõ posse in statũ illum nos reuerti. Dñs nr̃ iesus xp̃s vir mẽte et corpe cõsummatissim⁊/ cũ mercãtes in tẽplo flagellauit/cũ nummulariorũ æs euertit ita cõmotus est: Cũ misert⁊legit sup turbã/Cũ fleuit Lazarũ quatriduanũ/misericordiæ affectũ p̃se tulit. Quid dicẽdũ est de illo loco/Cœpit cõtristari/& mestus esse? Itẽm de illo/Tristis est aĩa mea vsq ad mortẽ? Et de illo itẽ vbi dicit. pre agonia sudasse sanguinẽ, Nõne vident hæc esse hoĩs signa ꝑturbati? Qd̕ cõsidim⁊ igit stoicos? Quid inter Peripateticos. vestigãtes Quid ab Academicis mẽdicamus quod exẽplo xp̃i abũde ꝑdocemus? Terẽtian⁊ Cremes mihi semꝑ visus est zenone cordatior/is enĩ Menedemũ suadere volentẽ ne se maceraret/sic alloqtur. Homo sum: humani a me nihil alienũ puto : Phocylidis græci viri sapientissimi verba sunt ista κοινα παθη παντῶν. passiones sunt cõmunes. Citetur mater xp̃i: Citetur & Iosephi eius marit⁊/in qbus profligat⁊. erat appetitus: Ipsa tamẽ dixit teste euãgelista Fili quid fecisti nobis sic? ego & pater tu⁊ dolẽtes quærebam⁊ te: perturbationẽ cõfitet/quæ dolere angi se testatur. Sed qd iputam⁊ ista Zenoni? Qd̕ obijcim⁊ hoc Chrysippo. q fuerũt pricepes stoicorũ nõ fuit eorũ ista sentẽtia: sed quorũdã aliorũ pseudo stoicorũ: Qd̕ Aul⁊Gelius ĩ noctibus atticis apte luculẽterq ꝑtractat: Et ĩ nono de Ciuitate dei repetit Aug. Aiũt enĩ isti authores p̃clarissimi/extare librũ stoici Epicteti ĩ quo scripta erãt q̃ zenonis et chrysippi decretis cõgruerẽt: et vt aiũt ĩ eo lege-

bat Animi visa quæ phātasiæ appellātur, phiberi non posse/qn aīs icidāt: et cū ex reb9 fiūt terrificis necessa rio pcelli ēt sapiātes/ex iprouiso nāqꝫ irruūt/anteq̄ rō possit accurrere: sed i ptāte hoīs esse rationē expectare: et inter stultū/& sapientē hoc interesse/q subito ipetu sūtios fugetur: sapiēs vero locū nō deserat/nec opinio nē mali recipiat: nec ph. fātasijs accōmodet mētis assen sum: sed fortiter retineat ppositū/et verā icōcussa mē te sentētiā. Alex. Postq̄ vt inqs et stoicis placet / sapiæ pturbatio nō repugnat/si sit ratiōis lege cohercita/te p turbatū possum9 cōfiteri. Sed velim a te doceri qd cōti gerit tibi aduersi: Q ūo id feras nō regro: Nā cū te sciaꝫ esse sapientē/quin decēter feras non diffido. Bru. liceat hic pauca pfari vt possim luculēti9 respōdere. A peripa teticis definit Virtus q sit mediocritas nō i ndiuisibilis: sed spaciosa/et late porrecta/vt nō sit necesse in pūcto cūsistere hoc est vno tātūmodo bū agere: Et mediocri tati huic termināde pfecit Aristoteles sapiētē: cui9 sit de finire vbi nā sit mediū: & an actio moralis discedat ab eo. Sed tā varia sunt eorū iudicia q sapiētes et sunt & habent vt ab ipsis quoqꝫ de huiusmodi e medio cōtēda tur. Q ui eni natura est seuer9 vt Cato/i Cōiuratiōe de phēsos vult occidi: Q ui vero hūior est/ vt Cæsar di ctator/vlt relegari: et i statuēdo medio discordat: Et q dē vt horat: inqt. Est mod9 i reb9/sūt certi deniqꝫ fines Q uos vltra Citraqꝫ neqt cōsistere rectū. Fines istos eē facile cōcludit: sꝫ eos sine errore disqrere/ verbis expli care/nō plane ē facile: fctō aūt cōseq difficilimū. Q uæ rūt pictores ac Geometræ Vtrū difficili9 man9 ne dex teritate pfectū semel circulū d'scribere: vel i Circlo cē trū subito iuenire: Sꝫ id vt cūqꝫ sit/hoc certe cōfessuꝫ ē/ arduā rē esse mediū i virtute cōspicari: Prope eni infini torū habenda est rō/puta personarū/rerum/temporū

locorum/Casuum presentium/ac futurorum/habitudinis corporum & consuetudinum/& cæterorum / quæ quia connumerare nimis est longum/Consulto pretereo/et ad interrogationē tuam me conuerto. Videor igitur vt tibi respondeam/in perferendis aduersitatibus/vel modiocritatē seruare/vel certe ab ea non longediscedere:Hæc mea sententia verum quia mea est/suspecta mihi est Te autē modo nactus de cuius sapientia certiores sumus æque mihi gratulor/ac si de auri dubitans bonitate forte fortuna indicē reperissem, Narrabo igitur tibi vt æquissimo Iudici aduersitatē meam: & quomodo eā feram:In te nāq; tria illa conspitio/quæ Plato in Gorgia bonum obiurgatorem vult habere.S.vt obiurgandum cognoscat/ amet/ & audeat:Audies igitur me patienter/ & vbi ex re esse iudicabis arbitratu tuo me interpellabis. Perturbationis mee causa est quædam Calunnia grauis/ & sontica contra vnum ex meis necessarijs sic fabrefacta/sic concinnata/vt accipi a plerisq; possit pro vera.Scis falsariorū mores.adulterinas merces sic expoliūt/ita interpollāt et māgonizāt/vt ipsi etiā in discernēdis eis fallantur artifices. Alex.Probe inqs o Bru.Due nāq; sūt vt Augu.inqt matres erroris Cōiūctio.S.et similitudo:vbi plura sic cōiungunt vt nō discernat facile cōmisura/ vnum pro alio sæpe se ingerit/& prestigium facit:deprehendimus id in Romanis structuris:vbi duo lapides sit copulantur/ vt quia iūctura visu nō cernitur/sic opus sensu tactus:Hinc natū vt scis/ Quod ad vnguem dicit/ tractū a marmorarijs/q vnguibus cōmissuraȝ explorabant:hæc de coniūctione/sic dixerim De similitudine vero apud Trāquillū legimus Iuuenem quendā gallū oris lineamentis ac toto corporis filo fuisse Augusto vsq; adeo similem/ vt senatores quoq; deluserit.Trāsit et ad virtutes ista deceptio:

habet enim teste Platone in Gorgia Viciū æmulationē cū virtute. Imitatur Audacia Fortitudinē: Crudelitas iustitiā: pusillanimitas modestiā Adulatio amiciciā: Auaritia parsimoniā. Calliditas prudētiā. Quo fit vt qui ad iudicandū sunt procliues facile prolabātur/sepius eludātur Et hic principum omnium Cōmunis est morbus, nimis enim auide/nimis incaute audiūt delatores: et cū arces et castella diligēter custodiāt/aures in custoditas semp̄ habēt. Apelles ille pictor tam illustris falso accusatus est a Discipulo Antiphilo apud Ptolemeū regē ægypti/q̄ Tyriæ defectionis conscius fuisset. Eo. N. tēpore Tyrus defecerat. cōtinuo Rex credul9 habēs pro cōperta veritate mēdaciū cepit altius furere/& minis ac cōtumelijs Apellā incessere: & nisi quidā ex Cōiuratis eum expurgasset erat prope diē capite plectendus. Postq̄ aūt fraus innotuit/erubuisse rex dicit: et p̄ illatis cōtumelijs Cētū talētis apellē donauit: eiq̄ Antiphilū: delatorē ī perpetuū seruum mācipauit. Bru. Ptoleme9 ī pricipio pueriliter: ī fine vero se gessit regaliter/cōfessus īgenue culpā suā: et moerentē amicū benigne consolatus. Sed pleriq̄ nō ita agūt: Nam si paulopost falsitatē deprehēderint/Credulitatis incautæ pudore confusi/nec intueri audēt reum/nec affari. Alex. Apelles imitatus suum periculum vt traddit. Lucianus authorr perlepidus pinxit Calumniā/pictura vero erat huiusmodi. Vir sedebat admodum auritus/Midæq̄ per similis: quem poete ferunt auriculas asininas habuisse. Hic accedenti calumniæ porrigebat manū: astabantq̄ ei due mulieres/Ignorātia/& Suspicio: e regiōe vero ad Iudicē stabat Calūnia forma per egregia/sed iram & indignationem pre se ferens/dexterāq̄ Iuuenem trahens manibus eleuatis heiulātem: Calumniā precedebat Liuor pallidulus/defecti senis gerens effigiē/Similisq̄ homini q̄

fuisset lōgo morbo afflictat⁊:seqbāt Calūniā duæ pediu seq̄ pulcbritudi,adulātes/& circa ei⁊ornatū satagentes: vni nomē fra⁊:alteri Insidiæ:Seqbāt & mulier veste i pluuiata ac lacera flēs vberti/& multū se macerās: & bāc eē volebat pniam: Quæ veniētē veritatē p̄spiciens/ pudore depibat: & talis Apellis erat pictura:ex qua Lucian⁊ Calūnie diffinitionē sic collegit.Calūnia est reū ab sentē latēs & sine cōtradıtōe credita accusatio.Bru.Probe Lucian⁊ cui⁊ cū eēm iunior/& græcæ lr̄aturæ opam īpēderē/lectiōe pfruebar.Alex.Putam aliqū falsū eē qđ legerā inueīs apđ Hierony. Impossibile.s. eē sine morsu boīm vitæ pūtis trāsire curriculū:& ad bonā famā sufficere putabā Innocētiā:secur⁊ viuebā:& testimōio Cōsciæ ac p̄sidio Iusticiæ fidēs/nibil a maledictis metuebā: mirabar cū Hieronymū legebā appellare detractores canes suos:& eorū latratib⁊ p singula opuscula rūdere.At vbi expimēto didici verissimū id eē qđ sine expimēto debebat psuadere ei⁊ autboritas/aīaduerti Aristotelē recte dixisse ī Iuuene sciam eē posse/prudētiā nō posse: traddi eni a p̄ceptorib⁊ pōt scia:sed ex lōgo rerū vsu/q nō cadit in Iuuenē/fit prudētia: Quo fit vt plurimū tēpori debeamus:sine quo neq̄ prudētia/neq̄ artiū cōsūmatio baberi possit.Sed contēplare o Brunatiæ qđ mibi mō venit in mētem/vt mūdus bic quē inbabitamus plenus sit fraudum & insidiarū:Insidiari voco quidpiam nocumenti clam moliri.Audi Virgi.conterraneum nostrum.

Toruia Leua Lupum sequitur:Lupus :ipse Capellam
Florentē Cytisum sequitur lasciua Capella

Sic poeta nr̄ aīantiū naturā & affectū oñdit.At nō solū in aīantib⁊/sed i oī fere ope Naturæ qđ Cœli āбitu cōtinet bōc īfelicitatis gen⁊ īuenies.Nā si Eudoxo/Hipparcbo/Petosyri/Necepso/Beroso/Epigeni/Firmico/Manlio/Ptolemeo/& Cœteris astronomis fidē adbibem⁊/si

gna e͡t Cœlestia sibi su͡t contraria/adeoq͡ inimica vt q͡d sit ab vno/destruat͛ ab alio. Omitto q͡ saturn⁹ sit maligynus. Iupiter benign⁹: Scorpius humid⁹: siccus Sagittarius: & q͡d ab eis cōtrarij p͡ducant͛ effect⁹: hæc em͡ sunt vbiq͡ iā vulgata: Elemēta quoq͡ Vt phisici & Aristo. p͡diderūt sibi insidiant͛: Ignis aerē: Aer aquā: Aqua terram nō cessat erodere/& exercent assiduā cū ppetua simultate discordiā: Nec Elemēta solū: sed ea e͡t quæ ex elemētis Natura cōposuit/rubigo segetes vrit: Erugo ferrū cōsumit: Tinea vestes: Teredo lignū: Cāpæ folia: Bruc⁹ olera: Blattæ libros semp̱ exulcerāt: Herbæ e͡t herbis īfestæ sunt: vtilib⁹ inutiles/fœcūdis steriles. Dixit e͡t Exopus vt in eius vita legisse me memini/ terrā malis herbis esse matrē: bonis nouercā. Est e͡t apud græcos illud Adagiū. Est qn͡q͡ dies mr͡/qn͡q͡ nouerca. V͛r ergo ex vniuersi naturalis hæc exorta. Si ergo a Natura sic affecti sum⁹ vt semp̱ disceptem⁹/nec remediū īueniri morbo isti/neq͡ culpa īputari vlla pōt: Quod em͡ est a Natura neq͡ īmutat͛/neq͡ imputat͛. Nascit͛ & aliud ex hoc incōmodū q͡ videl₃ Natura rerū oīum parēs & magr͡a/quasi cæcutiēs & q͡d agat ignara/videat͛ seipsā destructū ire: Nā si reb⁹ a se p͡genitis īdidit istud vir⁹ vt inicē digladient͛ seseq͡ destruāt/qūo nō p͡priū q̄rit īteritū? Nec p͡sisterē in hac q̄one si a p͡posito eēt alieā: S₃ rei de q̄ loq̄mur sic est ēnexa/vt illā cōsideranti ista se offerat. Quis ergo nō miret͛ in mutuū iteritū nos eē ita p̱nos/itaq͡ p̄cipites vt nū q̄ cessem⁹/aut verbo/aut facto colluctari? neq͡ id diuersarū gētiū est vitiū/vt lōginq̄tatē i cā eē dicas: in eadem vrbe vel oppido/i eadē gēte/i eisdē ædib⁹/intra eosdē parietes regnat hæc pestis. Taceo Syllas, & Marios/Catilinas/& Graccos/Cæsares/& Pūpeios: Cicerōes & Antonios: quos q͡ essent Allophyli respondere quis posset gratia destitutos. Venio ad sacras litteras in eodem

Rebecæ vtero duo Infantuli nondum in lucem æditi decertasse leguntur: vt ad id quod diximus intra eosdem parietes superaddi possit/ & in eodem vtero regnare hanc belluam. Duo primi fratres tanto se odio persequebātur/ tanto inuidiæ Zelo laborabant vt maior nequiuerit a minoris excidio temperare. Filij Iacob tanto in Iosepb stomacho exarserunt/ vt omnes dempto vno in eius mortem conspirarint: & ne sit īter eos quisq̄ innocens/ ipse quoq; qui dissensit in mortem consilium dedit de vēditione. Ambiuit Absalon regnum paternum/ & vsq; adeo insaniuit vt Dauid discedere/ & salutē quærere fuga coactus sit.

Bru. Tu more oratorio sermonē ampliasti p naturas rerum/ p bistorias antiquorū circūactus/ & enthymematibus ac exēplis argumentās: me vero opus est loq laconice/ & Dialecticorū more paucis agere. Cōditurꝰ mūdū Deus, vt varium & multiplex opus euaderet/ quædam fecit īcorporea/ quædam corporea: Corporeorum quoq; quædam perpetua vt Cœlestes orbes. Quædam mortalia vt inferiora. Mortalia quoq; diuisit ī ea quæ sunt simplicia/ & que composita. Simplicia philosophi dicūt elementa quorum cōbitu procreantur mixta, quæ bifariam sunt diuisa: Nonnulla enim fecit mox solubilia/ vt grādines/ rores/ pluuiæ/ pruinæ. Quædam perdurantia/ qualia sunt metallam: perdurantium etiam genus est multiplex. Nam pars eorum viuit/ pars est sine vita. & quæ vitæ sunt capacia non sunt vniformia: sunt. N. quæ sentiant: Sunt & quæ sensu careant/ vt arbores & berbæ/ licet poetæ dixerint Dryades/ & Napæas in eis viuere. Sententia quoq; placuit partiri in ratione vtentia/ qualis est homo/ & in ea quæ pollent solo sensu/ vt aues & pecudes. Hæc naturarū mundi breuis est summa. Quæ Deus voluit semper permanere contrarietatis fecit expertia/ vt

Cœlestes orbes & sidera: contrarietas enim semen est mortis: & ꝙꝙ Cœli partes videantur cõtrariæ, ꝙ hæc vt Saturn⁹ frigescere/illa vt Mars dicatur calescere/nõ tamen sunt contrariæ: non enim sunt illic istæ qualitates Calor, & frigiditas/siccitas humiditas: accidẽtales formæ: sed solum virtutes earum productiuæ. Saturn⁹ ergo frigidus non est ꝙ ipse frigeat: sed ꝙ frigus gignat: hoc est quod philosophi clamant per. scholas, quædã formis esse contraria, vt ignis & aqua, quædam virtutibus, vt piper & cãfora/Gingiber & rosa. Si dicas vlterius saltem Cœli ptes in hoc discordare, quia ꝙ Mars cõstruit/Saturnus dissoluit: respondetur paucis, ꝙ niti in contrarium non sit discordare: Respice funarios, seu restiones, quos græci vocant Schœnoplocos, quando funes contingunt vnus dextrorsum, alter sinistrorsum filum torquẽt. & videntur in effectu discordare, & tamen sunt concordes. Audi & Cantores, quando modulantur si qualitatem attenderis vocum, hoc est graue, & acutum tibi videbuntur sibi aduersari: Contraria nãq; sũt graue & acutum. Contraria enim vocant philosophi quæ sub eodem genere maxime distant: vt dulce, & amarũ sub sapore: album & nigrum sub colore: & similiter sub sono acutum & graue: Concordes tamen canunt quod Symphoniæ hoc est consonantiæ nomen ostendit. Cœli ergo partes seu sint animatæ sicut homo, seu habeant animas sibi assistentes, vt Nauis habet Nautas, non sibi aduersantur, sed Vnanimi consensu cunta pertractant: In inferioribus vero Naturis, in homĩe quoq; regnat discordia in alijs sine culpa, in homine cum culpa, ꝙ illa Naturæ necessitate ferantur: homo Volũtatis libertate fungatur: & ad id quod dicebas naturam esse cœcam, vt pote quæ per contrarietatem Naturarum, procurasse videat̃ suum

interitum.Responderi potest/rerum species a Deo pro‑creatas accepisse ab eo talē instinctum sibi controuersan‑di seseq̧ corrūpendi:quia nolebat eas semper subsistere: Cum vero subiungebas q̄ si Natura genuit nos tales vt colluctari semper studeamus/nō debere imputari ad pec‑catum quod nobis naturaliter est insitum/Sciebas credo posse respōderi duplicē in nobis esse naturam/vnam cō‑munē nobis & brutis:alterā quæ Dei gerat imaginem: De prima dixit Moses sensus & Cogitatio Cordis hūa‑ni prona est ad malū: & si sola eēt/soluta lege eēt/neq̧ peccaret.Ait enim Paulus se peccatum nescire nisi per le‑gem:Sed quia est coniuncta/ & sub secundæ potestate constituta sicut Agar sub sarra/si quid ea suadente p nos peccatur/nobis imputatur.De Iacob & Esau q̄ in ma‑tris vtero colluctarint.Hoc solum dicēdum est Collucta‑tionem illam a Natura non fluxisse: sed a Dei voluntate futuram discordiam sic significante: & de his p captu meo satis multa.Sed caue mi Alexander ne in tales sym‑plegades me demceps mittas.breui cymba nauigo.tantil‑læ naniculæ habenda est ratio.Alexāder. Apte me Chri‑sto venerande mi Brunatie respondisti:nodos omnes lu‑culenter exoluisti:& nisi tua singularis prudētia fuisset antea satis mihi perspecta/tam perplexis questionibus te non vexassem.Procedamus ergo nisi molestum est.Bru. Molestum ne dixeris/quod ab adolescentia vsq̧ ad hos canos iucundissimi diuersorij loco habuerim/studia.s.lit‑terarū:de quibus inquit noster Hierony. Ama scientiam scripturarum/& Carnis vicia nō amabis. Quod magis suaue/qđ magis cōueniens aīo pabulum q̄ disciplina mo‑ralis/quæ cōtinet legibus tā sacris q̄ Ciuilibus? Quid æq̄ amœnum q̄ percurrere gesta tot sæculorum/quæ narrat historia/videre abscondita Naturarū/quæ docet philoso

phia: Diuinarũ rerũ habere noticiã/quæ theologorum li
bris est inclusa. Hoc est quodãmodo esse Deũ: Oĩa scire/
oĩa videre/oĩa corã se habere: & aio cõplecti totũ orbẽ:
Pergamus igitur. Sed quia peripatetici satis iam fuimus/
Sedeamus. Alex. Bñ monẽti pareẽ vtiliter/sedeamus: &
ad detractionẽ nostrã reuertamur. Bru. De Calũnia di
cere inceperamus: sed q̃a susurratio/contumelia & detra
ctio ei sunt affines/& quodãmodo germanæ De naturis
earũ mixtim disputemus. Susurrationis Natura sicut no
men indicat est submisse loquẽdo discordiã inter amicos
seminare: hic est eius finis/huc sagittã mittit/huc vires in
geniumq̃ꝫ conuertit: & semꝑ pugnat cõtra concordiam.
Contumelia vero a contẽnendo dictabille amarissima cõ
citata salit ĩ faciẽ/pugnat cõuitijs/& nõ submissa voce/
Sed increpitando iacit opprobria/& proximi honorem
nititur cõculcare. Studet Detractor famam auferre: &
eam quoad potest Diasyrticis cauilationibꝫ laborat extin
guere vel obscurare. Calumniari vero est falso Crimina
ri/sicut supradixisti/cũ de Apellis pictura loquereris. Ve
nenosa hæc flagitia ferarum videnẽ naturã imitari. Fere
enĩ cũ pugnãt naturali sagacitate videẽ cognoscereq̃ ꝑ
te possint magis offẽdere vulpes cor cõprimit: Verticẽ
Accipiter rostro ptũdit: Iugulũ Lupꝫ petit cõtra quẽ mil
lo Canes armanẽ. Alex. Horũ q̃d grauiꝫ: Bru. Videvnũ
q̃dq̃ꝫ bõi q̃d auferat. Alex. Cõtra amiciciã susurratio mi
litat: Cõtumelia honorẽ. Detractio famã ꝑmit & dissi
pat. Tria ergo hæc amicicia/honor/& fama quẽ gradũ
hẽant iter hũana bõa disq̃ramꝫ: & q̃dẽ dicũt phi triplex
eẽ bonũ/aĩ/Corpis/atq̃ꝫ fortũæ. Aĩ vt virtꝫ corpis vt sa
nitas. Fortũæ vt diuitiæ. Et ipsa hæc tria de q̃bꝫ ẽ sermo.
de amicicia tñ dubitaẽ d̃ quo mox ĩfra & hæc ꝓculdubio
tãti apd̃ multos extimãẽ vt ea diuitijs opibꝫ potẽtiæ imo

et ipsi vitæ sæpius anteponant. De Amicicia dicit Aristo teles sine amicis nullus eligeret viuere etiam si cunta possi deat bona: Idem dicit honorē optimū esse quod dijs per∕ soluatur. De fama circūfertur illa iam passim vulgata sē tencia Melior est bonū nomē ꝙ Diuitiæ multæ. Sunt q inter hæc tria præferant honorem. Sūt qui famam: sunt q amiciciam. Qui preferūt amiciciā dicūt eā suo pulcher rimo sinu rationē oēm bonitatis ā plecti: nā si voluptatē quæris qd iucūdius amicis? honestatē /quid Diuinius? si vtilitatē qd cōmodius? Tria enī gnā sunt honorū: hone stum/vtile/& delectabile: Et extra hæc tria nulla est bo nitas. Quæ omnia Amicicia videtur includere. Nōne de serta est vita hominis: Nullius amiciciæ fulta presidio. Crispus Salustius de ea sic inquit Idem velle/ & idem nolle ea demum firma est amicicia. vt Ciceroni placet/ Est humanarum diuinarūq; rerum cum beniuolentia et charitate consensio. Pythagoras vero dixit eam esse vnā animam in duobus corporibus: Quo dicto vir sapiens in nuere voluit Amiciciā esse mutuum amoris i vnius fidei integritate consensum Scythæ populi natura immanes vt refert Lucianus. Amiciciā cuntis bonis anteponunt/ & q duos tresue amicos fideles habuisset, pluris apud eos exti mabatur /ꝙ qui immensas opes & regnum possedisset. Nullum certe est presentius in aduersis auxilium: nullum dulcius in prosperis solatium: Nullum humanæ societatis fidelius vinculum. Quapropter non dubitant aliqui con/ sanguinitati preferre amiciciam. Qđ consanguinitas ca∕ su contingit & est fortuita/& ex ea tolli potest beniuo/ lētia: At amiciciā solido iudicio volūtas incohat: ete fedus ac vinculū habet cū beniuolētia et charitat ꝑpetuū. Pro pterea legimꝰ Socratē dixisse i amicicijs ineūdis electionē necessitate meliorē: & Cicero i primo de officijs sic ꝑcla

re inqt: Omniū societatū nulla est prestantoir/nulla firmior q̄ cum viri boni moribus similes sunt familiaritate cōiuncti. sed quid plura ꝓsequar cū nostri saluatoris habeam⁹ exēplū documētis oīb⁹ preferendū: ipse eīn cū sibi esset dictū ꝙ a matre & fratrib⁹ expectaretur/quæ inqt est mater mea? & qui sunt fratres mei/ Quicūq̄ pr̄is mei facit volūtatē/ipse mihi est frater & soror et mater Quo respōso/Quid aliud nos docuit q̄ cōiūctioni Carnis & pietati sanguinis necessitudinē sp̄ūs et amoris vnitatē preferendā? Tantū ergo ac tam diuinū bonū cū abolere nitātur susurrones/quo q̄so sulpplitio sunt plectendi? Aristoteles quoq̄ ī octauo ethicorū fert Amiciciæ grāde testimoniū/dicit eīn eā vel virtutē esse vel cū virtute: qđ dictū declarātes pleriq̄ philosophi dixerūt inter virtutes collocandā/quo fit vt nō inter externa/sed inter aīi bona sit ponēda: Et idem philosophus libro supradicto sic eā cōmendat/& extollit vt preferre Iusticiæ nō dubitet nil veritus subīferre Nō esse opus Iusticia: vbi vera amicicia principetur. Dicitq̄ Amiciciā a beniuolētia & Cōcordia sic differre/ꝙ beniuolētia sit quodā pricipiū amicicie: Cōcordia aūt verset̄ iter eos q tractāt negotia/et ī gerēdis reb⁹ fœderant̄: et hæc de amicicia. qui p̄ferūt honorē argumēto hoc vtunt̄, ꝙ ea quæ ꝓuehūt disponūtq̄ hoīes ad certū bonū/videt̄ iferiora tali bono/sicut virtus & probitas / quibus idonei simus ad gloriam & ad vitam æternam tanq̄ ad summum bonū/comparandæ non videntur tali fini sed longe ab eo bonitate p̄celli: Fama aūt ad Amiciciam & ad honorem sicut Diaconatus a sacerdotium quodam mō nos iniciat et aptos reddit. Citant etiam Aristotelem in libro ethicorum sic dicētem. Honor est premium virtutis & ibidem/ Virtuti omnino perfectæ nunq̄ satis dignus honor exhiberi posset. Verūtamē

accipiet quoniam meliora exbiberi non possunt: hoc pro-
fecto dicto visus est honorem cuntis. Fortunæ bonis pre-
tulisse/cum dixit virtuti nullum maius premiũ dari pos-
se: pretulit diuitijs. Famæ anteposuit: dixit insuper ex om
nibus humanis bõis honorem preelectum tanq̃ quid pre
stantissimum quod Dijs daretur: Semper etiã apud mor
tales vixit hæc opinio q̃ omnium premiorum honor sit
maximum: Hinc orta sunt apud græcos sacra certamina
olympicum in Arcadia in honorem Pelopis ab Hercule
institutum/quod erat gymnicum & equestre: Pythium
Apollini. Sacrum ob serpentem occisum. Isthmium Ne-
ptuno a Theseo dedicatum: Nemeeum ob Herculis me-
moriam qui Leonem illic interfecit: Hinc triumphandi
mos est natus/& primum vt aiunt a Baccho incoatus/
& postmodum a Carthaginensibus & Romanis obser
uatus: hinc processit Ouatio / qui minor triumphus dici
potest: hinc Coronarum decus inuentum: triumphalis/
muralis/Castrensis/naualis: adde obsidionalem quam
Plinius cuntis anteponit: & dabatur ei Duci qui ali-
quos obsidione liberasset: Adde & Ciuicam militum
virtutis insigne clarissimum/quæ erat ex quercu Ioui
consecrata: his adiunge rostratas/vallares/gemmatas
& spiceas: Consuetudinem autem coronas donandi
Ciuesq̃ coronandi primi Athenienses inuenerunt /
Vberrimo hoc honore virtutis alimento periclem de-
corantes: hinc fluxerunt statuæ & simulachra/quæ
dicitur Prometheus inuenisse: Ferunt autem Athenien
ses primum statuas posuisse Armodio/& Aristogito
ni tyramicidis. Taceo Pyramides/memoriæ regum in
Aegypto constructas apud Memphim/& in tantam
porrectas altitudinem / vt mirarentur homines illuc
vsq̃ cemẽta subuehi potuisse: Taceo sepulchrorum mi-

randa ornamenta/vt Mausoli in Caria/& Adriani Romæ:Taceo Colossos:pretereo obeliscos/quæ sunt trabes marmoreæ In Heliopoli vrbe ægipti primum excogitatæ: possem labyrintos/& Assylla numerare: quorum vnum erat apud hostium Canopicū In ægypto Herculi sacrum/vnde serui confugientes reuocari non poterant:Recenseri etiam possent Arcus triumphales:titulorum inscriptiones/& infinita monumenta virorum illustrium:Altaria delubra/templa/sacrificia:Hæc nimirum omnia fuerunt a mortalibus adinuenta/ad honorandos eos/qui aliqua singulari virtute claruerant:Vel qui eos aliquo grandi beneficio affecissent / & vt Vergilius inquit. Quiq̧ sui memores alios fecere merendo.Hæc de honore hactenus. Qui vero volunt famæ suffragari/eamq̧ honestare/dicūt eam si bona est magnum mortalibus esse presidium: Qui nanq̧ honorem perdiderit fama seruata reperire potest vbiq̧ refugium/& omnes ad commiseratio nem inclinabit/qui retenta opinione innocentiæ/de honoris sublimitate sit deiectus: Demetrius Phalereus tot statuis equestribus ab Atheniensibus honoratus/ postq̄ mutata fortuna capitali sententia fuit condemnatus/inuenit vbiq̧ vitæ subsidium. Sic & Scipio Aphricanus:Sic Camillus/sic Coriolanus.At Nero & plures alij Romanorum imperatores tantæ maiestatis honore seruato cum male viuēdo famam amisissent cōmune odium incurrerunt. & vitā cum imperio perdiderunt.Plato a Dionysio Siciliæ tyrāno,Polydi lacedæmonio tradditus vendit̄ in Egina: priuat̄ honore/fit seruus ex libero/cōtumelijs afficit̄:fama tn̄ virtutis icolumis mouit Anicearidē/erat hic Cirenaicus/& vigiti numis redēit Platonē redēptūq̧ Athe

nas ad amicos misit a quibus restituta mox pecunia ma ior/vt inqt Hieronim⁹.emente se fuit. Concedamus etiã honorem nobilitate Naturæ preferendũ famæ Quid tñ postea o mi Brunatie? Nonne & passerculus est auro nobilior? Dicit.N.Augustinus/Inuisibilia visibilib⁹/ incorporea corporeis/animata inanimatis/viuentia nõ viuẽtib⁹ preferenda. Viuit passerculus/Aurũ nõ viuit. Qđ furtum ergo grauius/passeris an auri? & quis dubitabit auri respondere? Aurum nanq̃ maiori est vsui / magisq̃ necessarium/& in eius ammissione maius infertur nobis detrimentum. Quanto autẽ proximus plus leditur/tanto peccatum grauius sequitur. Quando ergo de peccati grauitate diseritur/non quod est nobilius/vel natura melius/Sed quod est vtilius aduertendum. Hac igitur permotus ratione quicquid alij dixerint/iudico detractionẽ Contumeliæ in malicia præponendam/ & peiorem contumelioso detractorẽ: Accedit ad hoc/ꝙ contumeliæ adhibetur fides infirmior: Contumeliosus enim feruore iracundiæ calefactus (fit.N.ab iracundia Contumelia) non dissimulata perturbatione/prorumpi in verba admodũ atrocia: & quanto se inimicum fatetur apertius / tanto minus infert nocumentum: occludit enim credulitati viã: Nam credi minus sinitur ꝙ ex impetu erumpere / & non ex iudicio procedere indicatur. At detractor & susurro simulata amicicia/ mentito supercilio / vultu cõposito/ gestu accommodato / exspectata / & interdum etiã facta occasione/capta opportunitate/ clam/ & per insidias ad nocendum venit: inuitum se iurat id munus assumere / se detactores exhorrere / nescire se maledicis credere/nec se vnq̃ crediturum ea fuisse/ nisi vidisset/temere assentiri noluisse/bene de eo homine semper sensisse/sæpius delatorem increpasse/famam quoad

honeste potuerit defendisse/diu ac multum se cogitasse ea ne diuulgare/an occultare præstaret/ cõsuluisse se religiosos viros quos sciret conscientiæ esse mundissime/ fideiq̃ perspectæ & demum postq̃ compererit id publico & priuato bono conducere / vix adduci potuisse vt contra consuetudinem ac naturam suam tam noxium/ tam indignum/tam nefarium scelus tanq̃ serpentem tortuosum e suis latebris traxisse in apertum/adhibet suspiria/lachrymas adiungit/cœlum suspicit / Deum testatur/allegat conscientiam . suam accusat simplicitatem/ quod ante non aduerterit/tarditatem suam damnat/q̃ monentibus non crediderit/se nanq̃ premonitum dicit a multis/interdũ ĩdignabundus in detestationem sceleris insurgit/detestatur & inspuit,scelus se odisse non personam iurat/mirari se dicit hominis astutiam q̃ culpam suam tam diu obtexerit/audatiam q̃ tantum scelus ausus sit:dementiam/q̃ occultandum sperarit/ Cum Christus dicat: Nihil occultum q̃ non reueletur : His verbis hac hypocrisi circumuentus auditor cogitur assentiri/& fit quod Bernardus inquit Detractorem.s. vno ictu tres confodere:eum videlicet cui detrahit:auditorem : & seipsum.Et super his tribus ista sic dixerim:tuum est modo Brunatiæ partibus auditis ferre sententiam. Bruna. Est iam dudum apud me o Alexander mi suauissime super hoc negocio lata sententia & Quid multis opus est. dictis a stipulor atq̃ subscribo.De vna quaq̃ re disputatio debet inuenta veritate cessare sicut vt inquit Aristoteles acquisito termino cessat motus . Alexander . Vnde hæc oro te mi Brunatie? Vnde hæc vis dicendi detractori? vnde hæc suadela susuroni? verbis.n.potentibus videntur auditorem mancipare/immo & fascinare:adeoq̃ implicare vt ex eius laqueis nequeat se exsoluere. Bru. Arte

et affectu id consequuntur. De alcone sagittario qui seruato filio iactu sagittæ serpentem occidit dixit. M. Manili9 Ars erat esse patrem: Naturalis enim affectio paternaq; pietas cum videret serpentem Nato incumbentem sic sese acuit/sic excitauit vt tota vis animæ illuc cõfluxerit: hĩc processit illud poete dictum. Pedibus timor addidit alas. Et item illud Facundum faciebat Amor. Qui de dicendi arte precipiunt/docent oratorem propositis casibus seipsum accendere. Hinc illud Horatij. Si vis me flere/ dolendum est/primum ipsi tibi: Et iterum. Format. N. Natura prius nos intus ad omnem. Fortunarum habitum / Iuuat aut impellit ad iram. Nec odij & Inuidiæ minus impetuosus est affectus: fertur enim detractor natura maleuolus/odij furore: & ad gloriam labefactandam veneno atrocis flagrat inuidiæ: totasq; animi vires in mucronẽ linguæ cogit/vt fulminet. Alex. De Detractoris auscultatore quid dicendum? Bru. Apostoli est sententia/non solum qui faciunt/sed & qui consentiunt dignos esse morte: si tamen detrahenti non consentiat/si eum vel obiurget/vel pre se lata tristicia vultu redarguat / & se vitiũ illud fastidire significet/venenum non recipit/ & a mortifero anhelitu se defendit. Modi autem quibus Calũniator susurro & detractor solent vti sunt pene infiniti: eos tamen theologi in conpendium hoc adducunt. Aiunt nãq; dupliciter ista exerceri/directe/et obliquæ: Directe quadrupliciter Cum falsum alicui Crimen imponitur: Cum verum est Crimen / sed exaggeratur: Cum boni quippiam quia negari non potest confirmatur/sed prauo id animo/ac peruersa intentione factum dicitur: Cum occultum peccatum/verbo/scripto/nutibus/signis/cantilenis etiam astute compositis aperitur: vt de Dato Atele-

narum Istrione refert Tranquillus: qui cum fabulæ græcæ verba cantaret/Vale pater/ vale mater/in Heronem versus more actoris bibentem & natantem representauit: Neronem .S. Notans q patrem Claudium veneno epoto/& matrem Agripinam machinoso nauigio perdidisset: propter quod Istrionem submouit Italia. Si scriptis vtatur/libelli sunt famosi/ contra quos leges acriter vt dicemus inuehuntur/Obliquæ vero dupliciter. Vel bonum quod inest inesse negando/ vel silentio pretereundo quando sese offert dicendi occasio. Sunt etiam quidā qui ne inuidere videātur laudant quidem proximum/sed exiliter ac frigide: & quæ in laudem dicantur videntur mēdicare: Laudis hæc tenuitas eo magis nocet quanto ficta amicicia magis persuadet: Est etiam in plerisq sinonis astutia: qui spargunt voces in vulgum ambiguas / et qui non accusant sed suspectos faciunt. Sunt quoq qui clam vituperent quos pauloante palam laudauerant: hi similes sunt medicis/qui mederi simulant & occidunt. Et hi sunt vt arbitror quos Iohannes Baptista genimina viperarum appellauit/& de quibus Christus dixit Vos ex patre diabolo estis : & ad quos Paulus clamabat / Qui talia agunt regnum Dei non possidebunt. Venit ad hanc palestram etiam Ironia/Venit Antiphrasis. Ironia cum a suo sensu insensum contrarium torquetur oratio vt apud Vergiliū: Egregiā vero laudē et spolia āpla refertis/Tuq puerq tuus magnū et memorabile nomē. Antiphrasis vero cū p vno verbo ponit' i derisū ei' opposituū/vt p gigāte ponitur Pumilio/ Cādid' pro nigro Sa

piens pro stulto. Venit & Cauillatio/quam Iureconsulti solent pro Calumnia vsurpare. Est autē Cauillatio subdola ratio, qn̄.s. conscij falsitatis mendacium ad victoriā cōcinnamus. Sed Cicero in libro de officijs Cauillationē videt̄ accipere pro specie quadam faceciarū/ Non multū a Dicacitate dissidētiū: Venit & scōma quod tn̄ est Cauillum/ & a Macrobio morsus appellatur. Venit et Lœdoria, quæ est: cōuicium & non nunq̄ vrbanitas irritante nequicia non conditur sale/sed exacerbatur veneno & felle. It enim aliqn̄ sermo personatus/ & sub canina pelle Lupus absconditur. Addamus bis & fraudem pellacis Vlixi. Bello Troiano cum frumentandi gratia nauigasset in Thraciam/vacuusq̄ redijsset/Mox Palamedes eodem profectus maximam annonæ copiā aduexit: hoc tanto successu cōtristatus Vlixes liuore contabuit/ & gloriæ Palamedis tetendit insidias: Sed quid inq̄ gloriæ/tetendit & vitæ: vt conatu vno cunta dirueret: Sub ornato enim Palamedis seruo magnum auri pondus sub eius tabernaculo sepeliuit: mox litteras finxit quibus scribebatur Palamedem cum Priamo de prodēdis græcis fœdus iniisse: eumq̄ a Priamo iam pecuniam ingētem recepisse: Quid plura? Procurante Vlisse scelerū fabricatore: missi exploratores aurum inueniunt. & sic habetur fides delatori: fama in vulgus missa subito fit concursus: & innocens Palamedes a tumultuātibus turbis lapidatur. O infelix conditio vitæ mortalis/quando virtus & innocentia talibus figmentis est supposita: Iam pudet hic viuere vbi est Calumniandi tanta licentia/vbi tātum detractio exercet imperium, vt nulla sit probitas tam solida/nulla relligio tam syncera, quæ possit in terris habitare secura. Trahunt & prosopopœias in hanc militiam: Trahunt & periphrases cum videlicet suppressis personarum no-

minibus eas circumscribunt. Sunt qui nomie alicuius quã si per linguæ lapsum expresso, digito os comprimãt: & more pœnitentium pectus tũdant: Adbibent & alias dia syrticas fraudes/ vt ea fuit Acclamatio contra Neronem a populo facta. Tu facies Auguste: de qua legimus apud Tranquillum: Nam cum legeretur in senatu eius oratio contra Iulium vindicem, peruentum est ad particulã illã orationis in qua dicebatur daturos pœnas sceleratos/ ac breui dignum exitum facturos: Acclamatum est ab vniuersis: tu facies Auguste: Ipsi quidem acclamantes. videbantur dicere/ Tu facies Auguste, vt dignum exitum faciant scelerati: sed volebant intelligi: Tu facies Auguste tuis facinoribus exitum condignum. Non pigeat bis addere/ quod recitatur a Trãquillo de Augusto: Nam cum in sacris Deæ Cybelis gallus quidam eius Deæ sacerdos euiratus apte tympanizasset/ versus ille galiambus ab incerto authore fuit prolatus: Vides ne vt Cynedus iste orbem digito temperet? visus est ille qui protulit de sacerdote loqui orbem idest tympanum digito temperante/ qui quod erat euiratus/ & mollis/ Cynedus dici poterat: sed itelligi volebat de Augusto/ quem Cynedum vocabat orbem idest mundum digito, idest arbitrio facile gubernantem. Addam & aliud Chroma rethoricum/ quam occupationem dicunt grammatici. Cum videlicet aiunt se tacere quod maxime audiri scirisqz cupiunt: Vt taceo eius auaritiam/ ambitionem/ superbiam/ de gula & luxuria verba non facio. His & alijs modis prope infinitis quos iampridem excogitauit/ & in dies excogitat ista peruersitas/ maxima pars mortalium vulneratur. Alexander. Habet ergo detrahẽdi versutia sicut & ars militaris stratagemata sua/ quorum vnum/ quia videtur insigne nunc exponam. Quidam frugi homo nebulonis cuiusdã odium

incurrerat ea de causa solum/ q eius nequitiam sæpius obiurgabat: Nam obsequium amicos veritas odium parit/vt Comicus inquit. Indignatus ergo nebulo cum aliter ei nocere non posset/tecbnam adinuenit/calumniā finxit/quæ facile credi suaderiq; posset: et vt ipse in indicio testis eē posset/dedit in manū alteri nebuloni sibipersimili/vt accusaret: Tandem in iudicium deuenitur / & cum ad testificandū nebulo peruenisset/primum finxit se mirari cur ascitus esset/& quasi noscitabundus quid id negocij esset perquirebat: vt explicata est causa contracto supercilio/& iunctis pectinatim manibus diu hæsitauit & subsistit: mox quasi inuitus loqueretur/ dicam inquit quæ vt verum fatear/ne in rebus indignis animum occuparem/obliuisci de industria studueram: hac igitur præfatione facta & purulenti cordis vomica iam aperta saniem virosam cœpit euomere. Sed affectu linguam vt fit/transportante dum plus longe respondet q̄ requirebatur et longe ac late culpam exagerat/se suspectum fecit: de iudicio eijcitur: suaq; ipsius arte conuictus est: Paucis post diebus ab immundo spiritu: Nebulo obsidetur/ & exorcismis adbibitis cum quæreretur a Dæmone cur eū vexaret/Calumniatorem torquere se respondit. Hoc respōso exorcista redijt in memoriam fraudis supradictæ: & arbitratus se non solum frustra niti/ sed etiam peccare/si iuste vltioni contrairet/confestim dicessit /et diabolo cruciandum dereliquit: Sunt alia quoq; apud detractores et pene infinitæ schematum species/tropologicæ locutiōes/ quæ a grammaticis aliquando ad significationē/aliquando ad decorē/modo proprijs/modo trāslatis verbis vsurpantur. At susurrones naturæ humanæ hostes/pacis & quietis inuasores/gloriæ Sicarij / famæ Carnifices hæc

omnia in perniciem hominum conuerterunt: ex horum numero videntur censendi Satyrici noui/non illi anti= qui: nam satyrarum genus est duplex: antiquum pa= rum a Comoedia differebat eo scilicet ꝙ erat paulo la= scinius: nouum autem Cynicos imitatur/ qui ab Anti= stene progressi vitia hominum palam insectari taxa= re ac sugillare consueuerant: quod officium si gratia correctionis assumatur/plane laudauerim: Si autem ꝙ mordere ac stigmatizare cupiant, ex hominum col= legio tanꝙ rabidi canes abigantur. Brunatie. Te= neo Alexander quae scite sapienterqꝫ dixisti: & reco= lens ea quae diu viuẽdo, multarum me rerum vsus edo= cuit/ Non dubito affirmare Calamitatum omnium quae homini ab homine domi ac foris vnꝙ sunt illatae diram hanc pestem causam prestitisse. de quo qui am bigit ruinae humanae seriem decurrat. Nonne vt Mo= ses narrat serpentis antiqui versuta Calliditas cum vellet hominem paradiso priuare ab ipsa detractione sumpsit exordium: Simulata enim amicicia dixit mu= lieri quam habebat pro machina ad expugnandum vi= rum/Cur precepit vobis deus vt non comederetis de omni ligno? Sternit sibi nequitia ad fallendum viam: & veneno instillando facit introitum: cum respondis= set mulier Deum sic velle: & cum mortis intermina= tione precepisse /nequaquam moriemini serpens sub= intulit: Ecce id Deum fecit mendacẽ: & adiecit dicẽs/ scit enĩ Deus ꝙ quacũqꝫ die comederitis aperiẽtur ocu li vrĩ/& eritis sicut Dij bonũ atqꝫ malũ cognoscentes: His verbis inuidũ cõstituit/deum quẽ pauloante fecerat mẽdacẽ: quo fit vt Calamitates nedũ quae homini ab ho mine (vt ante dixi) Sed etiam quae quouis alio modo ha=

ctenus euenerunt/& deinceps euenient/ex hoc nequitiæ fonte prolabantur:tam ferax & fœcunda malorum est lingua/tot peruersis vsibus accõmodata/ vt vix possint hæc vitia infinitis appellationibus explicari: Nam irridere/imprecari/carpere/mentiri,blasphemare,prodere,Simulare/dissimulare,deuouere,detestari, deierare, adulari,peierare,assentari,iactare/gloriari,insultare, cominari/blacterare/cauillari/circũuenire/rixari/contendere/lacessere/mordere/irritare/vituperare/conuiciari/condemnare/criminari/exprobrare/reprobare/calũniari improperare/contumeliari/imputare/ susurrare/subsanare linguæ sunt fructus.Potest etiam addi seditiones parere/factiones suscitare/suscitatas conseruare/ conseruatas propagare/honestatem impugnare/ veritatem conculcare/ sanctam fidem abnegare/bella & mortes suscitare. Sed quid per singula fertur oratio? Dicam semel oĩa. Bonum e mundo tollere linguæ semper fuit/nostris quoq diebus est officium.Alexander.Si omnia linguæ vitia vis complecti Cur non addis & Blesos,qui pronunciando litteras pretermittunt? Adiungas & Balbos/qui verbum aliquod proferre non possunt.Addas & Opicos qui verba incultant atq subplantant: Traulos quoq qui luctari videntur cum sermone.Bru. Iocaris Alexander/an ineptias meas forte sugillas? Alexander. Non iocor/non subsanno: Sed occasionẽ magis præbeo maioris doctriæ aliquid explicandi.Bru.Melioris doctrinæ quid habeam nescio/nisi vt ostendam non facere ad propositum quæ dixisti:quod/vt armis dialecticorum me tuear/trimembri distinctione declarabo: Vitium ergo est triplex, in natura,in artibus, & in moribus: vitia in natura nõnunq ad materiam reducuntur vt cum est superflua vel diminuta si fœtus habuerit membra superflua puta sex digitos/

materiæ superfluitas est in causa: si vero habuerit solito pauciora diminutioni materiæ ĩputato. Aliquãdo vitiũ prouenit ex agente vt cum eius debilitas nequit inceptum opus absoluere sicut sol in hyeme nequit ad maturitatem fruges perducere. Solet etiam nonnunꝙ tãta in materia esse rebellio vt ab agente etiam preualido vinci nõ possit sicut vsu euenit in cancro, in pestilentia in quartana quorum materia medico nõ obedit, & ad hoc reduci possunt balbi/blesi/opici/trauli in quorum formatione natura impedita delirauit. Aliquãdo etiam fœtus receptaculum/puta vterus siue vulua est in causa vt si itergemini parietes sint diuulsi/tunc.n. diffluẽte materia geminorum corpuscula cõnectuntur. In arte vitium est cum opifex perperã operatur/& a regulis artis per ignorãtiam vel in curiã declinarit. Sunt tamen quædam in artibus vitia quæ laudentur/vt metaphoræ/figuræꝗ aliæ grãmaticorũ quæ secundum rationem vitia appellamus: & a regulis vidẽtur ita differre sicut quodãmodo æqtas ab iusticia quia indulgentior: vel Cromaticũ musicæ genus a diaconico/ quia mollius/blandius atꝗ suauius. Vitiũ in moribus cõmittitur cum prudentiæ leges nõ seruantur. Prudentia enim quæ est in intellectu/moderat̃ quæ in appetitu sũt virtutes fortitudinẽ iustitiã/ac temperantiã: & de his vitijs nobis est sermo. Linguæ aũt vitia quæ attulisti/nõ morũ vitia sunt/sed naturæ Nisi ꝙ opicus interdũ accipitur pro eo q ad libidinem verba frangit/& obscœna loquit̃/ideoꝗ oscus dr̃ ꝙ osci Cãpaniæ populi solebant olim vti verbis infamibus ac ĩpudicis. Et hoc pacto opicus vitiũ erit moris nõ naturæ. Ad mores quoꝗ ꝑtinent linguax bilinguis/loquutuleius: quæ vocabula eos significant qui imprudenter incõsideranterꝗ loquunt̃/ vt vituperones nr̃i Timoni persimiles/ qui sicut ꝓpheta inqt

Acuunt linguas suas sicut serpentes. Alexander. Hæc sunt quæ volebam ne supprimeres! nec enim vllo pacto pretermittenda erat hæc distinctio: & mentio de Timone/ quæ obiter incidit/hic optime quadrat/ quando detractores Timones dici possunt. Bruna. Timones duos legimus si recte memini: Vnum apolloniatem philosophum/Ptolemeo Philadelpho contemporaneum/qui apud Chalcedoniam docuit philosophiam & oratoriam: Hic amarulentus & mordax ideo est appellatus ꝙ Syllos scripserit/hoc est sales & dicacitates. Alium Athenienſem qui ob Naturæ asperitatem cum esset inhumanus & inhospitalis Misantropos/hoc est osor hominum dicebatur: fugiebat nanq̧ hominum congressus preterꝙ̄ vnius Alcibiadis. In eius vero sepulchro hoc erat epithaphium quod ipse sibi dicitur fecisse.

Hic sum post vitam miseramq̧/inopemq̧ sepultus.
Nomen non queras: Dij lector te male perdant.

Abeant ergo in malā Crucē maledicentissimi semperq̧ garrientes gerrones isti/ & nugigeruli sycophantæq̧ detractores/ qui nulla probitatis habita ratione conspuunt omnes / & linguis passim excreant purulentis: excrementisq̧ fœdissimis sicut harpyæ domos coinquinant. Alexander. Cur oro te mi Brunatie in delitiarum paradiso loco tam amœno/tam tuto/tam tranquillo/tot mala dicuntur sumpsisse principium? Forte ne vt ostenderetur opulentiam & ocium delitias & gaudium esse incitamentum viciorum? radicem & fomitem? quæ solent oscitantium esse solatium. & profecto vt mihi videtur quædam sunt vitia quæ excusari ꝙꝙ̄ non debeant/generositatis tamen nescio quid habeant/& a virilitate ac fortitudine minus absint: vt

irasci & insultare. Sed detractio scelus est humi e le abiectum / vile / sordidum / fugax / timidum / imbelle / fœmineum / seruile / olidum despectum: Vulpinantur enim semper detractores / & decipulas tendunt/ de quibus illud psal. dici potest: Sedet in insidijs cum diuitibus in occultis vt interficiat innocentem. Brunati. Quam verum Sit illud / Commoditas omnis sua fert incommoda Secum / Hinc patere potest quod Sermonis commoditati tantum detractionis hæsit incommodum / vt non facile sit discernere maiori ne emolumento q̄ damno sit sermo / Disserendiq́ facultas / & inuenta ad explicandos conceptus oratio. Quod si in disceptationem veniat / magna vtrinq́ argumenta nascentur / quæ faciant iudices hæsitare: Sed audiamus si placet Iacobi apostoli de lingua iudicium. Ecce inquit naues cum magnæ sint / & a ventis validis minentur / Circumferuntur autem a modico gubernaculo vbi impetus dirigentis voluerit: Ita & lingua modicum quidem membrum est / sed magna exaltat/ Ecce quantus ignis quam magnam syluam incendit? lingua ignis est / & vniuersitas iniquitatis: lingua constituitur in membris nostris / & maculat totum corpus & inflammat rotam natiuitatis nostræ / inflammata a gehena / Omnis enim natura bestiarum volucrum & serpentum etiam / & cæterorum domantur/ & domita sunt a natura humana: linguam autem nullus hominum domare potest: inquietum malum: plena veneno mortifero / i ipsa benedicimus Deum patrē & in ipsa maledicimus homines / qui ad imaginem & similitudinem Dei facti sunt: Sic Iacobus. Non est autem pretereundum gubernaculo & igni linguā cōpari

Prius ergo de gubernaculo/mox de igne pauca subinfe- ram/& primo notandum/q̄ queadmodum naues clauo/ sic homines eloquentia gubernantur. Suadella nanq̄ hoc est persuasio vel vis suadendi quam nonnulli antiquorū Deam crediderunt/Nihil est aliud q̄ linguæ strenuitas acōmodata ad vsum Concionum. Autbor est Cicero Cū initio rerum & gentium essent homines indisciplinati qui palantes & vagi sine vlla lege sedibus incertis ferebantur/fuisse quosdam viros ingenio & eloquentia preditos qui linguæ deteritate persuaserint eis societatem/& conuictum: & sic Cœtus hominum coactos/celebrata Con/ cilia/vrbes extructas/leges conditas/nec refert an Congregationē huiusmōdi persuaserit vtilitas/ vt vult Aristoteles: an vt ciceroni placet/natura cōiunxerit: Vtrūq̄ enim fuit in causa/& neutrum potuisset in effectū perduci/nisi copia dicendi/& cōmoditas orationis: accessisset: Hoc est quod antiqui poete fabulātur Amphionē thebanū muros Thebarū citbara extruxisse: Orpheū lyræ modulatione feras ac syluas/hoc est homines feros ac syluestres emolisse/& ad humanitatis studiū mansuetudinisq̄ cultum mellifluis persuasionibus allexisse: Et quoniam societas hisdem artibus seruatur q̄bus ab initio parta est/eloquētia res publicæ cōstiterūt/bella susceperūt/ hostes debellarunt: Demetrius Phalereus dicere solitus erat eloquentiā in vrbibus tantū valere/ quantū in bellis ferrū. Extant cōciones Ducū ac Imperatorū q̄bus milites animati pulchrū & optabile putauerūt mori: & q̄d est oī animātiū generi natura terribile lingua fecit suaue Probāt hoc historiæ tū grææ/tū latinæ: Nā apud has duas natiōes claruit ī primis eloquētia: sed satis sit causa breuitatis Leonidæ meminiscæ: q̄ eo tp̄e quo Xerxes descēdit ī græciā cū trecētis lacedemonijs/vigīti milia bar-

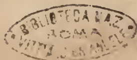
barorū occidit: sic erāt Ducis orone psuasi/ vt dulci⁹ pu tarent mori/ q̄ in patriā reuerti ad amicos ad liberos ad vxores: Pergite dixit Leonidas forti aīo o Lacedæmonij hodie apud inferos cœnabim⁹: scribit etiā Cato legiones Romanorū verbis Ducū iflāmatas sæpe i eum locū ala criter pfectas Vnde se credebāt nunq̄ redituras. Aristi dē legim⁹ apud Atheniēses innocētiæ raræ ac prudētiæ singularis extitisse: & de tota republica meritū popti me: tñ sic est Themistoclis līgua afflictat⁹ vt cōtra ius et fas sit decē annorū mulctatus exilio: De Cicerone latino rū eloquētissimo sic scribit Sili⁹/ Ille sup Gāgē supexau ditus & Indos: Implebit terras/ voce & furialia bella/ Fulmine cōpescet līguæ eū vero Plini⁹ ī naturalis histo riæ libro septimo sic alloqtur. te dicēte legē Agrariā hoc est alimēta sua abdicarūt trib⁹: Te suadēte Roscio thea tralis seditionis authori leges ignouerūt/ notatasq̄ sedes ignominiæ discrimine æquo animo tulerūt: Te orante p scriptorū liberos honores petere puduit: tuū catilina fuit ingeniū/ tu Marcū Antoniū proscripsisti: sic Plini⁹ ad verbū. Tāta quoq̄ dicēdi vis ī Archilocho fuit/ vt Lycā bē & Neobolem iambicis versibus ad suspendiuȝ impu lerit: tantæ indignationis causa fuit q̄ Lycambes filiam Neobolem ei in coniugem promissam alteri traddiderat Moses ad Pharaonē mittendus a Deo cum sciret quan ti momenti sic eloquutio legationē renuit. Et obsecro in quit Domine Nō sum eloquens ab heri et nudiustertiꝰ: ex quo loquutus es ad seruuum tuum impeditioris & tardioris linguæ sum: respondit ei Deus / Aaron frater tuus scio q̄ eloquens sit/ ipse loquetur pro te: ad populum & erit os tuum: Propter eloquentiam ergo Mosis in terpres et Dei nuncius Aaron est factus. Pisistrati ora tione capti Athenienses / ei regium imperiū cōtranitente

ſolone viro ſapiẽtiſſimo conceſſerint. Hegeſias Cirenai-
cus ſic humanæ vite miſerias dicendo explicabat/vt ho-
mines ad conſciſcendam ſibi mortẽ induceret: Quapro-
pter fuit a Ptolemæo rege ægypti de hoc amplius diſpu-
tare probibitus. Linguæ regnis fines imponunt/ populos
diſtingunt: nationes terminant. Nam dum omnes Vna
lingua loquebantur/ & vnum erat omnibꝰ labium/vnus
quoq; erat populus: Deus enim cũ ad videndam Ciuita-
tem/& turrim Babel deſcendiſset / Ecce dixit vnus eſt
populus/& cauſam ſubdidit inquiens: Vnum eſt labiũ
omnibus. diuiſis ergo linguis diſperſi ſunt homines i vni-
uerſas terras/& facta pro diuerſitate linguarum regna
diuerſa/regeſq; diuerſi. Vides ergo ꝙ ſapienter linguam
gubernaculo cõpararit: ſed clauo iã dimiſſo accedamus
ad ignem. Ecce inquit Iacobus ꝙtus ignis ꝙ magnã ſyl-
uã incendit: Syluæ q̃ linguæ flamma ſuccenduntur/ſunt
prouintiæ/regna/nationes: Cum Paris Helenam rapuit
lingua exparta nuncium ardentem tulit ad græcos: eos i
flammauit: & conflagrare fecit: latebat Achilles in In-
ſula Seiro/& eius incendij flãmam non ſenſerat: miſſus
eſt Vlixes ad animoſum Iuuenem/ & ignitis verbis eũ
incendit: Lingua hunc ignem tulit in Aſiam Coguntur
principatus/conſpirant nationes: tumultus excitantur: et
ex graui duarum orbis partiũ conflictione tanꝙ ex duo
rum duriſſimorum ſilicum colliſione tantus ignis exilijt
vt adhuc eius flamma perduret. Hinc ciuilia: hinc dome
ſtica/atq; inteſtina bella profluxerũt: lingua enĩ Ciues
in Ciues/parentes in liberos/filios in parentes / fratres i
fratres accendit & armat. Cæſar Augu. accuſatorũ ſug
geſtionibus irritatus duarum Iuliarum neptis & filiæ
ꝓbra & dedecora fecit in ſenatu recitari: Mox pœniten
tia ductus & ad ſeſe reuerſus/non egiſſem hoc inquit ſi

Agrippa/ & Mœcenas in vita essent/et summopere desiderare se dicebat Marci Agrippe patiētiā/ & Mœcenatis taciturnitatē. Sūt nāq; hæ virtutes in agēdis reb⁹/ et incōseruanda societate necessariæ: sed nihil est qd' eas sic dissipet vt lingua fraudulēta detractoris: sed et aliud priuilegiū habet lingua/qd' irrisionis est nota Cū petulā ter ex ore porrigit/iuxta illud Persij: Nec linguæ tātum sitiat Canis appula quātū: refert Au.geli⁹. Q .Claudij verba de Gallo illo qui pugnauit cū Torquato: Deīde ī quit/Gallus irridere cœpit/atq; linguā exertare. Quod aūt dicit Iacob⁹ linguā ī mēbris nr̄is cōstitutā cogit me mutuari quedā a medicis: et de ea loq paulo diffusi⁹ Liguā ergo aiūt quia est mobilis alligari parti firmæ & ī mobili: id eñ mobiliū naturæ cōmune ē/vt innitāt fixis: alligat ergo ossi qd' ex figuræ similitudīe d'r lauda/sicut ea pars ægypti vbi Nilus diuidit dicit Delta. Sciēdū itē duas in gutture fistulas esse Cibalem. s. quæ a Lactantio Curculio/ & a Cornelio Celso q stomacho connectatur / stomachus dicitur. & Vocalem / quæ græce τραχεῖα. Latine vero aspera est appellata : huius pars superior dicitur Epiglossis/vel epiglottis nam. t. & . s. litteræ sibi cædūt: Vnde pulto et pulso teste Quītiliano dixit antiqtas. Inferior vero pars pulmonē īgressa/respirādi aerem/ & formandæ vocis sumit officiū: De līgua simul et voce dicit Lactāti⁹/Līgua int⁹ pcēsa vocē ī verba distēdit/ & est interpres aī: nec tamē sola potest per se loquēdi munus īplere/nisi acumē suū palato illiserit/ et nisi adiuta/vel offēsione dentiū/vel cōpressiōe labiorū Auicena ī sexta tertij dicit līguā eē mēbrū carnosū laxū et albū/ī quā cōcurrit p sensu gust⁹ neruorū ac venarū certa pluralitas/et eā cōstare dicit ex carne et pāniculo carnē īuoluēte/ & ex venis et arterijs musculisq; nouem

vt possit quaq; versum moueri ac flecti. Quadruplicē autem eius vsum dicit/primū vt Cibos liget & voluat & demum conglobatos in ventrem demittat: Vnde teste Varrone q Cibos liget lingua est dicta. Secundus vsus est ad incidendam vocem/vnde & nonnunq; appellatur plectrum. Tertius vsus est litterarum expressio quarum quædam crasso vt aspiratæ/quædam exbili sono proferuntur: Quartus est circa gustus voluptatem/saporumq; differentias/& ea vis vt Lactantio videtur in extremis eius lateribus/vt vero Auicenæ placet: in radice vel prope est cōstituta. Sed valde mirum est quod adiungit Iacobus/omnem naturam bestiarū ac volucrū fuisse perdomitam: & linguam a nemine domari potuisse: & certe quo ad serpētes/hoc est īdubitatū. Ego enim dum essem Iunior vidisse me memini mansuetos hydros ad hominem quasi catulos venire: Cibum de manu capere: inter hoīes versari innocentissime. De psillis aphricæ & / De Marsis Italiæ populis nihil attinet dicere. Ipsis nāq; a natura cum serpentibus amiciciam esse fama vetusta est: Aiunt & in Hellespōto esse ophigenas/ quos Crates pergamenus scribit serpentum ictus contactu curare: & manu adhibita venena extrahere: Quod de volucribus dicit/Vulgatissimum est. De feris vero legimus Scaurum in ædilitate sua centum quinquaginta Panthera/Romæ ostendisse: Deīde Pompeius magnus Quadringentas decem populo exhibuit: Cesar August. Quatringentas viginti. Elephāti vero qui terræ animātibus Corporis immensitate sunt prelati/Succo hordei cito mansuescunt. Liber pater/qui & Bacchus dicit In dia deuicta eos subiugauit/& ad currum iunxit: Idem & Pompeius fecit: Elephantes Italia Pyrrhi regis bello primum vidit: & eos boues Lucas vocauere q pri

mum in Lucania sunt conspecti. Marcus Antonius Leones primus iugo submisit/ & currui suppositos p Italiam duxit. Leonem contrectare ac posita feritate mansuefactum ostendere primus ausus est Hanno Carthaginensis: Apion polyistor narrat Dacum quendam in circo maximo Cæsare presente feris obiectum/ & a leone quodam cui claudicanti olim de vestigio stirpem euulserat/ sic agnitum fuisse vt eum repente fera demulserit/ eiq; familiariter sese coniunxerit: absolutū insuper a Cæsare Dacum narrat/ eiq; suffragijs populi leonem donatum: Beatissimi patris nostri Hieronymi Leo citari posset nisi picti parietes tacentibus nobis illum predicarēt. Perdomitis igitur ferarum generibus Venenum linguæ mansit indomitum. Reges gentium/ & Romanorū imperatores qui per orbem terrarum barbaras nationes domuerunt cum humana lingua certare noluerunt: Alexander magnus cum se conuicijs affici a quodam didicisset Quāq̄ iræ impatiens ac furibundus esset patienter tulit: sed ne victus videretur dixit Regium esse bene facientem male audire: Augustus Cæsar Tiberio monenti Helianum quendam Cordubensem de eo male sentire ac male loqui/ respondit in hæc verba. Aetati tuæ mi Tiberi noli in hac re indulgere/ & nimium indignari quemq̄ esse qui de me loquatur male/ satis enim est si habemus/ ne quis nobis malefacere possit. Tiberius post eum factus Imperator Senatui roganti vt detractores suos aliqua animaduersione compesceret: respondit se tantum ocij non habere: & qui tantam fenestrā aperiret aures delationibus plenas semper habiturum. Nero authores Carminum contra se æditorum teste Tranquillo non requisiuit: & quosdam per indicem delatos ad Senatum / affici graniore pœna prohibuit/

q videlicet ingenia scribentium aduersum se irritare metueret. Non ab re igitur fingũt poetæ famam post gigantes ex terra progenitam. Aiunt enim bello inter deos & gigantes olim exorto terram cum gigantes videret trucidari / dolore correptam: & cum aduersus Deos arma non haberet & natorum interitum quacunq; via posset / vellet vlcisci / famam peperisse: quæ Deorum scelera in vulgare & passim disseminare nõ cessaret: Poeticum hoc figmentum veritate non caret: Vult enim innuere eos qui se aliter nequeunt vendicare solitos confugere ad detractionem: hæc nanq; sunt tela cunctis habilia / quibus mulierculæ quoq; vtuntur. Alexander. Quam optabile foret detractori accidere quod Cicadis locrensibus aiunt euenisse: Aiunt enim eas cum vocalissimæ essent ad imperium Herculis propter strepitum earum dormire non valentis subito obmutuisse / & mutas in perpetuum remansisse. Bruna. Quid si elingues essent vt Crocodilli? vel postq̃ iocari libet, more ranarum linguam haberẽt superiore parte faucibus coherentem / intimo vero gutture absolutam / qua vlulatum edunt: vnde mares earum Ololygones / hoc est vlulatores nuncupantur. Alexander. Si magno Dei munere sic plecterentur / infinitis incommodis leuaretur hic mundus. Bruna. Dicat mihi qui nouit cui sanctorum lingua non nocuit: Habraam de Caldea murmur eiecit: arguebatur enim a magis / sicut Socrates a græcis q de Dijs eorum male sentiret: parumq; abfuit quin sit trucidatus. Isaac propter Calumnias de Gerris fugit: Dicebãt enĩ q ꝑpter diuitias esset elatus / & inter vicinos ambiret principatum. eadem fortuna laborauit Iacob: nam filij Laban soceri

sui permoleste ferentes eius profectum susurrare non cessabant, & apud patrem fraudis accusabant: & crebrescentibus quottidie iniurijs dare locum iræ & reuerti ad Cananeos est coactus. Ioseph filius Iacob post fratrum contumelias / & violentiam apud regem ægypti falso accusatur: & in Carcerem coniectus vix post duos annos liberatur. Quid dicendum de Mose qui facie ad faciem cum Deo loquebatur? Quottidie populi ferebat opprobria/murmura/conuicia/ & nisi diuina ope fuisset adiutus/& miraculorum euidentia quæ plæbem infrenabat/custoditus fuisset a turba sæuiente discerptus/ & hæc fuit causa q contra gentem illam duram & ceruicosam sic diuinæ indignationis furor exarsit: Vndecimo enim capite libri Numerorum legitur vt nosti magnam populi partem missa de Cœlo flamma conflagrasse/& Paulo infra Soror Mosis Maria propter detractionem lepra percutitur. Decimoquarto Capite recitatur Deum rursus indignatum / & vix a Mose placari potuisse/ne pestilentiæ morbo deleret vniuersos: eodem Capite legimus Deum sic locutum/& hanc in eos tulisse sententiam: Omnes qui murmurastis a viginti annis & supra non intrabitis terram super quam leuaui manum meam vt habitare vos facerem preter Caleb & Iosue: paruulos autem nostros de quibus dixistis q prædæ hostibus forent/introducam vt videant terram quæ vobis displicuit: vestra cadauera iacebunt in solitudine/filij vestri erunt vagi in deserto annis quadraginta. Item Capite sextodecio Datan & Abirõ Mosi obijciẽtes q ꝓpria authoritate sacerdotiũ & prĩcipatũ vsurpasset singl̃ari supplicio puniũtr̃. absorbuit eñi eos terra cũ tabernaculis

et omni ſubſtãtia/ & viui ad inferos deſcenderunt: ſicut trecenteſſimo anno poſt dicitur Amphiarao contigiſſe. Dauid ille vir ſecundum cor Dei/ dum adhuc eſſet adoleſcens cum in Philiſteũ veniſſet pugnaturus fratrũ cõtumelijs eſt affectus: Dixit enim Eliab frater eius: ego noui ſuperbiam tuam/ & nequitiam cordis tui ſatis perſpexi: Taceo in eum ſaulis inſidias/ Micol conuicia: Abſalũ proteruiam: ſufficiat referre ſemei opprobria. Nam cum videret eum fugientem/ egredere clamabat egredere vir ſanguinum/ & vir Belial/ reddidit tibi dominus vniuerſum ſanguinem domus ſaul: et paulo infra Ecce premũt te mala tua: tu es enim vir ſanguinolentus: Propter huiuſmodi probra ac dedecora quæ pie ac religioſe viuendo ſuſtinebat/ in pſalmo centeſimodecimo nono Dicere videtur linguã doloſam ſagittis acutis cõfigendam/ & carbonibus deſolatorijs adurendam. Miror tamẽ o Alexander cur pro deſolatorijs Hieronym⁹ tranſtulerit Iuniperorũ/ cum ἐρημικοῖσ legatur a grecis: quod recte interpretatur deſolatorijs. Tuum eſt o Alexander hoc enodare qui litterarũ hebraicarum es ſtudioſus. Alex. Apud hebreos ponitur Retamim/ cuius ſingulare Rotem, eſt in libris regum/ vbi dicitur Heliam ſubter Iuniperum deſediſſe quõocunq́ʒ ergo legatur a græcis/ ſic hebrei legunt/ vt dicis Hieronimum tranſtuliſſe. Bru. Nunc hæc miſſa faciamus: erit aliud tempus his colloquijs poſt hanc ergo ecbaſim reuertamur ad ineptias detractorum. Aduerſus omnes Calamitates & contra inſtantia vitæ pericula aliquid remedij tempus inuenit & quæ omnia vicit extrema neceſſitas. Contra terremotum valere aiunt terræ foſſiones/ puteos prealtos: quibus terra conceptus vapor expiret: Cõtra fulmina valere volunt Laurũ qua tempeſtuoſo cœlo vt Tranquillus inquit/ Tiberius cæ-

ſar ſe coronabat: Item pellis vituli marini: qua pro tentorio ea de cauſa vtebatur Auguſtus. Caput item Aquilæ/ & habitationes ſubterraneæ: Sub terras nanq̃ vt teſtatur Plinius plus quinq̃ pedibus fulmen nō penetrat: Contra faſcinationes volunt valere baccarem herbam quæ alio nomine dicitur Aſarum/ de qua Maro noſter inquit Et baccare frontem Cingite ne Vati noceat mala lĩgua futuro: Romæ triumphaturi contra inuidiæ liuorem et veneficia maleficorum geſtabant ad pectus vaſculum quoddam aureum/ quibuſdam rebus ad id conferētibus plenum: Quod græci vocant Alexicacon/ hoc eſt defenſionē a malis. Latini prebium dicunt/ & Amuletum Plinius ait ad id valere plurimum vaſculum ex ſuccino / ſi collo ſuſpendatur: Item grana Vuæ amineæ: ex qua vinum fiebat quod falernum vocabant: In agro ſalertritano naſci aiunt radicem Ciclaminis qui vulgo porcinꝰ panis appellatur: ea dicunt domum in qua fuerit/ ſic fortunari/ vt contra eam ſit omne maleficij genus inualidum: Idem poſſe volunt fel canis nigri: ſcarabeorum nocte volantium Cornua ſerrata: Item Coralia quæ etiā nūc infantibus alligātur: Quæ omnia ſi virtutē habent hanc a natura nō ſunt aſpernanda. Sunt etiā ſingulis venenis Secundum medicos ſingula remedia / quæ barbaro vocabulo Bezoar vocant. At contra detractores nullum remedij genus eſt validum. Indicat hoc Chriſtus in Matthæo dicens: Venit Iohannes neq̃ manducans neq̃ bibens / & dicunt dæmonium habet: Venit filius hominis manducans & bibens/ & dicunt ecce homo vorax / & potator vini / publicanorum & peccatorum amicus: Chriſto quoq̃ preter illa quæ ipſe dixit Vitio datum eſt ꝙ turbas ſeduceret / ꝙ Dei filium falſo ſe faceret / ꝙ ex iactantia dixiſſet ſe templum

Dei posse destruere/ & intriduo rebedificare/ ꝙ sabbatum violaret/ ꝙ discipuli eius patrum traditiones preterirent / ꝙ dari tributum Cæsari probiberet / ꝙ inaniter regem se diceret : & in properabant ei ꝙ samaritanus esset/ ꝙ in belzebub demonia eijceret/ immo etiam ꝙ dæmonium baberet / ꝙ miracula quæ negari non poterant non virtute sanctitatis / sed per nomen Tetragrāmaton. quod proferre sciret/ exerceret / ꝙ nimium familiariter Lazari sororibus vteretur: ꝙ a peccatrice se tangi permiserit: ꝙ ad gentes transire voluerit/ & earum fauorem aucupari: ꝙ in adulterio deprebensam absoluerit / obiectum est etiam ei a paganis ꝙ bonus quidem fuerit sed incautus. Et quis oro te o Aalexander tot flagitiosorum bominum latratibus non fatigetur/non obtundatur/ non frangatur non extabescat? Habuit & nostra fides quæ mera est veritas suos detractores: primum Iudeos/ postmodum gentiles / deinde bereticos: nunc quoqꝫ patitur pseudo christianos/ & borum quidam nō linguis solum/ sed voluminibus magnis/ gladijs quoqꝫ in eam sæuierūt Scripsit autem transeunter contra eam Tranquillus in Nerone dicens : Afflicti supplicijs Christiani genus bominum superstitionis nouæ ac maleficæ. Item Corn. Tacitus abolendo rumori Nero subdidit reos/ & exquisitissimis pœnis affecit quos propter flagitia inuisos vulgus appellat Christianos. autbor eius nominis Christus Tiberio imperante per procuratorem Pontium supplitio affectus fuerat. repressa in presens exitialis superstitio rursum erumpebat non modo per Iudeam vbi origo eius mali/ sed per vrbem etiam / quo cuncta vndiqꝫ atrocia aut pudenda confluunt / celebranturqꝫ. Hoc autem supplicio in primis affecti sunt a Nerone vt ferarum tergis coniecti laniatu canum

interirent: Aut Crucibus affixi, aut flammis in vsum nocturni luminis: vrerentur: scripsit & Porphyrius contra eam: scripsit & Celsus: quē Origenes longa ac luculentissima responsione confutauit. scripsit & Hierocles Apollonium thianeum Christo comparans/ Cui peritissime respondit Eusebius. Scripserunt & alij ꝙ plurimi/ quorum breuitas meminisse non sinit. Ipsa tamen tanꝙ ingens moles maximorum fluctuum graues assultus forti & inconcussa firmitate propellit. Alexander. Quid ergo mirum o Brunatie si nos detractorum malis discerpimur / si atroci sua rabie in nostram humilitatem assidue grassantur / Cum semper impugnata fuerit veritas/ calcata Innocentia / violata puritas/ & virtus insidijs circunquaqꝫ dispositis profligata? Petrus & Paulus malefici vocantur / apostoli omnes sic persticiosi / magi Venefici acclamantur: & nos ergo cum proteruientium linguarum flagellis atterimur/ habentes patientiæ sanctorum exempla gaudere magis oportet ꝙ tristari / & sperare nos olim sicut & Calamitatum fuerimus / sic eorum gloriæ fore participes Quare & Petrus inquit/ Sic est voluntas Dei vt benefacientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam. Brunatius. Recte mones o Alexander æquanimiter mala ferre oportere. sed rogo te obnixe ne nostræ professionis videamur obliti/ paulum commemores/ quid de peste ista sentiant leges: Tu enim facillime prestare id potest/ Qui summa cum authoritate in foro iudiciali versaris assidue/ et freqūēter ī iudicijs exerceris q memoria et ingenio plurimū vales: Ego senio igrauescēte dicere id possum illud Virgilij Nunc oblita mihi tot Carmia. Alex. Præceptorib⁊ parere decet discipulos

Faciam quod precipis quātū mihi suppetit facultas: & eo libentius onus id suscipiam ꝙ tu mihi ades qui facilli me potes & errorem corrigere & defectum supplere. Iudiciale forum vt scis, est duplex, Ciuile/& ecclesiasticum, quod vocant Canonicum. Canonicum item duplex, publicum, & secretum. In ciuili foro puniuntur in iuriæ/quarum species in institutione de iniurijs explicantur: Inter quas fit mentio de libellis famosis & de Calumnia: ibidem quoq3 dicitur pœnam iniuriarum ex lege duodecim tabularum introductam. In digestis de Iniurijs lex Cornelia sic habetur: Si quis librum ad infamiā alicuius pertinentem scripserit composuerit ædiderit: do loue malo fecerit ꝙ quid eorum fieret/si cōdemnatus sit q id fecit intestabilis ex lege esse iubet: Sic ea lex: Quis vero sit intestabilis digestis de testamentis sic exprimitur: Si quis ob Carmen famosum damnetur Senatuscō sulto expressum est vt intestabilis sit: ergo nec testamentum facere poterit: nec ad testamentum adhiberi testis: Addūt huic legi iureconsulti huiusmodi hominem qui intestabilis dicitur/nec pro se beneficio testium vti/nec ex testamento capere vllo modo posse. Codice libro nono titulo de famosis libellis Imperator Valētinianus & Valerius sic aiunt. Si quis famosum libellum siue domi siue in publico/vel quocūq3 loco ignarus repererit/aut corrumpat priusq3 alter inueniat/aut nulli confiteatur inuentum: Si vero non statim easdem chartulas vel corruperit vel igni consumpserit/sed vim earum manifestauerit sciat se quasi authorem huiusmodi delicti capitali sententiæ subiugatum: Sane si quis deuotiōis suæ ac salutis publicæ custodiam gerit nomen suum profiteatur & quæ per famosum libellum prosequenda putauit ore proprio edicat: Ita vt absq3 vlla trepidatione accædat sciens ꝙ

ſi aſſertionibus ſuis veri fides fuerit opitulata/laudẽ maximam ac premium a noſtra Clementia conſequetur: Sin vero minime hæc vera oſtenderit, Capitali pœna plectetur. Quod vero dicit Capitali pœna plectendum ſic expoſitor moderatur ſi libellus crimẽ capitale contineat. Poteſt autem ſecundum leges in iniuriantẽ dupliciter agi/Ciuiliter. ſ. & crimĩaliter: Subijciam verba inſtitutionis de iniurijs: in ea ſic legitur: in ſumma ſciendum de omni iniuria eũ qui paſſus eſt poſſe crimĩaliter agere vel ciuiliter: & ſi quidem ciuiliter agatur eſtimatione facta pœna reo imponitur: ſinautem criminaliter/officio iudicis extraordinaria pœna reo irrogatur: extraordinariam autem pœnam expoſitores dicunt pœnam eſſe Capitis/vel ſtatus/vel pecuniariam fiſco inferendam. Quid etiam ſit actio Ciuilis non nihil exprimitur digeſtis de iniurijs lege Conſtitutionibus principalibus cauetur ea quæ infamandi alterius cauſa in monumenta publica poſita ſunt tolli e medio: Etiam ex lege Cornelia iniuriarum actio Ciuiliter moueri poteſt condemnatione eſtimatione iudicis faciẽda: Quid etiam ſit Criminalis actio digeſtis de iniurijs lege de iniuria ſic explicatur: De iniuria nunc extra ordinem ex cauſa/& ex perſona ſtatui ſolet: & ſerui quidem flagellis cæſi Dñis reſtituuntur: Liberi vero humilioris quidem loci fuſtibus ſubijciuntur: Cœteri autẽ vel exilio temporali vel interdictione rei certæ cohercentur In hoc foro autem iudicandi regulæ ſunt, leges curiatæ duodecim tabulæ/plæbiſcita/Ius papyrianum: Ius Helianũ: Senatuſcõſulta/Prætorum ædicta: Quod ius Honorarium nuncupatur. Principũ placita/reſponſa prudentum: Sed iniuriarũ primũ duodecim tabulæ/mox pretores arbitrio ſuo/poſtea lex Cornelia/poſtremo placita

principum quæ pro legibus habentur/vim represserunt Anno aũt post iniuriam reuoluto/vel reconciliatione se quuta/Iurisconsulti dicunt iniuriarum actionẽ extingui: Hæc de Ciuili foro dicta sint hactenus. In ecclesiastico autem foro contra Calumniam non insæuere solet iudicari: Nam in decretis Causa quinta questione prima sic inquit Adrianus: Qui in alterius famam publice scripturam aut verba contumeliosa cõfinxerit/& repertus scripturam non probauerit flagelletur: & qui eam primus inuenerit rumpat/si non vult authoris facti causam incurrere: Eadem questione Gregorius eum qui cõtra Castorium nocturno silentio in Ciuitatis loco cõtestationẽ posuit in eius Crimen loquentem Corporis & sanguinis Christi participatione priuat. Quod si non pareat Anathematis vltione percussum a mystico Christi corpore/hoc est ab ecclesiæ cõmunitate dispartit. ¶ In foro autem secreto quod est pœnitẽtia Calũniatores & detractores sic plectunt vt ad famæ restitutionem compellantur/quo absolutionis beneficium consequant. Bru. Quid si verũ dixerint? Alex. Sũt Theologi nequaquam icelebres/qui putẽt detractorẽ eo casu oportere ꝓtestari se male loquutũ/pperã dixisse/in ligua peccasse. Bru, Istud mihi vr o Alex. neqꝫ bñ/neqꝫ belle dictum esse. Talis enim famæ resarcitor vr velle itelligi mẽdaciũ in maledicto cõtineri/& posse ex gñe spẽm inferri: qd regulæ Dialecticorum nõ admittũt: Nõ enim si aĩal est hominem quoqꝫ esse est necesse: Cum ergo genus ad mendaciũ sit maledictum/Mendaciũ ex maledicto non infertur: & hæc intelligi debent affirmando: Vera ergo palynodia est falsi maledictiqꝫ cõfessio. Alex. Hoc loquendi genere cum hoĩbus idiotis/& minime malis olim vtebant: At dieb9 nostris sunt hoĩes sagaces/amphibologiarũ coniectores/enigma

tum interpretes/ſolertes/aſtuti/callidi/verſuti/verſipe-
les/plani apud hmõi hoies talis excuſatio eſt conuitium.
& videt recurrere in illud prouerbiū/malū ſed verum.
Bru.Eo igitur caſu vel omnino eſt ſilendum/ vel aliqua
excuſatione quæ pſit & nõ ledat eſt agendū:vt ſi dica-
tur/temporū malitia redūdãte tantã corruptionẽ morū
īſequutã/vt cui qd credendū ſit neſciat: & vt plurimū
eẽ calūnias ea qb⁊fama corrūpit.Recordari ẽt ſe quoq̧
aliqñ pperã loquutū cõtra pximū:Sed hac ĩprobatione
ptermiſſa reuertamur ad leges.Alex.Sicut ergo Impa-
tores dãnãt Calūnias:ſic legittimas accuſatiões nõ rep-
hendūt.Bru.Immo tãq̧ bono cõi cõducibiles ſaluberri-
maſq̧ cõmẽdãt/ſi correctiõis tñ ordo ſeruet. Quẽ euan
gelica docet hiſtoria:Præcedat ergo prio ſecreta moni-
tio/q̃ ſi nõ ſuffecerit/duos treſue teſtes adhibeto:quos ſi
Reus nõ audierit/demū ad iudicẽ recurrendū: neqtiaq̧
accuſãda/hoc ẽ pcudẽda:Sicut enĩ a Video fit viſū:&
a viſū viſo frequẽtatiuū/vt ẽt a grãmaticis aliqd mutue
mur/Sic a Cudo fit cuſū ſupinū:& a cuſū cuſo verbū
a quo accuſo pfluit:qđ ſignificat peccatorẽ ĩpœnitẽtem/
durū/contumacẽ cui nõ pfuit bina correctio/ & q frña
monitiõe nõ pfecit/Cudere tõdere/& vi emolire. Alex.
Salubre id Cõſiliū/& ordo Charitati accõmodatus vt
vno eodẽq̧ remedio cõſulat honori & aïæ ſaluti. Sile ẽ
īſtitutū medicorū/q ĩ curatiõe morborū docẽt a leniori-
bus icboãdū/q̃ ſi nõ ſufficiūt tẽtant grauiora vſq̧ ad fer
rū vſq̧ ad ignẽ:iuxta illđ Ouid.Cūta pri⁊tẽtãda:ſed ĩ-
medicabile vuln⁊ Enſe recidẽdū ẽ/ne ps ſyncœra trahat.
Aiūt tñ authores idonei talẽ ordinẽ ĩ mĩmis nõ ſeruãdū/
nec ẽt cū cõi bono mora pīudicat ſicut ſi ſcires quẽpiam
velle pñdere:& ciuib⁊pñs ĩmineť piculū.Sȝ putaſne
o Bru.pximorū errata eẽ veſtigãda atq̧ pſcrutãda? &

eis accusandis opam īpēdēdā/quo eos a vicijs redimamꝰ?
Bru. Quærit seneca scribēs ad Luciliū an cōtinuæ obiur gatiōi/correctiōiq; essiduæ dāda sit opa? Demūq; rńdet sagittarios imitādos: q nō i oēm volucrē sed i eā solū quā putāt se consequuturos sagittā emittūt: Ergo nec aliorū nisi sint curæ tuæ crediti vt filij & serui vitā ingres: nec oēs/nec semper ob iurgabis: sed eos quibus profuturū id putabis/& tum cū non quæsita venit occasio. Pro fraterne Correctionis declaratione placet subijcere dictum Augustini Q d' causa scd'a q̄stiōe prima citat Gratianꝰ Si peccauerit inquit in te frater tuꝰ corripe eū inter te et ipsum solū Q uare/quia in te peccauit? Quid est in te peccauit? Tu scis quia peccauit. Et paulo infra: Illa vero corripiēdā sunt secretius quæ peccātur secretius/ distribuite tēpora & cōcordabit scriptura: sic agamus/ & sic agendum est non solū quando in nos peccatur/ sed etiā quādo sic peccatur ab aliquo vt ab altero nesciatur: Nescio quem homicidam nouit Epus/& nemo aliꝰ illū nouit: ego nolo eū publice corripere/& tu quæris iscribere/Prorsus nec ꝓdo/nec tñ negligo/corripio secreto/pono ante oculos eiꝰ Dei indiciū/terreo cruentā eius cōsciētiā/psuadeo pœnitētiā. Et paulo infra: Sunt hoīes adulteri in domibꝰ suis secreto peccātes/ aliqñ nobis ab vxoribꝰ plerūq; zelātibꝰ/aliqñ maritorū salutē q̄rentibus ꝓduntur Nos nō ꝓdimus/sed secreto arguimus/ vt vbi contigerit malū ibi moriat: sic Augustinꝰ: Et de correctiōe fraterna satis hæc hactenꝰ. Deiceps de accusatione diserēdū. In decretis Causa scd'a q̄stiōe tertia d'r. accusatori nō ꝓbāti pœna statuit. Et rursus Causa sexta. q. septima Adrianꝰ papa iqt· Oīs q alijs falsa intulerit puniat: et ꝓ falsitate ferat ifamiā: et eadē q̄stiōe Greg. dicit. Qui calūniā illatā nō ꝓbat pœnā debet icurrere/

quã ſi ꝓbaſſet re⁊ ſuſtineret: et hæc pœna talionis ap-pellat̄. Itē ex decreto Adriani pape Delatori aũt lĩgua capulet̄/aut cõuicto caput ãputet̄. In Digeſtis aũt de iniurijs lege lex Cornelia circa fĩnē ꝓbat̄ qđ dixiſti veridicos. ſ. accuſatores a legib⁊ ĩpatorijs cõmēdari. dicit eñ vlpian⁊ Et ei q indicaſſet ſupple delatorē vel libelli autborē/ſiue liber/ſiue ſeru⁊ ſit ꝓ modo ſubſtãtie accuſatæ pſone/extimatiõe Iudicis pciũ cõſtituit ſeruo forſitã et libertatē pſtãdã ſoluta. ſ. ꝑ eo ex fiſcbo pecunia: & rõ ſubijcit̄ cũ đr. Quid eñ ſi publica vtilitas ex hoc emerſerit: & qa in Digeſtis lege Eũ q/ in principio đr. Pctã eñ nocētiũ nota eſſe oportere et expedire: Qui rite accuſat/nec inimic⁊ nec maliuol⁊: ſed poti⁊ cõſciæ rei medic⁊/ et cõis boni qđ maxime leges iĵpiciũt tutor ē habēd⁊ Extãt circa hæc ſentētiæ patrũ ĩnumerabiles/quarũ multæ in decretis ãnotant̄ Cauſa qnta q̃ſtio. qnta: Sed hãc Auguſtini recitaſſe ſufficiat. Nõ vos iudicetis eē maliuolos qñ Crimē alterius ĩdicatis/magis qppe nocētes nõ eſtis indicãdo Crimē/ꝙ ſi fr̃es vr̃os quos indicãdo corrigere poteſtis tacēdo pire pmittatis. ſi frater tu⁊ vuln⁊ hēat ĩ corpore qđ vult occultari dũ timet ſecari/ nõne crudeliter a te ſilet̄ ac miſericorditer indicat̄. Quãto ergo poti⁊ debes manifeſtare Crimē ne deteri⁊ putreſcat in corde. Et de Accuſatore pauca hæc dixerim⁊. De Iudice quoq̄ breuiter trãſigam⁊. Cauſa ſecũda. q̃ſtio. prima. Gratian⁊ inqt: His oĩbus autoritatibus dat̄ intelligi: ꝙ null⁊ cõdēnand⁊ eſt niſi iudicio ordinate habito/aut cõuincat̄ aut reũ ſeipm fateat̄. Verũ hæc de his ĩtelligēda ſũt/quorũ Crimĩa ſũt occultiora: Cæterũ quæ manifeſta ſũt iudiciariũ ordinē nõ reqrũt ſic Gra. cũ aũt mãifeſta dicit de notorijs ĩtelligit: vbi nõ ignoradũ aliud eē famã/aliđ manifeſtũ: aliud notoriũ. Fama qñq̄ ex ſcia/qñq̄ ex ſu-

ſpitione/quãdoq̃ ex certo/quãdoq̃ ex icerto autbore ꝓcedit. Manifeſtum id eſt quod ſemper ex ſcia aut ex fama a certo autbore conflata & notũ eſt & cõprobari poteſt. Notoriũ dr qđ eſt ꝑ cõfeſſionẽ vel ꝓbationem/ vel ꝑ rei euidẽtiã manifeſtũ. Notoriũ itẽ triplex/Iuris/ facti/pſumptiõis: facti qđ ſic ſe exbibet/et oĩm oculis ſic offert/vt diſſimulari negarine neq̃at: & in boc appellatio nõ audit. Eſt aũt quoddã factũ cõtinuũ iuge ac pmanẽs/vt in foro turrim eſſe/i boc nullius ordo iuris exigit Quoddã interruptũ vt publicũ vſurariũ fœnerari / in boc ſemiplena ꝓbatio reqrẽda. Quoddã traſiẽs & non rediẽs/vt bominẽ in cõſpectu populi eſſe necatũ. boc negari põt/& quæri aliqua via ſubterfugiũ. Notoriũ Iuris eſt de quo qs ꝑ cõdẽnationẽ vel cõfeſſionẽ cõuict9 ẽ Notoriũ pſumptionis vt ſi qs publicæ ꝓ filio alicuius bẽatur: Et bæc ſunt quæ ex Iuris conſultorũ gloſſarijs memoriæ occurrerũt/Sed quia cœperas enumerare ſanctos viros q ſtigmata linguarũ ptulerũt/ & ad apoſtolos vſq̃ perueneras/finẽ dicẽdi facio/quo poſſis et alios ſi placet adiungere: vt tolerãtia mundi ſeneſcentis non minor q̃ recẽtis aſtruatur. Bru. Faciã ſi bortaris: Alex. Immo bortor & prouoco etiã bac ratione vt eorũ exempla ſint contra boc venenũ nobis antidotũ. Bru. Maior eſt eorũ multitudo q̃ poſſint i pñtia numerari: Nec putandũ eſt tẽpus vnq̃ fuiſſe tam ſanctũ/tam ſyncerũ /in quo male dicẽdi vſus non fuerit/At ne in tãta copia videar eſurire/paucos adducã quos bæc iniqtas dũ peſſundare nititur exaltauit/dũ obſcurare ſtudet illuſtrauit. Narrat Euſebi9 Ceſariẽſis eccłiaſtice biſtoriæ libro ſexto rẽ exqſitã ac memorabilẽ de Narciſo epõ bieroſolymitano: erat iſte vir tãti apud Deũ meriti vt i die ſolẽni vigiliarũ paſcbatis deficiẽtib9 p inopia i eccłia lũinib9

iusserit afferri aquã/et alatã bñdicẽs ĩ olei pinguedinẽ cõ mutarit Is cũ ĩter cœtera virtutum suarũ bona esset aĩ valde cõstãtis & Iustitiæ ac rectitudinis syncœrissime tenax/qdẽ homõculi male sibi cõscij metuẽtes ne si accu‑sarent nõ possent sub eo pœnã effugere/ceperũt factio‑nib9 se tueri/& eũ circũuenire cui9 iudiciũ ptinescebãt: Cõcinauerũt igit aduersus eũ satis ĩfame Crimẽ et no‑xiũ: & vt paucis expediã/cõueniũt auditores: accusato res ex semetipsis testes pducũt/q vt maiorẽ mẽdacio fa cerẽt fidẽ se diris ĩprecationib9 si falsa dicerẽt dãnaue‑rũt: Prim9.eñ sibi cõbustionẽ/secũd9 morbũ regiũ Ter tius cecitatẽ est imprecatus: Et q̄uis ne iuramẽtis qdem istis quisq̃ fideliũ & timẽtiũ Deũ crederet/eo q̄ vita Narcisi & institutio ac pudicicia ab oĩbus nosceretur: ipse tñ eorũ quæ sibi ĩputabant indignitatẽ non ferens simul & secretã ac philosophicã vitã habere desiderãs ecclıæ mltitudinẽ subterfugit/et ĩ desertis locis atq̃ agel lis secretiorib9 delituit ãnis q̄ plurimis.at ille magn9 Di uinæ puidẽtiæ ocul9 diu nõ qeuit: sed ĩ ĩpios vltionẽ p ea ipsa quæ sibi ĩprecati fuerãt maledicta cõuertit. Prim9 Nãq̃ parua ignis scitilla noctis tpe domo succẽsa cũ to to gñe/totaq̃ familia cõflagrauit. Ali9 ab imis pedib9 vs q̃ ad Capitis verticẽ regio morbo repẽte correct9 ẽ: ter ti9 aũt priorũ exitũ vidẽs et diuinũ oculũ se nõ latuisse aiaduertẽs prupit ĩ mediũ: et audiẽtib9 cũctis vniuersiũ sceleris ordinẽ pãdit: tãtis ãt lachrymis ĩmane facin9 de fleuit/et vsq̃ a deo die noctuq̃ pdurauit ĩ fletib9/ donec lũinib9 orbaret: delicti ergo tã ĩfamis ac pniciosi huiusce modi pœnas luit ĩprobitas. Alex.o iustũ ac tremẽdũ dei iudicium q̄ ex amussim vertit in maledicos quæ quisq̃ sibi mala poposcerat: Et quis tandem oro te qs tandem exit9 hũit Narcisũ. Bru. Læt9 ac felix: sicut Ioseph iob.

& Tobiam. Nam postq̄ pro eo sunt tres ordine succes sionis suffecti episcopi Dius/Germanus / & Ingordus credentibus omnibus eum iam vita functum ecce subito velut rediuiuus ac de cœlo redditus repente appuit: rur susq̄ a fratribus ad presidendum rogatur: multo.n. ar dentius ab omnibus amatus est/& quod Criminosis in nocens cessisset philosophicamq̄ vitā delegisset/ & qd' euidentissime perspexissent completum in eo dictum pro pheticum: Mihi vindictam/& ego retribuam. vixit & postea vitam longissimam/completisq̄ Centum sexde cim & amplius annis in pace obdormiens requieuit. Ad dam huc parem virtutem: fortitudinemq̄ in fœmia pre clarissimam: atq̄ imitatione dignam Constantiam: Ma rinæ.s. virginis: quæ contēpto mulieri mūdo fœmineaq̄ mollicie conculcata quasi/vt de Tiresia fabulantur/ se xum mutasset/statuit vitam agere iter mōachos: patre igitur consentiente monasterium adiens petijt ab Abba te habitum monachorum: Ille adolescentulum putās/& videns eam ingenio miti ac facie liberali/& spiritualis profectus signa q̄ plurima/facile assentitus est: facta ergo mōachus cœpit singulari sanctitate nitere/& om ni virtutum genere precellere etiā eos, qui longa beneui uendi perseuerātia videbantur in angelos esse conuersi. Tantis successibus inuidit diabolus: & quam Deo ser uante peccatorum iaculis ferire nō potuit fabrefacta in famia maculauit: Virgo quædam vicina monasterio cō cepit ex stupro/ magnum rei nouitas murmur exciuit: crebrescit rumor in populo/de authore facti disputatur coniecturis agitur: tandem diabolo qui erat doli artifex instigante fuerunt qui dicerēt vidisse se Marinum (hoc enim in monasterio nomē ei fuit) domum virginis noctu ingredientem: Die quoq̄ habuisse cum ea cōmertiū. Sūt

quoq; qui dicant miseram illam mulierculam accusasse Marinum: Quid plura? serpit rumor vt Lepra: breui in ora vulgi res deuenit: & qm̃ erat facie venusta. & toto corporis filo tam elegans vt facile amari/imo vt difficile posset non amari/scelus est creditum. Alex. o quanto diabolus exultauit gaudio cum nequitiam tam atrocẽ vidit contextam. o misellam virginem quanto mœrore debuit ardere cum sensit hanc fraudem cum tam ĩfami maculæ se vidit expositam/& se patere tanto dedecori. Heu q̃ visæ sunt duræ teneris auribus illæ Calumniæ: potuit aliquando nisi iactasset in Deum cogitatũ/de Diuina prouidentia dubitare/conqueri de Angelis/ q bene beateq; viuendo fuisset ab eis ita destituta: & quasi debilis nauicula ventorum iniurijs & iracundiæ maris penitus exposita. & profecto conuicijs tã iniuste peti/maledictis sic obrui nec turbari/videtur verũ animæ martyrium. Heuq̃ verum est illud sapientis: Fili accedens ad seruitutem Dei prepara animam tuam ad tentationem. Bru. Consolabaẽ eã recordatio Christi: & sicut Apes ex floribus colligunt mella/sic ipsa solatium ex sanctorũ exemplis colligebat: & super firmum imitãdi Christũ propositum patientiæ ædificium cõstruebat. Insurrexit vt dignum erat in eam monasterium: Monachi omnes mero hoc miraculo consternati hærebant vultu/gestu/verbis/hoc tam ĩmane scelus exprobrantes: ipsa vero pre angustia spiritus obiectum crimen excusare non audens ĩmo neq; potẽs/elegit ĩmitari Christi patientiã magisq̃ cũ monachis litigare. In pœnã ergo tam grauis flagitij sordissimis officijs subiugaẽ: fit Cocus/fit lixa/fit vespilo/fit opilio/fit subulcus/fit Agaso/si quis aliquo fœdo ac imundo morbo laborabat ei ministrabat. Deniq; om̃e munus in quo aliquis locus iniuriæ videbaẽ subire coge-

batur: Continuis ergo exprobratiõibus exposita tñi aĩo vulnus/tantũ corpore sudorẽ/tantã oculis confusionem/ tantã auribus vim Calũniarũ vsq; in finẽ æquanimiter tulit/De nullo vnq̃ criẽ nisi de falso hoc accusata. Tandem mortuæ Cadauer dũ ex more lauaret veritatẽ diu occultam declarauit/& nuditas quæ alijs mulieribus parit obprobriũ Marinæ virginis aboleuit infamiã: Tum monachi cũ abbate mirari fœminæ constantiã q̃ infracto aĩo tam diu tolerasset eam nequiciam/q̃ tam audaci proteruitate rem tam falsam delator confinxisset/leuitatem suam accusare/q̃ tante impietati facile credidissent/ pœnitere cum lacbrymis/percutere pectus conuocare viciniam/& breui factũ est vt odium in amorem/calũnia in laudem/infamia in gloriam cum oĩum admiratione sit conuersa: Eant nunc sæculi huius veteratores inexperti precipites/improuidi insolentes/& prurientes aures detractoribus porrigant: tot Sanctorũ Patrũ sententijs ad moniti/tot rationib9 & argumẽtis edocti/tot manifestis & euidentibus exemplis ita conuicti vt nequeant tergiuersari nõ mutentur/non erubescant/non resipiscant: & quid de Bricio Turonensium ẽpo Martini successore nobis dicendum? Nonne & ipse pœnas luit Conuitiorum eorũ quib9 Martinũ olim affecerat/qñ eum cœlestia meditantẽ & oculis cælo inhærentẽ dicebat mẽtecaptũ: & id ei obiectabat/qđ Aristophanes socrati cũ ĩ Comœdia q̃ nephele dr̃ eũ cũ nubibus diserẽtẽ inducit? Vncto enim in ẽpm Bricio mulier innupta & habitu religiosa cuius opa Cubicularij in abluendis pãnis vtebant infantulum peperit: res ĩnotuit/latissim9 cãpus detractoribus patuit amplissima cõtumeliãdi materia emersit: suspitiões euigilãt/indicia surgũt/lĩguæ acuunt/aures erigunt/fama aliquãdiu circũuaga & mõ hũc/mõ illũ vellicãs apphẽdit

tādē epm/nec prius dimisit ꝙ oēm populū concitauit in eū:facto ciues cōuētu frequētissimo ꝯcurrūt aīs in Briciū & obliti reuerētiæ p̄n̄æ q̄ debet̄ p̄sulib⁊ obprobria & cōtumelias iaculant̄ miratus Brici⁊ talē ꝑteruiā/& q̄a se sciebat inocētē nō:dubitās fidere diuino auxilio afferte inq̄t ad me īfantulū:spero eñī satis me bodie vobis factu rum apportato igit̄ trigīta dierū īfantulo/ Adiuro te infans Brici⁊ inq̄t ꝑ Iesum Crucifixū saluatorē nr̄m/vt si ego te genui palā bic facias/& nō sinas veritatē cōculca ri:Fidei & inocētiæ affuit Deus/& ex ore īfantis sermonē elicuit/quē cū summa admiratione turbæ circūstā tes audiuerūt.Non es tu mibi pr̄ dixit īfans.Alex. Purgationē Retbores dicūt cū crimē cōcedit̄/sed culpa remo uet̄/q̄ tres si recte mēini cōtinet ꝑtes/īprudētiā casū/ necessitatē/at bæc melior lōge purgatio ī q̄ nō c̄lpa solū/sed ēt oē crimē extirpat̄.Bru.Purgatio vt nosti duplex ē ī le gib⁊ vna vulgaris alr̄a Cāonica.Vulgaris fiebat ferro cā dēti/aq̄ feruēti/certamīe singulari.vt cū Dauid aduersus Pbilisteū decertauit.Cāonica vt cū q̄s aliq̄ laborās īfamia q̄ ab æmulis nō bꝫ originē se nō cōmisisse crimē id iu rat/& aliquot ꝑ iudicē electi q̄d verū iurauerit putare se iurāt:pria quodā licita/nūc aūt vt scis ē lege ꝓbibita/vt ex Decretis ptꝫ Cā.ij.q.v.& dicēdi finē bic facerē nisi btissimi p̄ris nr̄i Hierony.venerāda mēoria cogeret . me vlteri⁊ sermonē extēdere:Ipse nāq̄ cū adbuc pene adole scēs sciarū studijs sic ꝑfecisset vt ea ætate q̄ alij discer̄ ici piūt ipse fuerit a romāis ī libaliū artiū magr̄ꝫ elect⁊ tāta cū ad virilitatē pueīt/sctimōia niteret vt sūmo pōtificatu dign⁊ br̄et̄ tā singl̄arē ē pass⁊ calūniā vt mirū sit quonā pacto De⁊ ops/& illæ supnæ virtutes a q̄b⁊ būc mūdū regi nō dubiū/subito nō aīaduerterit ī tātæ puersitatis īuētores:& q̄s non indigne ferat tantam malis in bonos

esse licētiā sic rerū ordinē esse pversum vt malicia vicat pbitatē/et passim de virtute triūpbet iniqtas. Igiť Hieronymo noctis cōcubiœ meditulio tumultuarie surgere / et ire ad diuinas laudes sine lumine solito concinuauerūt œmuli talē technam. pallio quo vtebať occulte subtracto vestē muliebrē quam corpori eius habilē delegerāt subtulerūt: Hieronim⁹ igiť signo audito vix dū bene experrectus de strato exilijt: & muliebri indumēto qď ī abaco repperit se vestiuit: sicq; in chorū psallentiū sese proripuit: Tu extimato quale ludibrium. authores fraudis aderāt/& se aliud meditari simulantes cordibus gestiebant/& stuporē vultu pre se ferentes execrabātur genus muliebre quo diabolus pro laqueo semper. sit vsus/et de tāti viri ruina conquerentes dicebant ab oībus essē dolendū. Tandēq; se cognoscere non ab re fuisse dictū ab Apostolo/q ui stat videat ne cadat: Post matutinas laudes Hieronimū cōueniūt: bono ac forti aīo sit hortātur daturos se operam pollicētur ne tā īfame Crimē iuulgeť ne radices mittat/neue ppageť: Iurāt se famœ ei⁹ affuturos: & amicicię iure maledicorū audaciā repressuros/q id solū erāt curaturi vt magis ī hora fama crebreceret. Alex. Hi sunt de qbus Cicero ī primo de officijs libro sic ingt Toti⁹ aūt iiusticiœ nulla est capitalior q̄ eorū q tū cū maximi fallūt id agūt vt viri boni eē videāť. Bru. Roma relicta nauigauit ī Asiā. tēpestuosaq; vrbi ptulit solitudinē/et cū feris et scorpionib⁹ potiusq̄ cū huiusmodi hoīb⁹ hītare cōsensit. Alex. Q ď ďr a Iohāne ī apocalipsi stellas de Cœlo cadere nō incōgrue meo iudicio pōt ad hos extēdi q cū ī ecclię firmamēto essent pri⁹ fixi & rerū sciētia ac sctitatis exēplo radiarēt/et si Deo q corda ītueť nō tenebrescāt/nobis tū mortalib⁹ q p suspitionū caliginē ābulam⁹ pptereo occidūt qa p opinionū mu-

tatione de prioris auctoritatis hemisperio cadũt. Sed vn de fit/o Brunatie id enim prudentiã tuã latere nõ puto/ vt siue bene hoies siue male viuãt nũq̃ desint q maledicãt/ & siue quid agas/siue in ocio marceas nõ possis euadere detractores: Immo q p̃claris negotijs animũ intendũ/istorũ morsib⁹ pq̃ maxime patẽt/vt poete & scriptores q suos Criticos vbiq̃ reperiũt/suos vbiq̃ quorũ iudicijs lancinẽtur mastigophoros habẽt. Btissimus pr̃ Hieronymus cui fatale fuit habere cũ detractoribus bellũ assiduũ/si fiscellam inqt iunco texerem aut palmarũ folia cõplicarẽ vt in sudore vult⁹ mei. panẽ comederẽ et ventris opus solicita mẽte pertractarem/nullus morderet nemo reprehẽderet: Nunc aũt quia iuxta sentẽtiã saluatoris volo operari cibũ qui nõ perit/ & antiquã diuinorũ voluminũ viã sentibus virgultisq̃ purgare/ error mihi duplex impinguit/Corrector viciorũ falsari⁹ vocor/ et errores nõ auferre sed serere. Bru. Vnde hoc fiat breuiter vestigem⁹: dicã ego ex tẽpore quod occurret/quod minus dictum fuerit tu supplebis. Aiũt poetæ Tantalũ regẽ Phrygũ sic apud inferos cruciari: siti semper ardet & ten⁹ labris mersus in flumine dũ lymphã vitreã leniter fluentẽ dulce murmurãtẽ ori alludẽtẽ/rictu inseqtur nũq̃ cõsequit: esuriẽ patit & mala p̃matura visu amœnissima/gustu suauia/odore periocũda pendẽt ad tempora quæ cũ morsu petit/Mox dilabũtur/ sempq̃ fraudatus suo desiderio mœret & luget. Tãtalus o Alexander ipi nos sumus qui siti & fame/ hoc est sciendi libidine semper afficimur: vnde dicit ab Aristotele Omnes homines sciendi desiderio naturaliter ferri/ quæ sciri possint circa nos habemus/terrenas cœlestesq̃ substantias: Quarum noticiam semper aucupantes quo plus laboramus eo indies minus proficimus. Ideo Academicis cogor assen-

tiri qui nihil sciri posse voluerũt: Sed quorsum hæc de vano cognoscendi sciẽdiq́ʒ appetitu? nẽpe vt ostẽdaʒ ex isto superfluo cognoscẽdi studio/ & ex nostræ cognitionis imbecillitate nasci in intellectu hos errores/ quẽad modũ ex saliendi desiderio/ et ex tibiarũ infirmitate fit casus: Nos igit̃ Cæcutienti similes qui palpãdo icædẽs quæ occurrũt sentit/ quid tamẽ sint nescit/ signis conie-cturisq́ʒ delusi raro ad sciẽtiã frequẽter vsq́ʒ ad opinionẽ fidẽq́ʒ perducimur: & falsa pro veris/ dubia pro certis amplexati dum nolumus cum socrate confiteri ignorãtiã dũ cupim⁹ haberi solertissimi/ et vanitatẽ ac stultitiã frenare nõ possum⁹/ p temeraria iudicia puagamur. Et hæc detrahẽdi cõis est causa/ venio ad particulares. Sũt q ad hoc scel⁹ natura sint pni/ vt inuidi: sicut et inter mala licet omnia sint rotunda/ sunt quædam rotundiora: & volubilitati magis accõmoda / & huiusmodi naturã (loquor de inuidis) seq̃tur hoc vitiũ sicut erugo ferrum. Cõtemplatus hoc malũ dæmoniũ ex habitu ac igenio corporũ nr̃orũ viã inuestigat qua possit irretire sẽsus nostros opportune se ingerit: occasionẽ quærit / corda solicitat: linguã exacuit: & quo id verũ esse non ambigas meminisse nos decet quid in secundo Paralipomenon libro de Achab rege/ & de Michea prophetha referatur. Cum enim rex Achab non crederet Micheæ de belli euentu vera respondenti/ Micheas continuo visionẽ istam vidisse se dixit. vidi inquit Dominũ in solio sedentẽ & omnẽ exercitũ cœli assistentem/ dixitq́ʒ Dñs quis decipiet Achab regem: Israel vt ascendat & corruat in ramot Galaad: Cunq́ʒ diceret vnus hoc modo/ & alter alio spũs quidam stetit coram Domino & ait: Ego Decipiã: cui Dñs in quo iquit decipies? Ille rñdit. Ero spũs mẽdax in ore oĩm ipsi⁹ prophetarũ: dixit Dñs decipies

& p̄ualebis/egredere & fac ita: Quibus verbis datur intelligi pessimarū huiusmodiq̃ temeritatū diaboli linorem esse arbitectum/& permissione diuina fieri vt peruersi hoīes sicut alios fallere studēt/ sic & ipsi fallant & prauis p̄suasionib⁹ potiusq̃ rectis delectētur. Alex. Quid ē o Bruna. qđ aiūt q̄dā platonici/mutata vita dæmonē mutari/et quo dæmone regūtur detractores? Bru. Plotinus platonicus origeni nostro contēporaneus varias esse dixit demonū naturas: & nobis sociari modo hunc/modo illū/secundū vitæ genus & exercitiū: Qui enim philosophant vt ip̄e opinat⁹ est demonē mercurialē sortiunt. Qđ si philozoph⁹ ad militiā se trāsferat dæmonē mutabit/et geniū ex natura Martis/ vt aiūt hēbit Sed neq̃ hæc iudicio meo multū a nr̄is sunt dissidētia: sicut enī ex Catholicorū libris colligim⁹ quēadmodū sp̄ūs q̄ sanctus dr̄ sapiētiæ & intellectus est sp̄ūs q eos qb⁹ inest intelligere facit. & sapere: sic & alij sp̄ūs/hic qui dē fornicationis/ille vero gulæ/alius superbiæ/alij īuidiæ nuncupat q taliū merciū sint institores. & eis cōiungūtur apud quos aduertūt sua lenocinia pl⁹ valitura. Aiūt etiam philozophorū quidam stellas esse animatas quod in ābiguo reliq̄t Augustin⁹: & huiusmodi aīas īter sp̄ūs tenere principatū. Nā quæ inest stellæ Mercurij mercurialiū spirituū principē dicūt: & sicut ille ī cœlo p̄sunt sic & istos in terris certis vicissitudinib⁹ prīcipari. Quo fit vt regnāte Venere fornicationū sp̄ūs sint acriores: et libidinosis magis īfesti et sic de alijs dicēdū existimāt forte id accidit/nō q aliqua sup̄iorū siderū vi cōpellant sed q ipsi naturaliū rerū nō ignari tūc hoīes ad ea pl⁹ p̄ nocēt ad quæ magis īclināt a Cœlo. qb⁹ vero dæmōib⁹ susurrōes regāt: p̄quirēdū si vt plotin⁹ īq̄t p̄ planetarū varietate distingunt ex saturni Natura eos crediderim:

ſtella enim quam ſaturnum dicunt ſi Aſtronomis credi-mus/Acidiam/Liuorem pertinaciam/duriciem/maliuolē tiam/rancorem/odium/ſuſpitionē q̄ producit: Tali ergo dæmone detractor accenſus/dum venenum continere nō poteſt nihil fraudum/nihil inſidiarum/nihil demum pra uitatis omittit. Alex. Cum hominum inclinatiōes varias multiplicesq̄ cōſidero reddor ambiguus: Si enim vt phi loſophi aiunt cōmunis eſt hominibus vna natura/& in clinationes huiuſmodi pullulant ab ea/cur ergo in riuu-lis ex vno & eodem fonte manantibus tanta diuerſitas reperitur? Bru. Poſtq̄ me cogis philoſophari q̄uis non ſim ego Plato neq̄ Zeno qui erant in ſciētijs (vt verbo græco vtar) Sophotati/hoc eſt ſapientiſſimi/ exponam tamen me periculo/& ex mea pingui Minerua reſpon-debo: cum naturæ vnitate ſtat hæc diuerſitas/& a cor-porum varietate deriuat̃. Omnibus enim hominibus nō eſt vna corporum conditura. Alex. At cum teſte Ariſto tele non forma puta aīa materiæ/ſed materia puta Cor pus formæ accommodetur/habiliſq̄ reddatur/cur non ſunt corpora vniformia cum animæ noſtræ ſint vnifor mes? Bru. Natura varietate delectatur quod in ſuis ope ribus manifeſtat: Vide herbas/cōtemplare arbores/cer-ne animalia aquatica/aerea/atq̄ terreſtria: & aīaduer-te quæ in eis varietas. Cum vellet ergo homines reddere diuerſos reſpexit ad corpus/& quandam temperiē tan-tæ latitudinis ei conſtituit quæ magnæ varietatis capax eſſet/fecitq̄ corpora ſicut fieri ſolent aluearia: quæ & ſi non ſunt omnino conformia modo ſint concaua/ſunt ta men apibus clauſtra idonea/& aptæ ad mellificandum officinæ: Accidit hoc idem in aliarum naturarum ſingu-laribus quæ indiuidua vocant: videmus enim inter canes quoſdam immanes/quoſdam manſuetos/& hoc per na-

turam anteq̄ p disciplinā sint formati: Lata ē ergo hæc dispositio: & terminos eius nesciuere philosophi/sed vt paucis absoluā tot in corporibus sunt dr̄iæ quot in ea latitudine puncta cōsistunt humorū nāq̄ syntaxi paulum alterata & hac vel illac a medio diuaricata aliud atq̄ aliud corpus euadit: Quam primum autē intra terminos illius cōis Crasis quā vocant cōplexionē Neoterici/constitutionē vero magis idonei/corpus puenerit/in quouis gradu punctoue cōsistat capax est aīæ. quo fit vt cōpago Corporū nr̄orū in infinitas differētias possit labi: Distributionē vero harum diuersitatum dant cœlo Astronomi. nā sicut Augures aerē in quattuor ptes/scilicet Anticā posticā/dextrā/& sinistrā: sic cœlum Astronomi ī duodecim domos partiunt̄: & inuēto vniuscuiusq̄ nascētis horoscbopo hoc est signo ascēdente qn̄ quis nascitur Quid astrorum ī eis sit & maxīe in angulis contēplati de vita de moribus/& de fortunis hoīm ꝓloquunt̄/ Exēpli grā locum vnum ex Firmico & vnum ex Manilio q ad ꝓpositum faciunt ꝓferemus: in quinto Mathefeos li. Firmicus sic inq̄t. Si Mars in horoscopo fuerit constitutus/& ī medij cœli pte Mercuri⁹ posit⁹ quadrata Marti radiatiōe iungat̄ publicos ac malignos accusatores efficit. Manlius vero in quarto Astronomicon libro de natis sub piscibus ita dicit.

Garrulitas odiosa datur/linguæq̄ venenum.
Verba maligna nouas mittentes semper ad aures
Crimina per populum populi feret ore bilingui:
Nulla fides inerit natis. Fit demum in aīs vn̄cunq̄ fluat tāta varietas vt ab initio rerum tot sæculis hacten⁹ euolutis gn̄a īfinita inimiciciarum pauca veræ Amiciciæ recitent̄ exēpla: afferunt̄ āt hæc paria/ꝫ pudet paucitatis: Orestes & Pylades: Damō & Phithias: These⁹ & Pe

ritbous: Nisus & Euriali: Scipio & Leli: Tydeus & Polinices: Alex. & Ephestio: Alex. Hic e ille Ephestio que dr Alex. in Deos retulisse/ & cui vita functo diuinos honores voluit exhiberi. Sed audi nouu genus insaniæ: & vide q sit facile credulos pricipes verbis deludere: Agathocles famil Ceturio apd Alexadru honorat tuc fuit accusatus q pter Ephestiois trasies sepulchrum lachrymasset/visusq eet vultu lugubri significare Ephestione potius secudu coem hoim coditione mortuu ee q deificatu: hac obre ab Alex. Leoni imanissimo iussus est obijci/Factuq mox fuisset/nisi Perdicæ figmeto fuisset seruat: Is eni p Deos & p Ephestiois Numen iurauit sibi venati eu appuisse/madasseq Regi diceret Agathocli parcedu q no quia mortuu credidisset/s3 ob veteris cosuetudis recordatione lachrymasset. Adulatori credidit Alex. q prius crediderat delatori: Quo fit vt ausim dicere nihil esse piculosius prīcipe q facile circuferat his nugis/Familiaresq beat delatores: sub tali nanq Dno nulla esse pot tata syncæritas nulla vitæ itegritas ta pfecta q securim ad radice sp no beat: Sed hæc missa faciamus. ad honestada amiciciæ paucitate par aliud amicoru addi pot/hoc est Dauid & Ionatas filius Saulis. Bru. Heo ego penes me par aliud no negligedu qd iure supradictis possit adiugi: Petru videl3 prem tuu virum ornatissimu ac splēdidissimu sub hui nri Principis pre atq Auo domi forisq i pclaris negotijs suma cu laude sp versatu/cui Ptoleme filius pientissimus ob singularem fidem atq industria in Gonzagarij familiam priuilegio asscitus emussicata illa posuit sepulturam: & Iohanem Bruna. huius Cathedralis ecclesiæ quonda Canonicum patruu meu doctrina & religione singulare: Hi nanq duo viri cu essem adolescens tata erant charitate coiun

eti vt esse videret sicut græci dicunt Mia psichi en disi
somisi: hoc est vna aïa in duobus corporibus: ostendebat
hoc familiarissimus cõuictus/crebri cõgressus/ & in oĩ
bus negotijs sũmus cõsensus: Nihil erat inter eos simula
tum nihil fictum Cõicabantq; inuicẽ nõ cogitationes so
lum atq; cõsilia/sed oẽs fortunas hẽbant cões. Hoc addi
disse volui q eorum mihi sit iocunda memoria: & ne in
officiosus videretur sermo noster sicut iofficiosum dr te
stamentum in quo parẽtes & filij ptereuntur. Addi ad
causas huius ĩprobitatis multa qdẽ possent/sed psertim
Cõsuetudo ĩproborum. trahunt enim vt Seneca inqt a
cõuersantibus mores/& propheta dicit Cum sancto san
ctus eris/& cum puerso puerteris/ Quod est illi simile
qd aiũt Astronomi de Mercurio q.s. cum bonis sit pro
pitius & cum malis sideribus sit aduersus/totum se so
ciorum naturis accõmodans. Est etiam in cã natura vir
tutis vt ad cãs vniuersales reuertamur. Virt9.n. vt inqt
Hesiodus in altissimo loco constituta non nisi cum sudo
re potest adiri: Volentibus enim ad eam peruenire sen
sus & concupiscentia se opponunt/& omnes fere homi
nes fraudibus & dolis ita prepediunt vt suscepti itine
ris faciant pœnitere. Talis ergo Naturœ malignitas ge
nita in damnum cõmune mortalium bonos persequi/vir
tuti insidiari/pacem perturbare famam lacerare/ diabo
lo semper instigante non cessat. Alexan. De his o Bruna
tiæ dictum iam satis: hodie vere viximus/numerari inter
felices debet hæc dies/& albo nobis signanda lapillo in
qua frui meruimus vario dulci sanctoq; colloquio. Amẽ.

FINIS.

Reuerẽdissimo in xp̃o pr̃i ac Illustrissi. Dñ̃o Sigismũdo Gõzagæ ep̃o Mãtua. S.R. Ecclesiæ: Marchiæ Anconitanæ legato: Protectori pientissimo. Fr̃ Baptista Mãtua. Carmeli. theologus salutẽ/felicitatẽq; perpetuam Dicit.

EX antiq̃ cõsuetudie sicut pr̃onos decet pr̃na cliẽtes charitate cõplecti. sic debẽt & Cliẽtes loco parẽtũ h̃re pr̃onos: & p̃sertiʒ tales: q̃lẽ se nobis exhibet tua Dignatio. s. bẽignos affabiles/strennuos/fideles/& ad ꝑtectionẽ semp ĩtẽtos. Propterea op⁹ ẽ Clientes aliqđ eis gratitudĩs signũ oñdere/& frequẽter ꝑtestari se acceptorũ bñ̃ficiorũ nõ oblitos. Hac de cã breuẽ tractatũ sup rixa q̃dragesimæ ꝑteritæ ꝑ q̃ tua Reuerẽ. Dñ̃atio tm̃ laborauit/paulopost pascha æditũ tuoq; clarissimo noĩ dedicatũ tibi mitto. Vt gaudeas nos quoq; q̃ tui sum⁹ ꝑ xp̃i fide laborare/cognoscasq; nos de q̃one illa recte sensisse: q̃ñ eũdẽ exitũ lis h̃uit Romæ quẽ sub te pri⁹ h̃uerat Mãtuæ. Mitto ẽt breue Apologema ĩ quo r̃ndeo q̃busdã maledicis/q̃ cõtra ordinẽ nr̃m nup ĩuecti sunt/vt tua Reuerẽ. Dñ̃atio tãto diligẽti⁹ tueri nos studeat: q̃to magis ab ĩuidis p̃mi nos viderit: & vt simul accipiat aliquã degustationẽ rerũ nr̃arũ: Videatq; quãta ordĩs nr̃i fuerit ãtiq̃tas: quãta sanctitas: quãta nobilitas: nec assumptæ ꝑtectiõĩs eã pœniteat: Cũ sciat se apđ deũ ĩtercessores h̃re/nõ solũ nos q̃ viuim⁹: sʒ ẽt quotquot ex añcessoribus nr̃is ab Helia hucusq; ĩ cœlũ recepti sũt: ĩpaʒq; mr̃eʒ xp̃i/q̃ peculiari pr̃ocinio sp nos fouit. Subiũxi & ep̃lam de cã varietatis trãslationũ sacræ scripturæ/Ad fr̃eʒ Hiero. Medio. q̃ eã fore iudicaueri tuæ Reuerẽ. D. nõ ĩiucũdam/cum plura cõtineat q̃ viros eccl̃iasticos ignorare nõ deceat. Lege igitur feliciter/& nos sub Reuerẽdis. D. T. ꝑtectiõe cõstitutos/die noctuq; custodire digneris. Vale.

¶F.BAPTISTAE MANTVANI CARMELITAE THEOLOGI CONTRA NOVAM OPINIONEM DE LOCO CONCEPTIONIS CHRISTI TRACTATVS.

NVper p̄dicante in ecclesia cathedrali Mantuæ Petro Lucensi canonico regulari/nata est q̄ō/Vtrum beata virgo Maria in p̄cordijs/an vtero Christū conceperit.Dicebat ipse Petr⁹ cuidā mulieri sanctitatis eximiæ fuisse diuinitus reuellatū Christū nō in vtero loco cōi humanæ genituræ:sed iuxta cor in pectore fuisse conceptū fotum & alitū:& huic opinioni satis astipulari honestatē rei:vr̄.n.longe honestius tm̄ hospitem nr̄æ salutis gratia ad nos diuertentē quodā peculiari hospitio recipi/q̄ ad cōe Xenodochiū mitti.Afferebāt alij cōtra eū textus scripturarū/in q̄bus dr̄ Christū in vtero fuisse cōceptū.Nā in Matthei euāgelio legitur Inuēta est in vtero habens de spū̄sancto:& ipse Mattheus allegat Esaiam dicentē:Ecce Virgo concipiet in vtero. & in Luca dicit Angelus ad Mariā.Ecce cōcipies in vtero.Rn̄debat Petrus:poni nōnunq̄ vterū improprie pro aluo & vētre:& metaphoricos pro loci cōcauitate vt apud Virgilium in secundo Eneidos.Vterūq̄ armato milite cōplent:Sup quo loco vterū esse mulierum dicit Seruius.& multis tādem verbis vltro citroq̄ hītis in rixā non mediocrē res euasit.Videt̄ ergo aliq̄d sup hoc lucubrādum vt veritas elucescat:& fidei puritas quā discordiæ seminator diabolus technis hm̄ōi p̄git lacerare integra cōseruet̄.Volen

tes autem probare q fuerit in vtero facta conceptio pe-temus argumenta a veritate scripturæ & ab ordinata operatione naturæ: mox subinferemus quid de opinio-nis promulgatore sentiamus; Notandum igitur per vte-rum proprie significari id quod medici neoterici vocant matricem/quod recto vocabulo dicit Vulua. Et ppter-ea nostri putāt vanā esse questionē vt pote quæ sine vl-la vlteriori vestigatione exipsis scripturæ verbis sit so-luta. Si enī supradicti testes.s. Mattheus/Esaias/ Ange-lus/& Lucas dicunt in vtero: iam quodāmodo videtur lata sententia: Nam vt aiunt Dialectici & aristoteles ipse Cum duæ syllogismi propositiones rite sunt pre-missæ / statim quid sequatur videt inducens. Sed isti non aduertunt q neq̃ Mattheus neq̃ Esaias neq̃ An-gelus/neq̃ Lucas latinæ loquebatur: & propterea nul-lus eorum dixit in vtero: Sed quia res gesta est inter hebreos / fuit necessarium loqui hebraicæ. Quod si dicant isti se presupponere translatores bene fideliterq̃ transtulisse? Respondetur q periti scripturarum sciunt interpretes sæpe numero discordare/ decipi & errare/ vt in multis & pene infinitis scripturarum tam genti-lium q̃ nostrarum locis apparet: & si huic certamini se exponerēt hi nostri amici magnū eis ab aduersarijs da-retur negociū: quod vt exploratū habeas subijcio exem-plū: In psalmo.c.x.cōmuniter legimus / & a tota eccl'ia tam græca q̃ latina mos iste receptus est. Tecū princi-piū in die virtutis tuæ insplendoribus sanctorū ex vtero ante luciferū genui te. Tn̄ Hieronym⁹ in trāslatione ad Cromatiū/quā scd'm hebraicā veritatē dicit factā/mul to aliter trāstulit: dixit nāq̃. Ppl'i tui spōtanei erūt i die fortitudinis tuæ in mōtibus sctis de vulua orieť tibi ros adolescētiæ tuæ: Et hinc cognosci potest q̃ sit piculosuз

in re tanti momenti fidere translationi: & per locũ tam salebrosum clausis luminibus/ & sine aliquo adminiculo pertrãsire. Ista aũt tãta varietas ppter quid accidat alias dicemus. Cũ ergo supradicti contestes non fuerint vsi hoc vocabulo vterus/ græce litteraturæ petendũ est auxilium. Prius enim scriptura sacra deuenit ad græcos per septuaginta interpretes: per Theodotionẽ/ & Aquilam: per Symachum/ & Originem: & videamus quid apud eos legatur pro vtero. Cum huius rei gratia perquirerem hos locos in libris græcanicis/ cõtinuo mihi occurrit p vtero Gasteros: qui est tã ablatiuus q̃ genitiuus a recto Gastir/ Gastir autem neq̧ vterum/ neq̧ vuluam sed ventrẽ significat: qui vterũ & aluũ cõtinẽs a pectore ad pubem terminatur. Ostẽdit hoc Gastirmargia qđ interpretatur ventris voracitas seu gulositas. Componitur enim. ex gastir & margao quod est festinanter ago vel deuoro. Per hoc ergo nondum inuenimus quod vestigabamus: nisi quis dicat nos per verba hæc saltem hoc lucratos q̧ fœtus in ventrem descendit ex pectore: licet adhuc in vterum non sit redactus. Ista ergo considerans cogor admirari cur supradicti interpretes ab hebraica veritate vt infra patebit recedentes ita transtulerint cum haberent vocabula magis idonea/ & quæ ad propositum magis faciebant & vtero ac vuluæ examusim conuenirent / puta nidis. mitra delphys: hystera: quibus si vsi fuissent per græca exemplaria lis terminaretur: & non esset ad hebreos prouocandum. Ergo propter istorum negligentiam volentes huius dubij propulsare caliginem / cogimur d hebreos tanq̃ ad eos qui facto interfuerunt transmigrare: & in rem vt aiunt presentem venire. Hoc

aiaduertens codicē hebraicū psalmorum euolui: & in il lo versiculo psalmi quem supra citaui vbi Hieronymus dixit de vulua repperi scriptum mi rehem. מרחם Et quia trāslatio hæc secundum hebraicā veritatē titulat/ aduerti dictionē illā nō posse verti vere proprieq; latine/ nisi in vterū trāseat vel in vuluā.habēt qdē hebrei aliā dictionē.s. בטן beten quæ ventrē significat/ & prouer biorū tertiodecimo capite est posita vbi dr Vēter impiorū insaturabilis:trāsfert quoq; nō nūq; in vterū vt Hiere mie capite primo:Priusq; te formarem in vtero noui te. רחם rehē quoq; vertit i vētrē sed solū muliebrē cū vē ter improprie ponit p vtero:vt supradicto loco/anteq; exi res de vētre.quo fit vt beten בטן cōmune sit vocabulū ad vterū et advētrē tā muliebrē q; virilē rehē רחם ve ro propriū est vuluæ & vtero:cōuenit etiā vētri mulie bri/qñ.s.vēter ponit p vtero siue p vulua Sed hic ē vi gilātissime aduertēdū q̄ i Esaiæ loco præallegato nō po nit vtero:imo ita legitur ad verbū.Ine abalma ara / ve ioladet ben.idest Ecce puella cōcipiet et pariet filiū.Vñ p; verbū illud vtero falso esse additū tā in græcis codi cibus q̄ in latinis/falso inq̄ secundū litterā nō secundū sensum:Nā sup illū Esaiæ locū dicit Hieronym⁹ Mat thei accepisse nō verba sed sensū.nam qd in hebreo dr Ara idest concipiet.Mat.dixit invtero hēbit: & hunc esse Esaiæ sensum existimauit.Et sic credendū est An gelū loquutū vt dicit Lucas cū Mariæ mysteriū hoc nū ciauit.Cōcludim⁹ ergo scripturarū veritate nos cōpel lēte debere hic accipi vterū proprie p vulua: & p eo qd neoterici dicūt matricē:et qd apud hebreos rehē רחם & apud græcos Nidis delphis hystera & mitra nūcu pat.Ex quo infert q̄ dicere Xpm extra vterū fuisse cōceptū sit cōtradicere euāgelio Matthei/ & prophetiæ

Esaie scd'm sensum vt inqt Hieronym⁊.Et hæc sūt quæ ex scripturarū veritate sunt collecta: vt in distinctione xxxvij.decretorū capite relatū Clemēs papa docuit faciendū Ex ordine Nature vt ad scd'm veniam⁊ videtur idē posse cōcludi.Hic ergo sūt nobis tria pagēda.Primū qūo in Cōceptiōe natura pcedit: & quo ordine ad maturitatē fœtus perducatur.Secundum quid ex his quæ naturalis ordo requirit fuerit hic retentum/quid preter missum. Tertium an Conceptio ista dicenda sit naturalis/an miraculosa.Circa primuꝫ vidēda sunt decem quæ hæc sunt videlicet Generationi tempus idoneum. Commixtio seminū maris & feminæ:ex quo sequitur Tertium quæ est violatio claustri virginalis. Quartum est seminum receptaculum. Quintum materia formandi embryonis. Sextum instrumentorum animæ cōstructio seu vt neoterici dicunt organiꝫatio.Septimum animatio Octauum fœtus inmaturi nutrimentum. Nonum parturitio seu partus vel partio. Decimum via partus educendi.Generationi tempus idoneum secundum omnes est pubertas. tunc mulier est fœcunda / viro matura: & propagationis officio deleganda. Quod autem dicit Hieronymus in epistola ad vitalem presbyterum de salomone & Achaꝫ ꝙ in vndecimo anno filium generarint/non fuit ex cōmuni lege:sed exspeciali priuilegio naturæ:sicut illud quod de Lynceo quodam dicitur/ videlicet eum a Lylibeo siciliæ promontorio numerasse naues e portu Carthaginensi exeuntes cum: iter ea loca centnm trigintaquinque Millia passiuum legantur interesse. Item quod de.Gen.Papyrio Carbone: & de Marco Curione dentato recitatur/ꝙ.s.cum dentibus nati sint Talia enim sunt rara & a communi ordine. Nature ræcedentia: Et ideo inter miracula a Valeri.

maximo recitata. hæc hactenus de primo ¶ De seminibus autem quod erat secundum breuiter transigendum. Dicit Aristoteles in libris de animalibus in generatione prolis marem tenere personam artificis: fœminam vero solum materiam ministrare: Et esse in virili semine quandam virtutem/ quam vocat diuinam: quæ quasi sapiens architectus materiam tractat fingit & perficit: & ad animæ officia variasque functiones corpus accommodat. Hanc dicunt medici vim formatiuam: quæ resultare creditur ex compositione trium spirituum. s. animalis/ vitalis/ & naturalis/ qui ita remanent in illo quarto/ sicut elementorum virtus in mixto. Qui vero ex Galeni sunt diatriba dant etiam mulieri vim actiuam minus tamen principalem/ minusque efficacem: Et aiunt virtutem mulieris actiuam non procedere naturaliter ad agendum/ nisi a virtute maris prouocatam: & hoc est quod aiunt philosophi causam inferiorem cum sola est cessare: & habere quodam modo potentiam remotam ab operatione: sed a superiore fieri propinquam: Vis enim mulieris apta generare tanquam sui oblita videtur dormitare donec vi masculina fuerit lacessita. Hæc autem virtutis excitatio non fuit naturalis in Maria: sed magis diuina: ideo dixit Damascenus spiritum sanctum dedisse Mariæ virtutem receptiuam Diuini verbi/ & generatiuam corporis humani: quia videlicet eam expergefecit: & ab ocio ad negocium suscitauit. ¶ De Tertio. s. Virginitatis violatione nihil fere attinet dicere: scitum est enim virginalem pelliculam / quæ hymen dicitur/ in primo coitu frangi: & propter seminis immissionem oportere pudoris portam aperiri: & Carnis integritate violata fieri ex virgine mulierem. Et hæc est molis natura corporeæ/ vt nequeat locum subintrare/ nisi corpus aliud quod locum occupabat extrudatur: hoc idem

in serendis frugibus obseruatur: neq̃ enim in tellurem in tegram semen proijciunt: sed prius versatur et aperitur. ¶ Quartũ est seminum receptaculum quod aruum genitale appellat Vergilius. Ipse est vterus: & vulua/vel Volua ab inuoluendo fœtu sic nuncupata. de qua in prima parte plura iam diximus. & plura mox dicem⁹ Locus iste inter ea quæ ad generationem cõcurrunt sic est necessarius/vt eum Deus & Natura q vt philophi aiũt nec deficiunt in necessarijs/ nec in superuacuis tẽpus ammittunt/mirabili artificio fabricarint. Et propterea de industria ventrem mulieri fecerint ampliorem: vt esset capax vteri pregnantis: & crescente fœtu late intumesceret & laxaretur. In vtero insuper tanq̃ in naturæ penore menstrua conseruantur: ex quibus vt mox dicetur/ multiplex in fœtum manat vtilitas. Deniq̃ videmus Naturæ prouidentiam generandis omnibus certos locos tanq̃ suos vteros assignasse: sine quibus concreari nullo modo possint. habent oua & nuces suas testas. habent legumina siliquas: frumẽta aristas & paleas quibus inuoluantur. Sunt purpuris & margaritis suæ conchulæ: habent semina pomorum substantiam illam corpulentam quæ manditur a nobis: sunt etiam vino vitisq̃ seminib⁹ sui folliculi. nec metalis desunt suæ vuluæ quas vocant mineras: extra quas quicquid dicant alchimistæ/ metallica corpora gigni non possunt. ¶ Quintum est materia formandi embryonis. vbi secundum medicos est sciendum membra Embryonis esse duplicia: spermatica s. & carniformia: spermatica quoq̃ duplicia/magis & minus principalia. prima sunt ex spermate maris: sc̃da vero ex spermate mulieris. dicũt enim & fœminas habere semen/quod semine virili sit liquidius minusq̃ efficax: hẽre tñ vim actiuam: & ex similitudine filiorũ hoc

arguunt. Aiunt nāq̃ filios nonnunq̃ euadere matri ꝓsimiles/ q̃ eius semen fuerit potentius: Agens nanq̃ vt ait Aristoteles/ nititur assimilare sibi passum: & quod fortius agit magis assimilat. Sed id argumentum videtur inualidum cum possit aliunde similitudo fluere: puta ex imaginatione/ vt recitatur de virgis Iacob/ & de illa muliere quæ propter æthiopē in thalamo pictum d'r peperisse filium nigrum. Hanc opinionem de semine muliebri videtur sequi beatus Bernardus cum in sermone de laudibus sanctissime Virginis ita inquit Qua enim cō sequentia eius lacte credatur nutritus/ cuius semine negatur coceptus: cum ex vnius eiusdemq̃ fontis origine secundum physicos vterq̃ liquor emanare probetur. Mēbra carniformia cōponuntur ex menstruo. Dicunt nāq̃ medici ex vna menstrui parte carnem generari/ qua mēbra vestiantur/ loca vacua oppleantur: & decentissime figuratum corpus resultet. dant nutriēdo fœtui partem vnam: partem etiam mittunt in mamillas vt illic excoquatur/ & in lac cōuertatur/ ex quo post partum viuat infātulus. Quartā vero partē/ nam quadrifariam diuidunt hunc humorē/ dicunt vsq̃ ad partum reseruari: vt cum fœtu effluat: & per eum fiat ad faciliorē partum/ via lubricior Sic ē prouida vigilansq̃ natura ¶ Sequit̄ sextum idest instrumentorum animæ formatio: proposita enim materia vis illa formatiua de qua supradiximus massam illam complexa corpus orditur ossa coagmētat ac tubulat: neruos extendit: Cerebrū/ cor eparq̃ coagulat: Venas arteriasq̃ disponit. villos/ cordas ligamēta cō texit: fistulas/ spiramētaq̃ expedit/ metatur loca sensibꝰ nutrimēto/ & excremento vias ꝑbet Intrinsecꝰ vtilitatis extrinsecꝰ habet rō. venustatis: reddit mēbra leuia / et ac si torno rasa sint teretia demum si corpus est masculi/

quadragesima: si vero est fœminæ octuagesima die capax est animæ. ¶ Sequit̃ ergo septimũ idest animæ infusio: quæ tanq̃ flatus viuens vitæq̃ spiraculum mox p totum corpus illabitur: eiq̃ colligatur adeo firma solidaq̃ compage/ vt non possit amplius nisi cum a Deo reuocatur absolui. Immergitur enim anima corpori p eas potentias quas q̃ instrumentis vtantur dicunt organicas/ sicut arbor telluri per radices: & quẽadmodum arbor trunco & ramis extat/ sic animæ pars rationalis voluntatem intellectumq̃ complexa supra corpus eminet: eiq̃ dominat̃ & præsidet. ¶ De octauo hoc est de nutrimento verba non faciam cum sit dictum supra menstruum fœtus esse nutrimentum. Transeundum ergo sine mora ad nonum. ¶ Tempus pariendi nonus est mensis: septimum etiam Natura non respuit. octauum vero damnat/ q̃ eo æditus infãs non viuat. Causam esse aiũt q̃ primo mensi Saturnus qui planetarum est primus/ dominetur: & sic vicissim singulis mẽsibus singuli planetæ vsq̃ ad Lunam: sub qua qui nascitur vitam auspicari feliciter creditur: qui vero transierit ad mẽsem octauum/ quia relabitur rursus ad saturnum/ quod est sidus maleficium/ dicunt male affici: nec tute posse nasci nisi nono mense Iouis benignitatem expectarit. ¶ De exitu fœtus decimo est agendũ: nec dubiũ quin via naturalis sit porta pudoris: qua nanq̃ cecidit semẽ naturale est vt exeat germen. At quia sunt qui dicant natum nullo modo dici debere qui ad lucez venerit aliunde/ cogor hæsitare altiusq̃ meditari/ an tali nascendi modo sit natiuitatis nomen obnoxium. Audio frequenter in ecclesia cantari ex patre natum ante omnia sæcula. Ecce nati appellatio / vbi non est talis fœtus explicatio. Videmus etiam semina arborum & herbarum si aliquo im-

pedimento probibita nequeant vbi sunt seminata ger-
minare/querere nouas vias: alibiq̃ fruticari. Legimus
etiam filios quomodocunq̃ sint æditi appellari natos
& id nomen ẽt ad nepotes Modestinus extendit. Di-
cunt ẽt q̄ omnia nasci faciat appellari naturam vim re-
bus insitam/quã Seneca Deum esse existimauit. Memi
ni ẽt in quintodecimo Metamorpbo. li. legisse me olim
q̄d sit nasci. Ingeniosissi. n. poeta Ouidi9 dogma pytba
goricum versibus intexens ita inquit.
Non perit in toto quicq̄ mibi credite mundo.
Sed variat faciemq̃ nouat. Nasciq̃ vocatur
Incipere esse aliud q̄ quod fuit ante: moriq̃
Desinere illud idẽ. Ex bis cogor dicere mibi videri tum
demum rem quãpiam nasci/cum debita naturæ perio-
do iam completa quauisc̄ūq̃ via prodit ex vtero: atq̃
ita plures modos esse nascendi: & si. n. natura vnum in
stituit sciens tamen illum posse impediri alios reliquit/
quibus cum opus esset vteretur. Quod si maturo iam
partu porta pudoris sic obstruatur vt nulla naturæ vi
possit recludi/negabitur ne fœtui posse aliter nasci? Legi
mus vnū Gorgiã epirotã in funere matris de vtero ela
psum: Scipio Apbricanus & pleriq̃ alij cæsis matrum
vteris leguntur exempti: & nibilominus dicuntur nati
& geniti. Ad verba Vlpiani quæ sunt in. ff. de verbo.
significa. glossema quoddam vidi appositum quod tali-
ter exẽptos velit esse natos/licet dici non possit matrem
peperisse parere enim est vi materna fœtum emittere
vnde que peperit dicitur connixa idest simul cum fœtu
nitendo exonerata: fœtui & enim danda est actiuitas
in boc actu/qua se etiam ipse nitatur exoluere/& id pa-
tet in exemplo supradicti Epirotæ qui de matre iam mor
tua legitur elapsus. Videndum iam breuiter quænam ex

ıſtis decem in Chriſti generatione concurrerunt: ex quo patebit naturalem vterum fuiſſe nullo pacto pretermiſſum. Primum omnino fuit obſeruatum. Virgo enim erat in pubertate cum ab Angelo ſalutata cōcepit. In ſecūdo cœperunt prodire miracula patris.n.ſemen qđ in generatione naturali maxime eſt neceſſariū/fuit ꝑtermiſſuȝ: & ſpūſſanctus imo tota Trinitas ſuppleuit hunc defectum: quod exprimitur cū dr̄ ſpūſſanctus ſuperueniet in te/& virtus Altiſſimi obumbrabit tibi: Nam vt dicit Hieronymus in expoſitione ſymboli ad Laurentium Papam/per altiſſimum ītelligiť pater/per eius virtutem filius: & in hoc concordant omnes theologi/ꝙ Dei operationes circa Creaturas ſint cōes toti Trinitati penituſq̈ indiuiſſæ: tribus nāq̈ ꝑſonis vna eſt eſſentia/vna voluntas/vna potentia. Cur vero ſic factū ſit/Beatꝰ Bernardus in ſermone de virgine. Cām hāc aſſignat. Nō enim inqt alius decebat partus Virginē niſi dei filiꝰ. Nec alia mr̄ decebat filiū Dei niſi Virgo. Tertiū pariter hoc eſt virginitatis violatio/fuit excluſum: poſtpoſito nāq̈ maris officio nihil fuit circa hoc attentandum. Nec ſit aliquis adeo ineruditus vt putet p eam viam Diuinitatem Verbi ſubintraſſe Mariam: Deus enim cū per eſſentiā & ꝑſentiam ſit vbiq̈/nō pōt de loco ad locū accœdere Sed vt inqt Boetiꝰ Seuerinꝰ: Stabiliſq̈ manēs dat cūcta moueri. Vnde dr̄ ab Auguſtino ꝙ deus eſt intra oīa non incluſus/& extra oīa nō excluſus: qđ dictū qdā poeta hebreus volens vſurpare dixit Deū mechom acol ve en acol mechomo ideſt Deū eē oīm locū/&: oīa nō eē locū eiꝰ. In Virginē ergo nō vēit: ſed ī ea exiſtēs humanitatē īduit. Venio ad quartum.ſ.ad vterū: Vbi ne primæ queſtionis videamur obliti: & vt quod nunc inſtat peragamus/eſt aduertendum ꝙ ſi aliquis fuiſſet locus in mu-

liere qui esset idoneus generatiōi/Deus vterum nunq̄ fecisset: quia frustra fecisset: Theologi enim & philosophi in hoc conueniunt q̄ Deus & natura nihil frustra faciunt. Item si Christus extra vterum fuisset conceptus. Deus videretur condemnare seipsum/q̄.s.fecerit instrumentum quod non esset conueniens suo fini: Nec ad manicheorum dicta quis recurrat: Dicebāt enim Manichei maiestati Diuinæ non conuenire in sordes illas descendere/in fecibus illis volutari/venire in sentinam humorum putridorum. & multa his similia/quæ procedunt ex dicentis imperitia: Si.n.Deus vbiq̄ locorum est/nec potest quod plus est vbiq̄ non esse/quæ demētia est putare sordes ei displicere? O curuæ in terras Animæ/ & Cœlestium manes. Nihil preter peccatum Deo est īmundum. In actibus apostolorum recitat Lucas Petrum audiuisse vocem hāc de cœlo: Quod Deus creauit immundum ne dixeris: Omnis ergo Creatura Deo est munda. Quod si Deus detestatur loca sordida/non erit in Auerno Campaniæ lacu/quem pre putore non possunt volucres super volare: Non erit in Ansancto: fugiet mephitim: Non poterit ferre Lazarum mendicum: cuius vlcera purulēta tabe manantia lingebant canes: Iob in sterquilinio iacentē/ & testa lateritia saniem abradentem intueri nō poterit. q̄ si sordes non detestatur cur ergo exhorrebit Virginis vterum/ qui non exhorret cloacas/qui non abominatur stygem & infernum. Scribitur enim de eo/si ascendero in cœlum tu illic es: Si descēdero ad infernum ades. Videmus solis radios transire super sordes nec contaminari/& credimus Deum posse inquinari. q̄ vane sunt nostræ cogitationes / q̄ falsa iudicia/ q̄ stulta prudentia. Dicunt theologi rationalem animā in qualibet parte corporis esse totam: habitat in pudēdis/versaẗ in obscœnis:

Exequitur sordida officia æque ac splendida/& æquali charitate curat vniuersa.Ex quo patet īcorporea non timere sordes:sed vbiq̄ viuere mūda ac nitida: Confirmat hoc p id qd quottidie cātat ecclesia/quæ Ambrosij/ & Augustini verba fuerūt.Tu ad liberādum suscepturus hoīem nō horruisti virginis vterū. Quod si hæc alicui forte nō sufficiāt/& obstinate dicat magis cōuēisse dignitati xpi extra vterū cōcipi:respōdemus nō debere hic dignitatis eius hēri rōnē: Ipse enim sic voluit: nā cū in forma Dei esset vt inqt Apostolus/nō rapinā arbitratus est esse æqualē Deo:sed p nra redēptione vt Græci aiunt αυτοματοσ venit:nō coacte sed spōte semetipsum exinaniuit formā serui accipiens in similitudinē hominū factus & hītu inuentus vt hō. Cōfitent ēt Theologi nostros defectus eū assumpsisse nō qui ad culpā pertinent sed q ad pœnam/excepta ignorantia:quā licet ad pœnā pertineret/nō assumpsit:quia legislatorē/& dei atq̄ hominū mediatorē esse nō decebat ignorantē.Et q̄uo/rogo vos/potuit credi locū esse in pectore mulieris tātæ capacitatis/vt capiendo infanti esset idoneus? Solet vsu euenire vt nōnūq̄ fœminæ p̄gnantes respirādi difficultatē & nescio qd astmati simile patiant: Vterus eni latius effusus/& crescēte fœtu sursum extētus præcordia pulmonēq̄ coarctat/& nōnunq̄ cordis ledit officiū/syncopimq̄ inducit.Q̄uo ergo si supra vterū ples fuisset matrē nō suffocasset? Sed nō minus ea quæ de Ioseph scribuntur probant Christū in vtero cōceptū.Scribit enim Euangelista q voluit Mariam occulte dimittere/eo q esset inuenta in vtero habere.Nam cum ab Elissabet visitatione post tres ab Annuntiatione mēses rediisset/vterum eius intumuisse deprehendit:ex quo arguebant eam pregnantem.Si nō fuisset in vtero fœtus nō intumuisset

vterus/sed alius locus vbi fuisset fœtus: & non fuisset pregnans iudicata/Sed aliquod morbi genus incurrisse. Preterea vt dicit Origenes inter alias cās propter quas Deus Virginem maritauit hæc quoq; affertur: vt diuinus partus diabolo cælaret. Q̄uo ergo cælaretur si nouo & inusitato mō & nunq̄ amplius viso conceptum cognouisset? Q̄uo non continuo indicasset diuinitus fieri qđ vidisset contra naturæ legē potestatēq; procedere? Possem hæc confirmare per cōciliorū decreta & p sanctorū dicta/& maxime Cyrilli nr̄i patriarchæ Alexandrini qui in laudē Virginis multa disputauit/& presertim/q̄ Theotocos idest Dei Genitrix appellāda sit duꝫ illis conciliјs interesset quorū euāgelio par est authoritas Duos enim Cyrillos habuit ordo meus istum.s.de quo nunc est sermo: & aliū presbyterū natione græcum: cui multa diuinitus super statu ecclesiæ fuerunt reuellata. Possem inq̄ ad confirmationē istorū multa producere: sed institutū nr̄m est ista probare ex ordine Naturæ potiusq̄ ex doctorū testimonio & auctoritate. Quintum quoad Virginē fuit seruatū: ipsa enim materiā prestitit: & omnes theologi volūt ex purissimis eius sanguinibus spūssancti potentia quæ virtutis formatiue gerebat officium Christi corpusculum fuisse concretum. Sed siue isti sanguines in vteri receptaculo congregati fluxerint ex corde vt aiunt voluisse Albertum magnum: seu sint aliunde deriuati/quia scitu est impossibile nihil nobis curandum/nec inquirendum. Transeo ad sextum hoc est ad instrumentorum animæ formationem: Hic ordinem Naturæ volūt pretermissum: naꝫ quod Natura diebus quadraginta vel circiter consumasset subito spiritussanctus creditur absoluisse: & hoc propter infinitam Dei potentiam/quæ in momento/immo sine momento & si-

ne mora temporis operatur: Propterea philosophi frenā dæ illi rapidissimæ virtuti secundarum Causarum sine quibus eam nolunt operari/tarditatem annectunt: & aiunt successionem inde procedere: Potest tamen Deus quia voluntate vt nos dicimus/non necessitate vt illi fingebant/operatur/vim suam temperare/ pedetentim ire: sicut patet in mundi creatione/quem absoluit sex diebus/ & cooperantis imbecilitatem expectare: quod plerīq; in hac formatione factum putant: & huic opinioni videtur astipulari dictum Augustinni. Quod per theologorum scholas circumfertur. Ait enim Augustinus. Sic Deus res quas condidit administrat vt eas agere proprios motus sinat. Tres autem motus in tertiū sententiarum recitat Scotus/qui cum generatio fit naturaliter animæ infusionē semper preueniunt. primo nāq; ad naturalē locū qui est vterus mouetur materia secundo accipit figuram quandam rudem ac diminutam. Tertio fit densior: seseq; cōtrahendo minus loci capit. ad hos igitur tres motus potuit concurrere matris actiuitas/nisi fortasse fuit omnino spiritussancti virtute preuenta: de quo quid tenendum nec doctores definiunt/nec humana speculatione possumus consequi. Circa infusionem animæ quod erat septimum a nobis videndum fuit naturalis ordo postergatus. statim eniʒ sine cōsueta mora sine temporis intercapediē figuratis organis atq; dispositis supuenit vita/& infusa est aīa rōnalis cōtinens virtute duas inferiores/vegetatiuam.s.& sensitiuam: quarum operationes prius apparent.s.nutrire Crescere / sentire & moueri: propriæ vero rationis functiones defecationē membrorum presupponunt. Circa octauuʒ & nonū nullū accidit naturæ preiudicium: vsa est eñ libere suo iure: ministrauit mater alimentum: & tēpore opportu

no partus est editus. At qm̄ vt volunt grammatici partu rire est in partu laborare: parere vero fœtum emittere: Sciendum est virginem peperisse quidem sed non partu risse: Nam sine doloris angustia/sine omni laboris mole stia fœtum emisit. De decimo autē.s. de exitu dubitatur sunt nanq̧ qui dicunt Christum nascendo seruasse qui dem claustra pudoris: sed tamen per id claustrum exi uisse: neq̧ em̄ vt supra meminimus/ aliter concœderetur esse natus. Sunt qui id non curent dicentes post q̄ exiuit salua virginitate non minus potuisse prodire aliunde: si cut quando ad discipulos intrauit ianuis clausis tam po/ tuit intrare per alium q̄ per ianuæ locum. Illud autem quod dixit Deus ad Ezechielem de porta orientali/ q̄ s. clausa esset: & solus princeps transiret per eam Hie ronymus exponit de intellectu scripturarum per solum Christum aperto sed tamē quia quidam volunt de bea tissima Virgine hoc fuisse dictum q̄.s. Christus intraue rit exiueritq̧ per eam/ respondent id verum esse sed viā illam non tamen obseruasse: Sic em̄ de Diuina maiestate putandum est/cui nuda & aperta sunt oīa. Addunt etiā q̄ ab istis sensibus mysticis expositionibusq̧ allegoricis firma trahi non possunt argumenta: nam pro ingeniorū varietate mutantur: vnus enim per portam illam dicit in telligendū scripturarum intellectum: Alius beatam Vir ginē: alius introitum vitæ æternæ: quæ aperta est per Christū: Vt ipe ī multis fratrib⁹ teneret principatum. Sed his iā posthabitis videam⁹ breuiter an gn̄atio hæc dicēda sit naturalis an miraculosa. Non sum nesci⁹ An selmū in libro de conceptu virginali videri dicere miracu losam potius q̄ naturalē: nos autē putamus ex parte mi raculosam/& ex parte naturalem: miraculosam quo ad ea quæ spūssctūs fuit operatus: naturalem vero quaten⁹

Mariæ virtus concurrisse videtur. Ipsa em̄ vt dictum ē/ corpori formando materiā prestitit: vterū subministrauit/alimentum prebuit: nouē mensibus fouit. Simili modo theologi dicunt theologiam partim naturalem respectu intellectus eam recipientis/q̄ habet naturaliter hanc capacitatē: partim supernaturalē respectu reuelantis. Et magister sententiarum dicit Christum si ad Dei operationem spectes/dici factum: Si ad matrē respicis/ appellari natum: Dicit enim Apostolus Natū ex muliere factum sub lege: superest vt aliquid de opinionis promulgatore subiungamus. Prius ergo notandū q̄ dogmatis huius inuentrix est mulier quæ spiritū prophetiæ dicitur habere: & vitæ sanctitate creditur precellere: sed ꝑpter hoc tamē vestigia non muto: ex proposito non discedo. Scriptum est em̄ a Paulo apostolo q̄ satanas in angelū lucis se transfigurat: & q̄ probare debemus spūs an ex Deo sint/ & eatenus audiendi quatenus doctrinæ Christi sunt cōformes: dicit item Paulus spirituū discretionē donum esse Dei/ nec omnibus concædi: Ex his profecto dictis reuelationes huiusmodi reddūtur suspectæ: nec eis leuiter adhibendæ sunt aures. Vtrum autem Is qui ista promulgauit sit habendus hereticus vt volunt eius aduersarij grauiter atq̄ atrociter eum insectantes / dicam quod sentio. Omnes tbolagi concorditer asserunt & presertim Guido ordinis mei qui fuit episcopus maiori cēsis & generalis inquisitor hereticorum/ad veram heresim plura concurrere/quæ hic subnectam. Primum est error in ītellectu circa aliqua quæ sunt fidei: Nam si circa omnia erraretur/non iam hereticus sed apostata diceretur. Dicitur autem in intellectu /quia quando erratur a sola voluntate/peccatum quidem committitur/sed peccans hereticus non constituitur. Item obstinatio/ & in-

corrigibilitas: & hec est cõsumatio talis malitiæ: Addũt alij errorem in voluntate/ qui tamen comprehẽditur ĩ obstinatione: potest etiã ad illud referri quod dicit Augustinus & habetur in decretis/ causa.xxiij. questione tertia/ vbi dicitur hereticũ esse qui alicuius temporalis cõmodi & maxime Vanæ gloriæ principatusq́ sui gratia falsas ac nouas opiniones vel gignit vel sequitur: Accedo iam ad Petrum Videbatͬ vir iste modestissimus sic sentire propter tria. Primum erat ꝙ mulierem illam celebrem faciebat sanctitatis opinio: & magnam autboritatem sibi conscivérat non apud vulgus solum/ sed etiam apud primarios ciues vrbis Bononiæ: adeo vt cuȝ ad eã ibant viderentur ad quandam sibyllam accedere. Secundum erat ꝙ opinio videbatur ex reuerẽtia Christi proficisci/ & magnam pietatem presse ferre Tertium ꝙ putabat dictionem hanc Vterus posse extendi/ & improprie poni pro thorace. Legerat enim in hymnis ecclesiasticis qui de hac conceptione faciunt mentionẽ / venerabilem illum vterum vocari aliquando viscera/ aliquãdo ventrem/ nõnunq̃ etiam aluũ/ atq́ claustrũ/ vt est videre in hymno qui incipit. Quem terra põtus æthera: Et his de causis permotus pendebat in hanc partem / citra tamen contumatiam: Semper namq́ protestabatͬ si doceretur de errore pariturum se vtiq́ saniori doctrinæ/ dicebatq́ hoc modo Christi decꝰ se ꝑcurare: sãctissimãq́ eius Conceptionẽ honestare: magisq́ Deo honorẽ quærere q̃ humanã gloriam sibi aucupari. In omnibus etiaȝ dictis ac responsis q̃uis esset ab aduersarijs atrocissime prouocatus/ mitissime/ modestissimeq́ semper se habuit Audiui eum publice concionari: & videbatur mihi consumatus orator/ idest vir bonus dicendi peritus. His igitur consideratis iudico cum eo mitius agendum: & pro

beretico nequaq̄ babendum: & de eo posse dici illud Cbristi bæc infirmitas nō est ad mortē Cito enī futurū est Deo cuius bonor procurator largiente/ vt ableget a se banc febriculam: & recuperata sanitate perfruatur. Ad rationes eius quæ re vera sunt enerues & imbecillæ & a quouis etiā minus litterato solui possunt / nibil respondeo: Videtur enī per illas potius tētare voluisse/ q̄d aduersarij responderent/ q̄ dictam opinionē confirmare Dum bæc dictarem superuenerūt litteræ de litis terminatione: & vt mibi relatum est non fuit ip̄e petrus condemnatus: sed tali ordine iudices processerunt: Conuocatis enim ex omnium religiosorum ordinibus viris theologiæ peritis questio fuit proposita/ & ad dubium examinandum tempus assignatum. Demum secundum responsa eorū lata est sententia: Atq̄ ita Romæ sicut prius fuerat Mantuæ/ damnata est opinio/ Ipse vero Petrus benigne absolutus/ atq̄ dimissus.

F I N I S.

¶F.BAPTISTAE MANTVANI CARMELITAE THEOLOGI.FRATRI HIERONYMO DE MEDIOLANO EIVSDEM ORDINIS.EPISTOLA DE CAVSA DIVERSITATIS INTER INTERPRETES SACRE SCRIPTVRE.

S Cribis Hieronyme frater charissime me in tractatu quem contra nouā opinionem de loco generationis Iesu Christi nuper ædidi/promisisse quandoq̄ declaraturū cur inter interpretes sacrarum scripturarum sit/ vt apparet/tanta diuersitas: & dicis te summopere id desiderare:rogasq̄ vt huic voto tuo velim satisfacere/& onus hoc assumere/ea presertim de causa/vt sanctissimo patri Hieronymo suppetias feram/qui quottidie laceratˀ ab hebreis inuerecunde temerarieq̄ dicentibus ipsum inconsulte tale onus subiisse:cū hebraici sermonis eēt ignarus: Fateor id verū esse qđ ais de hebreis: & sæpenumero nō sine graui stomacho taliter calumniantes audiuisse me memini/mecūq̄ dixisse Virgilianum illud: Exoriare aliquis nostris ex ossibus vltor. Propterea mi Hieronyme si parem me agnoscerem tali negotio/non eēt mihi opus hortatore:satis enim sum ad hanc pugnam animatus/& tam indignis latratibus satis prouocatus. Sanctissimum patrem Hieronymum tam magno tam excellenti ingenio Virum perdiscendæ linguæ gratia tam diu

inter hebreorum doctissimos. versatum/tam longo trāsferendi studio exercitatum dicunt ignorasse hebraicam linguam/quam pleriq; nostrae aetatis homines pauculis annis/& mediocri cum labore didicere. Quorum vnus est Iohannes Reuclim: qui nuper grammaticam hebraicam fecit latinam/& nobis sua vigilantia munus hoc cōtulit/vtpost pria elemēta pceptorib⁹ hebreis nō egeam⁹. Septuaginta interpretes quorum historiam scripsit Aristeas/sub Eleazaro sūmo sacerdote/fuere doctissimi: constat tamen eos in plerisq; defecisse: & nullus hebreoruȝ in eos inuehitur. Ruunt omnes contra Hieronymum: relictis omnibus alijs totum belli pondus vertunt in eum. Tamen Hieronyme ne te patiar tādiu esurire/faciam te participem micarum paucularum quas sub doctorū mēsis collegi: & ex quibusdam paucis locis/presertim ex vno psal. versiculo quem quottidie legimus tibi ostendam/vnde pro maiori parte videt̄ emanasse talis discordia: & ne multis te morer sic habeto fere totam hāc diuersitatem ex similitudine quadam valde captiosa profluxisse. In canticis Canticorum capite primo damnatur ab hebreis nostra translatio/ī qua sic legitur: Meliora sunt vbera tua vino: Aiunt enim dod דוד cum vau/quae illo loco ponitur significare non vbera sed dilectionem: Sine vau autem significare vbera/siue mamillas: & volūt illic legi debere dilectiones. Ecce quomodo ex vocum similitudine tanta sit illic ista varietas. At dices fortasse debuisse interpretes non voces attendere: sed ortographiam diligenter inspicere: respondetur ex vocum similitudine Codices quoq; fuisse variatos/& librariorum vitio talia errata passim inoleuisse. Venio ad psalmi centesiminoni versiculum qui quottidie est in ore canentium. Tecum principium in die virtutis tuae in splen-

ſplendoribus ſctōrū ex vtero ante luciferū genui te: In greco idē legit μιταὰ σου ἡ ἀρχὴ ευ ἡμίρα τῆσ σου δυάμιωσ ευ ταισ λαμπρότησι τῶυ ἁγίωυ σοῦ ἐκγα τρὸσ πρὸ ἑωσφόρου ἐγιυυκσασε. Et hæc exiſtimatur ſeptuaginta interpretum fuiſſe trāſlatio: ideoq̃ credenda eſt fuiſſe conformis hebreorum libris qui tunc legebātur. Et ex hoc ſequitur codices hebraicos vel fuiſſe tūc varios: vel poſt illud tempus fuiſſe mutatos. Lōge enim aliter tempore Hieronimi legebatur/ & nunc quoq̃ legitur vt ex eius tranſlatione/ & exipſis hebreorum libris oſtenditur. Vbi tunc erat haimecha/ nunc eſt hammeca: primum ſignificat tecum: Secundum populus tuus. Vbi tunc erat nedinot/ quod eſt duces vel principes: nunc eſt nedauot quod eſt ſpontanei vel vltronei. Vbi tunc ſcribebatur be adre vel adere: nunc ponitur be arere. primum ſignificat in ſplendoribus vel ornamentis: Secundum vero in montibus. Vbi prius erat Ielidticha quod ē genui te: nunc eſt Ialdutecha quod interpretatur Adoleſcentiæ tuæ. Ecce Hieronimæ q̃ta diuerſitas ex ſimilitudine tum dictionum tum litterarum ē introducta. Mille tales loci poſſent afferri ex ſcriptura ſacra/ qualis etiam eſt ille in pſalmo. xix. in quo vulgata æditio habet/ foderunt græci codices ωρυξαυ quod eſt idem Hieronymus dixit circundederunt: proquo in hebreo fuit olim Caru/ quod predicte interpretationes ſatis oſtendunt: Nunc autem eſt Caari quod vertitur ſicut leo. Aſpice quanta ſit ſequuta mutatio ſeu per errorem caſu acciderit/ ſeu per fraudem de induſtria fuerit, a iudeis excogitata. Ab ipſis iudeis audiuiſſe me memini fuiſſe olim duos hebreos linguæ ſuæ peritiſſimos quorum vnus Ben Neptalim: alter Ben aſer vocabatur & hos cum ſacras ſcripturas huiuſmodi varietati-

bus videre ... resperſas / ſuſcepiſſe aiunt curam corrigendi: & circa eas diu multumq́ deſudaſſe / vt in vnã omnia formam reuocarent: remanſiſſe tamen tandem ĩ pleriſq́ locis diſcordes: vt verificetur illud ãtiquũ Adagium / Quod capita / tot ſententiæ Ex hac deligentia duorum iſtorum ſupplantati fuerunt veteres tranſlatores: Nam ſublatis expunctiſq́ dictionibus primis quas noſtri tranſtulerant / ſimiles ſunt ſuppoſitæ / quæ ſenſũ longe alium pepererunt. His adiunge q antiquitus Iudei ſcribebant ſine punctis ſicut nunc quoq́ ſcribunt pentateuchũ quo vtuntur in ſynagogis. Poſtmodum excogitarunt puncta & virgulas / quæ vocalium vicem gerunt: ſcribunt enim hebrei non nunq̃ conſonãtes ſine vocalibus / quo fit vt neſcias / niſi perq̃ familiarem habeas ſcripturam quomodo ſit legendum. Nedauot / & Nedinot duæ dictiones ex iam ſupradictis ſcribuntur hiſdem litteris: & ſi puncta non addantur / liberum eſt proferre vt lector voluerit: punctis vero addictis libertas aufertur / & legendi licentia cohibetur: Habent inſuper hebrei quædam elementa ſibi inuicem ita ſimilia lectoremq́ interdum adeo fallentia vt quid legat neſciat: ſicut caf. bet. iot. vau. res. dalet. Habes exemplum ex duabus dictionum ſupradictarum. s. adere. & arere. Habeo ego librum hebraicum pſalmorum manu exaratum: habeo & impreſſum. In primo arere cum r. in ſecundo / adere cum .d. notatum eſt. arere autem Significat montes: adere ornamenta vel ſplendores: quo factum fuit vt aliqui tranſlatores dixerint in ſplendoribus / vt habet noſtra communis æditio: aliqui vero ĩ mõtibus vt Hieronym9. Dũ hæc mecũ meditor ſupuenit q diceret ĩ pſalmo octuageſimo quarto p eo qđ nos dicim9. Et ĩ eos q cõuertunt ad Cor / meli9 dici a græcis

καὶ ἐπὶ τοὺς ἐπιστρέφοντας καρδίαν ἐπ᾽ αὐτόν. Quod est et inconuertentes cor ad eum mox ad Codicẽ hebrai cũ me cõuerti reperiq́ scriptũ. וְאַל יָשׁוּבוּ לְכִסְלָה veal iasubu lecbisla Quod interpretatur/& non cõuertantur ad stultitiam. Aripuiq́ mox Hieronymi translationẽ ad Cromatium / quam testui hebraico repperi cõformen. Et ecce dum cogito vnde vecordes hi / cor illud traxissent/quod non sit in Hieronymo neq́ in hebreo: Verti oculos ad. Caf. quod ponitur pro. Le. in principio dictionis. chislab. & manifeste deprehẽdi translatores bet. pro. caf. posuisse/& litterarum affinitate deceptos ex Le. & caf. in bet. conuersa fecisse Leb. quod cor significat: Et sic ex parte stultitie cor illud emanasse. Est igitur sole ĩpo clarius/vel interpretes errasse/vel text⁹ postmodum immutatos fuisse. At quia difficille adduci possum vt credam septuaginta quorum trãslatione græci vtuntur caf. a bet discernere nesciuisce. puto magis text⁹ deprauatos: sed vt cunq́ res ierit/hunc quoq́ similitudo errorem fecit. Sed hic est altera fraudis occasio/nam ex aleph & lamed sine punctis non minus fit. el. quod est/ad prepositio/q̃ al. quod est negatio. qui volunt. el idest ad supponũt duo puncta: quibus vero placet non/virgulam subscribunt. Hieronymus al. & caf. repperit sicut modo scribunt hebrei. Alij el/& bet/ vel reppererũt vel ta scribendum legendumq́ putarunt. sic vtraq́ lectio salvari potest. Sed vtra sit verior quia sciri non potest sequimur coniecturas. Potest iam tibi innotuisse ac persuasum esse varietatem scripturarum ex similitudine vt ante dixi profluxisse. Persuadeo hoc idem per nostra exemplaria. In vltimo capite Euangelij Iohannis fere omnes legunt Simon Iohannis diligis me. cum ex codicibus græcis & ex commento Cyrilli patriarchæ alexã-

drini Carmelitæ nostri manifeste constet/Iona/non Io-
hannis legi debere. Quod alteri loco conuenit: vbi Chri
stus dixit. Simon bar Iona.i.Simon fili Iona. Capite eo
dem legitur: Sic eum volo manere donec veniam: Quod
sic occupauit mentes latinorum/vt veritatem audire nul
lo pacto velint: & hinc deprehenditur vis cõsuetudinis
de qua dixit Aristoteles ĩ methaphysicis Quod pleriq;
propter consuetudinem audiendi fabulas resistunt veri
tati. græce sic legitur εαν αυτον τελωμενειν Quod ẽ
si eum volo manere: εαν. enĩ in si & non in sic trãsser
ri debet. Sed similitudo fecit hoc vitium/quod sine græ-
co exemplari non potest curari. Euangelista. enim Io-
hannes euangelicam historiam græce cõscripsit/ad quã
oportet haberi recursu;. In psalmo quoq; quadragesimo
primo vbi legitur/ Sitiuit anima mea ad deum fontem
Legi debet fortem: nam in hebreo est. Quod fortem si-
gnificat: & septuaginta interpretes ισχυρον idest for
tem traduxerunt. Subijciam transeunter alium locum
in quo frequenter erratur a nostris In Canticis Canti-
corum Capite sexto & septimo ponitur Sulamith no-
mẽ mulieris/nos corrupto vocabulo. L.in.n. commutan-
tes dicimus Sunamit/vel sunamitis: Sunamit autem per
n. cognomen fuit Aisag puellæ quæ cum Dauid quondã
decrepito dormiebat vt legitur in principio tertij libri re
gum. Alia quoq; causa potest adduci. Sunt enim apud
hebreos quæda; dictiones æquiuocæ/seu pluriuocæ quæ
appellãtur a græcis homonymæ quando. s. correspõdet
vna multis rebus appellatio: propter istas etiam non
parua translatores ligat perplexitas: adeo vt sæpius al-
lucinentur: sicut accidit viatoribus cum in locum multi
uium sint redacti. Affero huius rei solum hoc exẽplum
Iad significat prophetiam/Consilium/virtutem ripam/

latus/locum/manum:nonnūq̄ ēt pro incrustatura legimus positū:vt Exodi vigesimosexto capite reperitur. Istis adiungam tanq̄ Corollarium/& hos duos locos: in quibus quottidie/& q̄dem turpiter erratur a nostris In psal.cxli.nos legimus/viduam eius bñdicens bñdicā/ Vbi nullo modo vidua legi potest:error iste venit a graecis natus ex similitudine duarum dictionum.s. θηρα & Χηρα.prima venatio/secunda vero vidua interpretatur: qui ergo viduam transtulit Χηραν in graeco scriptum inuenit/quae lectio nullo modo stare potest/quia Zeda legitur ab hebreis:Zeda autem viaticū/vel venatio interpretatur/non vidua/quae hebraice dr̄ Almana.Alius itē error venit a graecis/nam in psal.lxxxvi.legitur a nobis Nunq̄d Sion dicet.qui sic transtulit scriptum in graeco reperit.μητι,quod est Nūquid.Alibi legitur mater sion & qui sic transtulerunt/μητηρ/in graeco reppererunt Neutrū aūt pōt defendi:nam in hebreo est/vle/vel vl, Zion:q̄d est ad Sion.Legi ergo debet vt transfert Hierony.Ad Sion aūt dicetur:vel/& ad Sion dicet. Quibus fit vt verū sit q̄d dicit Hieronymus.s. trāslationem esse opus piculosum/& obtrectatorū latratib9 patens: & varietatē istā nō prouenire vt isti calūniant̄ ex ignorātia/sed ex ipsa rei natura difficili itricata atq̄ pplexa qualis est via p loca senticosa lubrica ac salebrosa . Hēs mi Hieronyme & si non fortasse totum quod optabas/ saltē q̄d ego in p̄ns aliūde occupatus potui prestare tuae charitati.Concludam ergo illo Horatiano.

Viue vale.si quid nouisti rectius istis.
Candidus imparti:Si non his vtere mecum.

F I N I S.

APOLOGIA.

¶ FRATRIS BAPTISTAE MANTVANI CARMELITAE THEOLOGI. CONTRA EOS QVI DETRAHVNT ORDINI CARMELITARVM AD REVEREN. DO. SISMVNDVM GONZA. SAN. RO. ECCLESIE CARDINALEM EIVSDEM ORDI. PROTECTOREM APOLOGIA.

DOleo Reuerendissime. Pater ac Illustrissi. Dñe q non tã occasione inducar/q̃ necessita compellar respondere maledictis improborum: & q contra morem ac institutum meum compellar rixari/& videri litigiosus: quod vicium a teneris annis ad hanc vsq; etatem ne sciebã: Apprehendam ergo stilum: & qđ coram loq nõ datur/litteris cõmittã: vt ingrediatur sermo per oculos/ cui negatur intrare per aures. Patienter ergo ferto/si importune te adorior/si intempestiue te interpello/si nugis te onero: Nolumus litteras tibi esse molestas Iube eas silere/difer arbitratu tuo eas legere/quousq; earum iucunda sit lectio: Est hæc in epistolis maior cõmoditas/q̃ in viua voce/q lectoris arbitrio loquuntur & silent. Tecũ ergo paulum expostulabo/& nõ meæ laudis gratia/sed ꝓ gẽtis meæ deffensiõe/quã nõ possũ sine cłpa ideffensã relinq̃re/pauca subinferã: q si i hoc certamĩe quicq̃ mali exẽpli forte videbit/i litis authores retorq̃to. Nos ei nõ

ad offendendum ſicut ipſi: ſed ad deffendendum arma ſuſcipimus: non mittim⁹ in eos tela/ſed poti⁹ repellimus in nos miſſa. Q đ ſi inter repellendũ quēquã eorũ feriri cõtigerit/faciet hoc caſus) nõ nocēdi aĩus: diſplicet vel minimũ eorũ ꝑ me læſũ iri: nec minus ægre fero ꝙ nomen Innocentiæ cogar amittere/ꝗ ꝙ nos videã tãtis eorum patere calumnijs. In digeſtis de iuſtitia/lege/vt Natura Florentius ita inquit: Iure hoc euenit/vt quod quis ob tutelam ſui corporis fecerit/iure feciſſe exiſtimetur: & cum inter nos cognationem quandam Natura conſtitue rit/conſequens eſt hominem homini inſidiari nefas eſſe. Sic lex. Quod ſi hoc licet vnicuiq; pro ſui defenſione/ Quid pro ſuorum omnium & pro religionis ſalute licebit? Audies res nefariam/nauſeoſam ꝗ ſubſannatem, plenam iniuriarum, plenam ſcurrilitatis. Et vtinam mẽtiar/ euidens facinoroſæ mentis indicium. Hæc eſt ĩuidorum ſuperborumq; hominum Cõſuetudo ſupraq; dici poteſt fœda/ſupraꝗ ferri poſſit oneroſa/vt illi quia proximorum bonis offenduntur/Hi quia certant videri Celſiores/ſemper moliantur ea conuellere ſi poſſunt/vel obſcurare/ſi non poſſint/quibus ſuperari videntur ab alijs. Id totus fere Chriſtianiſmus intelligit & eſt tam noſtris ꝗ alienis notatum annalibus/apoſtolicis etiã litteris approbatum ſacrum ordinem noſtrũ Beatiſſimæ Dei Genitricis Mariæ titulo inſignitum. Sed quoſdam homines fecit ſua malicia tam linguaces/tam ingenioſos ad cauillandum/tam verſutos ad ſugillandum/vt nõnullos ſimplices/& idiotas garrulitate ſua prouocent ad credendum Mariam quæ in noſtro ſcribitur titulo fuiſſe illam ægyptiam meretricem/quæ poſt ſpurciſſimam vitæ obſcænitatem ad ſe tandem reuerſa more Magdalenæ venit ad Chriſtum & per longam grauemq; pœnitentiã

facta est de illarum numero meretricum de quibus Christus dicit Meretrices precedent vos in regno cœlorum. Vide queso Pater Reuerendissime. Si homo iste iocatur quanta sit in ioco illeberalitas q̃ta petulantia/quanta obscenitas. Si serio loquitur/quanta sit in eius verbis acerbitas/in intellectu obscuritas/q̃ sit atrox & amarũ istud scõma/quanto igne flamigeret ista phalarica: profecto his conuenit illud psal. Exacuerunt linguas vt serpentes: & illud. Non est in ore eorum veritas/Cor eorum vanum est/sepulchrum patens est guttur eorũ/linguis suis dolose agebant. & quomodo bone Deus nõ extimescunt illud psal. Perdes omnes qui loquuntur mendatium: Sed dubito verificatur illud in eis: Excecauit eniꝫ eos malicia eorum. O nos infelices in quos annos lapsi sumus in quã temporum calamitatem iam peruenimus? Certe in eã de qua predictum est. Refrigescet charitas multorum. O lamentabile morum excidium/o virtutum iacturam deplorandam. Qui debent esse sal terræ/Lucerna accensa super candelabrum/& Ciuitas supra montem posita ad condiendam terrenam inscitiam ad fugandas sæculi tenebras/ad piorum innocentiam ꝓtegendam facti sũt insulsi & obscuri/& ammissis diuinæ gratiæ muris dissipati/solo æquati/funditus euersi/mutatꝰ est color optimus: defecit sanctus/diminute sunt veritates a filijs hominum. Sed gratias ago Deo meo q̃ vt cuncꝫ res eat/tandem sapientia vincit maliciam. Nam in summorum pontificum priuilegijs/& precipue Sixti qui nos mirifice studuit decorare/nõ dictum est Mariæ simpliciter Sed additum est dei Genitricis quod græce dicit Theotocos. Sunt eiusdem rei plura testimonia: Legimus eniꝫ in antiquis historijs quas viri litteratissimi non solum nostræ professionis/sed etiam extranei scripserunt pa-

tres nostros non Carmelum Nabal/sed Carmelum Heliæ inhabitasse/ qui est inter Iudeam/ & phœniciam in diœcesi Cæsariensi: & in eo cōstruxisse sacellum matri Christi paulopost q̄ e vita migrauit: & fuisse sacellum illud a palestinis & phœnicibus/galileisq; gentibus celebratum/& in summa semper habitum reuerentia/vtpote quod exstimabatur ædium Mariæ primam esse. Quo factum est vt populis in eam appellationem cōsentientibus ab eo sacello cognomen habuerint/& merito quidē/ decuit enim eos tantæ Virginis titulo insigniri/ qui primum ei templum dedicarunt. Iosephus antiochenus in speculo perfectæ militiæ ecclesiæ primitiuæ sic de nobis inquit. Perfectorum militum Christi Coadiutores surrexerunt strenuissimi Viri solitarij/contemplationiq; dediti/sanctorum prophetarum Heliæ & Helisei imitatores/qui de monte Carmelo descendentes per Galileam/ Samariam/& Palestinam fidem Christi constantissime sparserūt: Quiq; in virginis Mariæ honorē in Carmeli mōtis decliuio fabricātes oratoriū saluatoris matri specialissime seruierunt. Legimus ēt/& Barptolomeus. Platina meminit in vitis Pontificū Honoriū quartū voluisse patres nostros pro palijs variatis atq; virgatis/quibus more Palestinorum vtebātur/vestiri candidis in signum puritatis Beatissime Virginis/cuius titulo erant insigniti. Quod futurū aliq̄n multo ante Deus ostenderat. Nā vt recitat Petrus Comestor scholasticæ historiæ scriptor/sabacha pater Heliæ nondum nati vidit in somnis viros candidatos se inuicem salutātes. Sed de his iam satis: Sublata est iā verbi æquocatio/obstrusus est aditus his offucijs. Qua via deinceps insidiaberis nobis/ o noster Zoile quicunq; es/qui non prohibes linguā tuā a malo/nec cohibes labia ne loquantur dolum? Sed quid

non audet diruere superbia? Quid coinquinare nō n pergit Inuidia? Aiunt rursum nos gentem obscuram regulam non habere ab ecclesia approbatam: Pijssime Deus Quod genus hoc hominum? Quæue hunc tam barbara morem obseruat patria? Hospitio prohibemur harenæ Gens heri aut nudiustertius nata non veretur fratres nostros antiquorum patrum reliquias taxare tam irreligiose tam inhumane/ vt nihil religionis pre se ferant/ nihil humanitatis videantur habere. Regulam dicunt nos non habere: Ante Christi aduentū regulam habebamus quā discipuli Heliæ filij prophetarum obseruabāt. Post Christi aduentum pro vitæ regula semper habuimus Christi euangelium/ acta/ & epistolas apostolorum. Hanc eandem regulam habuit Basilius/ habuit Augustinus: habuit Bñdictus: Vñ didicit Franciscus quæ obseruāda dedit discipulis? forte ne excogitauit a seipso? Nōne accepit ex euangelio? Nōne Euangeliū est approbatum? Quam regulam hēbant Paulus & Antonius in ægypto: Hilarion in Assyria: Benedictus in Italia/ eandem nos habebamus in Carmelo/ in montanis Iudeæ/ in tota Assyria/ in ægypto/ in Arabia/ in Phœnicia/ in Cypro. Accidit sub Christo qđ & añ legē accidisse: quādiu eī vixit memoria disciplinæ Adæ/ nō erat opus hominibus alia lege. At vbi subrepere cœpit obliuio: & lux primitiua veritatis extingui / pro face iam finita prolata est altera lex. s. Mosaica / quæ vsq̧ ad Christum nobis luxit. At vbi venit plenitudo temporis / & sol Iusticiæ Christus apparuit / iam non facibus non lucernis non luce mendicata nobis opus fuit: sol enim emicuit & omni tenebrarum expulsa calligine cunctis gentib⁹ dies illuxit. Tunc fides / tum charitas/ tum religio/ tum pietas/ non per vrbes tantum & castella sed per nemo

ra ipsa per loca deserta arida & inaquosa longe la-teq; floruerunt. Tum erat passim vnus vitæ modus/ vna morum regula/vna forma sanctitatis vbiq;.Tūc martyres venerunt: Virgines prodierunt / monachi/ heremitæ/& anacoritæ pullularunt. At vbi paulum feruor intepuit / nubes quædam Suborta est.i.obliuio primæ sanctitatis: quæ solem aliquantisper obscurauit Prodierunt mox doctores: qui varijs doctrinis soli. i. Christo succurrerunt. Tum pleriq; Laici religionis studiosi lucem a doctoribus acceperunt / quam ab ipso sole primi capiebant. Hinc sunt egressæ regulæ istæ quas isti dicunt nos non habere. Sed de hoc rursum paulo infra dicemus redeo ad propositum: Nos vocant genus ignobile/quorum fuit vt antedictum est/ tam antiquum tam illustre principium/ vt ex ea saltem parte cunctis religionum ordinibus (quod sine inuidia dictum sit) non solum possimus/sed etiam debeamus anteferri. Nos respiciebat Hieronymus.cum dicebat: Princeps noster Helias/ dux noster Heliseus/ duces nostri filij prophetarum. Quid si dicerem ipsum Hieronymum / ipsum quoq; Basilium qui monachis orientalibus regulam scripsit/ fuisse de nostris? Riderent forte isti / qui q̄ cœci sunt/& historiarum penitus ignari/nos appellant gentem obscuram / Cœcis omnia videntur obscura: Tamen hæc vera esse Authores idonei prodiderunt. Quin & Iohannem baptistam nostris ascribunt: quod & videtur Christus innuere cum de ipso dixit Et si vultis scire ipse est Helias: huius quoq; signum est q̄ inter duos Helijæ discipulos Heliseum.s & Abdiam fuit sepultus. sed nolo in presens plura congerere: nec plures merces in nundinas ferre. Reperimus & in promptu omnibus est / & oculo ad oculum potest videri / Leonem

quartum pontificem maximum largas indulgentias nostris benefactoribus elargitum/quem constat pontificatum gessisse anno salutis nostræ octingentessimo quiquagesimoquarto: Franciscum vero et Dominicũ viros quidem sanctissimos constat circa millesimum ducentesimũ annũ floruisse. Quo fit vt artissimo iudicij articulo cõcludi possit nos Carmelitas saltem p trecentos & quinquaginta annos antecessisse Minores/ & Predicatores hoc inq̃ cõuinci potest scriptis & litteris apostolicis cõtra quas nulla exceptio fieri possit. Ex historijs vero nostris & alienis /quibus saltem tãta est fides/ quãta isti volunt dari suis: altiꝰ nostra tẽdit antiquitas. Vnde & in sexto decretaliũ libro cum de religiosis domibus agit post quorumdã nouorum ordinum mentionem ita legitur. Heremitarum autem sancti Augustini & Carmelitarum ordines qui dictum hoc est lateranense Cõciliũ precesserunt/in solido statu volumus permanere: Quibus verbis & nostra antiquitas/ & approbatio ĩpa satis constat. Nam cũ illic dicatur nos Concilium lateranense precessisse/& nos debere in statu solido permanere/ compendio luculento & efficaci nostræ vetustati testimonium fertur Sed sunt nonnulli qui solito nõ soldio putent legendum. Verum glossema id parui putamus Cũ habeamus firmiorẽ apostolicũ sermonẽ/cui magis ĩherære nos oportet. Nam Iohannes. xxij. in solenni priuilegio nobis concesso locum illum Decretalis exponit dicens hoc pacto. Sacer ordo vester in agro Domini diuina dispositione plantatus/& titulo Beatissimæ Dei genitricis Mariæ specialiter insignitus/quem in statu solido stabili et firmo volumꝰ pmanere/ et reliqua. Ecce q̃ sapiẽter iste sũmus ecclie pater duobꝰ adiectis noībꝰ idest stabili & firmo/fecit clarũ qđ similitudo dictionũ

obscurarat. Quod si subinferat aliquis quem admodum solent pleriq̄ nugari / Cur ergo vetustatis locum nō tenemus? Respondemus futurū forte vt olim teneam⁹: possumus id sperare / qm̄ iure nobis est debitus: interea sicut Christus consulit / in loco nouissimo humiliter recūbem⁹ donec veniat qui nobis dicat / ascēde superi⁹. Nec ad hāc presidentiā multum anhellamus. Nā cū vt Paul⁹ inqt nō habeam⁹ hic Ciuitatē permanentē sed futurā inquiramus stultum putam⁹ peregrinos in via de honore contēdere / qui solum conari debent in patriam cum salute peruenire. Aiunt nos gentem obscuram / quorū maiores vt supra dixim⁹ / fuerunt Apostolorū Coadiutores / samaritanorum / galileorum / & palestinorum Euāgelistae. Quorū multos Lodouicus rex Francorum e Syriaco bello rediens secū adduxit ī Gallias / vt eos haberet domi intercessores / quos foris habuerat coadiutores. Nos gentem ignobilem vocant Quorū multi sunt sancti Cōfessores Quorū multi fuerūt doctores eximij / disputatores acerrimi / vt eorū scripta indicāt / quae adhuc extant / et vbiq̄ legunt. Alios breuitatis causa p̄tereo / quattuor tres istos p̄terire non possum / Cyrillum Alexandrinum antiquissimum / qui in Concilio ephesino legem ferri obtinuit qua cautum est vt mater Christi Maria Theotocos idest Dei genitrix appelletur Et Cyrillum presbyterum natione graecum / qui per longum tempus in monte Carmelo legitur habitasse / & spiritu prophetico claruisse. Accidit enim sanctitati eius res dictu mirabilis / & quae nullo pacto sit reticenda. Illo ergo missam celebrāte / tabulae duae argenteae litteris graecis exaratae repente super altare descenderunt / quas completo sacrificio summa cum religione / quippe quas iudicabat coelitus sibi missas / accepit ac perlegit. Cum autem vidisset

eas multis obscuritatibus inuolutas(fecit eas latinas) & misit in siciliam ad Ioacbim abbatem Floriacensem: q scripsit in eas Commentum / multa inde eliciens supra futuris religionum ordinibus/ & super venturo ecclesie statu / & precipue super ordine Minorum / & Prædicatorum/qui paulo post pullularunt. Et ne videamur ista somniasse/quod Tabulæ isti forte dicturi sunt/lege librum Barptolemei Pissani/ quem scripsit de laudibus Beati Francisci: Ibi videbis fieri mentionem de omnibus quæ dixi/de Cyrillo/ de Ioacbim/ de tabulis/ & de omnibus vaticinijs antedictis. Venio ad tertium Angelum martyrio coronatum/qui preter sanctimoniæ Splendorem claruit etiam spiritu prophetiæ: & multa de futuris vera predixit/presertim de regno Turcorum ampliando: de re. p. Christianorum affligenda vsq; ad ea tempora quibus turci in Italiam peruenerunt: quæ omnia fuerunt hac tenus adimpleta Hunc virum sanctissimum Romæ quondam repertum beatus Franciscus ita est veneratus / vt prostratus in terram pedes eius sit deosculatus/eumq; prædixerit martyrem futurum. Angelus autē mox vt surrexit eum intuitus in hæc verba prorupit. Beatus tu Francisce qui Christi stigmatibus es decorandus: Nec habent Minores pro Franscici stigmatibus testimonium aliud magis idoneum: & huiusmodi colloquijs fuit presens Beatus Dominicus. Placet hoc loco intersere testimonium Cartusiensis illius qui scripsit libellum de temporibus Fassiculum temporum vulgo appellatum: hic recitās gesta anni millessimi ducentesimi nonagesimi primi sic inquit ad verbū: Nobilissima Ciuitas Aconensis a saracenis destruitur: ac demū deiferæ Mariæ in Carmelo monasteriū ad quattuor milliaria

Ciuitati vicinum ab eis igne crematur/fratribus i eo de gentibus perfidorum gladijs trucidatis.& tunc/proh dolor/Ordo Carmelitarum melifluum locum ex toto pdidit/In quo a tempore Heliæ/& Helisei prophetarũ duobus millibus ducentis viginti & vno annis perstiterant.Sic ille.Habes igitur Reuerendissime.Pater ex libello illo perq; vigilantissime lucubrato/& loci & originis/& antiquitatis nostræ validũ testimonium / quo durissimæ frontes conterantur:Subijciam hic transeunter quod idoneo loco legisse me memini/animas.s.fratrũ illorum qui sunt a saracenis tunc trucidati visas in cœlũ ab angelis deferri/& ad Christum ire cum palma martyrij.Nos vocant gentem ignobilem Quorum plerique fuere patriarchæ/ vt de quo supradictum est Cyrillus Alexandrinus:vt Albertus patriarcha Hierosolymitanus:qui Carmeli montis monasterium in melius erexit: & vetustate iam collapsum instaurauit:Regulã quoque seu viuendi formam de Basilij regula excerptam ante lateranense Concilium quando nouas religiões institui non erat prohibitum/authoritate qua legittime fungebantur fratribus dedit:Quam postmodum Innocẽtius Alexander/Nicolaus/Clemens/Iohannes/Vrbanus/Bonifatius/Eugenius/Sixtus/ Innocentius / & plures alij summi pontifices confirmauerunt.& dicunt hi tam impudenter nos regulam non habere. O genus hominum preceps & incircũspectum/adeo improuidi sunt/ & inconsulti vt ineptijs suis nos impellant ad suam ignominiam detegendam:& similes vento qui dicitur Cœcias ad se stolide nubes alliciunt.Scimus qui regulam habeãt propriam.scimus qui Communem.Minores propriam habent/quam Franciscus . tulit/& Innocentius declarauit.Monachi nigri propriam:Heremitæ/& Canoni

ci sancti Augustini. propriam Nos propriam. Prædicatores vero propriam non habēt. Sed aliorum castris inserti militant sub communi duce Augustino. Abeāt ergo hinc in malam Crucem quicunq; sunt maledici isti/ Satanæ Lictores/alienæ famæ Sicarij/Claustralis vitæ perturbatores/& piarum mentium Sæui carnifices. Redeo ad patriarchas. Iohannes patriarcha Hierosolymitanus ad hanc dignitatem ex Carmelo venit: ipse antiquorum Carmelitarum vitas scripsit: incipiens ab Helija vsq; ad sua tempora: & extat ad hunc vsq; diem liber ille/quem ego vidi/tenui ac legi. Adde supradictis Petrum Thomæ patriarcham Constantinopolitanum: qui post multas clades saracenis illatas/ipse nanq; Alexandriam ægypti vrbem nobilissimam cum Petro Cypri rege Christo restituit. post multos libros catholice & ingeniose conscriptos iacet in Cypro Famaugustæ sanctitatis opinione diffamatus. Nos vocant ignobiles qui olim dum Asia/& Aphrica Christum sapiebant in regionibus illis/vt in nostris annalibus continetur habuimus septuaginta & amplius mōasteria ampla pulcherrima. atq; magnifica: inter quæ erant fere omnia loca quæ Christus & mater eius sua conuersatione celebrarunt. Quod si vicio dant q ea perdidimus: vicio dent reipublicæ Christianæ/q ea regna iamdiu ammisserit/ & ammissa recuperare nondum curet. Habeo apud me Decretum Gotfredi/qui capta Hierosolyma de Syris triumphauit, super quadam pietate quam omni sabbato iubebat exhiberi fratribus nostris qui tūc incolebāt mōtana Iudee/per quæ trāsiuit Maria cū ad salutandum Elisabet se conferret. Floruit autem Godfredus circa annum Christi millesimum centesimum ante Franciscum & Dominicum saltem annis centum. Attulit autem de-

cretum hoc ex Cypro cum quattuor bullis romanorum pontificũ in fratrum nostrorum fauorẽ ad patriarchas hierosolymitanos olim missis/frater Iordanis mãtuanꝰ ordinis nr̃i qui loca terre sanctæ visitauit: & advidẽdas pyramides regum ægyptiorum Mẽphim quondã vrbẽ clarissimam/modo Chairum appellatam vsq; peruenit. Accidit nobis quod & Basilij monachis: Basilij mq̃ mo nachis/proposito viuẽdi/ & habitus affinitate nobis iun ctis. Nam ipsi quoq; eisdem de causis/hoc est ob frequen tes barbarorũ icursus/ & ob desolationem fidei nostræ plurima & opulentissima monasteria in Cappadocia/ in Thracia/in Græcia/in Phrygia/ & i Cycladibꝰ iam pridem ammisere. Nostri ergo patres vel sola antiquita te venerabiles ex eorum numero sunt qui in vineã patris familias euangelici prĩa hora venerũt Iuniores isti, Mi nores/ & Prædicatores vndecia hora cõducti sunt/vna hora laborarunt/ & cũ pares nobis a vineæ Dño facti essent/ipsi sese nobis pretulerunt/qui portauimus põdus diei & æstus. Quod si forte visi sumus bacteriꝰ/aut nu mero pauciores/aut facultatibꝰ tenuiores/nil mirũ est: Sumus.n.extorres/ex proprijs sedibus pulsi/palantes ac vagi rabiei barbarorum expositi: cœpimusq; a paucis an nis hoc est a tempore predicti Lodouici regis Francorũ in Italia/in Gallia/in Germania in Hispania/ & demũ in tota Europa frutificari: Et iam Deo pientissimo/ & beatissima Dei Genitrice Maria curã nr̃i gerẽtibꝰ adeo coaluimus/instauratiq; sumꝰ vt nos Caudices cariosi & id senio & bello ac lõga peregrinatione cõsumpti cõiul siq; cum nouellis istis plantationibus possimus aliquãdo de paritate cõtẽdere/aliqñ de p̃sidẽtia gaudere. & nisi misericors Deꝰ reliqsset nobis semẽ q̃si sodoma fuissemꝰ extĩcti hoc ẽ ad vnũ oẽs extirpati. Noluit autem fidelis

dei antiquã in nobis mutare sententiã: sumus enĩ de filijs Recab/de qbus i Hieremiæ capite.xxxv.ita dr̃ Pro eo q obedistis pcepto Ionadab pr̃is vr̃i/et custodistis oĩa eius mãdata & fecistis vniuersa quæ pcepit vobis/pptereã hæc dr̃ Dñs Deus exercituũ deus Isrl̃/ Nõ deficiet vir de stirpe Ionadab filij Recab i æternũ stãs i cõspectu meo et hi discipl̃is Heliæ postmodũ adhæserũt.Accidit hoc i nobis admiratiõe dignũ/et ptectiõis Diuinæ manifestũ indiciũ q.s.more nascẽtis ecclĩe ex psequutionibus incremẽtũ sũpsimus/et dũ extirpamur ppagati sumus nulla nãq aliarũ/religionũ/quæcunq illa sit/post similẽ suorũ calamitatẽ/post tale naufragiũ potuit tm̃ se se attollere: Sed multæ etiã spõte sua quasi d'i gubernatiõe destitutæ corruerũt: Nos aũt post violẽtã depdationẽ/post tumultuosam nr̃orũ non expulsionẽ solũ/ verũ etiã occisionẽ post tantam barbarici furoris inundationem & bellorum incendia tam crudelia reuiximus: & quasi ex transplãtatione magis aucti sumus Factumq videt in nobis qd' in psalmo dicitur.Et pertransierunt de gente in gentem & de regno in populum alterum. Non reliquit hominẽ nocere eis/ et corripuit p eis reges.Nolite tãgere Christos meos/et i pphetis meis nollite malignari: Q d' dctm̃ eo maxime cõgruit nobis/q Heliæ discipl̃i sicut testatur Regũ historia/filij pphetarũ appellabãt.Nos ergo quõdã orietales/nũc vero pter fidẽ catholicã p occidẽtẽ et septẽtrionẽ sparsi/ppter euãgeliũ euecti ppter xp̃i nomẽ exules/tã inhũane tractamur ab istis / vt nos neq recto dignẽt ĩtuitu: Vua eorũ/vua fellis/et botrus amarissimus Est alid' mẽoratu dignissimũ qd' ad vniuersalẽ pietatis pfectũ cupio cũctis esse notissimũ / idq pq paucis explicare conabor Nazaret opidũ magis illustre q opulẽtũ vñ virgo maria genus traxit/nõ lõge distat a mõte car

melo: Quo factum est sicut accepimus ab antiquis / vt patres nostri filij prophetarum/Heliæ successores cum Ioachim & cum anna Mariæ parentibus sicut vicini solent/conuersarentur: Et quia summopere studebant mundi contemptui/& ante omnia more Heliæ & Helisei cœlibatui ac Virginitati/Mariam infantulam/ quæ tam quoq; nescio quid Diuinitatis pretendebat / ad nuptiarum abdicationem/& ad perpetuam continentiam sic animarunt/vt virginitatis perpetuæ susceperit votū propterea Angelo Gabrieli legitur respondisse. Quo modo fiet istud/quia virum non cognosco. Et quoniam mons Carmelus erat sanctitatis nomine difamatissimus accedebant illuc frequenter cum vacabat/ex vicinis locis religionis amatores viri ac mulieres/& presertim cū matre Virgo paruula/& iam adulta: & cum viris illis sanctissimis quos authores habuerat sancti propositi tantam familiaritatem contraxit / vt quotiens poterat vel ad eos accederet /vel eos ad se accersiret sub ministrans etiam eis secundum facultates multa necessaria erant enim pauperes/ac mendici/contemplationi diuinorum penitus addicti. Post Christi passionem cum iam apostoli et p̄sertim Iohānes euāgelista cui fuerat a Christo cōmendata/pulsi a iudeis ad gentes transmigrassent domum se retraxit: Nazaret peruenit / & frequenter veniebat in Carmelum quærens medicinam suo Cordolio familiariter alloquebatur viros illos/ curas eis suas explicabat/cum fiducia lamentabatur: & ipsi cum ea pariter affecti tristabantur mutuo / & collachrymabant. restabat ei solum hoc solatium/non habebat alios cum quibus posset libere loqui/aperte lamentari: & mitigare suspirijs mentis ardorem: Tandem moritura eos aduocauit: & in medio eorum tradidit spiritum/eos dep̄

cans & ad iurans/vt haberent æternã sui memoriã: Se pulturæ interfuerunt æternũ vale dixerunt. Demum cũ summa animi amaritudine reuersi/mox sacelli fũdamẽta iecerunt/et Mariæ titulũ imponentes / vt illuc quotidie tanq̃ in Mariæ domum conuenirent. Et hoc vno solatio fruebantur/vt amantes solent q̃ eius quam videre amplius non poterant/ domum videbant. Hinc sicut antedixi factum est vt a loco illo cognominati sint Fratres beate Marie in monte Carmeli Tu vide tu existima/tu perpende/tu iudica Pater reuerendissime quãti debeamus facere titulum quem quidam obscuri nituntur auferre. Sub hoc titulo militauimus Christo iã mille quingentos circiter annos/a morte.s. Mariæ ad hæc vsq̃ tempora: Sic vbiq̃ terrarum nuncupamur. Christi Vicarij/pontifices Romani sic nos appellant. Et hoc illustrissimum tituli decus vt patet intuenti nostra priuilegia nobis confirmarunt. Videtur hinc ordinẽ nostrũ Iohã. Euangelistæ successisse/qui post eũ Mariæ dum viueret curam habuerit / & post mortem titulum eius hereditarit. Sint modo qui nos calunniantur / sint qui conturbent. Dum modo Tu sis qui nos diligas ac tuearis. Viue. Vale.

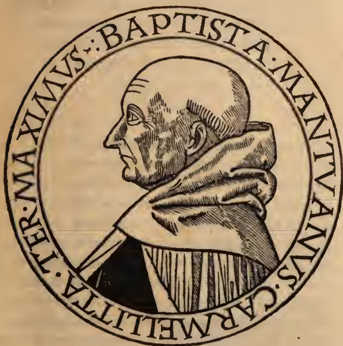
F I N I S.

.S. .G.

·FATORVM·IMPERIO·
·S·
·B·
·GORGONIVS·HEROS·

¶FRATRIS BAPTISTAE MANTVA-
NI CARMELITAE THEOLOGI
AD PTOLEMEVM FRA
TREM EPISTOLA
CONTRA CA-
LVMNIA-
TORES.

CVM GRATIA ET PRIVILE
GIO VSQVE AD QVAT
TVOR ANNOS.

¶ FRATRIS BAPTISTAE MANTVANI CARMELITAE THEOLOGI AD PTOLEMEVM FRATREM EPISTOLA CONTRA CALVMNIATORES.

P Ro amoris integritate quem inter nos natura incobauit / Virtus consumauit Ptolemee frater suauissime me mones vicio mihi dari/a/ nonnullis/ꝙ in opusculis meis sint quædam errata: & ꝙ quibusdam vtar vocabulis/quæ latinam phrasim non obseruant. Ego qui (vt verum fatear) fui vt plurimum in obseruatione vocum parum diligens/& animũ habui ad sensa magis intentum/ꝙ̃ ad verba/Nõ ausim negare id mihi accidisse/ in quo etiam peritissimi diligentissimiq; Viri peccauerũt Nemo.n.tam oculatus/nemo tã circũspectus esse potest/ etiã si sit ipse aut Argus/aut Ianus/qbus a tergo nulla Ciconia pinsere poterat: Quin aliqñ labat & cadat/in lingua p̃cipue/quæ sua naturali lubricitate ad Casum sp̃ prona/nunꝙ̃ a p̃cipitio longe distat. Primum igit̃ grãs ago ꝙ protectionẽ meã tam benigne suscipias/& polliceariste onus suscepturũ refellendi eoruꝫ maledicta/& vt fratrẽ decet fratri subuenias. Deinde velim scias non esse detractoribus facile credẽdũ/quia non mature ẽt si docti sint/sed p̃cipitanter singula iudicant/& putantes nugas suas iudicem non habituras/nec vllo incerniculo excutiendas/ex omni herba/vt aiunt fascẽ faciũt. Quod si pedepressim contanterq; id agerent vel nullũ reprehẽderent/vel eos tantum qui peccauissent. At nequaꝙ̃ ita

contingit. Videmus enim & exempla subijciam manifesta/plerosq; patere istis calūnijs/qui omni culpa vacant immo qui laudandi sunt/vnde culpantur: Ex quo colligetur quotquot huic inofficioso officio sese dedūt/esse temerarios & vecordes. Pauca igitur breuiter temeritatis huius exempla subijciam vt aduertas non esse eis passim fidem adhibendam: Plinius i.xxxv.naturalis histo.libro Taxat Virgiliū q̄ sandicem crediderit esse herbam/cuȝ dicit in Buc. Sponte sua sandix pascentes vestiet agnos Est autē Sandix vt ipe dicit Species coloris: sed Virgilius dicere voluit lanas agnorum pascentiū spōte sua cōtracturas hunc colorem: Et non debuit Plinius dicere Virgiliū putasse herbā esse Sandicē: Vbi & ipse seruiꝰ vt grāmatici nostri volunt/est prolapsus: cum dixit sandicem esse herbam: Quod Virgilius neq; dixit/ neq; putauit. Scandix tamē per se herba est/de qua Dioscorides pene ad verbum sic inquit. Scandix est & hoc olus syluestre subacre amarūq; aliq̄ntisper: coctum & crudum in cibo sumptum ventri confer ac stomacho: decocti vero ius potum vesicæ/renibus/& epati vtile est: Sic Dio sco. Et de hac sunt qui putent Virgilium/seruiūq; intellexisse: licet apud eos non scribatur Scandis per. sc. Quod erratum librarijs imputandum.

Quidam (de superstitibꝰ loquor/ideo & nomē supprimo) dum vult sugillare aureliū Augusti. q ecclesiæ Dei lumē est magnū/more eius q in ventum spuit/ sese contaminauit: & instar forioli sese coinquinauit. Nam cum Augustinꝰ ī libro de Ciuitate Dei quinto. Capite. vi. dicat si geminos cōtingat ex eodē coitu & semine concipi/ vnū post alterū nō formari: sed ambos simul incohari: Quia natura cū (vt aiūt theologi agat necessario/oēs seminis partes simul aggredit/Dicit stulte & īperite sup

fœtationē/quæ longe alia res est)eum negare:Supfœtatio.enim non est geminorum/sed per diuersos cōcubitus pluribus ex seminibus conceptorum. Conceptus autem de quo loquitur. Augu. est geminorū ex eodē cobitu/ex eodē semine/quod simul & eodem temporis momento natura incipit fouere/sic ꝙ vnum post alterum concipi sit impossibile. Vnde sic conceptos eadē momenta et eūdem boroscopum babere est necesse: borum dicit Augustinus/Cum vnū conceperit fœmina/nō posse deinde alterum concipere/quia tanta vis est naturæ/ vt proposita simul amborum materia/necessario simul ad amborū exordium conuertatur. Et cum bac indiuidua duorū cōceptione potest mulier superfœtare. Sed cum quis ex superfœtatione conceptus est non potest eundem boroscopum babere cum priore:temporis enim intercapedo necessario aliū inducit boroscopum. Hic est loci illius sanꝰ intellectus. Et quod ipse ait de superfœtatione/nugatoriuꝫ omnino est & puerile/nullo pbilosopbiæ sale cōditū. Viro ergo isti q cū sit merꝰ grāmaticus in messem pbilosopborū falcē mittit/recte dici potest quod Apelles pictor dixit sutori:Supra crepidam nō ascēdas. ¶ Aliꝰ qdā dicit Hieronymū falsa scripsisse de Apollonio Tyaneo/qa narrat eū vidisse Iarcbā gymnosopbistarū pricipē ī tbrono sedetē aureo/cū Pbylostratꝰ dicat tbronū illum nō aureū/sed æreū fuisse. Itē ꝙ cū alias dixerit pbison esse Gangē:postmodū de Apollonio loquēs quasi p μνημονικου αμαρτιμα, boc est per memoriæ peccatum/velit eē Indū. Et ꝙ cū indus ex caucaso veniat/nō possit esse Pbison/q ex paradiso terrestri deriuat. Itē ꝙ Apollonius iuit in Aetbiopiā nō vt refert Hieronymꝰ ad vidēdā mēsaꝫ solis ī sabulo:sed potiꝰ vt ingt Pbylostratus advidēdā Mēnonis statuā/quæ mane oriēte sole loq̄

batur. Vide qua vecordia tantilli homũtiones prouocent tantos viros/ & Pigmei audeant surgere in gigantes. Primum ergo quod Hieronymo obijcitur dilucĕdo sic or dimur. Quid vetat credendũ esse Hieronymũ disciplina rũ ac linguarũ omniũ peritissimũ scripsisse non aureum sed æreũ/ & postea vicio librariorũ passim omnia bo na exemplaria corrumpentiũ/ dum soni affinitate delu dũtur/dictionem æreum transisse in aureum? Et sic æs i aureũ cõmutatum? Et ne abũdemus insuperfluis/de hoc satis. Quod autem Hieronym9 cum dixit latissimo Phi son amne trãsmisso / intellexit de Indo/qui omniũ quos transiuit Apollonius sit maxim9. Gangẽ enĩ qui est oriẽ talior/ & Indo maior non transmisit. Bragmane nan ꝗ ad quos ibat inter Indum & Gangem sunt positi/ totum concæditur: Sed cum subinfert. Hieronymus ali bi hoc est in genesim dixisse Phison esse Gangem/plane negamus: nec ipse accusator quid dicat aduertit. Hiero nymus nanꝗ non ait eum esse Gangem/sed solum quos dam ita putare. Vide in questionibus hebraicis super Genesim. De tribus enim illorum quattuor fluminũ pa radisi/Nilo/Tigri/ & Euphrate non est contentio. De Phison tantum dubitatur Ganges ne sit an Indus/ꝙ ea duo flumina in India tenent principatum/ vbi terra est Euilat/quã a Phison circũdari scripsit Moses. Nec mi rũ si Hieronym9 putat Phison esse Indũ/ quẽ alij asse uerẽt esse Gangẽ: Nã vt inquit Apostol9 in huiusmodi quæ.s. fidẽ non tangũt/vnusquisꝗ abũdat in sensu suo. Quod aũt inqt de paradiso & Caucaso est vanũ pror sus et friuolũ. Nã cõpertũ est/et oẽs Cosmographi trad diderũt Pleraꝗ flumia tellure pluries absorberi/ac plu ries enasci: Vt dr̃ de Ana fluuio Hispaniæ: & Aretusa fõte siciliæ. Et de hoc ista dixisse sufficiat. cursim respõ

dendũ ad aliud: Cũ aduersarius dicit Apolloniũ ad mẽ
sam solis nõ iuisse vt dicit Hieronym⁹: Ego Philostratũ
magis admiror/ ꝙ nõ scripserit curam Apollonio fuisse
videndi mẽsam illã in sabulo/ cũ teste Herodoto/ et alijs
ꝗ plurimis/ fuerit & ipsa apud æthiopes/ vbi tunc erat
Apollonius/ habita pro magno ac Illustri miraculo: De
hac Põponius mella ita inquit. Est locus apparat⁹/ epu
lis semper refertus/ & quia vt libet/ vesci volẽtib⁹ licet
Heliu Trapezam/ hoc est/ solis mẽsam appellant: et quæ
passim apposita sunt/ affirmant innasci subinde diuinit⁹
sic ille. Hanc Nicolaus delyrus quia non repperit i Ca-
tholico/ finxit insulse Zodiacũ fuisse in harena æthiopi-
ca figuratũ/ et ad eũ vidẽdũ iuisse Apolloniũ. Sed for-
tasse Philostrat⁹ cũ sciret Apolloniũ eẽ Pythagoricũ/
verit⁹ est eũ mittere ad nidorẽ carniũ illarũ ne Pytha-
goricã regulã violaret. Sed ꝗd plurib⁹ opus? Videt̃ ma-
gis Hieronymus taxare Phylostratũ voluisse/ ꝙ cũ illic
duo essent tam admiranda ad vnũ tantũ illorum mise-
rit Apollonium/ nulla de alio facta mentione: Ac si velit
dicere Cur Philostrate de vno tantum loquutus es?
Cur de alio quoꝙ quod æque/ immo magis miruз erat
tacuisti? Audet rursum biscere/ & incestare famam
tanti Viri. Ait enim perabsurdum esse cum ad hominẽ
latinum scribat/ vti hebraica dictione/ hoc est Phison.
Videtur isto loco nodum in scirpo quærere/ & accasio
nem detrahendi mendicare. Scribens enim Hieronymus
ad hominem latinum/ qui sit/ vt erat ipse Paulinus/ scri-
pturarum sanctarũ studiosissimus/ recte immo aptissi-
me hac hebraica dictione est vsus/ quæ facta illi erat
familiaris ex assidua lectione scripturarum/ & ex
consuetudine sanctorum doctorum. Sic & nos cum
ad quempiam latinum scribimus vti solemus græcis

dictionibus/quæ iam vsu longo factæ sunt nostræ/vt cū dicimus syllabam syncopam/syllepsim plepsim/ & mil le huiusmodi/quas constat esse græcas dictiones. At non dum quiescit accusator. Obijcit enim Hieronymo ꝙ non scripserit contra Hieroclem/qui Christo Apolloniū cō paravit/Cum Eusebius scripserit contra eum. Quid da mus medicinæ huic morbo? Vulnus achillæo quæ quon dam fecerat hosti vulneris auxilium Pelias hasta tulit. Sic nimirum fert medicinam istud telum: Dicens enim Eusebium scripsisse contra Hieroclem/quod Hierony mus siluerit/causam assignat: Quod enim vidit Hiero nymus bene esse per Eusebium cōfutatum: Quid debuit rursum verbis superuacaneis insectari? Cum precipue vt accusator ipse confitetur/esset Hieronymus in trans ferendis libris occupatus. Vbi aduertendum ꝙ hic Cri minator callide commendat Hieronymum/vt ex cōmen datione probet aliquod vicium. Ideo nanq; dicit eum oc cupatum/vt credi faciat factum ex occupatione oblivio sum. Genus id profecto laudis egregium/quo quis vt vi tuperet quēpiam laudat. Non quiescit adhuc censor hic tetricus/sed more parthorum fugiens sagittat. Impingit Hieronymo ꝙ Apollonij vitā/quā scripsit Philostratus & dānat Eusebius/approbare se ostendat/cū scribens ad Paulinum eā allegat. Respondetur hic paucis a Diuo Hieronymo non tantum in Apollonio/sed ēt in Pythago ra in Platone/i Gallis/& hispanis/qui ad Titum Liui. venisse leguntur In Paulo ipso apostolo/quorum oīum meminit illo loco/id tantum approbare ad quod eorum exemplo Paulinum presbyterū volebat inducere/ad stu dium. s. sapientiæ/& labores assumptos gratia videndi eos/quorum in sapientia nomen est grande: hoc est quod in Apollonio Tyaneo laudat Hieronymus. Ex qbus con

ſtat hominem iſtum ſicut in libro ſapientiæ eſt ſcriptū/ occaſionē quæſiuiſſe vt recederet ab amico/ & ex alio⸗ rum depreſſione voluiſſe videri ſe excelſum: Sed magis accidet ei quod Paulus dicit: Quæ ſeminauerit homo/ hæc & metet: Sic ergo errare ſolent homines qui factis procul & verbis tenus ſunt ſapientes. Idē accuſat Hie⸗ ronymum ꝙ male tranſtulerit pſalmographi verſiculū. Non ſic impij/non ſic: ſed tanꝙ̄ puluis quem proijcit vē tus a facie terræ: dicit enim in hebreo haberi tantum ſe⸗ mel Non ſic. Illam vero particulam a facie terræ/nō ha beri/nec addi debuiſſe a fideli interprete. Item non de⸗ buiſſe tranſferri tanꝙ̄ puluis: ſed tanꝙ̄ acus/quæ eſt pa lea minutiſſima. Moȝ. enim dictionem hebraicam dicit latine iterpretari Acus non puluerem: & hæc omnia ab hebreo doctiſſimo dicit ſe accepiſſe. Sed aduerte qui le⸗ gis ꝙ multifariam hæc inſcite conſcripſerit. Verſiculus ille quem male tranſlatum criminatur dicit eſſe pſalmo⸗ graphi/quod certe dubium eſt: Nam dicitur a pleriſq; prefatio Eſræ/quam prepoſuit Sepher Telim/hoc eſt li bro pſalmorum/cum i ordinem illū eos redegiſſet. Item falſo dicit eam eſſe Hieronymi trāſlationem/quæ vulga ta eſt æditio. Criminator iſte ſcire debuerat pſalmos q⸗ bus vtimur/teſte Auguſtino in libro de doctrina Chri⸗ ſtiana tot tradductores habuiſſe/quot olim in eccleſia la tina liguæ græcæ noticiam vel imperfectam habuerūt: Transferebat enim vnuſquiſq; pſalmos ſuo ſenſu. Mani feſtum hoc Romæ vbi tot tradductiones fere ſunt/quot eccleſiæ. Sed finge eſſe Hieronymi/nihil ex hoc habet ad uerſus eum. Nam illæ particulæ quæ in hebreo non ha⸗ bentur, cum in græcis Codicibus habeantur: transferri debuerunt ab iterprete Codicum græcorum. Cum ergo pſalmos pluries tradduxerit Hieronymꝰ, ex græco ali⸗

quãdo/aliquãdo ex hebreo/nõ mirũ si in aliqua ei⁹ trãs latione particulæ illæ reperiãtur. In trãslatione autẽ ad Cromatium/quã fecit ex hebreo in latinum / particulas illas in illis Codicibus nõ inuẽtas pretermisit. Sed trãs latione illam Calũniator iste nunq̃ vidit: & putabat omnes translationes quotquot reperiũtur/bonas æquæ ac malas/esse Hieronymi/sic est in eum beneanimat⁹/sic est res ecclesiasticas male doctus. Quod vero addit de acere Iudico irreuerenter & ignoranter dictum Cum enim Moz transferatur in puluerem non solum a Hieronymo/sed etiam a græcis translatoribus. Χυους eñi habetur in græcis Codicibus / qui latine puluis dicitur. Nescio cur iste sic deliret/vt magis credat vni Iudeo tẽpestatis nostræ in qua omnes hebrei minimã suæ grammaticæ habent peritiã: q̃ Hieronymo Theodocioni. Symacho. Aquilæ. Origeni & ipsis septuaginta interpretibus/qui fuerunt doctissimi hebreorum/ missi ab Eleazaro summo Sacerdote ad Ptolemeum philadelphũ regem ægypti/vt testatur Aristeas qui illam historiã accuratissime scripsit. Inuenitur eadem dictio moz / Oseæ Capite tertiodecimo puluis traslata: vbi legitur/ sicut puluis turbine raptus: & Sophoniæ secundo. Quasi puluere trãseuntẽ diẽ. Vertitur etiã aliquãdo fauilla: vt Iob Capite Vigesimo primo: Et sicut fauilla quã turbo dispergit. Quo fit vt putari possit moz. accipi posse p omni purgamento sicut accipitur a græcis Peripsema. Quã multiplex vero & ambigua sit quorũdam vocabulorum etymologia/sciunt qui transferunt. Nullus eñi eorum qui laborem hunc hactenus susceperunt potuit sine nota pertrãsire: exemplũ habe dictiõis soter σωτηρ/ quæ latinæ trãsferri nõ potest/cum non saluatorẽ / Sed eũ q saluauit significet. Subiungit aliud & q̃dẽ iperite/

vt non videatur videre quod videt: ait enim psalmographũ comparasse virum iustũ frumēto/ impiũ vero aceri: contra quod stat ipse Codex: ibi enim legitur. Et erit tanq̃ lignũ quod plantatũ est secus decursus aquarum. Cōparat ergo ligno non frumento: sed hoc ille confingebat/ vt acus suum carius venderet: Bone Deus q̃tũ ineptiarũ passim effutiunt isti Sugillatores/ omnes inquinant/ oēs dehonestant / in omnes pretereuntes expuunt suæ atræ billis excrementa. Alter quidam (loquor de hominibus habitu religiosis) Dum nuper concionaretur/ videretq́ esse frequens auditoriũ/ vt grande aliquid loqueretur/ quo alios Concionatores anteiret/ voce tragica exclamabat psalmos nō esse fideliter translatos: & proferens ex psalmo sexto illũ versiculum. Anima mea turbata est valde: Et tu domine vsq́ quo? Pro vsq́ quo asseuerabat debuisse transferri aliquantulũ: iactabundusq́ dānabat omnes antiquos translatores/ q̃ nemo eorũ id aduertisset. Mouit hæc insolens Calumnia multos viros et litteratos/ & religiosos/ qui quottidie versum illũ inter psalmos pœnitētiales sic legebant. Et cum me consulerēt confestim misi manũ ad exemplaria græca atq́ hebraica quæ in mea bibliotecula habebam recondita Inueniq́ in græco Codice scriptum ἑωσ πότε. In hebreo vero . idest Ad matai/ quæ dictiones vbicunq́ reperiuntur i sacris litteris semper ad idoneis vsq́ quo interp̄tant̃ Vide psalmũ octuagesimũ primũ. et octuagesimũ nonũ/ et iuenies eadē verba sic iterp̄tata: ideq́ ē itelligēti adeo clarũ/ vt pudeat nō solũ negare sed etiā dubitate: Mirabar hoīem hui⁹ p̄fessiōis tā p̄tinasciter asserere quæ nesciebat. Sȝ mlto āpli⁹ sũ mirat⁹ q̃ post q̃ hoc ei declaratũ ē i faciēq́ dictũ/ et sole clari⁹ demōstratũ/ testionio ēt ip̄orũ hebreorũ cōfirmatũ / tā duræ ceruicis

erat vt nō sit mot⁊ ex sentētia/et veritatis lucem oculis se offundentem/vel nō aduerterit/vel quod magis Credo aduertere dissimularit/quo circūstantē plæbem in opinione falsa quam docuerat frontis duricie/⁊ vocis ptinatia ad sui laudē cōfirmaret. Vide iam quid de reliquis sentiendum / Cum hi qui aliquātulū sapere videntur ita desipiunt/⁊ qui predicande veritatis officium vsurpāt magis eam deprehēduntur cōculcare: ⁊ id solū curare quod dicit Persius. At pulchrum est digito monstrari/ ⁊ dicier/hic est. Sed agant vt lubet et ineptiāt suo modo sine fine/mihi certe magis frequēs theatrū/ sunt tres quattuorue sapientes/ꝙ infinitus numerus ignorantum.

¶ Clamat Politianus in orthographia latinorum mendam esse/⁊ nomē Virgilij nō recte scribi: Cū ipse teste quodam saxo reppererit nomen illud in prima syllaba non per.i.sed per.e.debere scribi/⁊ producit cōtra nos ipsa saxa/vt duræ frontes testimonio duriore conterant Vide ꝙ friuolo nitatur argumento/ ⁊ cum lapytis pugnaturus mutilata hasta/⁊ strigoso equo venit in campum. Dum Romæ sub Sixto quarto agerem. Pomponius lætus mihi familiarissimus / ostendit tabulam marmoream perquam vetustissimam in circo flaminio in qua quosdam errores deprehendisse se monstrabat: in ea enim pro Venox/Vennocens/ ⁊ Publius pro Poblio/⁊ Politicus pro petico mendose scriptum erat: hoc idem refert Hermolaus in plinianis correctionibus libro sexto/⁊ tertiodecimo Cur oro te non potuit sculptor errasse/ sicut eos sæpe errasse in multis titulis Romæ percepimus? ⁊ cur non potuit illud nomen quod in eo saxo legit fuisse non Virgilij nostri sed alterius cuiuspiam nati sub Vergilijs. Cicero in epistolis ad Atticum dicit se vidisse in Capitolio statuam Scipio-

nis Affricani cum subscriptione Serapionis / & dicit se putasse id erratum fabrile: Constat ergo Ciceronis iudicio & fabros statuarios errare posse. Addit etiam Politianus vt maior auctoritas sit in fabula/legisse se ita scriptum in biblioteca quadam percelebri: & aliquando scriptum litteris longobardis/ aliquando litteris maiusculis/quasi longobardi / & qui litteras faciunt maiusculas non sit fas errare/ Et quasi non credendum sit magis auctoritati quīdecim & āplius sæculorū & Codicum prope infinitorum / q̄ tribus Codicibus barbaris / & duobus saxis: Et audet impudenter deridere q̄ id nomen ductum sit a virga vel virgula: Cum legatur in vita eius eo loco / & ea die qua natus est virgilius virgam populeam depactam Breui supra alias coaluisse/et Virgilij populum appellatam/ad quā puerperæ summa religione vota susciperent atq̄ persoluerent: A virgula ergo illa/non a virga laurea/id enī vt ait puerile est nomen hoc ductum sit: sicut vult Priscianus in quarto quando agit de Denominatiuis. Certe vt cunq̄ res eat/scio illud nomen per. i. a græcis scribi. Nuper nanq̄ cum Stephanum de vrbibus legerē vidi ī dictione mantua Virgilium p. i. nō per. e. scriptum. Memini etiam me legisse in epigrammatum græcoruꝫ libro quem Iohannes Lascaris vir linguarum eruditione clarissimus dono mihi dedit/ nomē id græce non per. e. sed per. i. scriptū. Nā Christodorꝰ poeta Thebanus describēs imagines virorū illustriū positas ī quodam publico gymnasio/inter quas erat & imago Virgilij/sic fere inquit. Ego enim epigramma illud ita transtuli:

Charus & ausonijs/ liquido(decuisset olorem)
S pirans ore melos Virgilius. Extulit olim
H unc sermo faciens alium Tyberinus Homerum.

Sed nec te moueat ꝙ duplicato.ll.ſcribatur contra moꝛrem noſtrū.Id nāq; a poeta græco factum eſt cauſa metri.Græcis enim maior eſt licentia ꝙ̄ latinis: Vnde Martialis de Earino Domitiani: Dicunt Earinon tamen poetæ: Sed græci quibus eſt nihil negatum: & quos Ares Ares decet ſonare.Nobis non licet eſſe tam diſertis.Sed vt nos quoq; in iudicium lapides adducamus/ Addi poteſt teſtimonium Elogij quod in Baſi ſtatuæ Claudiani Romæ nuper repertæ litteris græcis ſcriptu3 eſt ſic ειν ενι βιρßιλιοιο νοον και μουσαν ὁμηρου & cætera vbi non per/e/ſed per.i.Virgilius notatur.Voluit & hic certe nimis arroganter tollere melos de verſu Perſiano/qđ mille & quingentorum annorum decurſu locū ſatis preſcripſerat/cum poſſet ſaluare per legem.λ. duplicis conſonantis vim habentis/ vel duplicando. λλ.vt fieri dicit in eloria apud homerum in primo Iliados/quod tamen arbitror eſſe ſuperfluum:Nam.λ.Simplex videtur eam vim ſibi vendicare.Vnde Homerus in decimo. Iliados producit eadem ratione ſecundam ſyllabā dictionis Aeolus dicens βὴρ εἰσ αιολοὺ κλυτα δώ,ματα & in hymno ad Mercurium profert melos correpta & producta prima ſyllaba ſic.πληκτρω επειρηΓιζε καταμελοσ ηδὺ πο καλου.Ιμερόεν κουάζησεθεὸσ δυπο μελοσ ἀεισε Sed voluit ſe auctorem facere nouæ regulæ qui melius poterat antiquam defendere.Verū id quoq; peius ꝙ pro melos nectar ſuppoſuit/cum melius Carmen poni potuerit.Quid enim facit nectar ad Cantare? Cantatur carmen/non cantat nectar. Multo certe modeſtius verius & doctius egit Hermolaus in Caſtigationibus plinianis:qui ſi poteſt ſeruare antiquam lectionem nunꝙ̄ mutat.Taceo Laurentium Vallam. Iohannem Tortelium/ Nicolaum Perotum/Georgium Merulam/qui omnes in

alios dicere paratissimi/reprehẽdunt̃ passi ab aliis/q̃ & ipsi multa mala dixerit: & ppterã alios saepe taxauerit. Hinc igit̃ satis cõstat qd' dicebã o Ptolemee nos esse natura pnos ad carpẽdũ: & vero verius esse qd' Aristoteles inquit in ethicis/Nõ esse oĩm de rebus diffinire. Item qd' dixit Persius. Vt nemo ĩ sese tẽtat descendere nemo. Sed pcedẽti spectat̃ mãtica tergo. Idẽ Politian9 cũ posset seruũ saluare maluit dãnare: Nã in enarratiõe illius virgilij versus: & rapidum Cretae veniemus Oaxem: dixit eum foede lapsum q̃ Oaxem dixerit Messopotamiae fluuium/Cũ alius Oaxes sit in Creta. Si enim duo sunt Oaxes/verisimilius est Virgiliũ intellexisse de longinquiore/cum inducat pastorem dicentem se & suos in extrema terrarũ loca dispergendos: noĩat enim aphros/ Britannos/& Scythas. q̃ si dicat nõ bene rustico attribui peritiam naturae Oaxis Assyrij/q̃. s. sit lutulentus: Dicit̃ q̃ neq̃ bene attribuit̃ peritia naturae Oaxis Cretici/q̃ sit rapidus: magis miror q̃ Virgilium non accusauerit/cum non videatur cõuenire rustico mantuano loqui vllo pacto de Oaxe. Non enim est ille fluuius. Sic illustris sicut Nilus/& Padus/vt a pastore mantuano possit sciri: Cũ vix Itali docti sciant vbi sit Oaxes/& multo pauciores noscãt hũc rapidũ/illũ lutulentũ. Ipse quoq̃ cũ de scrutis ageret/dixit tm̃ scruta eẽ numeri pluralis: significatũ eius vocis tacuit: qd' oẽs scire desiderabãt: per scruta vero significari aiũt res senio ĩutiles: quales sunt dimidiatae strigiles: claui refixi/vestes contritae/ et id gen9 alia. ¶ Sed post hãc Echasim ad me iã redeo. Volui ãt ista cõmemorare: vt simul & assũptũ pbarẽ/ nõ esse. s. detractorib9 fidẽ adhibẽdã/ & eos ad iudicandũ temere pclibi/simul' ẽt vt eis succurrerẽ q mecũ patiũt̃ hãc vomicam. Libet hic o Ptole. quia & licet mihi apud

te libere loq/& tecũ apte expostulare/cũ res poscit, de me/& pme pauca loq. Neq id pfecto a philosophis est repbensum. Aristoteles eñim ethicis vtrisq iter dissimulatorem qui more socratis sua semper extenuat/ac facit minora/& Iactatorem/qui se plus iusto magnificat/veridicum tanq laude dignum collocauit. Neq id a Christianis est explosum. Paulus enim de seipso loquens ait. & si imperitus sermone/sed non sciẽtia. Dicam ergo pauca pro me ipso. Me nanq oportet mei esse memorẽ qui Cẽsores sum sortitus tam austeros. Leguntur vbiq libelli mei/& videntur esse toti⁹ orbis iudicio approbati: Nõ omnes tamen/sed qui iãpridem sunt æditi / ac Bononiæ per Benedictum Hectoris impressi: fere enim in totum Christianismum peruenerunt/quacũq latina lingua est diffusa. Sunt apud me quædam alia nondum ædita: ad quæ reprehendenda anhellant Critici / quasi ad nouam offam Minotaurus. Veniunt ad me crebro epistolæ ex gallijs/ex Britannijs/ab Germania/ex Dacia/ab oceano vsq Cimbrico/ quibus intelligo opuscula mea illic esse in precio/ab omnibus legi/ab omnibus laudari. Quidam Iodocus gallus diu versatus in illo celeberrimo Parisiorum gymnasio vir certe(vt ex opere constat)vtriusq linguæ/ac liberalium artium/ philosophiæ quoq tã humanæ q diuinæ peritissimus nuper Commentarium in opuscula mea docte curioseq conscripsit/quod vidisti. Sed doleo plurimum q in exemplar mendosum inciderit/vbi vicio impressorum legebatur sermo pro seruo in Calamitatib⁹: & in Parthenice mariana Procyõ vstũ/ pro quo erat in meo exemplari Procyonq perustũ: & aliud simile in vita Virgi. Catharinæ. Coma regia Procion vrsæ: pro quo erat in prototypo Procyon Coma regia & vrsæ: Quæ tamẽ omnia post ea ĩ alia impressio-

ne sunt correcta. Respondebit fortasse aduersariorū ali quis non magnum imo forsitan & turpe esse ꝙ lauder a barbaris/ vt pote omnia quæ non intelligūt magis mi rantibus/ ac latini sermonis omnino ignaris: proptereaq̄ subscriptionem eorum esse Vanam. Se vero omnibus bis preferendum/ qui latinum idioma/ & nostræ orationis vsum sciat. Omitto ꝙ hoc responsum plenū sit vanita tis/ & insolentiæ/ & oīm rerū barbarū barbarissimū: Quis est iste qui vult asseuerare linguam latinam nesci ri a barbaris? Senecæ duo/ Lucanus/ Pomponius Mella/ Martialis poeta epigrāmaticus/ & vt quidam putant Quintilianus/ nō sunt in Latio nati/ neq̄ in Italia/ verū in hispania/ Latini tamen lingua/ & ipsorum latinorum comparatione latinissimi. Sunt tamen qui contendant. Quintilianum fuisse Romanum: sed ego Eusebio magis crediderim qui dicit eū Calaguritanum. Terentius Co micus apher/ & Claudianus ægyptius natione/ ligua ita latini vt magis nemo. Apuleius item apher: Augustinus. quoq̄/ atq̄ Fulgentius aphri origine lingua latinissimi. Cyprianus Carthaginensis non est omittendus qui lati næ eloquentiæ teste Lactantio specimen fuit. Ausonius/ & Sidonius Apollinaris/ & Hilarius pictauiēsis eps galli latinissimi. Nostra tēpestate Iohannes pannonius latinissimus nō minus q̄ꝫ Politianus/ ac Pomponius: stu diosorum est latinitas/ non eorum qui Romæ Tyburue nascuntur. Non enim modo sunt ea tempora/ quibus lati na lingua a matribus sine vsu litterarum discebatur. Le gimus nāq̄ apud Ciceronē in libro de claris oratoribus plerosq̄ bene loquutos latine/ cum essent omnino littera rum ignari. Aduertendum item o Ptolemee perq̄ꝫ callu de ab aduersarijs limites figi latino sermoni/ vt accusare possint transgressores: existimāt enim ex his accusatio

nibus se posse clarescere: limites in℘ occultos quos ipsi soli sciant/vt nos incautos qui per latinæ orationis cam pos/quasi per quædam nostra rura securi incædimus/ quotiens libuerit taxandi ius habeant. Id quo℘ ignorare te nolo ꝙ testes ex coniuratione sua semp citant: Sūt enim Coniurati & quasi Colubri latitantes in sepibus veneno so morsu impetunt transeuntes. Ad huius fundamenti subuersionem duo sunt scienda/latinum.s.sermonē nunꝙ eūdem tenorem obseruasse/& hominum iudicia sic esse diuersa/vt omnibus hominibus idem quantauis bonitate precellat/placere ac satisfacere nunꝙ possit. Ad primi probationem hoc axioma declarandum assumo. Genus omne sermonis & vocabula quibus animorum conceptum exprimimus /simul cum cæteris rebus humanis patitur cariem senum & mortem. Quis nescit hostis nomine quondam appellatum eum fuisse qui nūc hospes dicitur/& modo solum eum significat a quo nobis publice bellum infertur? Quis nescit sanguen pro sanguis vsurpatum ab antiquis? & eos ita loquutos vt dicerent Valesius pro Valerius: Fusius pro Furius/maiosibus/pro maioribus /meliosibus pro melioribus/ lasibus pro laribus/fesijs pro ferijs/frequentarum pro frequēs/ nuperum pro nouo/& recenti: Antiqui qui eleganter loquebantur inquit. A. Gellius dicebant Die quinti & die quinte/pro die quīta: Die crastini pro die Crastina: Die proximi pro die proxima: Die pristini pro pridie: Dies & dij in genitiuo pro diei. Diruncio pro diritatem reijcio: fortesco pro fortis fio: fastibiliter pro fastidiose/ac stomachose: Falla pro fallacia: Differitas pro differentia: Ponderitas pro grauitas: minabiliter pro minaciter: & minacitas pro cōmmatio: reapse pro re ipsa: Ningulus pro nullus: garritare pro garrire. Item peposci/me-

mordi/ſpepondi/pro popoſci/momordi/ſpopondi. Item rauus pro obtuſo/& abſente nobis pro abſentibꝰ nobis fuat etiam pro fuerit.Itē proplura & complura dicebant/pluria & cōpluria/vnde pluries aduerbium/ quo adhuc vtimur factum. Nō dubium etiam eos garrulum poſuiſſe pro Cordato.Comeſt quoq́ pro Comedit/& expectorare pro extra pectꝰ mittere: & Comedim pro Comedam: Veſcum quoq́ pro puſillo ponebant/quibus quia nondum oīo ex vſu abierant/aliqñ eſt vſus ipſe Cicero.Redit in mentem illud Catonis ī re ruſtica/Viduertatem vaſtitudinēq́ Calamitates intēperiaſq́ probibeſſis defendas arunces:arunces quippe dixit pro repellas: qua voce vſi ſunt & Cicero & Liuius/q in cōfinio fuerint illarum ætatum quaſi inter nouū & vetus teſtamētum apoſtoli.Dixit etiā Cicero muginari pro murmurare/& vſq́ eodem pro vſq́ quo more antiquorū.Gn. Martius dixit recentare pro renouare edulcare/pro dulcem reddere.Laberius & Cloacius fuerunt apud antiquos/qualis apud Iuniores Apuleius nouorum vocabulorum repertores.A.Gellius.xiij.libro dicit iſta vocabula fuiſſe olim an cipita & media:periculum/venenum contagium bonorem:ita vt malus bonor diceretur & ſignificaret iniuriam:furfur frumēti dicebatur Aplauda: & feces vini/floces. Varro & Nigidius dixerunt domuis pro domus in genitiuo.Similiter etiam fluctuis Senatuis.Lucilius in eodē caſu dixit victu & anu:quem in ſimilibus Cæſar ſequutus eſt in libris analogicis . Plautus dixit puluerat pro puluere plenum eſt. Varro dixit mutant pro mutantur. Sicut Virgilius ponit precipitat pro precipitatur in ſecundo Eneidos. Et iam nox humida Cœlo pcipitat.Et Gn.Velliꝰ dixit tēpeſtas ſedauit p ſedata ē:Dicebāt quoq́ antiq teſte A.Gellio ī.xix.c.xij.

muneror pro munero/significor pro significo/assentior pro assentio/fœneror pro fœnero/pigneror pro pignero Dicebant & intersio pro interficior. Lucr. in secundo Aut flamis interfiat/malisq; ferarũ. Et quoniam rei huius sunt exempla prope infinita/quæ etiam grãmatistæ triuiales non ignorant: hinc me absoluo: & horatiũ cito optimum in hac causa patronũ et iudicẽ. Ipe ergo i poetica sic inquit. Multa renascentur quæ iam cecidere/cadẽtq; Quæ nunc sunt in honore vocabula si volet vsus Quẽ penes arbitriũ est & vis & norma loquẽdi. Qđ grauius testimoniũ? quæ maior auctoritas? quæ fortior probatio dari potest? Habet ergo vsus totum latini sermonis arbitrium: & Consuetudo est latine loquẽdi norma verissima: Id oculo ad oculum videmus in auctoribus antiquis probatissimis/ qui vt ætate/sic quoq; sermone sunt differentes: Nam nec Terentius vt Plautus: nec Virgilius vt Ennius: nec Cicero vt Cato: nec Apuleius vt Cicero est loquutus: Immo vt sciant isti vaniloqui ĩ sermone vsum obseruandũ/legant libellum Ciceronis de Claris oratoribus/vbi dicitur Sisennã in senatu fuisse a C. Russio derisum q sputatilica dixisset/vocabulũ.s. iaꝫ exautoratum/& a loquendi consuetudine reprobatum. Erat hic sisenna homo Ceruicosus similis his nostris q pnitiosi sunt bonis ingenijs/vt maiales Calligines frugibus nouis/& dicere solebat (vt eo libro pꝫ) recte loq esse inusitate loqui. In cuius sententiã vadit quidã grãmaticꝰ familiaris noster/qui ad vnius vocabuli obscuri declarationẽ/solet adhibere quinq; obscuriora: ac si quis vt clarius Crepusculum fiat/noctis intempestæ tenæbras adiungat. De Cæsare aũt dicit ibidẽ q originẽ eloquentiæ dicebat esse verborum delectum: & paulo ĩfra qualem verborum delectum faceret declaratur cum inquit/ Põ

ponius Consuetudinem vitiosam & corruptam pura et incorrupta consuetudine emendabat: Sic illo loco scriptum. Ex quo patet Cæsarem de quo præ dicendi elegãtia dicitur q sanos homines a scribendo deterruit nunq̃ a Consuetudine discessisse. De Augusto dicit suetonius q genus eloquendi sequutus est elegans & temperatum vitatis sententiarum ineptijs atq̃ incõcinitate/ & reconditorum verborum vt ipse dicebat fœtoribus: & subinfert eum deridere solitum Mœcenatem q esset Cacozelos. i. malus affectator/ & Tiberium q esset antiquarius hoc est exoletarum & reconditarum vocum aucupator Apud. A. Gelliũ legim9 Fauorinũ philosophũ scitissime rñdisse adolescẽti verborũ ãtiquorũ studioso et fastidiẽti phrasim sui tpis. Viue morib9 antiqs/et loq̃re pñtib9 verbis. Quid ergo inepte satagũt isti? et conãt nos reuocare a presenti Consuetudine laudabili ad antiquam latinitatẽ iam explosam: quod plane damnant omnes viri docti tam noui q̃ antiqui? Reuertor ad Horatiũ q inq̃t
Vt syluæ folijs pronos mutantur in annos
Prima cadunt: ita verborum vetus interit ætas. Et Iuuenum ritu florent modo nata/vigentq̃. Et paulo supra cũ dixisset non negandũ Virgilio & Varro quod antiqui cõcesserunt Cæcilio & Plauto/mox subiecit per licentiam & improprie loquens Cur acquirere pauca. si possum inuideor/nõ enĩ dicunt latini Inuideor: sed vt pphyrion inquit mihi inuidetur: sed voluit ostendere Horati9 poetam non cohercẽdum tam rigida censura grãmaticorũ vt nũq̃ liceat ei suo arbitrio loqui: quẽadmodũ etiã fecit Cũ p̃ter cõsuetudinẽ & oẽm regulã gramaticorum vltimã syllabã ĩ dictione palus breuiauit. Et vt cognoscas poetis semp ĩfestos fuisse grãmaticos/ subijcio breuiter quod de Virgilio legisse me memini. Virgili9 cũ iter·

rogaretur a Cornificio & Pediano / & ab alijs grammaticis de versu illo. Tris pateat Cœli spacium nō amplius vlnas/ respondit perlepide se in versu illo fixisse Crucem grāmaticis: vt in excogitando & disquirendo loco illo cruciarētu᷑/et distorquerentur. Dicent forsitā isti se nolle nos ad Enniana tēpora reuocare: sed ad ætatem mox insequutam. Qua poete meliores/ & oratores clariores floruerunt: & illius vsum vt pote defecatissimum ac syncærissimum omni diligentia obseruandum Verum si mortalium naturam non minus ac latina verba pensitarent / id factu impossibile fat cognoscerent Tanta est in hominum gustu diuersitas tā multiformia iudicia/tam multiplices varieq; sententie/vt in rebus humanis nil constare possit: quæ etiam sunt legibus instituta & pœnis impositis seuerissime sancita vsu in contrarium nitente corrūpuntur: q̄to magis ea quæ sunt arbitraria? Propterea legimus apud antiquos quattuor linguas fuisse: primā quā dicunt priscam/vsq; ad Latinum regem latinā sub ipso rege Latino vsq; ad exactos reges. Romanā vsq; ad Imperatores: Mixtam sub Imperatoribus: Sunt ergo isti vsq; adeo imperiti & humanarum rerum ignari/vt velint sermonē quo nihil est fluxi᷒ cohibere.. Dicit Aristoteles futurum esse vt vbi nunc est mare aliquādo sit terra: adeo mutationi subiecta ē tota mūdi hæc machina nedū sermo cōparabilis Murenæ / quæ teste Hieronymo q̄to magis stringi᷑ / tāto magis solet elabi. Saciat᷑ mēs humana vetustate: & ātiqua vocabula quasi cibos nimiū familiares pertesa semp inq̄rit noua. Nō fuit apud antiquos vox hæc possibile/ sicut et multæ aliæ: nunc passim ab oībus est recepta. Horatius in .ij. epistolarū ad Iuliū Florū loquēs de his q̄ sua poemata diligēter emēdāt/dicit Obscurata diu populo bon᷒

eruet: atq̃ ꝑeret i lucē speciosa vocabula rerū et ꝑseq̄t
Quæ priscis memorata Catonib⁹ atq̃ Cethegis/
Nunc situs informis premit/ & deserta vetustas.
Assiscet noua/ quæ genitor produxerit vsus.
Ecce vt dicat desertam vetustatē situ informē/ & vsū vocabulorum genitorem.

¶ Adde q̄ in dies exurgunt res nouæ/ quibus sunt danda noua vocabula. Alienigenarum quoq̃ Consuetudines/ barbarorū q̃ Conmertia tollunt orationis puritatē/ & latinā eloquētiā dehonestant. Quo fit vt dici poscit nullā fuisse ætatē quæ aliqua ex parte sermonē p̄teritæ addēdo vel minuēdo nō mutarit. Antiqui ad istar nō dixerūt: vt virg. in. ij. Eneid. Instar mōtis equū. Sed q̄dā ex recentioribus vti ceperūt ea pbrasi: Vt solinus. Apuleius. Aurelius. Serenus. Substantia & essentia in raro vsu sunt apud antiquos/ nūc passim omnes vsurpāt Cicero putauit Beatitas & Beatitudo dura esse/ et Beatitas esse magis latinū: tamē Beatitas repudiatū: Btitudo receptū. Quintiliani tēporevix quisq̄ dicere audebat fauorē/ & vrbanū/ & ea Cicero noua esse testatur. Inquit enī sic in epistola ad Brutū. Eū amorē et eū vt hoc verbo vtar fauorē: Et ad Apiū pulchrū dicit. Te hoīem nō solū sapietē/ verū etiā vt nunc loquimur vrbanū. Sūt qui putant primū a Terētio dictū obsequiū: Ceruicem singulari numero primus Hortensius dicere est ausus. Vetres enim tantum numero plurali vtebantur. In quo notat̄ Seruī⁹/ q̄ dicat Ceruices in plurali significare superbiam. Elegans etiam vsq̃ ad ætatem Ciceronis vitij non lauds vt Gellius est testis / nomen fuit / & magnificus videtur aliquando vitium importasse q̄uis nunc in laudem vsurpetur. Iege Iuliū. Capitolinū Eliū Spartianū: Eliū Lāpridiū Vulcatiū gallū trebelliū

Pollionem: Flauium Vopiscum Qui posteriorum impe-ratorum vitas scribunt: Lege Apuleium videbis ifinita monstra verborum: Euolue Sidonium Ausonium Fulgẽtium vbiq̃ aliquam nouam vocabulorũ frugem inuenies: nouum dicendi genus apparebit. Cur volũt ergo isti phi-lologi naturæ rerũ oĩno ignari res humanas & preser-tim vsum loquendi quo nil mutabilius est, nõ mutari? & a se alienam seruare constantiam? Niti obstinate & ad id quod non possis, anhellare, mihi videtur stultum & inane. Scribit Aristoteles in politicis Lycurgum qui La-cedæmonijs leges dedit, tentasse mulieres lege cohercere, & vbi se frustra niti vidit, destitisse. Fuit illud opus vi-ri cordati, & ad virium mensurã Laborantis. Sed quor-sum ista tot ac tanta hactenus percurrimus? Nempe vt ostenderemus male ab aduersarijs latino sermoni limites fixos, vt pote a quibus vera confinia ignorabantur, & hi quorum hoc intererat non sunt conuocati. Intererat autem hoc Consuetudinis quæ cum sit inconstans semp & mobilis, nullis limitib9 cohiberi se patitur, & sermo ni latino nulla confinia vult assignari: & item vt quod erat secundum demonstraremus propter multiplicẽ gu-stus varietatem nullum esse op9 tam elaboratum tam ex cultum, vt omni ex parte laudetur ab omnibus.
Sed iam ad hoc probãdum veniamus. Quid de naturis hominum loquar, quæ sint tanta varietate respersæ / vt quod vni sapit raro vnq̃ alteri sapiat? Scitum est illud Comici quot homines, tot sententie. & illud Persij Mil-le hominum species & rerum discolor vsus. Velle suum cuiq̃ est / nec voto viuitur vno. Caligula imperator vo-cabat Senecam harenam sine Calce: Eundem A. Gellius & Quintilia. ferre non possunt. Sed hoc nimirum acci dit ꝙ ille grãmaticus iste vero Rhetor merus fuit: grã-

matici est verba coagmentare, Rhetoris orationem fucare. At Seneca cum esset philosophus rebus magis gaudēs q̄ ornatu, spreto flore orationis, latine tamen loquēs sententiarum grauitate pollebat. & hæc profecto laus est Syncæra, gloria solida, decus permāsurum: Cætera sūt quædam temporaria, & ad modicum tempus duratura: Audi hic Horatum in poetica: Scribendi, recte sapere est & principium & fons. Rem tibi Socraticæ poterunt ostendere chartæ. Vbi clare demonstrat omne genus recte scribendi pēdere ab ipsa philosophia: verba vero rerum inania/qualia scribunt isti logodedali, vocat Horatius nugas canoras: & Augustinus siliquam, quæ intra dulce tectorium sonantes quatit lapillos. Redeo ad hominum varia iudicia, quibus si quid simile vis videre vide in quot differentias eat gustus: & q̄ sit palati nostri vaga & multiformis delectatio. Legimus Adrianū imperatorem, qui vir litteratissimus est habitus, Virgilio Ennium, Ciceroni Catonem, Salustio Celium pretulisse. Pacuuio visum est se elegantissime æmulatū fuisse græcum sermonem cū pro χυριαρχεια dixit pecus curuiceruicum, qđ ab aliis tamen est derisum. Vis & aliud videre mirum iudicium? Scis in quanto precio sint nunc apud nos Plautine Comediæ: imo & apud antiquos fere omnes. est apud A. Gelliū libro quintodecimo noctiū atticarum Vulcatij de Plauto tale iudicium.

Multos incertos certare hanc rem videmus
Palmam poetæ Comico cui deferant.
Eum me iudice errorem dissoluam tibi,
Contra vt si quis sentiat, nihil sentiat.
Cecilio palmam statuo de comico.
Plautus secundus facile exuperat cæteros.
Hoc est antiquitatis de Plauto iudicium.

Sed lōge aliter sentit Horatiꝰ sic eñi ait de eo in poetica At nostri proaui plautinos & numeros et laudauere sales/nimiũ patienter vtrũq;/Ne dicam stulte mirari: & reliqua Vul ergo Horatius Plautũ & sales et metri sciētiam nesciuisse: & in metris & in iocis teste acrone immoderatũ fuisse. Hoc si quisq; nũc dicere inciperet parũ abesset quin lapidaret. Vbi Virg. in quinto loquēs de Darete dixit. Ostēditq; humeros latos. Seruiꝰ putat meliꝰ dici potuisse/ostētat. Et iudicio virgilij suũ audet pferre iudiciũ. Audi sentētiã adhuc magis mirabilē/atq; opinionē magis portētosã. Sidoniꝰ Apollinaris fastidit Ciceronianã eloquētiã: & ait ipm Ciceronē scribere supina/flaccida/biulca cōpagibꝰ dissilientibꝰ male coagmētata parum abest quin dicat litteras necisse ciceronē: Ciceronem inq; de quo Silius inquit.

I lle super Gangem super exauditus / & Indos
I mplebit terras voce/& furialia bella
F ulmine compescet Linguæ: nec deinde relinquet
P ar decus eloquio cuiq; sperare nepotum.

Cũ legerē nup correctiones plinianas vidi alid portētosũ iudiciũ. Hermolanꝰ. n. dicit sibi nō sape dictionē hanc/Ignitũ nec dignã eē quæ ĩ penꝰ latinũ admittatur /. et eã tñ vt ipse cōfitetur/Apuleius vtitur/ & ipse in penitissimis latinorum adytis Lucretius educatus.

¶ Sed dic sodes Illi magis antiq fuerũt ne forte modestiores ĩ taxãdis laboribꝰ alienis? puerisq; iudicijs pferēdis? Demosthenis orõ qbusdã sicca. Demadi lucernã olere/Eschini barbara videbat Cicerōis sermo apd Caluũ exanguis et tritꝰ: apd Brutũ fractꝰ et elũbis / apd alios aridꝰ putabat: cōtra alij tumētē et inflatũ/nec satis pssuz sed exultãtē supra modũ/et supfluētē iudicabãt: Alij dicebãt frigidã ĩ iocis eiꝰ orõnē/alij parũ ãtiquã alij moltorē

et supsticiosam. Lucili⁹ q prim⁹ vt aiũt cõdidit stili nasum/hoc ẽ irrisionẽ & vituperationẽ/ Lacerauit quo ad potuit poetas antiqores Eurypidẽ/Acciũ/Enniũ/ Pacuuiũ: Horati⁹ aũt taxat hũc/ dicẽs eũ & si fluit/ tñ esse lutulẽtũ. Redeo ad Neotericos. Priscianus. dicit errare q scribũt/adfat/adludit /adrideo/adsumo p.d.aũ.f.l.d.s. Politian⁹ q fuit æuo nr̃o vir litterat⁹ id negabat/et Prisciano infẽsus sic scribi debere affirmabat: pducebatq; in indiciũ lapides puetustos: quos crediderim Priscianũ vidisse/ sed cõtẽpsisse ppter illud Horatij: Mlta renascẽtur quæ iã cecidere/cadẽtq; quæ nũc sunt ĩ honore vocabula/si volet vsus. Possem plura de corruptis hoĩm iudicijs afferre testimonia: Sed cõsiliũ ẽ fabule finẽ ĩponere Cũ hoc vnũ rapti addidero. Dydim⁹ græcus sex libros cõscripsit aduersus Ciceronẽ Et Argyropylus Bizãtius eundẽ ciceronẽ plurimũ dãnabat/dictitãs eum ignarum philosophie fuisse/& græcarũ litterarũ/ eo q ipe cicero dixerit aliqñ græciam fuisse inopẽ vocabulorũ. Et quã rogo te põt habere sermo cõstãtiã qñ qđ iste pbat ali⁹ est qui improbat: & quod hic adorat/ille execratur? Addo per q paucis aliud exemplum: quo recitato verbũ nõ amplius addam Cacozeliam grãmatici et pſ̃ertim Diomedes vocant vitium quoddam orationis / quod tum Committi volunt cũ eo quis orationem dehonestat quo ornare se putat. Exemplum afferunt ex secũdo libro metamorpho. Ouidij. Aureus axis erat / temo aureus / aurea sũmæ Curuatura rotæ/radiorũ argẽte⁹ ordo. In his ergo versib⁹ dicũt cõmitti cacozeliã: et viciosã eẽ hãc orõnẽ: tale ẽ iudiciũ grãmaticorũ. Mihi autẽ et plerisq; alijs videntur esse irrephensibiles/et carere oĩ labe/et habere comata oĩa concinnissimæ copulata: putamusq; vicium/Si quod est / potius essẽ in criticorum cerebro / q

in Ouidio/& eis accidere fere idem quod accidit lippitudinem & Scotomiam patiētibus/qui vicium quod putant esse in rebus visis/habent in oculis. Talis illusio contingit & nautis: Naue enim p̄teruolante qui in naui sūt putant arbores difugere: cum ipsi/non arbores moueantur. Sed his generaliter ita dictis Tempus est vt redeā ad me ipsum. Imputat mihi q̄ opuscula mea viuus aediderim: nouum genus conuitij/quasi quod omnibus licet/ mihi non liceat. Recordari cogor isto loco quod legi de Apelle/solitum. s. eum tabulas suas in pergula cunctis videndas exponere/& ipsum latētem post eas iudicia praetereuntium auscultasse. Aedidi & ego viuens opera mea/ vt vicia audiam quae annotantur/& quae excusari possunt/excusem viuēs. Sciebam enim naturale esse vt vuae maturae a vespis impetantur: & mantilia cādida a muscis maculentur: & vestes per aestatem a blattis corrodantur. Non dubitabam affuturos qui mea paupercula opuscula mox vt essent aedita in iudicium traherent/vt si condemnare non possent, saltem suspecta facerent: & vt inquit maronianus Sinon qui in meam sugillationem confestim inciperēt spargere voces in vulgū ambiguas. Feci quoq̄ hoc eorsum/vt manum aliq̄n leuarem de tabula: & vt his curis absolutus ad theologiae studiū quo longe plus oblector me conferrem. Ego nāq̄ poema omne carptim composui/ cursim absolui/non fere aliter q̄ Canes aiunt bibere in aegypto. Aiunt etiam q̄ in operuȝ meorum principio grandis appareo/magna polliceor/ Sed in processu ab altitudine illa mox excido/ ac si mihi opponant illud Horatij. Parturient montes/nascetur ridiculus mus. Huic obiectioni non respondeo: opera ipsa satis respondebunt: sententiam ferat qui recte intelligit: in omnem virum doctum qui careat perturbatione com-

promitto. Sed moneo dictum ab Aristotele. in libro politicorum octauo Impossibile esse/vel certe admodū difficile/vt qui opera ipsa non tractat perite valeat iudicare. Sed quid ego frustra pergo/omnem labē diluere/ad omnia quæ imputantur respondere? Sordidum aliquid relinquendum/vnde pascantur qui cibo isto viuunt. Oportet & Scarabeos fimum habere/ex quo pro generositate suæ naturæ pedibus auersi pilulas volutent. & quēadmodum obscœnum id animal loco Numinis habebāt Aegyptij Sic forioli isti/qui omnia fluxu linguæ debonestant/apud nonnullos habentur in precio.

Quod est o Ptolemee/quod est infelicitatis genus hoc ptinax quod mortalium principes/& ipsos presertim litteratos odio tam atroci consectatur? Vt scilicet tot Calumnijs pateant/totiens incessantur a maledicis. Habuit Homerus. Zoilum mastigophorum: Maro noster quendam Paronem æglogarum derisorem/& Carbiliū qui dicitur scripsisse Eneidomastigem: & Herennium qui vicia: & Faustinum qui furta contraxit: & Batillum Carmina ab eo facta suffurantem. Anneus Cornutus vt refert Aul. Gellius reprehensione insulsa & odiosa inquinauit Virgilium in Veneris & Vulcani Concubitus descriptione. Probus quoq; taxat eundem q̄ male transtulit ad Didonem quod dixit Homerus de Nausicaa/cum Dianæ venatrici confert eam. Vipranius dixit Maronem nouæ Caconzeliæ. i. malæ affectationis repertorem/nec tumidum nec exilem ex communibus vocabulis opus confecisse. Sunt quoq; qui reprehendant eundem poetam re vera diuinum potius/q̄ humanum/ q̄ Eryphilem dixerit mœstam/quam apud græcos legerat stygerem. i. nocentem: & putāt Virgilium ex ignorantia linguæ græcæ stygerem in mœstam transtulisse:

in Ouidio/& eis accidere fere idem quod accidit lippitudinem & Scotomiam patiētibus/qui vicium quod putant esse in rebus visis/habent in oculis. Talis illusio contingit & nautis: Naue enim pteruolante qui in naui sūt putant arbores difugere: cum ipsi/non arbores moueantur. Sed his generaliter ita dictis Tempus est vt redeā ad me ipsum. Imputat mihi q opuscula mea viuus ædiderim: nouum genus conuitij/quasi quod omnibus licet/ mihi non liceat. Recordari cogor isto loco quod legi de Apelle/solitum.s.eum tabulas suas in pergula cunctis videndas exponere/& ipsum latētem post eas iudicia pretereuntium auscultasse. Aedidi & ego viuens opera mea/ vt vicia audiam quæ annotantur/& quæ excusari possunt/excusem viuēs. Sciebam enim naturale esse vt vuæ maturæ a vespis impetantur: & mantilia cādida a muscis maculentur: & vestes per æstatem a blattis corrodantur. Non dubitabam affuturos qui mea paupercula opuscula mox vt essent ædita in iudicium traherent/vt si condemnare non possent, saltem suspecta facerent: & vt inquit maronianus Sinon qui in meam sugillationem confestim inciperēt spargere voces in vulgū ambiguas. Feci quoq hoc eorsum/vt manum aliqn leuarem de tabula: & vt his curis absolutus ad theologiæ studiū quo longe plus oblector me conferrem. Ego nāq poema omne carptim composui/ cursim absolui/non fere aliter q Canes aiunt bibere in ægypto. Aiunt etiam q in operu3 meorum principio grandis appareo/magna polliceor/ Sed in processu ab altitudine illa mox excido/ ac si mihi opponant illud Horatij. Parturient montes/nascetur ridiculus mus. Huic obiectioni non respondeo: opera ipsa satis respondebunt: sententiam ferat qui recte intelligit: in omnem virum doctum qui careat perturbatione com

promitto. Sed moneo dictum ab Aristotele. in libro politicorum octauo Impossibile esse/vel certe admodũ difficile/vt qui opera ipsa non tractat perite valeat iudicare. Sed quid ego frustra pergo/omnem labe3 diluere/adomnia quæ imputantur respondere? Sordidum aliquid relinquendum/vnde pascantur qui cibo isto viuunt. Oportet & Scarabeos fimum habere/ex quo pro generositate suæ naturæ pedibus auersi pilulas volutent. & quẽadmodum obscœnum id animal loco Numinis habebãt Aegyptij Sic forioli isti/qui omnia fluxu linguæ debonestant/apud nonnullos habentur in precio.
Quod est o Ptolemee/quod est infelicitatis genus hoc ꝑtinax quod mortalium principes/& ipsos presertim litteratos odio tam atroci consectatur? Vt scilicet tot Calumnijs pateant/totiens incessantur a maledicis. Habuit Homerus. Zoilum mastigophorum: Maro noster quendam Paronem æglogarum derisorem/& Carbiliũ qui dicitur scripsisse Eneidomastigem: & Herennium qui vicia: & Faustinum qui furta contraxit: & Batillum Carmina ab eo facta suffurantem. Anneus Cornutus vt refert Aul. Gellius reprehensione insulsa & odiosa inquinauit Virgilium in Veneris & Vulcani Concubitus descriptione. Probus quoq; taxat eundem ꝙ male transtulit ad Didonem quod dixit Homerus de Nausicaa/cum Dianæ venatrici confert eam. Vipranius dixit Maronem nouæ Caconzeliæ. i. malæ affectationis repertorem/nec tumidum nec exilem ex communibus vocabulis opus confecisse. Sunt quoq; qui reprehendant eundem poetam re vera diuinum potius/ꝙ̃ humanum/ ꝙ Eryphilem dixerit mœstam/quam apud græcos legerat stygerem. i. nocentem: & putãt Virgilium ex ignorantia linguæ græcæ stygerem in mœstam transtulisse:

ſtulti & tardi corde/ac ingenio prauo atq; ignauo/non vident poni poſſe effectum pro cauſa/vt cum ſudor ponitur pro calore/vel labore/Sicut apud Moſem in Geneſi.In ſudore vultus tui veſceris pane tuo:hoc eſt cũ labore viues.naturalis autem effectus conſcientiæ nocẽtis eſt mœſticia . Quis item prohibebat Virgilium diſcedere a græco & diræ illi fœminæ aliud Epitheton?Nõne conuenienter poterat eam quæ tale Crimen cõmiſiſſet/vocare perfidam impiam auaram?Cur ergo non mœſtam/licet mœſta ad ſtygerem non attineret?Notatur & a Fauorino philoſopho/ꝙ in deſcribẽda montis.Etnæ flagrãtia Pindarum ĩfeliciter æmuletur.Cui Pontanus noſter in Dialogo quem Antonium appellauit in facieȝ reſiſtit oſtendens ratione manifeſta melius Pindaro Virgilium de illo incendio loquutum:& in illis noctibus atticis dicit.A.Gellium aliquando dormitaſſe: vt ipſe quoq;. A. Gellius qui alios taxat ſine morſu hominum nõ euadat. Huius rei cauſas duas inuenio/vnam ꝙ ſupra alios mortales claro atq; illuſtri loco conſtituti omnibus pateant/& ſiquid agunt latere non poteſt/iuxta illud Chriſti/ Non poteſt Ciuitas abſcondi ſupra montem poſita: & a Criſpo dictum eſt in maxima fortuna minima licẽtia. Alteram ꝙ ſicut Auſter ſerenitatis apud nos/ſic vbiq; gloriæ inimicus eſt liuor.Tertiam cauſam addo/vt.ſ.dũ illuſtres viros perſequuntur/aliquod ſibi nomen acquirant/qui aliter ignobiles permanſiſſent.Sicut de eo dicitur qui ĩ Ephefiæ Dianæ templum ignem miſit.Sic & Pilatus ex ſcelere ſuo factus eſt famoſus/& aſſidue cũ Chriſto cantatur in Symbolo.Huiuſcemodi homines virulenti ſi inter legendum aliquid quod aptius exierit conſpicantur/curſim pertranſeunt/quaſi aliud quærant.& more muſcarum relictis integris ac ſyncæris partibus/

ibi tandem Sidunt/Vbi de ſuppuratione aliqua iam matura emanat humor purulentus & teter. & recte proſecto primus nominum impoſitor quiſquis ille fuit/vitiū iſtud dixit inuidiam. Videntur enim inuidi non videre: & inter aliena bona pati Aoraſiam: Dum in ea ſolum configunt oculos/quæ poſſint vel videantur poſſe taxari. & valde ægreferentes/ꝙ non offendant vitia grauiora/notant veruculas/ſignant neuos/damnant pilos/nil non faſtidiunt. & mirum eſt ꝙ ea quæ maxime diligūt acerrime taxant/vicia ſcilicet & errata/ in quibus/cum ea quæ bona ſunt/muti/flacci/defectiq; viderint, oppido exultant: Sed illud taxant/non vt illud taxent. Verū vt per illud auctorem cōfodiant, & ſibi laudem & nomen acquirant/in illo inuidi/in iſto vani/in vtroq; ſtolidi. At viderint ipſi quid agant/& agant vt lubet/dum modo ſciant aliquando ſe inuitos nobis prodeſſe. Fimus enim longe celebriores dum accuſantium/atq; excuſantium linguarum conflictu & multa contentione ventilamur. Ego quidem ſum ſemper nō virtute/ſed naturæ potius benignitate ſic affectus (norunt hoc qui me norunt) vt non poſſim non laudare quæ ſunt recte dicta. Conieci tamen & ego (vt verum fatear) oculos aliquando in ea quæ Vitiligatores iſti cudunt: & inueni ea nihil ī medio habere: & eſſe vt Horatius inquit verſus inopes rerum/nugaſq; canoras/& quaſi nuces ſine nucleis/ & Caſtaneam a tineis corroſam/quæ (vt aiunt) in cute nitet & intus putret. Docet recte Horatius ī poematibus q̄d ſit venia dignum q̄d indignum/ait enim in poetica.

Sunt delicta tamē quibus ignouiſſe velimus: Nam neq; chorda ſonum reddet quem vult manus & mens.
Poſcentiq; grauem perſepe remittit acutum.
Nec ſemper feriet quodcūq; minabitur arcus.

Verum vbi plura nitēt in Carminæ/non ego paucis offē dar maculis/ quas aut incuria fudit/aut humana parum cauit natura. Incidi & ego vt ingenue fatear ī aliquot errores per incuriam quorum hic vnū libet subijcere cui Horati? vt ex verbis eius deprehenditur facile ignosce ret. Dum Iunior olim Demosthenis vitam e græco i la tinū per Leonardum versam per legerē/ et ad locū mor tis eius peruenissem pro Calauræa / Calabriam scriptū reperi: & ex illo tempore in ea opinione semper permā si Vt crederem Demosthenē vita functum esse in Ca labria. Et propterea postmodum scribens Thropheum mantuanum cum quædam Calabriæ loca percurrerem dixi Demosthenē occidisse in calabria: q nō in Calabria parte Italiæ: sed in Calaura scopulo vel insula iuxta Pe loponnesum ad orientem posita vitam veneno commuta uit in mortem: Et de hoc sero certior factus sum ex le ctione Codicis græci strabonis Cosmographi/ quē tunc nō legerā. Meminit etiā Calauriæ Plinius contra Thoe zenium agrum eam locans/Demosthenis autē non memi nit. Pomponius Mella de Demosthenis morte mentio nē adiungit. Tum demum cognoui īpossibile esse/ vel cer te admodum difficile eum qui multa scribat/ vel suo vel aliorum vicio non errare/& recte dici posse tot esse qui errent/quod qui aliquid faciant. Nam & a vulgaribus dici solet: Qui nil facit non errat. At mihi quidem videt multo magis eum errare qui nihil facit/ & in ocio natu ræ contrario se sepelit / ac more suis grunit in Cœno: Qui agunt ergo & qui non agunt omnes errant. Similis hallucinatio Lucano imputatur/ q in sexto Phar saliæ dixit Que tetigit Phylace Pteleosq & Dorion ira Flebile pieridum. Putauit enī Dorion vrbē Achaiæ vbi Tamyræ vati succensuere pierides/esse ī Thessalia/

ſeductus vocis ſimilitudie. Nam vrbem Theſſaliæ quæ dicitur Dotion/putauit Dorion appellari: & quod factum eſt in Achaia/Credidit accidiſſe in Theſſalia. Vide Hermolaum in nonum caput Quarti libri Plinij de naturali hiſtoria. & vt verum conſtet eſſe quod vulgo dicitur: Humanum eſt peccare: Cōmemorabo quædam peccata veterum Auctorum quorum comparatione noſtra videri poſſunt venia digna. Pomponius Mella in ſecundo Geographiæ libro dicit Iſtrum fluuium mare Adriaticum influere: quod conſtat eſſe falſiſſimum. & Ptolemæus de Padi ortu inſigniter errauit. Orpheus in Agonautico dixit. Termodontem, Phaſim/ & Tanaim fluere ex Araxe: quod poſtea deprehenſum fuit eſſe falſum. Eſchilus Philoxenus, Nicāder Euripides vt refert Plinius in vltimo loco libro naturalis hiſtoriæ dixerunt Electrum naſci ad ripas Padi: quod ꝙ verum ſit nemo ignorat. Dixerunt inſulas electridas in mari eſſe Adriatico, quo nomine nullæ in eo ſunt. Eſchilus dixit in Iberia quæ eſt hiſpania Eridanum eſſe/& Rhodanum appellari, quod eſt falſo falſius: Euripides, & Apollonius dicunt in mare Adriaticum confluere Rhodanum, qui fluit in gallicum. Sophocles tragicus dicit electrum fieri vltra Indiam/& eſſe lachrymas auium meleagridū qui error eſt manifeſtarius Eratoſthenes reprehendit Homerum/ꝙ in locis & locorum diſtantijs ſæpius errauerit. Strabo autem in primo geographiæ libro licet nitatur Homerum excuſare, non tamen poteſt eum omnino ab errore defendere: Sed dicit non eſſe a poetis quærendam rerum cognitionem exquiſitam. Dicitur & Plinius erraſſe vitio librariorum vt patere dicunt in. xxvij. naturalis hiſtoriæ, capite. viij. vbi tranſtulit porrū pro marrubio. Iulius Higinus vt refert A. Gellius in. x. no-

ctium suarum dixit Virgilium circa historiam romanã multipliciter errasse: & presertim cum inducit Palinurum Eneæ dicentẽ: portusq; require velinos: Velia enim unde Velius dicitur non erat eo tempore: & cõdita est/ a/Phocensibus profugis post annum amplius sextentesimumq; Eneas in Italiam venit. Quomodo ergo quærat portus dictos ab oppido cuius nomẽ eo tẽpore nusq; gentium erat. Item cum dixit Thesum liberatũ ab Hercule rediisse ab iferis: & postea de eo dicit. Sedet æternumq; sedebit infelix Theseus. Item cũ dixit. Eruet ille Argos agamemnoninasq; Mycenas/Ipsumq; Eacidem idest Pyrrhum/quasi ille quem ostendebat pater Anchises/fecerit illa omnia: hoc est eruerit Argos/& Mycenas/ac Pyrrhum: Quod constat esse impossibile: Nam non eodem tempore/nec per eosdem homines cũ Acheis & cum Pyrrho pugnatum est/& bellum achaicũ multis post Pyrrhum annis est cõfectum: Extimabat ergo versum illum subtrahendum/Ipsumq; Eacidẽ genus armipotentis Achilli. Idem in Egloga/Formosum pastor cum dixisset Testhylis & rapido fessis messorib9 æstu. Item At mecum raucis tua dum vestigia lustro sole sub ardenti resonant arbusta Cicadis In fine subintulit. Semiputata tibi frondosa vitis in vlmo est/ac si duo tempora in vnum coirent. s. tempus messis & putationis/ quæ tam longe distant: & ac si cum putantur vites vlmi sint frondosæ/quæ non conueniunt Marcus Manilius in quinto dicit Andromaden Aethiopicam Cephei regis filiam habuisse ceruicem niueam. Sic enim ait: Niuea ceruice reclinis. Ouidius autem de eadem dicit. Andromade patriæ fusca colore sue.

¶ Taxatur Ouid. q̃ quinquaginta filias Thespij vel Thespis vt dicit Diodor9 quas Hercules vna nocte grauida

uit vocet turbam Teutrantiam/quasi fuerint filiæ Teu-
trantis qui tenuit partem Phrygiæ ad Caicum.
Item in.xv.metamorpho.inducit Pythagorā Mycenas
spartam Thebas Athenas tūc nō habere nisi nomē: qua
si fuerint abolitæ & penitus extinctæ/qđ est omnino
falsum & ridiculum.Idem Ouid.in libro fastorum de-
scribens raptum Proserpinæ lapsus est in descriptione
florū bybleorum:nam dicit eam cū Comitibus suis legis
se violas/rosas/lilia alba/Amaranthi & Croci flores/
qui nequaq̄ legi possunt vna die/sed nec vno mēse.Vio-
læ nanq; florēt Veris initio/rosæ Vere iam precipiti:&
paulopost rosas lilia alba/Amarantus ītrante Autūno:
& Crocū mense Octobri. Quo modo ergo colligi pos-
sunt vna die? Erat intentus florū varietati describēdæ/
& florendi tpa nō aduertit Immo qđ magis miror ipsi
Cōmētatores qui locum illum enarrant id nō aduertūt.
¶Scientes ergo Critici nr̄i naturæ humanæ Conditio
nem esse/vt errare/labi/decipiq; possit/deberent se cohi-
bere/& minima cum Horatio trāseuntes ad magna er-
rata seruare censurā.Sed scio rn̄debūt illud Ouidij. Ne
ne monēdo pfecisse putes: nec tpa pde loquēdo.Memine
rint tn̄ sibi cauēdū eē/vidēdūq; qd haubent.Nō deerūt
enim q eos cribrēt/q pinsāt/& moldt: & ī posteritate
nr̄a erūt q cdm cōtra eos & meā/& aliorū tueantur.
Sed vt aduerto nimis sermo nr̄ euagat/& vrceus meus
exit in amphorā.Feramus igit nos o Ptolemee feramus
æquo aīo liguas eorū: & in vltionē tot iniuriarū eis par
cam?:atq; īdies magis ac magis virtute nitamur Claris
operibus vnde consequamur Laudem/insudemus:Nam
ad q̄to maiorē gloriā venisse nos viderīt/tanto ipsi qui
postq̄ quoad pn̄t malignari fuerint/lōgo interuallo nos
sequent/magis atq; magis affligēt.Si vero cōtigat aliqū

nos errare: nil tamen propterea est minus agendum. Sicut nanque in moribus Charitas operit multitudinē peccatorum: sic in scientijs pauca errata a multis benedictis absorbentur. Philosophi vniuersi/fere omnes ecclesiæ sacri doctores Gratianus qui patrum decreta collegit: Petrus Lombardus qui librum sententiarum scripsit/errauerunt/In summo tamen precio remanent/laudantur/vigent/releguntur, amantur. Concludamus ergo illo Petri apostoli dicto. Hæc est voluntas Dei vt benefacientes obmutescere faciamus imprudentium hominū ignorantiam. Hæc satis ad presens generaliter dixisse: Si qd vero ad singula obiecta dici sit necesse/relinquo tibi totā hanc prouinciam: Quod litterarum peritia facit vt possis: & fraterna Charitas facit vt velis. Bene Vale.

MARIVS AEQVICOLVS IOAN. IACOBO BARDELLONIO SALVTEM.

P Er Cymacli vndas cum Domina Isabella Estensi vaganti mihi tuae litterae redditae sunt: Quibus inter Caetera certiorem me reddis Ptolemeum Gonzagam iam vltimã manum imponere Apologiae/quam p Germano Carmelita Baptista ter maximo contra litteratores suscepit. Laudo officium: Sed miror cur in mea provintia/quam liberis suffragiis ex nostri ordinis quasi Senatus. C. sortitus sum/tantum sibi iuris vendicet. Scio hominem ingeniosissimum/ lectionis plurimae/& acris iudicii: Verum qualia parat ociosorum sunt/vt nunc nos sumus/non eius qui in rebus publicis maximi momenti. (vt priuata omittã)sit amplissime occupatus: Ex omni Europa ad suum principem Cuius humeris libertas & salus nititur Italiae Regum/& rerumpubli. Confluunt Oratores: Huic cũ Ptolemeus a secretis solus prim⁹ sit voluntatũ & Consiliorũ adiutor & particeps. Nõ sit verisimile vt ad defendendũ vacet/Cũ vix ad vsus vitae necessarios ocii supsit tantillũ: Sinat me hoc agere. Testor me relictũ aduersariis nullũ prouocationis locũ/ Si quid in iustissima.cã/& in diligentia fidendũ est: Si potest igitur desistere rem gratam faciet/ si minus/scribamus vterq;. Te tñ rogo vt illi persaudeas/ne paria induat arma: Nos enim de ortu linguae latinae/& vt altera facta sit/vt in hanc quã vulgo loquimur veteris vmbram paulatim defluxerit longa oratione disputamus.

Mox vt Carmelita verborũ & simplitiũ/ & collocatorum summã habeat rationem / vt priscis ad decorem parce/vt nouis verecunde ad necessitatem vtatur/ vt ꝓprijs/& vsitatis latinis insistat semper:ostendem9/ vt illorũ conglutinatio dulciores numeros & suaue sapiat: Porro vt personæ ac tẽpori consentaneus/quod Græci ꝓpon/Cicero decorũ dixit vbiq; miro artificio obseruet Hæc summa est:Locos p̃terea obiter illius ꝓclarissimos excutimus/vt sententijs ex abdito Erutis pœma redũdet vt oĩm artiũ & disciplinarum humane diuineq; philosophiæ sit refertissimum:vt succi multum/sanguinis et neruorum habeat plurimum : Vt natura ipsa lætum & fecundum ingenium prese ferat/vt proprijs ductib9 vena indefesse scatens fluat:sic ante oculos ponemus vt diuino interdum afflatum Numine non possit negari. Habes rem omnem/& Consilium meum:Cura ne mihi cũ Ptolemæo amicissimo concurrendum sit.Do illi hac de re litteras:Sed breues admodũ/tũ ne ambitiõis accuser. cum quia nulla res maiori precio emitur q̃ quæ precib9 Fran.zerbinatus adolescens elegans & virilis tuus est. Iohan.Iacobum Calandram eruditissimum Egidiũq; meum Immo nostrum saluto.Cum ero Ferrariæ Calucidiũ/& Proclum habebis Bene vale Cymacli quarto Idus Nouembris.

M.D.VIII.

PTOLEMEI SPAN. APOLOGIA CONTRA DETRAHENTES OPE RIBVS. FRATRIS BA PTISTAE MANTVANI CARMELITAE THEOLO- GI.

Cum audissem nuper Baptiste mantuani Carmelitæ fratris mei opera taxari a nonnullis/minime me Christo miratus sum/& quod sciebã omnes qui aliquid ædunt / seu sint scriptores/seu alij opifices huic infelicitati esse subiectos/vt habeant semper sugillatores / sicut & vestes habẽt tineas/& ligna teredines quibus erodãtur: Et ꝙ recordabar eũ quasi semper aliud agentẽ oĩa sua cudisse poemata/atq; ea cum sit minime gloriæ cupidus/atq; derisor auræ popularis / quasi quid onerosum ac permolestum: & vt ipse solitus est dicere / meliorum meditationum impedimentum/ proiecisse a se / & tanꝙ vita idigna exposuisse/magisꝙ ædidisse. Existimabam enim esse satis verisimile in multis eum peccasse/Qui Horatiani precepti neglector/neq; in decimum annum sua seruasset: Vt Isocrates suum Panegyricum: Neq; in nonum vt Cynna suam Smyrnam / neq; limæ laborem & moram pertulisset/ Sed potius omnia fecisset quasi extempore/ Subitario quodam furore/tanꝙ syluas . Et hac adductus ratione iudicabam fore satius dissimulando pertransisse hos rumusculos/ quasi indelebiles / vel sponte sua aliquando quieturos: Sicut medici solent quasdam leues corporum mole

ſtias Naturæ curandas relinquere / quaſdã etiam peri-
culoſas reſpuere: Ne fruſtra laborando malorũ medico
rũ nomẽ incurrãt. At pietate fratena me indies magis
ſollicitãte/ Cũ more Apellis / quaſi poſt tabulã latitans
haberem aures ſemper intentas ad ea quæ in eum Crimi
na ingerebantur manifeſte deprehẽdi ægritudinẽ hanc
ſonticã nõ eſſe: Immo & ſola dieta curabilem: & quæ
dã ex his quæ obijciũtur eſſe ĩpreſſorũ errores: Quædã
eſſe meras calumnias: Quædam vero poeticas licentias/
& ab alijs poetis etiã laudatiſſimis in vſum miſſas / &
paſſim ab antiquis vſurpatas. Quædã & ea pauciſſi-
ma noue dicta/& contra conſuetudinem ãtiquorũ/quæ
Nauci ſint pendenda. Quis eſt enim qui loquendo vel
ſcribendo multum vel parũ ab ætate p̃cedenti nõ diſce-
dat? Suſcepi ergo curam / vt fratrem decuit / diluendi
has labeculas/& quidẽ confidenter/videns eas ſmigma
te non multo indigere/& medico peritiore opus nõ eſſe.
Præmitto ergo illud Horatij ſummi in arte poetica pre
ceptoris antipharmacum ſalutare.

Verum vbi plura nitent in carmine non ego paucis.
Offẽdar maculis. Sint ergo aliquæ maculæ/ſint aliquot
Neui: Sint non nullæ Veruculæ in tanta Corporis mo-
le poetici. Quid tum poſtea? O Critice quiſquis es/ viſ-
ne propterea dare in interitum? Noli ſic deſipere / ſic
ineptire/noli huic iudicio ſubmittere autores tot clarorũ
operum Si eñi et in antiquos velim⁹ eſſe cenſores tã au-
ſteri/vt non admittamus niſi oĩno ſanctos / niſi penitus
imaculatos: explodẽtur/fortaſſe ad vnũ oẽs? cõſidera il
lud Horatij in primo libro Sermonũ/ ſermone decimo
Age q̃ſo Tu nihil ĩ magno doct⁹ deprẽdis Homero? Nil
Comis tragici mutat Lucilli⁹ Acci? Qui verſus cũ inter
rogatiõe & ironia p̄nunciãdi ſunt/& ex cõtrario intel

ligēdi/ quaſi dicat in oib⁊ poetis aliquid emendandū inueniri a doctis. Audi quid dicat Quintilian⁊ in decimo libro capite de imitatione/ vt cognoſcas oēs antiquos poſſe aliqua ex parte taxari: ait enim ſic. In magnis quoq; auctoribus incidunt aliqua vicioſa/ & a doctis inter ipſos etiā mutuo rep̄bēſa/ ſic ille. Didimus grāmaticus alexādrinus ſcripſit contra Ciceronē. Itē Gallus Aſini⁊/ & Lartius Licinius: Contra Theophraſtū dr̄ ſcripſiſſe meretrix quædā: & ei magnū vt aiūt intuliſſe negocium. Recordare Pollionē deprehendiſſe in Liuio tanto auctore/ patauinitatē/ hoc eſt aliqua verba patauina. Et ab eodem reprehēdi etiā ſaluſtiū/ qui in romana hiſtoria tenet principatū/ q̄ ī primo hiſtoriarū libro eos q̄ trāſitū maris fecerant dicit/ tranſgreſſos/ quos tranſfretaſſe dici ſolitū eſt: Nā tranſgreſſus a pedum greſſu appelatur Satis ergo tibi factū putes ſi plura vt inq̄t Horati⁊ nitēt in Carmine/ nec vſq; adeo paucis maculis offendare vt imodeſte ac importune te ingerens & ſacroſanctos vates cōmaculare nō parcens ex doctorū hoīm cœtu nō iniuria forſitan explodare. Vtq; id benigni⁊ facias ſub/iungo hic quæ de ſummis virorum ingenijs eodem. lib. capite primo dicit Quintilianus. Neq; id ſtatim legenti perſuaſum ſit omnia quæ omnes auctores dixerūt vtiq; eſſe perfecta: Nam & labant aliquando/ & oneri cedunt/ & indulgent ingeniorum ſuorum voluptati non ſemper intendunt animum/ nonnūq̄ fatigantur. cum Ciceroni dormitare interdum nō ſolum Demoſthenis oratio: Verum etiam Homerus ipſe videatur/ ſic Quintili. Sed venio iam ad ſingula/ ſequens ordinem non quidem librorum/ ſed magis memoriæ: vt id pri⁊ ponatur quod reminiſcendo prius occurrerit.

I N cipio igitur a rancore qui solet esse causa borum tumultuũ. Aiunt poetam ea voce. s. Rancore vti/ quæ apud auctores idoneos non legatur: manifesta hæc Calumnia: Ego enim rãcorem legisse me memini apud Palladiũ in libro de rebus rusticis/ vbi sic inquit. Receptacula olei semp sint munda ne nouos sapores vetri rancore corrumpant. vbi videtur velle rãcorem esse putorẽ quendã / & idem fere quod rancidum/ a ranceo verbo: Transfertur hoc viciũ ad animũ/ Cum significare volumus malum affectum & presertim liuorẽ/ ac simultatẽ/ quæ iudicium deprauãt/ & faciunt homines in damnum aliorũ ire pcipites.

¶ Aiunt item eum hoc vocabulo reserare male vsũ: Cũ dixit in Alphõso Insontes animas reseraret ab orco Nõ enim animæ (vt aiunt) sed hostia seris clausa reserantur Manifesta & hæc Calumnia/ & hominis indisciplinati Certum argumentum/ q non nouerit proprietatẽ vocabulorum a poetis obseruari non oportere/ vt ĩfra ostẽdetur: Nec virgiliũ legerit in. ij. Aeneidos Dixisse homines laxari/ cum proprie homines non laxentur / sed loca & claustra: ait enim sic.

Inclusos vtero Danaos/ & pinea furtim
Laxat claustra sinon. & in sexto dixit
Aperit ramum qui Veste latebat.

Audiui etiã spectari limis/ & vt inquit Apuleius morsicãtibus oculis a quibusdam quot nisi male memini in prima est Parthenice. Cũ Olympiacũ ponit p cœlesti. Volũt enim ab olympo qui ponitur pro Cœlo/ fieri olympiũ/ & olympicum / ab olympia vero vrbe olympiacũ. Huic obiectioni paucis rñdeo/ sumi etiã olympiacũ pro Cœlesti: Q đ vnico exẽplo declarabo. In vndecimo libro Apulei de Asino aureo Legit Apuleiũ ipm cũ scđo

Romæ iniciatus fuit Osiridi/chlamidam(sic eñ ipse dicit)accepisse/quam olympiacā sacrati appellabāt. Exponens autem noster Philippus Beroaldus locū illum dicit olympiacā idest Cœlestē & diuinā ac Dijs olympijs dicatam sic quoq; nos exponimus dictū a poeta nostro Christum esse stirpem olympiacam/non ab olympia vrbe/sed a Deo olympio idest Cœlesti Dicebatur etiā ab antiquis Iupiter olympius Et Dij olympij vocabantur/ qui in gigātomachia Ioui olympio suppetias iuerāt. Deus autem noster qui secundum nominis Etymologiam verus est Iupiter potest recte dici olympius/hoc est Cœlestis: & ab ipso Deo olympio Christus naturalis Dei filius olympiaca stirps potest appellari. Volunt itē eum male armos ponere pro humeris hominum. aiūt nanq; armos nō hominum dici ab idoneis/sed belluarum. Manifesta hæc Calumnia/& non sine eorum rubore refellenda. Pompeius enim dicit arma vocari quæ armis dependent / & non ea quibus eminus pugnamus quæ tela appellamus. Lex Laurentum erat ne pomum ex alieno legatur in armum/idest quod humeri onus sit. Antiquitus quoq; virgo sacrificans ꝙ laciniam togæ in humerum reijceret/armata dicebatur/ꝙ videlicet Laciniam in armo haberet. Item armillæ dicebantur ornamenta quædam militaria/ quæ militi a duce donabantur /ꝙ in armis hoc est brachijs gererentur. Nā antiqui humeros cum brachijs armos vocabant. Est & armillum vas vinarium dictum ꝙ armo portaretur. In his oībus constat de hoīs armo semper intelligi. Qui tamen defēdere vellet armos dici proprie brutorum/habet Autorē satis idoneū Ouidiū.s.i deci. Metamorphoseō i fabula Atlētæ & Hippomanis. sic enim dicit. Digiti curuantur in Vngues: Ex humeris armi fiunt. Et hoc etiam.

concesso nil tamen minus poeta saluatur ꝙ iste vocabu-lorum proprietates confundũtur ab auctorib⁊/& pre/sertim a poetis Quibus ex priuilegio concœdit nõ liber-tas solum/sed etiã licẽtia: Nam cum auriculæ sint bruto rum/vt quidã volunt. Tamen Lucretius dicit in quarto. Et gen⁊ humanũ est auidũ nimis auricularum. Idẽ ꝑ ele phãtiosi dicit elephantem & pro Centaurea herba di-cit Centaurum & Centaureum.

¶ In primo libro Thropbei mantuani dãnat ꝙ primã Isauri syllabam ponat productam/quam solent alij qui-dam breuiare. Manifesta & hæc Calũnia/et nescio qd indisciplinatũ præ se ferens. Volunt enim eum licẽtia pri uare/quæ ab oĩbus poetis vsurpatur: Licentia inq̃ quæ passim in nominib⁊ proprijs est concessa Subijcio ergo verba seruij in locum illuꝫ primi Aeneidos. Huic coniũx sicheus erat. Cum nomina a versibus abhorentia inue-nit poeta/aut ea mutat/aut aliquid inde mutilat. Et pau-lo infra Sicheus Primam natura corripit: Sed hic ecta-sim facit licentia quæ in proprijs est noĩbus ĩ quib⁊ licet in quauis parte mutare syllabæ naturam. Idẽ euenit in appellatiuis si a proprijs sunt/Vt sicanio pretenta sinu. sic Seruius. Et idem virgilius paulo mox posuit eandem syllabam breuem subinferens. Quos intermedius venit furor/ille sicheũ. Addo qđ in decimũ Aeneidos dicit ser ui⁊: ait eñi sic. Cydon si nomẽ ẽ appelatiuũ/corripit Cy. si propriũ ꝓducit. Sed tñ statius ĩ ꝑprio corripuit vtẽs licẽtia quæ in proprijs est nominib⁊. Hec regi promissa: Cydon/hæc Lampe dabamus ¶ Reprehẽdit etiã ꝙ spũale dixerit ꝓ incorporeo: sed ea vox iã diu est in vsu in scriptorib⁊ ecclesiasticis hisq̃ approbatissimis/ Qua lis Ambro. Augu. Hieronim⁊ pꝗ familiaris/ et recte per Analogiã iflexa a spũ/sicut a manu manuale/ Qđ En-

chiridion dr̃ græce/& a ritu rituale. Vñ libri quidã Etru
scorũ dicebãtur ab antiqs rituales/ q̃ in eis cõtineretur
quo ritu vrbes cõdantur/Aræ/ ædesq̃ sacrẽtur/Curiæ/
tribus/& Centuriæ distribuantur. Fateor dictionẽ hãc
in tibullo Catullo/& Propertio non inueniri: sed nõ est
in arbitrio istorum/vt Critici putant terminos statue
re linguæ latinæ quæ magis indies ꝑpagatur & crescit
etiam his inuitis/qui vellẽt eã claudere intra vnius ætа
tis angustias/contra iudiciũ ĩporum antiquorũ q̃ linguã
latinam curauerũt non certis coartare limitib⁊/sed indi
es magis ac magis proferre: Vñ Lucreti⁊ ĩ primo: Mul
ta nouis verbis presertim cũ sit agendũ ꝑpter ægestatẽ
linguæ/& rerum nouitatem. Et Quintilianus in primo
libro Capite de trib⁊ virtutib⁊ in eloquutione de nouis
verbis sic inquit. Noua nõ sine quodã ꝑiculo fingimus.
Nã si recepta sunt modicã laudẽ afferunt oratori/ repu
diata etiam in iocos exeunt: Audendum tamen Nã vt
Cicero ait: Etiã quæ primo dura visa sũt vsu molliũtur
sic Quintilianus. Facit ad hæc quod dicit Varro de lin
gua latina. s. Leliũ doctissimum illo æuo / & alios senes
euitasse dictionẽ/Nouissim⁊/q̃ nimiũ nouũ esset verbũ
Et tamẽ Cicero vsus est ea in oratore dicens: Quæ duo
sunt ad iudicãdũ nouissima. Et ĩ epistola ad Octauium:
Nã vt ordiar ab inicio & perducã ad extremũ. & no
uissima conferam primis. Cicero abstinuit verbo iniũgo
qd̃ ponit̃ ꝑ aliquid agendum mãdo: Vsus ẽ eo Papinius
ꝑ̃fatione primi libri syluarũ / & post eũ aliȷ̃: & modo
receptum est passim ab omnibus Carpitur etiam q̃ vta
tur hac dictione/vidualis/Cum dicere vult vel hitũ/vel
vultum tristẽ ac humilez/quali solent Viduæ incedere:
Quid ad hoc rñdendũ? Nisi vt eãt ad Ludi magistros/
& discant ab Horatio sic nomina/a nominib⁊ deriuari

ait enim Horatius. Licuit semperq́ licebit signatũ p̄sente nota producere nomen. Nomen hoc viduale & si ante productum non fuit/satis est/nota presente esse signatum. Est autem nota signum/forma/ Caracter/figura/ lineamentum. Talis ergo formæ seu figuræ/cum ab alijs nominibus multa deriuentur. Cur hoc instar aliorũ formatum reprehensione dignum reputatur? Nonne a pluuia pluuialis: a Borea borealis a Brũma brũmalis/a vita vitalis deriuatur? ducunt etiam a mulctra mulctrale/ a flora floralia/a/parapherna paraphernalia/ & mille alia similiter ab alijs producuntur/Quæ apud approbatissimos auctores sunt in vsu. Non pretereo quod memoriæ modo occurrit legisse me apud Solinũ/ Vesperalis/ Nã de Macedonia loquẽs dicit A vesperali plaga Dardani sunt/& Illyrij. Apud Lucretium legitur principiale in secundo/haud sine principiali aliquo leuore creata est: & in quinto/Principiale aliquod tempus cladeḿq futuram. & i primo libro ab eodem ponitur perniciale: & in quinto dicit Scænalem speciem patrum matrũq́ Deorumq́. Formantur quottidie secundum vt predictũ est analogiã: hoc est ad similitudinẽ aliorũ nouæ voces pro arbitrio & voluntate scribentium. Legi apud Sidonium/Cordicitus/ sicut radicitus: & apud Bæotium/ Mensurnus per Analogiam deductum a mẽse: sicut diurnus a Die: & nocturn⁹ a nocte: Quod vt existĩo isti vel riderẽt/vel exhorrerẽt præ ĩgẽti suæ ĩscitiæ obscuritate. Cum audisset sibi vicio dari ꝙ neutro genere Polẽta dixisset/paulum subrisit/& vt est facetus in me cõuersus ait. Hui me miserum Ptolemee vocor in iudicium de polenta quod non edi: & continuo attulit versus illos ex quinto libro. Metamorpho. Nasonis.

Prodit anus/diuaḿq videt/lymphaḿq roganti.

Dulce dedit testa qđ coxerat añ polēta. & paulo infra.
Offensa est/nec adhuc epota parte loquentem.
Cum liquido mixta perfudit Diua Polenta.
In primis duobus versibus iungit dulce cum polenta: in aliјs duobus dicit cū liquido polenta: Quo essent & Critici nři iure perfundendi/& in stelliones deformesq́ bestiolas conuertendi. Philippus. Beroaldus in sextū librū Apulei de aureo Asino loquens de polenta dicit. Apud Ouidium neutraliter enuntiatur illo versu: Dulce dedit testa qđ coxerat ante polenta. Phocas grāmaticus dicit neutro genere duo lecta apud Salustium noīa fluminum in/a/terminata/vt hoc Mulucha: & hoc Turia/qui amnis est Citerioris hispaniæ/qđ addidi ne tibi nouum videatur nomina primæ inflexionis in a terminata posse esse neutra: est ēt pascha: & qđ oīs generis est aduena.
Taxatur ēt ꝙ primam in Methone corripiat/quam Homerus longat/& p.h.litteram semper apud græcos longam scribat. Respondetur id quidem verum esse/& in hoc a stephano notari Homerum/ꝙ.s.eam dictionem ꝑ h.scribat: Cum omnes græci auctores scribant per/e/micron: Vide Strabonem & Ptolemeum: quo fit vt poeta noster nō errarit: sed magis legitime vsus fuit ea syllaba ꝙ̃ Homerus: ꝙ̃ꝙ̃ & alibi ad imitationē Homeri ex industria longam posuerit: Volens ostendere vt ipse dicebat Homeri auctoritatem pro lege habendam.
Reprehenditur etiam ꝙ fecerit passiuum a regno/& dixerit quodam in loco. Credo loquens de hispania/& regnatur adhuc. Nam Seruius in tertium Aeneidos exponens illud Virgilij. Acri quondam regnata Lycurgo/dixit regnata participium sine verbi origine. Huic respondetur quicquid dixerit Seruius poetam non dixisse hoc sine idoneo auctore. Cor. Tacitus in.xvij.

Neq; enim hic ut in ceteris gentibus quæ regnant cer ta dominorum domus. Sic ille:
Quodam loco in sylvis dixit.
Fœminaq; antiquas una triumphat opes.
Contra hoc dicunt latine dici triumpho de opibus/non triumpho opes: nec opes triumphantur. Contra hos est locus in libro septimo. Capite. xxiiij. Diuinarum institu tionum Lactantij/ubi sic ait. Gētes vero non extinguen tur omnino/sed quædam relinquentur in victoriam Dei ut triumphentur a iustis/ac subiugentur perpetuæ serui tuti. Si igitur dicere possumus passiue q impij triūphan tur a iustis/ut dixit Lactantius: cur non dicemus etiam actiue q iusti triumphēt impios? Quod si lactantius nō videtur Criticis auctor idoneus/non recusat poeta dam nari cum eo. Non ignorandum etiā q θριαμβευω apud græcos iungitur accusatiuo: & significat publicare: & θριαμβοσ dicitur demonstratio victoriæ vel pompæ.
Venio ad unum quod posset non quidem redargui/sed triuiales grāmatistas tenere suspensos/Secundam in di ctione Lycaonius syllabam ponit breuem in quarto libro Trophei mantuani. & q̄ q̄.α. Sit littera dycrona/sem per tamen a græcis in ea dictione prolangatur/ut etiam in dictiōe Laos: ut Phocilides λαοσ και/υδωρ/και/πυρ. Item in dictione Amphiaraus. Id cum ab eo quærerem cur factum esset? Dic sodes inquit o Ptolemee, Homo q ex græcia Romam domicilium transferat: nōne legibus romanis uiuere debebit? Respondi sic videri: Sed aliud iudicium esse de hominibus/aliud de vocabulis.
Tunc ille/sic nimirum ait dictionē a græcis ad nos trāf latam oportebit regulam pati latinam/quæ est vocalem ante vocalem breuiari/quod ne mireris lege Quintilia num in primo libro. Capite de tribus virtutibus in elo

quutione. Vbi dicit grãmaticũ vetustatis amatorẽ velle
peregrina declinari more nostro & dici Castorem/&
Hectorem/& similia media syllaba producta/quia hæc
nostris nominibus accedũt/quæ in easdem quas Castor
& Hector litteras exeunt: vt sunt amor amoris/& Le
ctor lectoris: Ea de causa dicimus Palemo/ Telamo/&
Plato abiecta.n.littera finali/quã habent apud græcos.
Eadem ratione Cicero dixit. Hermagora abiecta.s.fina
li: & pleriqꝫ dixerunt Enea in recto: nam si talia nomia
retinerent.s.quam apud græcos habent/viderentur de
clinanda sicut Mecenas/Suffenas/Aspernas/Rauennas
Sic Quintilianus. Priscianus quoqꝫ in libello de duode
cim Carminibus dicit antiquos huiusmodi nomia fine.s.
scripsisse. Vides vt extimarint idem iudicium esse de ho
minibus atqꝫ vocabulis? Si ergo secundũ latinos sequens
vocalis breuiare potest dyphthongum precedẽtem quæ
natura est longa: Vt sudibusqꝫ preustis: Cur nõ breuia
re poterit dycronam vocalem/qualis est/a/apud græcos
cum ad nos est translata. Seruiꝰ in illud Virgilij. Eoasqꝫ
acies & nigri Mẽnonis arma. dicit in eous primam syl
labam natura esse longam: Sicut est & in Lycaonius se
cunda: Sed eam aliquando breuiari ꝙ sequatur eam vo
calis: Vt primo surgebat eoo: Cur in Lycaonios idẽ non
fiat? & hoc potest iure satisfacere dubitanti. Sic poeta.
Subiecit etiam quæ sequuntur o Ptolemee monuit me vt
sic facerem Marcus manlius in Astronomia/qui ponẽs
in principio versus heroici phaetontem videtur fecisse ex
a/& /e/ litteris græcis latinam dyphthongum cogens
eas in vnam syllabam/quæ apud græcos sunt diuisæ / vt
& apud Horatium in Odis. Teret ambustos Phaeton
ad aras: Sapphicꝰ est versus. & cur oro te hoc egit/nisi
vt illa dictio intelligeret se non esse amplius in græcia?

Et debere vti lege latina. Marci
Manilij versus hic est.
Phaetontem patrio curru per signa volantem.
Affert Quintilianus aliud tale exemplũ ex Varone. Cũ te flagranti deiectum fulmine Phaeton.
Tali licentia vtũtur et græci: & vocatur apud eos Synecphonesis: quando duæ syllabæ inter quas nulla sit consonans intermedia pro vna sumũtur: quod quattuor modis fit: Nam vel duas longas in vnam longã: vel breuem & longam in vnam longam vertunt: vel duas breues in vnam breuem: vel duas breues in vnam longam, vt in dictione Phaethon de qua supra dixi: reperiũtur in poetis græcis exempla quãplurima, quæ citare modo nõ curamus. Rei huius ignorantes deridẽt fortunatum poetam Christianum q̃ fecerit Achaia dictionem trisyllabam iungendo, i, cum, a, vltimo. eius enim est versus ille.
Nobilis Andream misit Achaia suum.
Simile quid putauit Diomedes/& Priscianus de Constructiõe fecisse virgilium in versu illo. Fixerit æripedẽ Ceruam. dixit nanq̃ poetam posuisse æripedem pro aeripedem, quasi quæ aerios, hoc est leuissimos haberet, pedes & ex duabus syllabis vnam fecisse istar dyphthongorum. Idem sentit Probus grãmaticus ad Cœlestinum vbi de eodem versu loquens ait Tetra syllabum ex penta syllabo fecit. Idem & Sidonius. i Epithalamio Polemij in dictione aerem. Nam ex trisyllabo fecit bisyllabum cõtrahendo in vnam syllabam, a, &, e. ait enim. Hinc aerẽ pariterq̃ deos hinc extimat ortos. Idem fecit Calpurnius in dictione Aedon quæ lusciniam significat: & scribitur a græcis per. α. η. diuisas syllabas: ipse vero fecit ex duabus vnam ac si sit dyphthongus: Ait enim, Vocales superat si turpior Aedona bubo. Debuit potius dicere,

Si turpis Aedona bubo/conuertendo.u.in.e.longā.Ideꝫ fecit ipse quoq; Horatius in illo versu. O mi Laertiade quicquid dicam aut erit aut non.vbi ex.a.& .e. in dictio ne Laertiade fecit vnam syllabam: Si legendum est vt docet Georgius Valla: Qui vero Horatium. nuper im-presserunt/subtraxerunt.mi.vt scopulum euitarent. Sūt enim quidam pueriliter sapientes/qui dum metuunt poe tis a prauitate syllabarum/suo sensu libros corrigūt: & peruertunt puritatem lectionis antiquæ. Sic factum est in illo versu Virgilij: Liquidoq; potest electro/vbi po-suit Amphibrachum pro Dactylo sicut & in pluribus alijs locis: vt Hic vir/hic est. & Insulæ ionio in magno. Semidocti autem quidam emēdare volētes corruperūt.

¶ Quoddam est erratum in quīto Trophæi vbi vicio impressorum/inopia/pro inertia est impressum. Simile aliud in Parthenice prima/corrupta dictione Legitur enim Neiphilas pro Nepheleias. & in vna syluarum ad Ioannem argenteum/Vbi vicio impressorum legitur/Et qualis riguo lilia prima solo/pro/ Qualia sunt riguo li-lia prima solo. & in principio Agonis diuæ Agathæ le-gitur. Langore semestri/pro/langore trimestri. In Dio nysio libro primo legitur/ Quos antiquus Achab: pro/ Quos Rechab antiquus. & in Agone Diuæ Margari-tæ paulum procul a principio est error qui errare fecit Cōmentatorē. Legitur enim: Hæc ea quæ negat aradeos Cum legi debeat non ara/sꝫ aera ab æs.ris. & pōit ma teria p materiato puta aera pro statuis Deorū æreis.

¶ Sunt qui nodum in Scirpo quærentes dicant eum hac voce/Semel/quæ modo non pluries/modo cito/mo-do non diuisim significat / posuisse pro eo q̄ est ali-quando. Solent nanq; vulgares, & qui indocte corru-pteq; loquuntur dicere semel accidisse/cum aliquando

accidisse dicere volunt. Primum respōdeo rem nequaꝙ sic se habere vt innulgant/ & debere eos pœnitere Calunniæ/ & notæ quam perperam inurunt famæ alienæ Nam non pro eo quod est aliquando: sed pro eo quod ē non pluries/ semel hic ponitur. Legāt diligenter/ et æquo animo excutiant/ & sic vt est dictum iudicabunt: versus hic est in Bucolicis. Nocte semel media subeuntē limina furtim. In quo vult innuere id non aliquando simpliciter/ sed semel: hoc est nō pluries accidisse. Ast hi vulgariter loqui omnia cōsueti magis ad cōsuetudinem vulgi/ ꝙ a poetæ sensum respexerunt. Sed fingamus eos verum dicere/ & semel ꝑ aliquādo illic poni/ si recte intelligerēt/ id non coarguerēt. Locus enim & tempus multa excusant/ quæ alias essent digna redargui. Locus orgo ille potuit illis/ immo & debuit plenæ satisfacere / id eñi est in bucolicis dictum/ vbi ridentur mores rusticorum/ & minerua pastoralis presentatur/ ibi etiā rusticus quidam Crates ꝑ grates. g. m. c. versa fabulatur/ & ad imitandum pro ridiculo villicos/ Polux pro paulus/ Harculus pro Hercules/ Enophilus pro Onophryus/ Coitus ꝑ Godio/ hora nona pro meridie/ & huiusmodi alia de industria ponunt/ non casu vel inscitia: vt fortasse isti Criminantur. Sed quia scio Criticos rationibus his non assensuros: sed præ maledicendi libidine potius hanc poete industriā damnaturos: moneo lectores hanc inuētionē nouā non esse: sed ab antiqs poetis ortum hūisse. Nā in versum illum Maroniss Amphion dirceus in actæo Aracymtho dicit seruius ad verbum. Vel dicamus ꝙ ipse veluti pastor ignarus dixerit illum Atheniēsen/ qui erat Thebanus: Nam & Theocritus ad exprimendam simplicitatem multa aliter dicit ꝙ sint. Hac ratione potuit. scilꝫ Virgilius dixisse Oaxem Cretæ fluuium / cum sit

Messopotaniæ sic Seruius. Pretereo hic ex industria q aliqui contra seruium dicunt in Creta quoq; esse Oaxem/nedum in Messopotania: id enim ad presens non curamus. Quod vero semel aliquando ponatur pro cito & pro non diuisim: Occurrit exemplum quod hic subijciam. Lucius florus in Capite de bello pyratyco sic inquit Ille.s. Pompeius dispersam toto mari pestem semel & in perpetuum volens extinguere.

Dicunt etiam non minus absurde sibi non sapere deriuationes quasdam nominum quæ sparsim in eius libris peruagantur vt est illud Tyrrhenyca: item illud Iberica/ et id genus alia cumpluscula quasi nunq viderint alibi similia: Nonne a Troia fit Trous / Troianus / tros & troicus? Ab Italia italus italicus/italicensis? A gallia gallus gallicanus / gallicus/ gallius? A britania Britanus/ Britanicꝰ? Ab Abdera abderites abderitanꝰ abdericꝰ A Creta Cres/ Cretēsis/Creticus? A sicilia Siculus/siciliēsis/sicelis? A græcia græcus/græcanicus? græciensis? A Tuscia Tuscus/tuscanicus/tuscaniensis/A germania germanus/germanicus/ germanicianus/qui habitat in germania licet non sit in ea natus: Sicut vrbanicianus qui habitat in vrbe: a schola scholasticus/scholicus/et scholaris secundum nouos/vt a mola molaris/ & a Nerone Neronianus/& Neronæus. Statius in primo syluarū Parua Neronea nec qui modo lotus in vnda Macrobius fecit a ventre ventralis a spina spinalis: Et ab alijs alia fiunt huiusmodi infinita pueris etiam cognita/ quæ longiori pudet resencere sermone. Sidonius quoq; in panegyrico Maiorani deducit a Tanai Tanaiticus in illo versu/ Caucasus / & scythicæ potor tanaiticus vndæ. Idem in eodem a Pholoe format Pholoeticus versu illo. Nubentemq; nurum non sic pholoetica monstra. Cur

ergo fieri nō pōt ab Iberia Iberic⁊/a Tyrrhenia tyrrhe nicus? Et certe quibus hæc non sapiunt videntur non sanum habere palatum/stephano teste a Psophis/ quod est nomen vrbis/rite & secundum analogiam fieri debuit Psophites vel Psophita: Tamen valerius maxi. dixit Aglaum non Psophitam / sed psophidium : sicut ab Archadia arcadius:ab Aulide aulidius:ab insula Thyniade thynniadius. Sed quid opus verbis tam multis? Ipse Priscianus in translatione Dionisij ponit Ibericus/inquit enim sic: Est primus vastis qui pontus Ibericus vndis. Pro quattuor his obiectis quæ eisdem rationib⁊ videntur posse impugnari ac defendi Subijcio vnum quod ora eorum si frontem haberent posset obstruere. Seruius in illud noni æneidos/Quam non duo taurea terga / dicit taurea/vsurpauit pro taurina/alibi / Taurinis follib⁊ Vnde sicut & Plinius dicit/deriuationes firmas nō habēt regulas/sed exeunt prout auctoribus placet. Sic Seruius ad verbum. Quod si legissent Critici nostri tam inaniter non blaterarent.

¶ Perperam eū accusant q̄ in accusatiuo casu numeri pluralis dicat modo omnis modo omnes/Cum omnis dici semper oporteat. Gaudeo plane q̄ eis ab Aulogellio p̄ me respondeatur. Is ī libro decimonono Capite decimo tertio noctium atticarum dicit antiquos curasse magis Euphoniam/q̄ grammaticorum regulas/et adducit virgilium qui eodem casu/ modo vrbis modo vrbes dicat/ vt esse dicendum solo auris iudicio existimabat.

Cherusci populi sunt Germaniæ/ & ea dictio scribitur a strabone cum dyphthongo in prima syllaba. Damnat ergo poeta noster q̄ eam breuē posuerit alloquēs Imperatorē de gentibus Germaniæ. Sed sciant Critici poeta non sine magnis auctoribus sic dixisse: eam nanq̄ sylla-

bam bremant/& Lucanus & Claudianus. Albim lique re Cberusci. Item: Quęq; domant Cbattos immansue tosq; Cberuscos. Non debent ergo Critici imperiti persuadere sibi similib⁹ ĩperitis id a poeta fc̃m̃ sine exẽplo Venio ad id quod est Acbilles Criticorum/putabant se poetam in manifesto & inexcusabili errore deprebendisse/q̃ in Tropbæo mantu. dixerit/ Ante diem pro eo quod vt ipsi volunt latine dicitur ante lucem/vel sub lucem/vt in Virgilio: Sub lucem exportant Calatis: Et existimabant banc maculam nullo vnq̃ smigmate dilui posse/& boc esse telum Cepbali ineuitabile: & iam certi de victoria cogitare cœperant de triumpbo. Ego vt rescivi poetam conueni/remq; indicaui. Ille autẽ continuo vt est Comis/& vrbanus. Vide inquid bomines Turdis persimiles, qui vis cum quo capiãtur passim excernãt & missa manu ad Codicem Horatianum paucis pbyllu ris euolutis inuenit epistolam ad Lolium, vbi sic legitur Si nolis sanus, curres bydropicus, & ni Posces ante diem librum cum lumine, & reliqua: Habent ergo inq̃t locum ex auctore non triuiali, sed ex ipso Horatio latinitatis patrono atq; parẽte: qui sola sua auctoritate põt totũ istorũ ex ercitũ p̃fligare: eãt nũc et trũpbẽt et de illata Calũnia glorient: subiũxitq; carmẽ illd' maronianũ I nunc & verbis virtutẽ illude superbis.
Hoc idẽ ex illo virgiliano versu colligitur.
Noctes atq; dies patet atri ianua Ditis:
Et i Genesi ligit: apellauitq; lucẽ diẽ, et tenebras noctẽ. Accidit p̃fecto bis Criticis, qd' olim et psis recitat Pausanias accidisse. Scribit' ẽm Persas gloriabũdos quasi id græciam vicissent, lapidem parium secum tulisse, vnde tropeum fieret pro victoria: Lapidem bunc post eorum fugam Pbidias in Nemeseos statuã formatũ Rbãnũte

collocauit/gratias hoc pacto deæ referens quæ iusta idignatione percusserat homines elatos & contumeliosos: meminit rei huius Ausonius illo epigrāmate. Me lapidē quondam Persæ aduexere/tropæū vt fierem bello:nūc ego sum Nemesis:At sicut græcis victoribus asto tropeum/Punio sic Persas vaniloquos Nemesis:Causā vero q̄ pleriq̄ antiquorum potius ante lucem dicerent/q̄ ante diem/ tanq̄ Corrolarium quoddam hic subiungo. Dierum incoatio non vna fuit apud antiquos. Apud Romanos/a/media nocte incipiebat/sicut modo apud nos quoad religiosam abstinentiam ciborū quorūdā.Apud Athenienses ab occasu tendebat ad occasum: Sicut & apud hebreos/quibus precepit Moses a vespera vsq̄ ad vesperam Sabbata celebrare. Apud Babylonios a solis ortu vsq̄ ad solis ortū:Apud Astronomos hodie quoq̄ tendit a meridie in meridiem.Ergo si Athenis vbi ab occasu dies incipiebat/quis dixisset ante diem/poterat itelligi ante occasū:Apud Astronomos ante meridiem: & alio modo apud alios/iuxta morem gētium & nationū. Vt ergo tolleretur hæc dubietas dicebāt pleriq̄ ante lucem/cum de die artificiali loquerentur:Est enim dies artificialis tempus ab ortu vsq̄ ad occasum. Dies autē naturalis est tempus vigintiquattuor horarum. Sumitur etiam dies pro interminato tempore vt apud Virgiliū. Multa dies variusq̄ labor mutabilis æui.

¶Damnant etiam eum falso crimine q̄ in Dionysio dicat / ad presens/pro eo q̄ aliter dicitur/in presens / vel in presentiarum / Contendentes nusq̄ a latinis hoc esse vsurpatum/labuntur autem in has ineptias/q̄ cum pauca legerint ac intellexerint/audēt de omnibus/tanq̄ qui omnia sciant iudicare.Cornelius.Tacitus historicus eloquentissi.vtitur frequenter eo modo loquendi: Sed gra

tia breuitatis vnum locum citasse sufficiat in.xvij. libro sic inquit. Compositi ad presens qui coberceri non poterant. Eiusdem rei aliud exemplum profero ex Plinio: Nam in libro octauo de naturali historia/ Capite.xxij. ait sic. Sed in Italia quoq; credit' Luporum visus esse noxius: vocemq; homini quem priores contemplentur/adimere ad presens.

¶Poeta Valentiam vrbem Hispaniæ florentissimam vocat geniosam: volens per geniosam significari omni vbere glebæ refertam/ponens causam pro effectu/cognitam tamen ab effectu: vt si videas terram herbosam dicas eam esse vlliginosam. Hoc isti vocabulum/geniosam s. accusant & conspuunt dicentes esse insolens: & apud idoneos non inueniri. Sed vt paucis expediamus/fatemur istud noue dictum/vt pleraq; alia sunt in poetis & in oratoribus. Refert. A. Gellius Sisennam solitum dicere in Senatu assentio: cum alij dicerēt/assentior/ & multos eum sequutos. Item dicebat velitatim saltuantim cū dicere vellet properanter & cursim: Noue ergo dictum sit. Dici certe non potest incōcinne fictum/aut sine ratione excogitatum. Vocamus ingeniosum qui ingenio sit magno ac excellenti: Cur ergo vocare non possumus locum geniosum/hoc est genijs multis vel vno excellenti gubernatum/quem herbis/arboribusq; consitum/& oī bona fruge plenū viderimus? Sed vt hoc magis cōstare faciamus, cōmemorandum est antiquos putauisse genios esse Deos/qui rerum procreandarū vim haberēt: atq; ita v'genum posse poni pro oīum rerū copia exuberāti/sicut ponit' Ceres p frumēto/Bacchus p vino/Vulcanus pro igne/Neptunus p mari/ Vesta p terra/ Iuno pro aere/ Mars p bello/Pluto p iferno. In eundem sensum dixit Ouid. in Heroid. ad Leandrum Vos mō venādo/mō rus

geniale colendo. Vbi accipit geniale p frugifero. Simili deriuatione & nō minus audacter dixit Horatius a belluarū multitudine belluosum oceanū: Cur nō licet ergo dicere locū geniosum ubi multi sunt genij sicut ipe dicit mare belluosum/vbi multæ sunt belluæ? si hoc eis nō placet/quia nouū est & insolēs/diu si possūt viuāt/et vsitatū videbūt. Inter alia multa hoc quoq Nonio teste noue dictū est a Lucretio. Quā sit paruula pars / & q multesima constet: Ibi enim ponit multesima p minima vel vt alijs placet p maxima. Et in scd'o libro dicit Immani maximitate sūt et in pacuuianis fabulis mlta/quæ cōsilio delectandi & studio innouādi sunt inuenta / vt curuicernicū pecus/chlamide brachium clypeare. Lucill9 etiā vocat delphinos repādi rostrū pec9: Sūt etiā cōplusculа alia noue dicta/quibus Furius Antias dr delectat9 vt lapidescere/ ferescere/diescere noctescere / caulescere/ virescere: p eo quod est vires assumere/opulescere/lutescere: Propter quæ a Cesellio vindice accusat9 est/ q in bis latinā linguā dedecorarit. Libet subicere ipsius Furij Antiatis compluscuIos versiculos/ in quibus continētur quædam noue dicta.

Sanguine diluitur tellus: caua terra lutescit?
Omnia noctescunt tenebris calliginis atræ.
Increscunt animi/ virescit vulnere virtus
Vt fulica leuis voltat sup æquora classis spūs Eurorū

virides cū purpurat vndas Pacuui9 quoq lapire dixit p durescere/seu rigescere. Iuli9 Capitolin9 noue dixit Cōsecraneos milites: Credo volēs ītelligi p Cōsecraneos eodē sacro militiæ obligatos. Dixiquoq nullā Ciuitatē æq militaneā. Inuenit et suffaranei p frumētario/ vt qdā existimāt et cōterrane9. Sidoni9 cōsecraneos vocat q sūt eiusdē secte: et supforaneū p supuacaneo. Sex. Ruff9

dixit reparato de limitaneis Daciæ exercitu: et hæc oīa vocabula putat Hermola᷒ i Castris eē orta: Cū Lucretiꝰ posuit reboare/et terrā dixit Dedalā hoc ē idustriā/ Cū dixit itū p icessu Sonorē p sonitu/vagorē p vagitu Supera p supra/ strigorē aquarum p concretione/potestur/pro potest/ retinentiā pro memoria. Itē Variātiā Pellātiā/ & multa alia noua vel rara nō fuit pscriptus a latinis: Catullus loquens de Colūbis fœminā Colūbā vocat mulierē. Virgilius Caprū vocat virū/Vir gregis ipē Caper. Horatius dicit Capras olētis vxores mariti: quæ oīa de solo humano genere pprie dicunt. Cū Attiꝰ noue dixit Mulciberum pro vulcano: Et Ennius triste pro amaro. Potuit ea nouitas ad vomitū prouocare aliquē morosum: Permanserunt tamen illa vocabula: & apud Virgiliū nostrū vsu tot sæculorū sunt attrita. Forsitan et ista quæ modo sūt noua apud posteritatē fient trita. Simile qddā obijciebat Nigidiꝰ virgilio/ꝙ s. male dixisset præpetibus pennis / Cum pennæ non dicantur præpetes/sed aues Cui respōdet Aulusgelius debuisse eū dare veniā poetistranslatione & similitudine nō significatione vtentibus: Vbi tandē includit & pennas et locos ipos vbi aues præpetes cōsederint/p trāslationē præpetes dici. Sidoniꝰ ad papā Lupum scribens ponit vicinari p appropinquare/sic enim dicit: Cōsolatorie potiꝰ cōpellare curauimꝰ/qa vicinaret inocētiæ festinata Correttio: Solebat dicere Politianus noster vir sane eruditꝰ & plurimū disertꝰ placere sibi admodū noua vocabula quæ essēt apte lapideqꝫ formata: et ex Laberio exēpluꝫ afferebat. Is enī dixit arietes reciprocicornes/& lanicutes. Item ex Tertuliano/qui dixit bestias exungues & excornes: Probabat etiā quæ Theodorus Gasa adinuenerat vocabula deplumes / depiles / depedes / denares.

Paucis ergo concludã omnes qui bene instituti & recto sunt iudicio fauent ingenijs: & inuidia liberi aliorũ inuentis non secus ac suis delectantur. At contra qui ferunt in corde malam mentem/ac prauum ingenium labores aliorum semper labefactant. Dicit Hermolaus se finxisse/desimum/& posuisse in Themistio/ pro eo qđ est simo contrarium. Et Theodorum Gazam dum traduceret libros Aristotelis de animalibus pro Arsenothelys dixisse masculo fœminos fideliter quidem / sed minime feliciter. Significant autẽ hæ dictiones animalia quædam quæ se ineunt: qualis est Trochus inter pisces. Eadem ratione potest alius locus excusari quem accusant / vbi poeta vocat aliquando alpes Apoenini iuga ꝑ translationem/Cum proprie alpes appellentur mõtes q̃ Galliam trãsalpinam & germaniam separant ab Italia. sic ob similitudinem altitudinis Cœlum olympum vocare solemus: eadem ratione mare marmor dicimus/ & planitiem æquor/& maria Campos. Vnde illud Virgilij. Camposq́ꝫ liquentes. Nec fuit ipse primus qui vadũ hoc attentare sit ausus. Lucanus ĩ primo libro loquẽs de Rubicone sic inquit. Tum vires prebebat hyems atq́ꝫ auxerat vndas. Tertia iam grauido pluuialis Cymthia cornu Et madidis Euri resolutæ flatibus alpes. Ecce Lucanus vocat alpes Apænini iuga/ex quibus labi possunt resolutæ niues in rubiconẽ. Iuga aũt hæc nõ dubiũ ẽ esse inter Cesennam/& Arminũ: quæ longe ab alpibꝰ veris sunt remota: poterunt ergo poeticæ alpes dici omnes alti montes/sicut virgilius teste Seruio ĩ tertio Georgi. posuit Gargara ꝑ oĩbꝰ mõtibus: & Ascaniũ ꝑ oĩbꝰ fluuijs cũ dixit. Trans Gargara/trãsq́ꝫ sonantẽ Ascanium. Supant montes & flumina tranant Sicut etiã oĩa alia ædificia vocantur pergama teste seruio in illud Eneid.

Troiæ sub mœnibus altis contigit opetere.
Subiicio hic duo/quæ audio ab his. Veru signari / q. s. dixerit in tertio Alphonsi Melius post fata recepi/ Iudicium: Cum dicere vellet Alphonsum melorem vim iudicandi post mortem accepisse: Quod non multum distat ab illo Virgilij dicto. Mentēq̧ benignam accepit ī Teucros Et cum dixit turpiter in luxus & numina vana deorum degenerat/hoc est degenerādo labitur/Quale est illud Virgilij/Ardet Alexim.i.ardenter amat. Et illud Propertij in secundo. Seros insanit amores:idest insaniendo amat/ vel amando insanit. Et illud Maronis Fremit arma Iuuentus.i.fremendo capit. Et illud Persij: Quis expediuit psitbaco suum Chere/ idest expedite docuit proferre: Mirantur quasi adhuc pueri interlitteratos/has loquendi figuras/ hæc idiomata mirentur magis quæ reperiuntur in antiquis: Vt cum dicitur oues capræ/boues/& id genus alia: Item non est opus mihi medicus. Item ea quæ refert. A. Gelli⁹/Partim hoīm venerunt pro pars hominū Venit. Item Iniuria mibi factū it ur p īiuria mihi fit. Et illď virg. in quarto Eneid. Intēditq̧ locū sertis: hoc ē intendit serta per locū/vt Ser. exponit. Si vellem hic latius euagari/& nisi harū ineptiarū me tæderet possem ostendere/ nihil in proprie / nihil noue dictum: Sed vt me & lectorem paucis exsoluam concedamus hæc & alia quædā & noue et improprie esse dicta. Quid tum postea? Virgilius in Eneid. dixit. Quid puer Ascanius superat ne? Vbi dixit Ser. superat ne pro viuit ne? Noue esse dictum & exēplo carere / vt pauca alia in virgilio/in.ij. Eneid. dixit ipse virgilius improprie satis Et quæ sit me circū copia lustro. Dicere nanq̧ debuit Copiæ/ si ratio versus pateretur / Nam copiæ dicuntur de exercitu: Copia vero de reliquis.

Video certe ad sic dicendum nulla eũ necessitate coactũ: Quanti enim erat dicere/& quæ me circum sint/vel circunstent agmina lustro. Idem dixit in octauo Eneidos. Frenaq́ bina/meus quæ nunc habet aurea Pallas Vbi Ser.inquit/duo debuit dicere.bina enim secundum Ciceronem non dicuntur nisi de his quæ sunt tantum numeri pluralis: dicimus enim binas litteras/& duas epistolas: Sic Ser.Patet autẽ Virgilium nulla difficultate adactũ fuisse/vt sic diceret: quẽadmodum enim dixit/frenaq́ bina/poterat dicere.& duo frena meus quæ nunc hẽt aurea Pallas.Quo fit vt arbitrer eũ nõ difficultate cõpulsum/nec ignorantia deceptũ/Sed licentia delectatũ.Dicit Ser.Horatium male dixisse in versu illo.Quod pulchræ clunes.& Iuuenalem bene dixisse In illo tremulo descendunt clune puellæ.ꝙ Clunis sit masculini generis non fœminini.Quæ fuit ergo ratio vt Horatius/qui & antiquus & vere latinus & Censor est poetarum/sic errarit/nisi vel ꝙ non erat tunc grãmatica quæ nũc est vel ꝙ grãmaticæ leges fastidiret? Id certe manifestum vt refert Quintilianus in prĩo libro poetas antiquos ob solam Euphoniam/versuũq́ modulationem regulas grãmaticorum contempsisse: hinc illud/imo de stirpe recisũ & aereæ quo congessere palũbes & silice in nuda/& cum canibus timidi venient ad pocula Dãnæ. Lucillus solis auribus inseruiẽs vsus est genere fœminino. Aurea de Cœlo demisit funis in arua. Videant isti tandem qđ iã diu vidisse debuerãt ante temeraria ista iudicia, Quid Strabo in primo Geographiæ libro de licentia poetarũ sit testatus.Ait enim sic.Non enim poetam ad vnguem singula perdidicisse remur, nec ab eo rerum diligentiã exquirimus.Simile quid dicit Aristoteles in ethicis de quibusdam philosophis, vocans eos indisciplinatos ꝙ apo

dixim idest demonstrationem euidentemq́ probationẽ in omnibus quærant/Cum debeant aliquando esse cõtenti persuasione. Sic nimirum constat & eos esse indisciplinatos qui quærunt proprietatem a poeta quam neq́ vident in oratione soluta.

¶Damnant etiam tanta est inuidia/vel certe inscitia Criticorum q̃ dixerit plebes bisyllabum/pro plæbs monosyllabo: & aiũt nõ ĩueniri hoc apd' idoneos/Cũ dicat Ausoni⁹. Læta operũ plebes festinãtesq́ Colõi: & alibi.

Consona quem celebrat modulato Carmine plebes.

Idem accidit in aliĳs quoq́ dictionibus.

Dixerunt enim antiqui trabes pro trabs:

Ennius. Labitur vncta trabes remis rostrata per altum & duces ꝑ dux/teste Varone q̃ dicit in his dictionibus/ trabes/& duces/e litteram de vltimis syllabis exclusã.

¶Vocatur poeta noster in iudicium a Criticis q̃ singulari numero dixerit Mycenam & sacrosanctis scripturis manu tactis iurant non nisi plurali numero dici posse Thebas/Athenas/Mycenas/& id genus quædã alia pauca/de quibus alias plura. Nunc ostendendũ hos esse periuros & secũdum leges pro infamibus habẽdos: & vt inquit Auctor Carminis obscœni Virgilius/vel vt aliĳ putant Ouidius/magis testibus ista res agetur. Homerus nono Iliados/Thebas/ægyptias dixit numero plurali. At Iuuenalis noster numero singulari Satyra quintadecima sic inquiens.

Atq́ vetus Thebe centum iacet obruta portis.

Apolloni⁹ ĩ argonautico li.i. Thebas Boeotias singulari dixit nũc. Αμφιου καὶ ζηθοσ απυργατοσ θετηβη. Hõe. li.iiij. Iliados dixit Mycenã ĩ nũero singulari. Αργοσ τε σπαρτητε/καὶ ευρυαγυια μυκηνη. Sene. quoq́ ĩ Aedipo inquit. Viduas colonis respicis terras miseranda Thebe.

Memorandum ergo est mastigophoris istis dictu illud Boetij ex prologo libri de syllogismis cathegoricis. Sic enim illic inquit. Sed qui ad hoc opus legendum accesserint ab his petitum sit/ne in his quæ nunquam legerint statim audeant iudicare, neue si quid in puerilibus disciplinis acceperint/id sacrosanctum iudicent/quando quidem res teneris auribus cōmodatas sæpe philosophiæ senior tractatus eliminat/sic Boetius in omni disciplinæ genere consumatus.

In principio secūdi libri Plinij de naturali historia/vbi dicitur. Si vna videlicet natura omnes incūberent/grammatici plures scribi voluerunt non vna/sed vni/ Quod verbum incūbo secundum eos datiuum post se velit. Vt si dicatur Columna basi/& basis terræ incūbere. Sed tamen peritiores quorum vnus fuit Hermolaus/barbarus physicam rationem attendentes grammaticorum regulis contemptis affirmant vna nō vni debere scribi: nā tali constructione verborū volunt fieri sensum cuius grāmatici vix sunt capaces/mundum. s. non naturæ incūbere/sicut dicit/Pellibus incubuit stratis. Sed natura/hoc est vi naturæ mundum incūbere idest stare ac consistere. Recte ergo Boetius dicit non debere sacrosanctum videri quod puerilibus disciplinis sit acceptum.

¶ Taxatur etiam poeta noster perq̄ inique q̄ vtatur particula/Num/in interrogationibus/quibus affirmatiue sit respondendum. Volunt enim tali īterrogationi sp̄ respondēdum negatiue: Vt si dicam/Num ego Dijs bellum indixi? Quasi velim responderi/non. & non licere dici. Num Iupiter filius est Saturni? q̄ tali interrogationi debet affirmatiue responderi. Sed vide quæso lector humanissime p̄sumptio impudens quo sese ingerat. Ostēdo tibi perq̄ facillime vanam esse istorum diligentiam:

& licere hac particula vtrouis modo vti. Lucretiꝰ i tertio. Num merito inclamet magis/ & voce increpet acri. Aufer ab hinc lachrymas Barde & compesce querelas. Hic certe respondendum est confirmando quod dixit: & paulo infra. Num/quid ibi horribile apparet? Num triste videtur quicq̄? Hic proculdubio negādo debet respōderi/quod probatur per id quod sequitur: Nōne omni somno securius extat? Hoc.n.cum sit affirmandum sequitur illud praecedens esse negandum. Idem confirmatur testimonio Plinij secundi/ vt alios causa breuitatis omittam. Ipse nāq; in Panegyrico dicto Traiano Num est vsus/& cum de eo quod est affirmandum/& cū de eo quod est negandum interrogat sic inquiens. Nū tibi semper in medio cibi? semper mensa cōmunis? Nū ex cōuictu nostro mutua voluptas? Num prouocas reddisq; sermones? Haec affirmanda sunt. & paulo īfra. Gaudio quoq; quaedam vis inest. Num ergo modum ei tua saltē modestia imposuit? hoc negādum? Vult enim dicere gaudio senatorum non potuisse Caesarem silentium imponere. Sed quid? q; etiam neutro modo positum īueni? Dicit enim Propertius in.ij.lib. Num sibi collatam doluit venus? Vbi per interrogationem quaerit causam aegrotationis Cynthiae/Cum nesciat affirmatiue ne ac negatiue sit respondendum. Pontanus etiam quem ipsi dicunt errare non posse/ponit affirmatiue. In vltimo.n. tumulo sic inquit. Num vestro est dignus honore rogus?

Poterat hoc quod sequitur preteriri tanq̄ hilum/immo tanq̄ nihilum: sed tamen vt magis patefiat Criticorum nostrorum temeritas tanto audatior q̄to imperitior/breuiter attingam. Vellicant poetam q; dixerit Nuncia neutro genere & numero plurali/qđ a vera latinitate aiūt abhorrere. Sed citentur ex medio Latio contra eos duo

idonei testes: & his ineptijs finē imponamꝰ. Lucretius ī quarto. Nec calida ad sensus decurrūt nuncia rerū. Et Catullus de Berecynthia/ & Aty. Gemmas deorum ad aures noua nuncia referens. Audio & Pontanū nostrū post q̄ ædita sunt eius opuscula carpi a quibusdā/quibꝰ vt quid blaterēt cōpertū habuero/animꝰ est respōdere: Erat enim ille vir poetæ nostro sic addictus / sicut constat ex eius epistolis/vt eum loco Numinis habere videretur. Est vnū quod videt̄ nō iniuria taxari posse nisi licentia & antiquorū exēpla prohiberent. Quædā enim sunt noīa gentilia/quibus in fœminino tantū genere vsi videntur tam græci q̄ latini/Vt Libyssa/phœnissa/Cressa/Thraissa/Lacena/His poeta noster licentiose est vsus in omni genere/cum eum coegit metri necessitas. Et hoc exemplo Maronis nostri. Nam neq̧ ip̄e Maro ex amussim mores antiquorū obseruauit. Volunt enim approbati grāmatici hāc esse legem versus bucolici quā accurate obseruat Theocritus/vt quarto pede terminet partem orationis: Qui pes si sit Dactylus/meliorē reddit versū debet & primo loco habere dactylū/vt in illo virg. Nos patriæ fines & dulcia linquimus arua: Normā hanc in paucis obseruat virg. Vnde Terentianꝰ. Plurimus hoc pollet siculæ telluris alūnus. Noster rarꝰ eo pastor Maro. Ser. finire versuȝ participio viciosissimū refert apud græcos. & ꝑpterea latinos quoq̧ id cauisse/ & raro in vsū venisse/virg. tm̄ id curauit/q̄tū aut numerū Lupus aut torrētia flumia ripas: vn̄ ī. iij. eneid. Progredior portis classes & littora linquēs. Itē in sexto: Quattuor hic inuectus eqs et lāpada quassās: Et eodē. Principio Cœlū ac terras cāposq̧ linquētes. Et in. vij. Cocytiq̧ petit sedē supra ardua linquēs: Papinius quoq̧ ī quarto syluarum de Coma Earini loquēs. Oli etiā ne prima genas lanugo

nitētes. Et paulo infra. Leniter haud vllo cōcussum vul-
nere torpēs. Et id pceptū ī mille alijs locis īuenies/a poe-
tis cōculcatū. Inuēti sunt Elegi ad q̄rimonias describen-
das/& antiq̄ssimi poete id obseruarūt: sed posteritas id
contēpsit: & vt inq̄t Horati⁹ in poetica/cœpit bis versi
bus īcludi voti sentētia cōpos. Versus senari⁹ Iābicus vt
de alijs taceā/solos Iābos olī admittebat/vnde & nomē
habet Hinc Horati⁹ inq̄t prim⁹ ad extremū similis sibi
Mox cōtēpta auctoritate ātiquorū cœpit ī fine recipere
spōdeū & Trochæum/et sic fact⁹ ē scazon. i. claudicās/
q̄ videat̄ pedib⁹ alienis sustētari: Nūc dactylū et tribra
chū locis oībus recipit præter nouissimū. Recipit etiā lo-
cis īparibus spondeū et anapestū Sic oīa labēte tēporū
curriculo sunt īmutata. Nō p̄teribo qđ cū hæc scriberez
mihi occurrit: Aulus Gelli⁹ dicit apud idoneos auctores
nūq̄ legi mulieres deierare p Herculē/nec viros per Ca-
storē. Tū Apuleius quē sequaces dicūt auctorē nō capite
cēsum/nō proletariū/sed classicū hoc est primariū/siue
q̄ talē diligētiā nō aduerterit/siue q̄ cōtempserit/facit
mulierē deierare p Herculē: In quarto eñi libro de aureo
asino suo inducit mulierē sic dicentem bono aīo esto me
Hercules. Et in quinto loquit̄ soror Psiches dicēs Deaz
quoq̄ illā de⁹ marit⁹ efficiet/sic est me Hercules. Simile
etiā legi in libro. ij. Quid ergo dicem⁹ ad hoc/nisi illud
ecclesiasticū? In multiloqo pctm̄ nō deerit Atili⁹ quoq̄
fortunat⁹ ī libello de metris Horatianis dicit Horatium
fecisse metrū illud. Lidia dic per omnes/ignorando quã-
le esset/& in eo parum decenter errasse/et fecisse illud
asperi⁹ vno īmutato pede/spondeū p Iābo infartiādo/
& nō sequutū fuisse Alceū. Hoc aūt adiūgo vt constet
poetarū principes disciplinā maiorū nō cōtēpsisse solū/
sed etiā ignorasse. & antiqua via p̄termissa nouā fecisse

Fecit ergo poeta quod Alexandrum regem Macedonuꝫ fecisse olim recitat Iustinus: Cum enim audisset i fatis esse eum dominaturum orbi terrarũ/qui lora soluisset iu gi Gordiani/accessit vt solueret. At cum id non posset/ cultro secuit: Non fecit hoc poeta ignorans quid faceret nec viarũ ambage seduct⁊ huc venit αυτοματοσ venit/ Voluntariũ in moribus teste Aristotele peccatũ auget/ in scientijs minuit. Eadem licentia videtur vsus & Pon tanus noster: dicit enim in Acone Mella fauis heliconis & anteferẽda libyssis: Quod puto Criticos nostros nõ vidisse: q eũ predicant irreprehẽsibilẽ. Sũt quoq̃ q mi rentur eũ in secundo Vraniæ dixisse/ Canceris imperio atq̃ vndæ dominantibus astris. Dicunt enim apud nul lũ auctorẽ idoneũ se legisse Cancer Canceris significa re Cancrũ signũ cœleste ¶ Imputãt eidẽ poete quædã alia quæ silentio malo preterire/ q̃ susurro et sugillator appellari. Et quo discant Critici in huiusmodi facil⁊ in dulgere poetis: subijcio hic dictum Quintiliani libro de cimo Capite primo. Nã cũ ex sententia Theophrasti di xisset oratori lectionẽ poetarũ esse ꝑutilẽ/subiũxit. Me minerim⁊ tñ nõ per oĩa poetas esse oratori sequẽdos. Et paulo infra de poetis loquẽs ꝓsequit. Q ď alligati ad cer tã pedum necessitatẽ non semꝑ vti proprijs possint: Sed depulsi a recta via necessario ad eloquẽdi quædã diuer ticula cõfugiãt/nec mutare quædãmõ verba sed extẽdere corripere/cõuertere/diuidere cogant/sic Quintilianus. Audio etiam non probari q dixerit in quarto libro Tro pei mant. Natare Hydros in predam ranarum. hoc est ranas palustres ire predatum/ & hoc dicunt phrasim latinam male olere. Ad quod obiectum Cum omnino sit absurdum / responderi certe nihil est opus. Aristote les enim de physica auditione libro primo dicit/non esse

argumentationibus quæ manifeste absurdæ sunt respon
dendum. Mittendi ergo sunt ad duodecimū Caput li-
bri Auli Gellij de noctibus atticis/vbi loquitur de ver-
bis in vtranq; partem significatione reciprocis. Quorū
in auctoribus etiam antiquis magna est Copia. Addu-
citur illic Salustius ita dicens. Id bellum excitabat me-
tus Pompei. Non metus quo Pompieus metuebat / sed
quo metuebatur. Itē Virgilius. Et vulnere tardus vlixi/
Non quod Vlixes acceperat / sed quod dederat vulnus
intelligit/cum de vtrouis possit intelligi. Pari modo di-
ctū est a poeta Hydros natare in predam ranarum /
non q̄ hydri preda essent ranis / sed q̄ ranas ipsi pre-
darentur. Virgilius in decimo loquens de Mimante po-
suit ignarum pro ignorato supina significatione / vt in-
quit Seruius. In quarto quoq; eo versu/ Liquitq; volatile
ferrum Nescius: posuit nescius/ pro eo qui nescitur &
pro ignorato/sensu contrario/sicut & apud Lucanum
ponitur Vector pro eo qui vehitur. Vectoris patiens tu-
midum superenat amnem. Item teste Seruio in decimo
eneid. formidolosus cum significet timidum/ponitur pro
timendo. Similis locus est in libro Geor. virgilij primo
vbi dicit. Cur tantum Oceano properent se condere so-
les Hyberni/vel quæ tardis mora noctibus obstet Ser-
uius dicit hoc intelligendum de noctibus æstatis/quæ p
pter dierū longitudinē differūt venire. Sunt q putent in
telligēdū de hybernis. nā nō minus dr morari q differt re
cedere/q̄ q differt venire Apuleius. Sic me abire oppido
volētē suaui remoratur illecebra. Quītilia. Quid me pa
ter detines?. Quid moraris abeuntē? Et remora dr piscis
q naues detinet abire phibēdo. Mora igit noctibus hyber-
nis dr obstare qa tardius recedūt. Sunt etiā qdā loci qui
intelligūtur per contrarium: vt ille. in Virgilio/ Tot vo-

luere casus idest volui tot casibus Et ille i quarto eneid. Intenditq̧ locum sertis id est tendit serta per locum vt exponit Seruius. Est & similis locus in Bucolicis virgilij: Nam in versu illo. Incipe parue puer risu cognoscere matrem. Ambiguum est an sit intelligendum de risu pueri/an magis de risu matris/vt expositores illo loco referunt. Et q̄uis hæc abunde possint sufficere/tamen afferam simile ex Lucano. Legitur sic in sexto Pharsaliæ/Cernit miserabile vulgus se in pecudum cecidisse cibos Potest hoc dicto intelligi/factos eos qui obsidione cingebantur/pecudum cibos: & more pecudum fœnum & herbas mandere coactos.

Damnant quoq̧ ꝙ instrumentum id quo Tympanum pulsatur dixerit plectrum/quo nomine/si quis recte iudicet/sponte confitebitur instrumēto tali nullum potuisse rectius dari: dicitur nanq̧ a plecto vel, a, πλιττω græco verbo quod est ferio: quo fit vt omne quo quid pulsatur possit recte plectrū appellari. q̄uis consuetudo pectini Cithararum illud approprìet. Istorū ergo nugæ nō essent nobis magnipēdendæ/nisi pgerent ista in vulgus quottidie magis ac magis mittere. Vbi dum nō sint qui excusent/immo neq̧ qui rem intelligant/facile persuadent imperitis. Contra huiusmodi blaterones locutuleios & linguaces in verba proiectos dicit poeta Paulū apostolum dimicasse: & eorum offucijs coactum respondere: ne si propter eas haberetur ipse cōtemptibilis/predicando veritatem minus proficeret. Dicit ergo Paulus se Gamalielis qui fuit inter Iudeos doctor insignis fuisse discipulū & profecisse supra Coetaneos: seq̧ & si forte sermone/tamen non esse scientia imperitum.

¶ Vsus est in Tropæo hoc verbo remulco/qđ nōnulli cū antea nusq̄ illud legissent/sic exhorruerūt vt Nar-

nienſes Cocleā quæ cornib⁊ tenſis verſus vrbē ꝓpens adegit eos illū eximiæ pulcbritudinis pontē qui Narem fluuiū cōplectebatur demoliri: et de quo Martialis i.vij. libro inquit. Perpetuo liceat ſic tibi ponte frui. Eſt autē remulcare a ſcapba remigando grandē nauem trabere. Siſenna. Si quæ celeriter trabi poterat in altū/remulcādo trabebatur. Verū ergo eſt Epigrāma quod allegat ꝓ ſe Demoſtbenes in oratione contra Eſcbinē.s.oīa perficere/& in nullo falli Deorū eſt: & illud Horatij/Qn̄ꝙ bon⁊ dormitat Homer⁊. Quid ꝙ natura quoꝙ īpa quæ tā bene/tam exacte ab ipſo opifice rerum Deo eſt cōſtituta/quādoꝙ in errore eſt deprebenſa? Nam & aliquādo monſtra producit: monſtra enim naturæ ſunt errata Subijcio bic Carmen quod de boc errore ipſe conſcripſit

¶ Carmina de noſtro duo ſunt tollenda Tropæo.
  Quæ liber in primo limine quartus babet:
Dum memoro magni fatum Demoſtbenis/ erro:
  Alterius culpam culpa ſequuta mea eſt.
Scribo quod inuenio ſcriptum/ſeducta fefellit
  Me mea Credulitas/& male cauta fides.
Scribo ꝙ ad calabrum littus deceſſit. & illam
  Non Calaber vidit/ſed Calauræa necem
Nam Calaurea ſedet pelopenſia littora contra
  Inſula in Ionio vel ſcopulus pelago.
Siue doli interpres ſeu ſit librarius auctor/
  A ſimili fraus eſt iſtā ſuborta ſono.
Cum venies illuc Lector reminiſcere verſus
  Hos vt Ariſtarcbus eſſe negare meos.

Pro duorū vltimorū verſuū d'claratiōe noſce debes lector iucōdiſſie Ariſtarcbū fuiſſe virū græce doctiſſimū q libros Homeri/m̄ltis/vt legit/purgauit errorib⁊: ſ₃ ea modeſtia ſemp eſt vſus vt nūꝗ dixerit Homerum erraſſe:

At qcqd nō pbabat illud Homeri eē denegabat. Vñ Cicero ī epistolis inqt Aristarchꝰ Homeri versū oβελιζει/ hoc est oblitterat & necat quem non probat.
Dictiōis/Mulier/quæ cum videatur quibusdam breuiare penultimam in obliquis/sicut acer aceris/cicer ciceris ipse tamen aliqñ lōgam posuitat motus auctoritate Prisciani/& exēplo Laurē. Vallæ/& Gregorij triphertis. Versus enim hic est Laurentij Vallæ. Picturata inerant vbi pallia/opus mulierum. & hic Gregorij triphertis Strabonis interpretis in Asia. Ducunt ex halope vnde ferox genus est mulierum. Item in dictiōe Lotium/quæ videtur habere primam iure productam/& tamen aliqñ ipse posuerat breuem/sequutus documenta Lau. Vallæ/Peroti/& Domitij/& Piladæ brixiāi: Qui omnes tunc erāt viri summa auctoritate/& grāmatici vt fama ferebat consumatissimi. Ita vt eorum doctrinæ fidere/sese cōmittere dubitaret nemo. Hæc volui subiūxisse vt intelligant omnes quibus rationibus in illam opinionem sit deductus: licet eam non videatur approbare Pompilius. Quod si quis quærat an sit vitium sic illas syllabas posuisse. Respondeo fuisse fortasse aliqñ viciosum: quando. s. consuetudo repugnabat: Nunc autem postq̄ Consuetudo quæ teste Quintiliano in primo institutionum est certissima loquendi magistra/videtur consentire/nō est vicium/quod alio exemplo sic persuadetur. Lucretiꝰ in quinto producit penultimam in fidei: Est. n. illic iste versus. Nec iacere induma via qua munita fidei. Tamē quia Neoterici breuiant/vanum fuerit eam syllabā nunc velle extendere. Cui sententiæ subscribit Priscianus. cū agit de genitiuo quintæ declinationis. Dicit enī penultimā in fidei breuiari/qa nō pcedit. i. añ. e. ī recto: sicut in dictionibus/qes/& dies. Audi sodes audi Qūtilianum

in primo institutionum sic loquentem. Inhærendum ei iudicio.s.antiquitatis quoad licet/diu etiam mutantibus repugnandum/sed abolita atq; abrogata retinere/insolentiæ est cuiusdam/& friuolæ in paruis iactantiæ: Sic ille. At quoniam supra citauimus Priscianum principem grāmaticorum ne fortasse vani videamur/proferatᷣ iam eius de muliere sententia/de accentibus Capite tertio sic dicit/& omnia hæc & similia in obliquis corripiuntur excepto mulier/eris. Ecce iam habes vnde compescaris atq; resipiscas: & manifeste cognoscas poetam nostrū & supradictos grāmaticos Laurē. Vallā/atq; Gregoriū Tiphernatē quē poeta noster habuit preceptorē/nō esse temere dehonestādos/qui tāti Auctoris/ hoc est Prisciani sūmi grāmatici disciplinam & documenta sunt secuti. Si tamen obstinate contendas errorem esse/& de sniæ tuæ puicatia nō vis deiici/vide quid aliis quoq; imputetur: & animaduerte forsitan longe turpius esse qđ Nicolaus Perotus in Cornucopiæ obiicit Virgilio. Videlicet eum/si verū dicit nesciuisse grāmāticam. Carpit enim illos versus. Viuite felices quibus est fortuna peracta. Iā sua. vbi vult nullo pacto dici posse sua: Sʒ oportere dici vestra/& eos versus Virgiliū fuisse correcturū si vixisset. Placet hic in fauorē oīm poetarū neotericorum cōmemorare q̄d in illud noni Eneid. Post mortē ruțuli bello pugnaq; potiti/dixerit Seruius: hec eius verba sunt. Sane sciendū est hunc locuʒ esse vnū de duodecim Virgilii/siue p naturam obscuris/siue insolubilibus/siue emēdādis/siue sic relictis/vt a nobis/p historiæ ātiquæ ignorātiā liquide nō intelligantᷣ. hactenꝰ Seruiꝰ. Si ergo tātus inter scribēdū somnꝰ obrepsit poetarū pricipibus quāta venia digni sunt iuniores/cum q̄bus satis preclare agitur si sint illius probatæ antiquitatis simulacra.

Subiicio paucis quod qdã redarguebat more canũ rusti corũ in lunã latrãtiũ Pctm̃ dicit esse in Tropæo vbi dr̃ Canes latrare i tergũ ferarũ/& a tergo dici debere cõtendit/nõ aduertẽs q̃ qa a tergo latrat potest quouis versum respicere: Qui vero in tergũ latrat/cõtra tergũ itelligitur rictum porrigere/ac minari: sed feras nõ audere morsu inuadere Simile huic est illud virgilij in.ix.eneid. Excipit: hinc raptas fugiẽtib9 ingerit hastas In tergũ. Dãnari etiã videbit̃ q̃ sc̃d'am ĩ dictiõe stratagema sylla bã corripiat. Græci enĩ scribũt στρατηγημα per.η. quæ longa est vocalis. Responderi potest latinos contẽpsisse hanc obseruationem/vt pluribꝰ locis supra mõstratũ est Potest item dici.η.apud nos aliquando verti in.a.breuẽ vt patet in his dictionibꝰ αυλη.aula.ποινη.pœna.φυγη. fuga.ρωμη.Roma.στεγη.stega.i.casa.vnde i Genesi tristega.Itẽ Αφρικη.Aphrica.στολη.Stola.κιστη.cista. Vnde Cista fellis apud medicos.κρητη. Creta.πομπη. pompa.δωδωνη.Dodona. φημη.fama.πληγη. plaga. vbi vtraq̃.η.in a breue conuertitur. Virgilius. Et si quẽ extenta plagarum.ακτη.acta pro littore. Virgi.Secreta troades acta. Vtit̃ poeta more ãtiquorũ metaplasmis tropis ac figuris apud poetas tã græcos q̃ latinos vsitatis. ¶ Propterea si quis carpat in parthenice q̃ illic dicat̃/ in scriptis redigi/& in scriptum/vel in scripta dici debere cõtẽdat qñ melior nõ occurrat rñsio/dicat̃ esse antiptosis/figura poetis p̃q̃ familiaris/qua vtũt̃ & prĩcipes eorũ.Dixit enĩ virg. Vrbẽ quã statuo vr̃a ẽ/vbi vrbem p̱ vrbs est positũ.Itẽ hæret pede/pes p̱ pedi: & in decimo.Forte ratis celsi cõiũcta crepidine saxi p̱ Crepidini. & Tibullus.Me mea paupertas vitæ traducat ierti p̱ vitã inertẽ/vt plerisq̃ placet.& Catullꝰ dicit ad Ortalũ. Fuit oĩbus expers vnguẽtis/p̱ oim vnguentorũ: expers

enī semp iūgit genitiuo. Idē ibidē. Per mediū classi bar-bara nauit Athon. posuit classi p classe. Terē. quoq pci-puus pprietatis obseruator sine vlla necessitate teste Do-nato Casum p casu posuit. Dicit enī Donat9 pstolari eē psto eē & parere: & q cū Teren. dixit, Quē pstolare hic parmeno/ noue dixit quē p cui/ p Antiptosim. Idē in Adelphis. Hei mihi nō te hoc pudet? p huiq pudet. Pri-scia. in. vij. dicit poetas ponere sæpius ablatiuū quartæ declinationis pro datiuo. Virgi. in prīo Eneid. Parce me-tu Cytherea manent imota tuorū. & in quarto Georg. Nāq aliæ victu inuigilant. Item/ Concubitu indulgēt. Virgi. in. ix. dixit preceps animi pro animo teste Seruio. Ibidem verbis virtutez illude superbis/ pro virtuti dixit virtutē teste Seruio: & Salustius in Catilinario: Mul-tos a pueritia bonos cōsultauerat/ ponit accusatiuū pro datiuo. Virgilius O prestans animi Iuuenis/ pro animo/ teste Seruio. Idem in octauo. Volat hasta Tago p tpus vtrūq dixit Tago p in Tagū. teste Priscia. de constru-ctione verborū. Et in septimo dixit. Aliiq ab origine re-ges: vbi teste Seruio posuit ab origine p ab originū grā metri. Terē. in Andria/ Ex Andro cōmigrauit huic vici-niæ/ p in hac vicinia. Salust. in Cati. Preter rerū Capi-taliū cōdēnatis/ p cōdēnatos teste Prisciano ī lib. de Cō structio. Cice. in. i. Verrinarū. Vt cū illius mihi tpis ve-nit in mētē: p illud tps teste Prisciano vbi supradictū. Terē. ī Adelphis. Vereor ī os te laudare/ p ī ore vt inqt Priscia. de cōstru. Hora. ī. iiij. Carmi. Deiecit acer plus vice simplici maior Neronū pōit Neronū p Neronib9. Sz facio his finē. Posset enī ex hmōi excplis īgēs aceru9 cumulari. Nō possū tñ vnū nō subijcere excplū qd̄ hoc loco quadrat ex amussim/ ī quo sili mō ponit ablatiu9 p accusatiuo. Virg. ī. x. enei. Dū pluit ī terris/ vt possit sole

reducto.vbi Seruiꝰ dicit/debuit dicere ī terras: Tn̄ sciē-
dū ē bemistichiū boc Lucretij esse: qđ ita vt iuenit virg.
trāstulit.Sic Seruius ad verbū.Fecit poeta etiā Ectasim
ac sistolen in quibusdā locis. Primā enim figuli pduxit
& primā Glareæ syllabam corripuit contra vsum. Itē
in primo libro.primæ partbenices est boc bemistichium
Caudā Trigonis aquosæ:in quo longat secundā ī Trigo
nis/quæ breuis est quia p .o.paruū scribitur a grecis.vel
posuit Tribracbum in quinta sede more virgilij qui di-
xit molli fultus biacyntbo. vel vltimam,n, abiecit: si-
cut fecit Papi.in Agamēnon/& reduxit ad regulā no-
minū latinorum in,o,exeuntiū/quæ ī obliquis babēt, o,
longud vt sermo.nis.Et buiusmodi licētias ꝙ plurimas
leges in Corollario. Virgilius quoqꝫ eandē syllabam in
appellatiuis modo pduxit modo corripuit:vt in loco illo
Cōnubio iungā stabili:& in tertio eneid.Pyrrbin cōnu
bia seruas.In eodem tertio mediā in steterunt corripuit
Obstupui steterūtqꝫ Comæ:et ī Buc.Mrī lōga decem
tulerūt fastidia mēses:In qbꝰ locis vsus ē Systole:ꝙꝙ
nōnulli velint in Buc.legendum tulerint/pro abstulerit
Faciunt boc idem frequenter alij poete antiqui vt fami-
liares eorum babent compertū In vltimo libro Tropæi
loquens de Elisabella principe mantuanorum sic inquit
Vires instaurare parum visa est.Vbi dicunt Critici eē
viciū ꝙ particula parū ponitur p aliquantulum/ contra
morem antiquorum penes quos bæc particula vt aiunt
significat semper id quod est nō multum Vt cū dr̄/puer
parū pfecit.sic dicens nō intēdit affirmare puerū pro-
fecisse sed magis negare multū pfecisse:sic se aiunt ob-
seruasse apud omnes auctores linguæ latinæ.Credo Cri
ticos cum cauillationem istam vestigaturi essent more
Carneadis elleboro se purgasse:vt non altius sed potius

profundius specularentur: & venirent paratiores ad nocendum. Responderi ergo potest poetam per Apocopen dixisse parum pro parumper / vt apud Lucretium Gannitu vocis adulant pro adulantur. Et virg. in versu illo. O mihi sola mei super Astianactis imago / posuit super / pro superes teste Prisciano de Constructione verborũ Est autem parumper teste Seruio idem quod paulatim. virgi. Pulsusq́ parumper corde dolor. At quoniã respõsio hæc licet vera ratione nitatur / & omnibus pturbatione carentibus satisfacere possit: exemplum tamen affero quod obstruat penitꝰ ora Criticorum . ostendo enim particulam illam parum / poni ab antiquis aliquãdo pro aliquantulum / vt videtur eam poeta posuisse / & profero lucum / qui q̃uis in promptu sit omnibus: Criticis tamẽ nostris est ignotus. si eñi notus esset / nunq̃ in dedecꝰ suum sic delirarent. Lucanus in quarto Pharsaliæ describens Curionẽ circũuentum fraudibus Poenorum sic inquit. Cum procul e summis conspecti collibus hostes / Fraude sua cessere parũ. dum colle relicto Effusam patulis aciem committeret aruis. In his enim versibus vt manifeste apparet ponitur parum pro aliquãtulũ / quo modo poni posse negant aduersarij. ¶ Est & in alio loco cuius non memini / Sycopa ab his nõ cõprobata / q̃a noua ponit̃ eñi redimẽdus pro redimiẽdus a redimio quod est orno. Sed harum omniũ figurarum vsus cũ non fuerit æternꝰ / aliqñ fuit nouus. Nost est ergo nouitas quæ rẽ faciat malam / licet aliqñ reddat viliorẽ / q̄ careat maiestate antiquitatis. Antiquitas eñi nescio quid p̄stigij videt̃ habere / & mẽtes nr̃as ita afficere vt videri faciat interdũ immo fere semper res meliores. hoc est quod in prefatiõe librorũ de Naturali historia Pliniꝰ dicit rẽ. s. esse p arduã antiq̄s nouitatẽ / nouis auctoritatẽ ĩpartiri. Po-

ſuit Horatius in poetica/Valdius pro validius/Soldum pro ſolido.pueritiæ pro pueritiæ:quæ omnia parimodo damnarentur forſan a Criticis niſi vetuſtatis timeretur auctoritas.Si quis etiam aduerterit qualib; ſyncopis vta tur.Lucretius deſinet more puerorum poſt bos papilio nes curſitare.Dicit enim Diditur pro diuiditur: Nilum pro nihilum:Subus pro Suibus:Singlariter pro ſingu lariter : Alid pro aliud : Initum pro initium : Apiſci pro adipiſci/Remoſſe pro remouiſſe . Donus pro domi nus . At cum membra donus perſenſit frigida ſeruis. Dicit etiam metutum pro metuitũ:Scibam pro ſciebam: vementi pro vehementi. Vtitur idem eponteſi aliquãdo fortaſſe adeo dura vt a cruditate iſtorũ poſſit male con coqui:ponit enim indugredi pro ĩgredi/quod & noſter Pontanus vſurpauit.Item indupedita pro impedita:no minicamus pro nominamus:Nominicanda pro nominã da:Itiner pro iter.Redeo ad Syncopas:Poſuit Proper tius hoſpita pro hoſpitia.Virgilius in decimo poſuit Me tum ꝑ Metiũ.Haud ꝑcul ide citæ Metũ in diuerſa qua drigæ.Idẽ in vndecĩo dixit Vixet/ꝑ vixiſſet q̃ ſyncopa vr̃ duriuſcula.Vixet cui vitã de; aut ſua dextra dediſſet. Et circa fĩnẽ primi libri Tropæi dr̃ eſſe mendũ vbi legit̃ in principio verſus ꝓpagante:quaſi dictio illa nõ poſſit hẽre primã longã:ſic iſti nouiciꝫ calũniant̃/q̃ ſenſus exer citatos nõdũ hñt:Sed videãt illud Lucretiꝫ in prĩo.Pro pagare genus poſſit Vitãq; tueri . Item illud in quinto. Vt propagando poſſint procudere ſæcla.

Obſtiate ac temerarie volũt oẽs ne parũ docti eẽ videã tur/ſꝑ obſtrepe & expimẽto didici.Qui ĩdoctiores ſũt audaciores eẽ.Adeo eñi ſũt ignorãtes/vt neq; id ſciant/ qđ neſciũt.Grãmaticuli qdã vicio dant poetæ ꝙ mediã ſyllabã in dictiõe Maria corripuerit.Exiſtimant eñi &

id ĩ Canonẽ redegerũt/Cũ dictio illa ẽ latina/vt apud Claudianũ mediã syllabã corripi debere: Cum vero est hebraica/sicut apud poetã nostrũ/producendã. Astipulaẽ bis Beda qui dicit syllabã illam proprie produci & aliqũ improprie per licentiã corripi: Attestaẽ ẽt Cõsuetudo/& vulgaris accentus/Qui nomẽ Matris Christi ꝑducta media semꝑ ꝓnunciat. Id cũ poetæ retulissem/ ille nihil cõtatus mediã respondit huius dictionis neq̃ lõgam esse neq̃ breuẽ: Super quo responso cũ mirarer/ac suspensus essem/ille subiutlit. Quod nihil est/quo pacto breuiari longarine potest? Tunc ego/nõne trisyllabũ inq̃ est nomen istud? Quod si trisyllabũ/nõne mediam syllabã hẽat necesse ẽ? Ergo aliqd ẽ. Mox ille. Vide inquit O Ptolemee q̃ ꝑiculosũ sit iudicare q̃ ꝓcul a vero sit vulgi sñia. Scis me vt inqt Vitruui⁹/& si nõ sũ Aristarchꝰ/nõ eẽ Agrãmatõ/& si nõ sũ Timothe⁹/nõ eẽ Amuson: & si nõ sũ Esras/lrarũ hebraicarũ nõ eẽ exptẽ. Dictio hæc Maria qcqd dicat Beda/apd' hebreos ẽ bissyllaba/quo fit vt mediã hẽre nõ possit. Prĩa syllaba terminaẽ ĩ.r. scd'a ĩcipit ab.i.cõsonãte nõ vocali. Sed nulli hoc dixeris/& sine eos circũagi opĩonib⁹ falsis/q̃ temeritati pœna est debita: sic poeta. Ex quo pʒ bõ hoĩ qd ꝑ̃stat vt inqt Comic⁹. Et q̃ cõdẽnãda sit horũ garrulitas/q ꝓcacis lĩguæ fluxũ oĩa cõtamĩare nõ vereñẽ. Adiũgendũ hic vt mltis locis breuiter satisffiat qd' Beda ĩ lib. de metrica rõe scriptũ reliqd: ait ergo sic ad verbũ. Attñ ĩtuẽdũ ẽ nobis qa & auctoritas nõnũq̃ & necessitas metricæ disciplĩæ rlas licite cõtẽnit. Necessitas qdẽ ĩ verbis q̃ nõ alr ĩ versu põi pñt: vt sũt ea q̃ quattuor syllabas breues hñt/vt Basilica/Italia/relligio/vl' tres prĩas breues vt reliquiæ/vel vnã ĩ medio breuẽ/Vt veritas/Trinitas: q̃ neq̃ Dactylũ cõsuetũ neq̃ spõdeũ faceẽ pñt/q̃ ꝓprijs

nominibus maxime solent euenire. huius exemplum. Italiam sequimur/ longam posuit/quia non aliter Italiam quam erat sæpe nomiaturus/appellare valebat/nisi aut syllabam quæ natura breuis est produceret/aut Tribrachum loco dactyli poneret. Sic Beda. Hic excusari & potest & debet poeta noster cui necessarium fuit tales dictiones intexere versibus vt Aurelianus/ Valerianus/ Theodosius. & huiusmodi alias: nec debent presentes proterue accusare quod maiores nrī benigne excusarūt. In secundo. Tropæi mantuani fortunam vocat Rhamnusiam: quod & ego ipse cum inconueniēter dictum putarem/Nemesis enim non fortuna/dicitur Rhamnusia a Rhānunte oppido atticæ regionis/vbi colebatur/Conueni poetam. Qui sciscitanti mihi an satis examinasset locum illum/satis/respondit/vt arbitror. Tunc vide inquā ne cum Tortelio forsan erraueris: Non erro īquit o Ptolemee/ Nam fortuna & Nemesis diuersa quidem sunt nomina: Sed res est vna: Quod deprehendi ex Antimachi poetæ græci versibus quos ī .xiij. Geographiæ libro recitauit Strabo: Sunt Autem hi.

Est Dea quam dicunt Nemesim/dea magna potensq̄/
Quæ bona Cœlestum concessu cuncta Deorum
Possidet. huic primum sacratam condidit aram
Fluminis Esapi gelidas Adrastus ad vndas.

Vides ne inquit vt dicat Nemesim Deorum concessione possidere cuncta bona? Hoc idem dicitur de fortūa/ Nā diuitiæ/potentia/honores/imperia bona fortunæ nuncupantur. Indicat hoc Clauus & Copiæ Cornua quæ fortunæ solent appingi. Si esset igitur fortūa quid aliud a Nemesi quæ bona possidebit/si Nemesi cuncta vt inquit Antimachus sunt subiecta. Tum ego/cogit me inquā ratio quam attulisti Confiteri Nemesim esse fortunam

Sed obstare videtur Plinij auctoritas non flocci penden da/.i.xi.nāq; naturalis historiæ libro de Nemesi loquēs inquit. Quæ Dea nomen latinū ne in capitolio quidem inuenit. Quæ vero Pomponius Lætus grāmaticus nr̄æ ætatis doctissi.rhetor;quoq; clarissimus/& antiquitatis pscrutator eximius in vita Diocletiani dicit de Nemesi partim pro te partim contra te videnť facere. Dicit eñ Romanos in bellū profecturos Nemesi sacrificare cōsue uisse/& q̄ virgo & alata fingebať:q̄ pedibus eius rota supponebatur. Item q̄ eam plerīq; vim fortunæ/ple riq; filiam Iusticiæ putauerunt. Legi etiam Nemesim esse vim solis/& potestatem quæ obscura illuminat:& clara offuscat. Sic ego. Tū ille: Quid opus est inquit Pō ponium citare/Cum Pausanias & Amianus Marcelli nus de gestis Galli imperatoris multo plura referant de hac dea? Prætereo autem consulto/quæ Pausanias dicit Quædā ex Marcelli.decerpta subijcio ait ergo sic. Hæc & huiusmodi innumerabilia vltrix facinorū impiorum bonorūq; premiatrix/aliquotiens operať Adrastia atq; vtinā;semper/quā vocabulo duplici etiam Nemesim ap pellamus. Ius quoddam sublime Numinis efficacis hūa narum mentium opinione/lunari circulo superpositum: vel vt diffiniunt alij substantialis tutela generali poten tia partilibus presidens fatis/quā Theologi veteres fin gentes Iusticiæ filiam ex abdita quadam æternitate tra dunt oīa despectare terrena. hæc disceptatrice vrna sor tium temperat accidentium vices alternans volūtatūq; nostrarum exorsa interdum alio/q̄ quo contendebāt exi tu terminans/multiplicesq; actus permutando cōuoluit. Eademq; necessitas insolubili retinaculo mortalitatis vin ciens fastus tumētes. Et paulo infra: Et nunc erectas mē tium ceruices opprimit/& eneruat/nunc bonos ab imo

suscitãs/ad bñuiuendũ extollit. Pinnas aũt ideo illi fabu losa vetustas aptauit vt adesse velocitate volucri cũctis existimet. & pretendere gubernaculũ dedit: eiq3 subdi dit rotam vt vniuersitatẽ regere per elementa discurrẽs omnia non ignoret/ Sic Amianus: Quæ ex eius lib. xiiij. transumpta sunt ad verbum quoad fieri potuit inculpa te. Subijcit autem quædam de Agathocle & Dionysio Tyranno quæ quia non videnť ad Nemesim pertinere consulto pretereo. Sed scisne subiecit o Ptolemee cur di xit Plinius Nemesim nomen latinum non habere? Nem pe q respexit etymologiam vocis græcæ. Nemesis eniз venit a νεμεσαω verbo græco quod interpretari potest succenseo vel indignum existimo. Vnde in magnis ethi cis dicit Aristoteles Nemesim esse indignationem ex ma lorum hominum prosperitate cõceptam/ & huic rei no men Latini non fecerunt: sed vtebanť græco vocabulo. Fortunæ vero nomen venit a fero: q fortuna more fera rum sine ratione ferri videať. Cicero ĩ rhetoricis refert Carmen Pacuuij tale de fortuna. Fortunam esse & cæ cam & Brutam perhibent philosophi saxiq3 ad instar globosi predicant esse volubilem. Res igiť eadẽ respectu diuersorũ diuersam hẽt nomenclationem. Vocũ autem istarũ significatum nihil est aliud q̃ id qď theologi no stri dicunt vim vel potentiam diuinæ prouidentiæ exe quutiuam/ siue id sit diuina voluntas/ siue quid aliud pre ter voluntatẽ/ puta intelligentia quædã munus id obiẽs: & in dispositione rerum Deo subseruiens. Res ea igitur quæcũq3 sit & Adrastia & Nemesis & fortuna nun cupatur. Verũ Nemesis dř cum rõ facti deprehẽdiť: vt cum Tyrannus e patria expellitur: cum vero facti ratio non apparet/ puta cum bonis mala/ cum malis bona eue niunt/ fortuna appellatur: non q quicq̃ sine ratione fiat

Deo/vel ab eius ministris: sed ꝙ facti rõ nobis occulta sit. Quæ aũt Põponius & Marcellinus dicũt ad nostra hæc alludunt: & nobis si recte intelligas nõ aduersantur. Rei hæc veritas: de qua non grãmaticis (res est enim supra captum eorũ) Sed solis theologis disputare concessum est. Lege versus illos Tropæi mantuani: & cognosces me innuere fortunã esse Nemesim/cum ei attribuo quæ alij quidam tribuere fortunæ. In agellarijs nostris clarius id expressi/illic.n.scriptum est. At qm̃ nobis cœlorum incognitus ordo/Fortunã Nemesimq́ʒ homines/nam noĩa ꝙ̃ꝙ̃ Sint duo/res tñ est/si quis considerret alte/Vnica/certatim accusant: vomitumq́ʒ furentis. Projjciunt animi in vanũ sine Numine nomen. Dixi aũt nomen fortunæ vanũ esse ac sine Numine/ꝙ antiqui diuinitatis ignari crediderĩt fortunã vim quãdam esse ex legẽ/meritis non respondentẽ Sed Iusticiæ probitatiq́ʒ inimicã: iuxta illud Senecæ: Fortuna viris inuida fortibus/ꝙ̃ nõ æqua bonis premia diuidis. Plinius ad Vespasianum de fortuna sic inquit: Sola laudat̃/sola arguitur & cum conuitijs colitur/volubilisq́ʒ a plerisq́ʒ vero & cœca ẽt existimata/vaga/inconstans/incerta/varia/idignorum fautrix Sic Plinius. Apud Scythas eius simulacrum sine pedibus fingebatur: & manus tantũ ac pennas hẽbat. Apud Smyrnã caput simulachri fortunæ fulcire polũ videbat̃ & manu altera Cornu Amalthææ retinebat. Neq́ʒ ad ea respexeris subiũxit quæ in secundo physicorum libro dixit Aristoteles de fortuna/ꝙ sit videlicet cã per accidens: non enim accepit fortunã queãdmodũ accipiebat illa ætas ꝑ vi.s.q̃ distribuẽdorũ bonorũ ius hẽbat/& ea nõ recto iudicio Sed ꝑ libidĩe sua dispẽsabat. Sic igit̃ iqt: & facto hic fine qeuit. Vide igr̃ vt allucinet̃ isti mali rerũ extiatores: vt totiẽs rẽphẽsi nũꝙ̃

corrigantur/vt errata sequentes/in errata labantur: & certe verũ est illud. Sordibus imbuti nequeũt dimittere sordes. Nec mirũ est q̃d poeta dicit de Nemesi & fortuna ꝙ eadẽ res sint. Nã vt meminit Seruius ĩ primũ Georg. Stoici volebant vnũ Deũ & vnam Deam/& eandem esse potestatem/quæ pro rõne nostrorũ officiorũ diuersis noĩbus appellaretur: ẽt pro locorũ diuersitate sũt Deorum & rerũ fere omniũ diuersa vocabula. Venus apud Arabes dicebatur Alitta per duplex.tt.eandem Sidonij vocabant Astracten/cui Salomon dicitur aram posuisse vnius concubinarum suarum amore deprauatus.

❡ Critici nostri ad nocendum studiosi/ad vellicãdum prompti dum cum aliorum dedecore putant se posse claros euadere/dicunt poetam in primæ Parthenices libro discum pro mensa posuisse in versu illo. Vt quando in leui stat ferrea lamina disco. Hoc autem accidit ꝙ q̃d discus significet nondũ satis sciunt. Poeta eo loco discũ accipit non pro mensa escaria vt calumniantur, sed pro re plana/qualis est area/qualis est Abacus: & proculdubio si legeris Ouidiũ/Victruuiũ/Apuleium/& Hermolai nr̃i glossemata in Pliniũ inuenies discum significare q̃d planũ. Lege ergo Hermolai glossemata ĩ verbo Scaphium & in verbo lenticula. Apuleius de Asino aureo libro secũdo sic inq̃t. Lucerna aio ꝑgrandis/& oleum ad lucẽ luci sufficiẽs/& aqua cũ œnophoris & calice/Cœnarũq; reliquijs discus ornatus. Vbi Philippus. Beroaldus Iulij Polucis documenta sequutus dixit discũ eẽ vas escariũ. Sunt qui cõtendant discum eo loco mẽsam significare: eo ꝙ dicatur reliquijs escarũ ornatꝰ/id enim magis vr̃ mẽse cõuenire q̃ vasi: Vas nãq; vt aiũt potiꝰ diceretur plenũ q̃ ornatũ. Sed iudicio meo ꝓ vase accipitur/& in Beroaldi sñiã vado. Vas aũt id nõ cauo ambitu sed pla

no erat/quale id qđ vulgo dř/Tagliero. Talis erat disc⁊ quo in certaminib⁊ olympiacis exercebant. Quod Ouid. in.x.metamorpho.li.luculenter exp̄ssit dicens. Corpora veste leuāt: & succo pinguis oliuæ splēdescunt: latiq; in eunt certamina disci. & ifra. Tollere Tænarides orbem pperabat: at illū. Vides vt discū dicat orbem latum? Sic ergo poeta nř ab oī errore pcul discū accepit pro orbe lato plano ac leui in quo lamina ferrea a magnete possit trahi: Exponendū ergo in disco hoc est in plano. Confirmanť hæc p id qđ Pausanias tanq̄ miraculū quoddam refert de Milone Crotboniensi qui in athletica claruit: q.s.disco vncto isidēs a nullo detrahi poterat: vbi disc⁊ vel p mēsa vel p re aliqua plana pculdubio accipi vř. Sunt qui non probent qđ poeta posuit pluribus locis festa hymenæa pro nuptijs. Aiunt enim vocē hanc hymenæus nomen esse proprium & substantiuum: nec posse dici autumant festa hymenæa: sicut neq; dř vestis Antonia: sed antoniana facta inflexione a principali. Respondemus paucis reprehensionem hanc esse hominis audaculi/male in litteris exercitati/& q hodie vel nudiustertius cœperit erudiri: hymenæus enim potest esse pprium vt cum pro filio Veneris & Liberi ponitur: potest esse appellatiuum vt cum pro nuptijs sumitur vt apud Virgilium in terrio Eneidos.

Ledæā Hermionem Lacedæmoniosq; hymenæos. Pōt ēt esse adiectiuū/& iūgi substātiuo qđ in fili pt3. Lycæus enī est mōs in Arcadia: & ab eo fit Lycæ⁊ lycæa/lycæū Ouid.ī.ij.fasto. Quis vetat Arcadio dictos a mōte lupercos? Faunus in Arcadia tēpla Lycæus hēt. Liui⁊ in prīo. Solēne allatū ex Arcadia instituisse vt nudi Iuuenes Lycæum pana venerantes per luxum latq; lasciuiam currerent. Virgilius in octauo.

Parrhasio dictū panos de more lycei. Papinius i. ij. theb. Finitimisq; agitat agris. iuuat vsq; lyceos Parthenio sq; sup saltꝰ. Dicunt etiā ludicra lycæa quæ Ioui lyceo vel Pani celebrabant. Itē Sigeū est Ciuitas in Troade vt dicit steph. a qua dr̄ Sigeū pmōtoriū vt vult suidas / et Sigeus/Sigea/sigeū. Vñ illud Ouidij in heroidibꝰ Hac duce sigeo dubios a littore feci/luca. Sigeasq; petit fame mirator arenas. Itē Retheū pmontoriū vt retheꝰ rethea/rectheum /Virgilius

Teucrus retheas primum est aduectus in oras:

Itē dicimꝰ egæū mare: & egæus/egea/egæū. Tibullus. Ibitis egæas sine me Messala per vndas. Simil'r Alpheꝰ dr̄ primitiuū nomē fluuij: & Alpheꝰ .a.um. Virgiliꝰ in iij. Georgicorū. Cūcta mihi Alpheū linquēs: & i eodē. Aut Alphea rotis plabi flumina. & idē Alpheæ ab origine Pisæ. Itē Pāgæus pmōtorium thraciæ a quo fit pāgæus.a.um. Itē Lilybeū pmōtorium Siciliæ vnde lilybæus æa.æum. Stephanus. Nec debet mirū videri q de riuatiuū a principali in voce nō differat: id enī frequenter reperimus. Tros nomē ē regis: & tros idē qd' Troianus. virg. Tros tyriusq; mihi nullo discrimine aget. Indꝰ est fluuij nomē/& hō ex India. Idē dicēdū de noībꝰ his Thessalꝰ/Græcus/Medꝰ/Macedo/Phœnix/Lydꝰ/ Tyrrhenus quæ & substātiua sunt & adiectiua substātiuis similia: vt etiā i quarto eneid. Quos Aphrica terra triūphis Diues alit. Sithonia pars est Thraciæ teste Stephano vnde fit Sithonius Sithonia.um. Virgilius.

Sithoniasq; niues hyemis subeamus aquosæ.

Et qm̄ apd' græcos.i.i pricipio dictionis videt sp eē vocalis et pse syllabā facere/vt i Iasō Iaspis/Ne det vicio poetæ/q id nō obseruauit: vt i hierotheꝰ et i hierophāta quæ i Dionysio ponit quadrisyllaba metri necessitate cō

pulsus. Idē dic de dictione Hieronym⁹ ī libro de fastis. Moneo lectorē alios quoq; poetas latinos id nō obseruasse: cui⁹ rei sebijcio duo exēpla. Iaziges ppli sunt septētrionales/et apud graecos dictio est quatrisyllaba: qđ valeri⁹ flacc⁹ obseruat. Increpat & stricto sic vrget Iaziges ense. Ouidius in libro de tristibus non obseruat. Iaziges & Colchi metereaq; turba/Getaeq; Virg. quoq; facit Iasius trisyllabū nam in. x. Eneid. ait. Iasius Imbrasides. Icetaoniusq; Timetes
Quia extimo poetā aliqū lȝ loci nō memineri posuisse tale ꝑ quāto vt si dicā tm̄ aequor quale ē egaeū: moneo lectorē ne mireť. Terētian⁹ eñi grāmatic⁹ depositione lōgis dicit: siue duplū quale & oīs qū ꝑducta est habet nota duplū/quale. Quoniā poeta in dionysio dixit Isti⁹ aerūnis ducēdi ī millib⁹ aeui. Admoneo te lector iucūdissime. ne ꝑcipites sententiā. posses eñi forte putare nō debere dici millibus aerūnis/ sed millibus aerumnarū. Exēpla subijciā quae ostēdēt saluari posse figurā hāc loquendi. Vitruuius. lib. i. Ducētorū quinquagita milliuȝ stadiorū quae faciūt passus trecēties quidecies cētena millia. Item Plinius. li. ij. caplo vltimo. Vt circuitu eē. ccl. millia stadia ꝑnunciarēt Idē in tertio li. Capite de Corsica Intra vero. lx. millibus passibus a corsica. Infra eodem Capite. Mox a Surrento. viij. M. passibus distantes. Tyberij iperatoris arce nobiles capreae. Idē in octauo dixit milia presagia: eius haec verba sunt. Milia preterea vt pote cū plurimis animalibus eadem natura rerum Coeli quoq; obseruatione & vētorū & ibriū & tēpestatum presagia alia alijs dederit. Virgilius quoq; in. ix. Eneid. Tot millia gētes arma ferunt Italae sic legit locū illum Georg. valla. licet possit legi gētis et nō gētes: vt sensus Sit tot milia gētis italae ferūt arma non tot milia arma.

Videor recordari me legisse i poematis poetæ nostri lo cū autē nequaq̄ recordor positum esse nedū pro nō solū Quod ne temere quis damnet putans apud nullū idone um reperiri subijciā hic exemplū Ciceronis ad Atticum/ vbi sic inquit. Tu quoniā cares quartana & nedū mor bum remouisti sed etiam grauedinē Dixit quidā in sugil latione poete nostri nō minus imprudēter q̄ indocte di ctionē filius non cōuenire poetis maxime grandibus / qd mendacium refellere possent etiā pueri. Horatius i Odis. O mr̄e pulcbra/filia pulcrbior Ouidi⁹ in primo meta. Filius ante diem patrios exquirit in annos Virg. in. vij. Filius huic fato diuum prolesq̄ virilis. Idem . stabat in egregijs Arcentis filius armis. ⁋ Cum interrogassem poetam nostrum cur diceret Cœlos numero plurali cu; vt refert. A. Gellius li. xix. noctium suarum capite. viij. Grāmatici velint id semp̱ dici numero singulari. Respō dit Gregorium doctorem ecclesiasticū in prologo libri moralium non ab re dixisse scripturam sacrā non subdi legibus grammaticorum. Nam cum habeamus omnes fe re Codices sacros ex peregrinis linguis translatos in la tinam/vt fideliter tranferent/oportuit latinitatis limites transilire in multis & presertim in hac dictione Cœlū Nā cum in alijs linguis pluraliter declinetur / oportuit et apud nos pluraliter poni. Quomodo enim trāferret illud in psalmis laudate eum Cœli cœlorum. Quod he braice dicitur Aleluu semei assamaim & græce αἰνεῖτε αὐτὸν οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν/ nisi daremus ei di ctioni numerum pluralem? Et ideo factum esse dixit pro pter auctoritatem maiestatēq̄ non doctorum sacrorum tantum sed etiam ipsius scripturæ diuinæ/quam immu tare fas non est/vt sic nomen id declinandi consuetu do iam diu recepta sit passim/ab omnibus etiā doctissi

mis atq̃ grauissimis. Nec allegandos esse grãmaticos/ cum ipsimet confiteantur linguam latinam sequi magis anomaliam q̃ analogiam/ & usu ac consuetudine gubernari. Quod maxime probatur ex dictione fames/ cuius genitiuus referente ipso. A. Gellio lib. noctiũ. ix. fuit aliquãdo fames/ paulo mox famij. deinde famei nouissime famis. Qđ vero sit recepta a Neotericis talis Cœli declinatio/ probatur eo maxime/ q̃ numeratur a grãmaticis inter eteroclita in singulari neutra/ in plurali masculina. Subiecit quoq̃ poeta Aristoteles quidem loquẽs de corporea substantia dixit preter quattuor elemẽta eẽ vnam quintam substantiam/ seu essentiam quæ Cœlum appellatur: cum ergo Cœlum dicis/ quintam illam substantiam dicis Cum vero Cœlos profers / dicis orbes Cœlestes/ in quos illa quinta essentia distributa est: & cum legitur in sephertelim / idest in libro psalmorum. Aquæ quæ super cœlos sunt/ si super Cœlum dicas falsum enunciabis. Aquæ enim illæ/ idest Cœlum Chrystallinũ quod aqueum dicitur/ non sunt super Cœlum/ hoc est super illam quintam essentiam sed sup aliquot orbes/ idest sup septẽ errones & firmamẽtũ sub empyreo Ergo locus ille bene aliter transferri nõ potuit. Sic poeta. Ego quoq̃ memini me legisse apud Lucretiũ eam dictionẽ numero plurali positam & ni male memini in secundo eius libro est hic versus. Quis pariter cœlos oẽs cõuerteret? In Dionysio lib. tertio est hoc hemistichiũ Sed adhuc seruire Luperco. In quo Pana Deum olim Arcadiæ Lupercũ appellat. Dãnabant hoc quidã: putabant. enim nomen id significare non pana ipsum/ sed eiꝰ sacerdotem: super qua re poeta interrogatus respõdit. Sicut Bacchi sacrificulæ dicebãtur bacchæ/ & vnũ nomẽ mutato genere cõmune erat Deo & sacerdotibus:

Sic Pan & eius sacerdos latine Luperci dicebatur. De sacerdotibus id cōfessum. De Deo ipso mox constare faciam: & his dictis iussit Codicē Iustini afferri: et cōfestim in libro.xliij. sic legit. Post hunc tertio loco renasse Faunū ferūt. Sub quo Euāder ab Arcadiæ vrbe Palläteo in Italiā cum mediocri turba popularum venit: cui Faunus & agros & montē quē ille postea Palatinū appellauit/benigne assignauit. In huius radicibus tēplū Lyceo quē græci pana/Romani lupcū appellāt cōstituit Cum audissent taxari poetā q in vita Diui Georgij ferum pro equo posuerit/Cogitaui si apud aliquē antiquorū poetarum talē pphrasim legissem: Et cōtinuo venit in mentem illud virgilij ex secundo Eneid.
In latus inq; feri curuā cōpagib⁹ aluū Et illud ex quīto Spumātiaq; addit Erena feris: manibusq; oēs effundit habenas. Marcus Manilius in vltimo cum agit de imaginibus orientibus cum Ariete dicit.
Exagitare feros/ pnūq; anterire volātes. Idē loquēs de sagittario. Terdecima sub parte feri. Videor recordari in poete nři opusculis legi alicubi marē nubere. id qñi plerūq; reprehēdendū putant/ne fiat tumultus inter Criticos æque ea quæ nesciūt/atq; ea quæ sciūt/si qd tamen sciunt / indicantes / monēdū puto lectorē figurā hanc loquēdi nō dānandā/cum ea sint vsi latini antiq litteratissimi. Non citabo Hieronymū litterarū sacrarū interpretē doctissimū q litteras didicerat ab ipso Donato. Nam Cretici nři nolunt eū scribi in albo latinorū Barbarum eum vocāt. Si ei crederēt afferrē illud ex euāgelio: Neq; nubēt neq; nubenť. Quod exponēs ipse Hieronym⁹ dicit nubunt viri/nubunť fortasse vxores. Et cōtra Heluidiū alludens ad illud euangelicū/nubebant omnes & nubebantur, Prætereo hæc. Venio ad gentiles quib⁹ magis

credunt Plaut? in Cas. Charinū libet scire q̄ agat no- uum nuptū.i.maritum vt exponit Prisc. Dicebat ergo vir nuptus/sicut virgo nupta.participia hæc deducunt a.nubor.Sed p̄tereo etiā hæc.Festus ex pōponio. Meus frater maior post q̄ vidit me domo eiectū/ nupsit poste rius dotatæ Vetulæ varicosæ apbræ.Posset hoc suffice- re.Affero tamē aliud testimoniū momēti nō minoris. Va leri? li.iiij.cap.de amore cōiugali. Quid aliud adiecerim q̄ dignas quibus Myniæ nuberent? Myniæ thessali erāt viri non mulieres: qui acceperant spartanas . mulieres: ideo dicit valerius eis eos nupsisse.

Multa genera sunt stulticiarum: sed id quoq̄ non mini- mum/dum quis alienam turpitudinem vult palam fa- cere / suam detegere : hæc est misera cōdicio Criticorū p̄sertī nr̄orū: q dū condēt oīdere poetā errasse/suos vbi- q̄ propalant orrores. Scriptum est nisi fallor in syluis poetæ hoc emistichiū.Certamina ponat olympus. Quo vult dicere gloriam græcorum superari a nostris . Et qm̄ de gymnico certamine quod fiebat ad Alpheū et Pi- sam in Arcadia/ Videt hoc dictū/ Critici insurgentes cō festim exclamarunt illud euāgelicū Blasphemauit : qd vobis videtur / non opus hic testibus. Putat gymnycum certamē fieri ad olympū/qui est in Thessalia.quā sinus Corinthiacus partit ab Arcadia. Hoc cum resciissem me- cum dixi potest olympus locus valde inclytus poni pro græcia/sicut apud Virgiliū Germania ponit̄ p occidēte & Euphrates p oriente versu illo. Hinc mouet Euphra tes/illinc germania bellū Paulo mox euoluto codice stra- bonis inuenio libro. viij. vbi loquit̄ de Pisa sic scriptum. Vrbē aūt in sublimi ædificatā vertice mōstrāt duos iter mōtes. Ossam & olympum: quo noīe & alter i Tessa- lia nuncupatur . Sic strabo . Corripio confestim Odas.

Horatij: & ingro quonam'modo Cōmētatores enarrēt versus illos Puluerem olympicū collegisse iuuat: & con iectis casu oculis in Christophori Landini cōmētum Vi deo scriptū puluerem olympicū dici ab lympo Arcadiæ: quo fit poetā recte dixisse Certamina ponat olymp?/ nō q in Thessalia/sed q in Arcadia: hoc cū itellexerint Cri tici dubito ne forte exanimenť ipe quoq; Apollonij inter pres in primū Argonauticū dicit sex olympos Macedo niæ/Tessaliæ/ in quo & olympia dicit Apollodor? fie ri. Mysiæ. Ciliciæ. Helidis. Arcadiæ.
Rep̄hendebāt locum illum in vna syluarū Siste tuos He licon cursus. putātes poetā deceptū posuisse. Heliconē p fonte Castalio: recurri ad Protocolū/ & sylua inuenta vidi scriptum in versu/cursus/et supscriptū fluxus. vbi manifestum est poetā p heliconē intelligere Pernassum sicut poniť frequēter a poetis pars p toto/vt Carina et puppis p naui/axis & rotæ pro curru: mœnia p vrbe: & per fluxum seu cursum intelligere fontem Caballi num qui fluit ex radicibus montis Parnassi. Vel dicēdu; q imitatus sit Aratum qui loquens de Pegaso dicit eum pede pcussisse verticē heliconis: et fluxisse latices/ quib? nomē est hippocrene versus Arati subijcio. Gorgonis hinc proles in pierio helicone Vertice cum sūmo nondū decurreret vnda Museos fōtes dextri pedis ictibus hau sit. Inde liquor genitus nomē dedit hippocrenen Idē re fert strabo i octauo de Helicone sic inqens/Fama ē equū Pegasum cū potaret in hoc loco a Bellerophōte dep̄hen sum fuisse. Alatū inq̄ caballū è Medusæ ceruice & de Gorgonis execto gutture psilientē. Vulgatū est etiā Ca ballinū in helicone fontē erupisse cū subiectā rupē feri ret vngula In vna itē syluarū loquēs de Polycrate q vt aliqd in vita patereť aduersi & haberet vnde conqueri

posset & dolere annulū in mare dr̄ ꝓiecisse dixit poeta Et ridēs ꝑcussit aquas adamāte marinas: ꝓclamatū ē a Criticis gēmā illam nō fuisse adamantē / sed sardonycē vt inqt Plini⁊ in vltimo libro naturalis historiæ. Hic recordatus sum libri illius / quem Aulusgellius in. xiiij. noctium suarū scribit sibi datū vt inde exerperet mera miracula. In eo enim scribebantur multa quæ & si spēm doctrinarū haberēt nō tamē delectabāt / neqꝫ vtilia erāt: vt quæ noīa fuerint sociorum vlyxis. Vtrū vlyxes errarit in mari interiori: et ex quinqꝫ operimētis qbus Achillis Clypeus munitus erat quod factū ex auro dicit Homerus summū fuerit an mediū: quæ oīa intēpestiuā sonāt vanitatē. Talis est curiositas horū Criticorū q non aduertunt poetas frequēter ponere spēm pro genere / vt cum ponitur Ilex pro arbore Dāmæ pro quadrupedib⁊ & adamas pro gēma. Horatius in odis / Et supiecto pauidæ natarūt æquore Dāmæ. Simile quid accidit Plauto poetæ Comico Dicētibus enim oībus antiqs Iouē dedisse Alcmenæ in preciū stupri Carchesiū aureū ipse in Amphitrione dicit vas illud fuisse Craterā: cū vtriusqꝫ poculi forma sit longe diuersa: hoc autē fecit vt arbitror ꝙ versui suo magis cōueniebat Cratera ꝙ̄ Carchesium Sic et poeta noster Plautū est imitatus. Damnat̄ quod etiā poeta nr̄ dixit in syluis. Crudā doctissimus artem Dat enī superlatiuo casum quē regit positiuus Sed ne tēpus in vanū conteramus / respondetur ꝙ scire Criticos oportebat talē loquēdi modū reperiri apud Auctores pꝫ ꝙ̄ idoneos / quorū duos citare sufficit Cicero dixit. Proximus pompeium sedebam: & propius vrbem mouent Salustius dixit. Proxime hispaniā mauri sunt. Oportebat etiā eos nō ignorare poni aliqñ suplatiuū ꝓ positiuo Virgilius facit Eneam sic alloqui Euandrum in. viij.

Optime Graiugenū/ubi Seruius dicit poni optimū pro bono/ut sit sensus Optime Graiugenum o tu qui bonus es inter græcos. Sic & Home. i.ij. Iliados. Δικαιότατος κενταύρων. hoc ē iust⁹ iter Cētauros. Sic ergo sero sūt docēdi qui ꝑpostero ordie priusq̄ dicerent/iudicarunt.

Quidā Bauius contra poetam nostrū oblatrās dicebat nō debere dici. a. teneris/nisi adderet annis. Cuius temeritati responsum est illud Virgilij. Adeo a teneris consuescere multum est.

Eidem improperanti q̄ poeta posuisset accingo sine accusatiuo cum datiuo: ut accingo fugæ/accingo studio. responsum est pariter illud Virgilij. Accingunt omnes operi: pedibusq̄ rotarum/Subijciunt lapsus.

Alius homo nauci futilibus nugis ut aliquid esse videretur/aiebat patriam pluraliter non inflecti: & in hoc volebat poetam peccasse: Continuo quidam bonæ indolis adolescens Virgilianum illud ex Georgicis attulit.

Diuisæ arboribus patriæ: sola India nigrum
Fert Ebenum: Solis est thurea virga Sabæis.

Quidam Sciolus oīum bonarum artiū inscius quærebat ubinā & apud quē idoneū auctorē poeta repijsset amorē esse cœcū: cū ex tpe q̄dā vir frugi sic intulit/ubi nam repperit Seneca. Irā esse cœcā/cū inq̄t Cœcus est ignis stimulatus ira? Poeta ipse & si alibi nō legit p̄ se id nouit: q̄ taliū affectuū & ꝑturbationū naturas intelligit/sicut intelligebat Cato q̄ apd' Salust. in Cati. dicit/Oīs hoīes q̄ de rebus dubijs consultant ab odio/ira/amicicia vacuos esse decet. & diuus Gregori⁹ inq̄t. Vbi regnat affectio perit oē iudiciū. Dant̄ interdū eidē affectui proprietates cōtrariæ p̄ contrarios effectus intellectæ: in q̄busdam enim amans aliq̄n est Cœcus/aliq̄n nimis oculatus: Quod Ouidius in. iiij. metamorpho. de Pyramo

& Thisbe loquens expressit cum inquit.
Id vicium nulli per sæcula longa notatum
(Quid non sentit amor)? primi vidistis amantes.
Facit ad hoc q̄ pastor q̄dā apud Theocritū vocat amorem cæcum. Moschus autem dicit ei esse ὄμματα δριμύλα καὶ φλογόεντα. hoc est lumiā acuta & flamātia. Nōdū sunt pacati Critici nr̄i/nōdū cōquiescunt/volunt totū penus argumētorū exhaurire/nō remanebit in schedis eorū epichærema nō enthymema/nō Apodixis: totius suppellectilis vim effundūt. Vitiosum dicūt in poeta nr̄o q̄ locis nō reddat antiqua vocabula: sed noua q̄dā p̄ferat: q̄ vt inquiunt vulgus corrupit. Rn̄demus poetam fere semper dare locis antiquis antiqua vocabula/aliquando etiam antiquis antiquiora: vt/cum pro Hierosolyma dicit Luzam: pro Antiochia Reblata/pro Bononia Felsinam. Aliquando quoq̄ noua sed citra vitium. Cum.s. dubitatur de antiquis/an talium locorum sint vocabula. vt de Ateste. Sunt enim q̄ dicāt Esse oppidū agri Patauini esse id q̄d olim Ateste vocabat̄. Sūt q̄ id negēt. Hermolaus in ānotationibus plinianis non audet sup̄ hoc ferre sn̄iam. Ideo poeta Ferrariēsiū duces dicit Estēses/nō Atestēses, q̄ ab eo oppido descendisse ferant̄. Veteres ēt vsi sūt s̄r nouis vocabulis: Dixerūt enī p̄ Anxure Trachynā/mox Teracynā: Narniā p̄ Neqno: Cære p̄ Agillina. At clamabunt & non loqui se de integris dicent: sed de his tantum quæ vulgus corrupit. Pacifice & æquo animo respondemus & huiusmodi etiam vti antiquos. Afferam causa breuitatis vnicum exemplum. Cōdidit in Daunia Diomedes vrbem quam dixit Argos hippon. nomine isto vetustate corrupto dicta est Argiripa. Rursus hoc quoq̄ nomine corrupto dicta est Arpi: Testis est Seruius in .xi. Eneid. Corrupto ergo vsus est Virgi.

Sic dicens.Ille vrbem Agiripam patriæ cognomine gẽtis: Vrbem quæ modo dicitur Ferraria Sunt idonei auctores qui scripserint.Forum Arij primum appellatam: mox vulgo corrumpente vocem illã dicta est Ferraria: & eam ipsi Critici vocant.Ferrariam . Quærendũ ab eis cur eam forum Arij non appellent : quid ergo restat nisi vt discant tacere qui nunq̃ recte loqui didicerunt?
Vidi quosdam dubitare an scite fecerit poeta noster qui quasdam syllabas nominum hebraicarum modo produ cat/modo corripiat: Sicut in helias,cuius mediam nunc contrahit nunc extendit.Secundam etiam in Andrea p ducit/quam in quodam epigrãmate græco vidi breuiari.Ne quis ergo temerarie & hoc vt cætera supradicta culpare nitatur pauca subijcio.Priscianus in libro de accentibus sic inquit ad verbum.In peregrinis.verbis & barbaris nominibus vel interiectionibus nulli sunt certi accentus:Ideoq; in potestate vniuscuiusq; consistunt: vt quod necessarium videat sic in metro ponat.Sic Priscianus.Quod si quis dicat de accentibus/non de syllabarum quantitate loqui Priscianum/respondeo paucis/ Accentus sequi syllabarum quantitatem/& ideo nesciri accentus/quia syllabarum quantitas ignoratur.Meminisse etiam debet æquus iudex licere poetis vti pro arbitrio nominibus proprijs/vt Seruius ostendit : & superius est dictum: Subijcio exempla ãtiquorum poetarum Christianorum/quia id nomen apud poetas gentilium non est in vsu.Ausonius in precatione matutina.
Raptus quadriiugo penetrat super æthera curru
Helias:& solido cum corpore preuius Enoch.
Fortunatus bis venit Helias/illis in curribus Enoch.
Moneo etiam lectorem dictionem hãc Helijas scribi ab hebreis per duplex.i.quorum vnum iungitur cũ.l.aliud

tum.a.& hæc pōt eſſe rō producendi mediam ſyllabā3: q.ſ.ſecunda.i.ponit̄ inter duas vocales/ſicut fit in dictio ne maior. Simile quid accidit apud græcos ī dictionibus Arpyia/Orithyia/Cynomyia/& ſimilibus/vbi duplex i.ponit̄/ſcilicet hypſilon.& Iota: quæ tñ videntur acci pi pro vna: quia dyphthongum faciūt apud græcos. Ex his patet poetam noſtrū nulla ex parte poſſe redargui. De nōie Iohānes dicet̄ ī Corollario. Venio ad Andreas/ Nomen hoc aut barbarum eſt/aut græcum/ſi barbarū/ poetarum arbitrio relinquendum eſt/vt traddit Priſcia nus/& ſic vſus eſt epigrāmatarius ille græculus Αυ δρεασ οὐ ζωεισ.i.Andrea tu viuis. Si vero eſt græcum videtur deduci a ποτυσ Αυδρειασ.i. a fortitudine. Et ꝑpterea ſecundam ſyllabam longam eſſe/ſicut in Eneas quod Pompillius in libro de metris approbare videtur. vbi Fortunati verſum hunc citat. Nobilis andream mit tit Achaia ſuum. Ex his ergo patet qd̄ noſter poeta fecit ſcite conſultiſſimeq̄ eſſe factum.

Cogam hic in vnum locum quæ videtur poeta noue vel inuſitate dixiſſe/vſus illa licentia quā dicit Horatius cō ceſſam Catoni/& Ennio/& concedendā ſimiliter Vir gilio & Varro. Stapes formauit/ſicut formatū eſt an tiquitus ſonipes/Aeripes/Loripes. Audio tñ hoc inuentū fuiſſe Philelphi. Diuiſco quod eſt fio diuus/ſicut Dite ſco/ſeneſco adoleſco: dixit ēt ſyluas alticomātes/q̄ hēant altas Comas.ideſt frondes: & Diuiniloquētia.i.ſermo excedens modū humanum/vel orō de Diuinis: ſicut Lu cretius finxit leuiſomnus.vt illo verſu. Et leuiſomna ca nū fido cū pectore corda: & cæcigenꝰ ꝑ cæco nato/ait enī in.ij. Nā cū Cæcigeni/ſolis q̄ lumina nunq̄ Diſpe xere. Medio medias/verbū nō tā finxit q̄ ab alijs iādiu fictū vſurpauit. In ſacris enī lrīs vt ipſe dicebat reperit̄

ſæpe Mediator nomē verbale. Chriſtus enim dr̄ eſſe mediator Dei & hominū: legit̄ ēt in Euangelio ſecundū Iohannem capite. vij. Iam vero die feſto mediante: & ſic tranſtulit Gæorgius trapezuntius cū tradduxit Cyrillum in Iohannis Euangelium: & neceſſarium fuit ſacris doctoribus vt rem nouam exprimerent/illo vti nouo vocabulo/iuxta illud Horatij. Si forte neceſſe eſt.

Indicijs monſtrare recentibus abdita rerum/
Fingere cinctutis non exaudita Cethegis
Continget: dabiturq; licentia ſumpta pudenter.

Cicero inquit dura qui fingit eſſe intelligit.
Sed molliet vſus. Vt idem refert/Zenoni licuit cum rez aliquā inueniſſet inuſitatā inauditum quoq; ei rei nomē imponere. Cur ergo ſacris doctoribus ad explicanda diuina myſteria idem non licebit? Erāt & apud antiquos quædam vocabula formata a dictione Medius/non multum diſſimilia: Vt dimidio verbum actiuū/& dimidior paſſiuū. Item dimidiū & dimidiatū mediaſtinus quoq; quo ſignificat̄ ſeruus quodā mō publicus: q̄ i medio ſtet vt ſeruiat oībus. Vſurpat ſilr̄ hoc verbū Appropio id eſt appropinquo deductū a prope: ſicut elongo a longe: Reperit̄ id verbum vt inquit poeta fuiſſe in vſu ante annos ab hinc mille. Legit̄ enī in æditione vulgata pſalmorū/q̄ Hieronymū anteceſſit/Dn̄ appropiāt ſup me nocētes. Vtitur ſilr̄ hoc verbo approximo/qđ in eadem æditione vulgata reperitur: illo verſu: In Camo & freno maxillas eorū conſtringe vt nō approximent ad te. Dicebat ēt poeta ſe legiſſe a prolixus noīe verbum prolixo deriuatum ſicut a proximus/ſit proximo. as. Columella. n. libro quto dicit monendus eſt putator vt plixet aciē ferramenti: qđ ſi ſuppreſſo noīe Columellæ/q̄rat̄ a Criticis an ſit latinum/dicent de plixo qđ dicunt de medio.

Vtiť ēt hac dictione potentatus/quæ in ſacris litteris fre
quenter reperitur/vt in illo pſalmo. In potentatibus Sa
lus dextere eius: & eccleſiaſtici capite.x.dř oīs potenta
tus vita breuis Guarinus Veronenſis magnæ vir aucto
ritatis trāſferens Strabonē in decimo cum ſermo eſt de
Epiro & Acarnania dicit Infreni potentatus ſucceſſio
nem. Iohānes placentinus Carmelita qui Lexicō græcū/
opus laudatiſſimū cōpoſuit/cū interpretať δυναστιαν
dicit potentatus: & in pſalterio quod ipſe ex græco in
latinū tranſtulit vbi eſt δυναστιαις/dixit potētatibus
ꝙuis illo loco/in quo pſalmiſta loquitur de vitæ huma-
næ annis: Conuenientius vt poeta dicebat transferri po
tuerit fortibus: in hebreo eniꝫ eſt Geburot qđ deriuatur
a gibor/quod interpretatur fortis vel potens. Sed quid
mendicamus teſtes? Afferā vnū cui Critici tm̄ tribuunt
vt eū iurent irrefregabilē. Iohānes Pontanus ea ipſa di-
ctione vti nō eſt veritus: lege Cōmētationes eius in Cē-
tiloquiū Ptolemei: videbis in Cōmētatiōe.xlix.eū ſic di-
cere/Nō mō rei domeſticæ cura verū ēt rei publicæ ac
potētatus moderatio illis redať. Idē in libro de fortuna
vtiť hac dictione/dominatus/quartæ declinationis: ſimi
liter & p̄dicta dictione potentatus. Formatur autem po
tentatus a potente per Analogiam/puta ſicut a principe
principatus/a Conſule Conſulatus /a ſummo ſumatus
qua dictione vtitur Lucretius: a Duce ducatus/ quo vti-
tur Iuſtinus deſcribens mortem Philippi Macedonum
Regis Sic enim ait: & honoratum inſuper ducatu cer-
nens aduerſarium/Iram in ipſum Philippum vertit. Vti
tur etiam Lacenus dictione & quibuſdaꝫ alijs in maſcu
lino genere contra græcorum morem/& a genio forma
uit genioſus/quod eſt noue dictum. Sed de his ſuis locis
ſatis ſuperq̃ diximus.

Vocabula latina nõ vna die formata sunt oĩa/sed longo annorum succedẽte curriculo: quo fit vt necesse sit oĩa ali quãdo noua fuisse: si ergo quia noua/fuissent repudiata/ vt fieri debere Critici dogmatizãt/ nullã hodie linguam haberemus: q̃ si antiqui noua receperunt/cur nos quoq̧ nõ recipiemus? Sat excusati erimus si quod illi fecerunt & nos fecerimus: Fuit enim antiquus ista concertatio dum cõtraria studia alij noua cuderẽt/ alij repudiarent: semp tñ inualuit inualescetq̧ Cõsuetudo linguã ꝓpagan di. Quid ergo agendum? Dicã quod sentio/& quod Ciceroni/Horatio/Quintilianoq̧ placuit/ Non oĩa noua passim recipienda/nõ omnia repudienda: sed ea recipienda quæ videnť magis regulis Horatij consentanea. Qualia sunt quæ nostris tẽporibus finxerunt Hermolaus/et Politianus: & paulo ante nostrã ætatẽ Theodor⁹ Gaza. Aristoteles in metaphisicis (vt ad vocabulorũ inuentionẽ reuertamur) dicit artes inuentas per additamenta ideo dicit tẽpus esse omniũ sapientissimum q̃ cõsumatio artium nõ repente neq̧ in momento/nisi forte diuinitus fieri possit: sed tẽpore egeat/& quidẽ non breui: op⁹ est ergo addere prius inuẽtis donec consumẽtur. Additio autẽ (de grãmatica loquor) fit aliquãdo ꝑ analogiã/vt docuit Aristarchus. sicut cum instar antiquorũ noua formantur: aliquãdo ꝑ Anomaliã vt Crates fieri precepit: Anomalia respectum nõ habet: sed vsum cõsuetudineq̧ sectatur. Si ergo ꝑ additamẽta fiunt artes/ quærendũ ẽ a Criticis an putẽt iã cõsumatas esse artes: si consumatæ sunt/fieri nulla potest additio: Cur ergo dixit Horatius Licuit sempq̧ licebit signatũ presente nota producere nomẽ? Si cõsumatæ adhuc nõ sunt/licet ergo addere donec consumentur. In scientijs rerum quales sunt mathematicæ & philosophia/ naturam rerum imitamur;

& quod indies deprebenditur esse in rebus/ id si nõ est missum/in regulas mittitur. Primi qui astronomiam inuenerunt/de Epiciclis mentionem non fecerunt: Posteriores epiciclos addidere: quos Aristoteles / & Auerois eius interpres non recipiunt. Geometræ a tempore Aristotelis & Arcbimedis bucusq̃ Circuli quadraturam quesiuerunt: nec dum inuenerunt. Medici a tẽpore Hippocratis/& Hesculapij bucusq̃ quesiuerunt remediuꝫ Quartanæ & podagræ nec dum repererunt. Tbeologicæ terminos Cbristus ampliauit: et quottidie magis ac magis extenditur. Hæc ergo est artium sciẽtiarumq̃ natura/vt accipiant quottidie incremẽta. Cõqueritur Aristoteles in etbicorũ libro ꝓpter mutabilitatem atq̃ incõstantiã rerũ bumanarũ se nõ posse de moribus loqui ad amussim: & certum atq̃ infalibile dogma conscribere: leges quæ ad moderandos contractus bumanos sunt inuentæ/quia vt aiunt plures sunt casus q̃ leges/diu consistere nequeunt: correctione indigent: & sepiꝰ æqtas pro lege vsurpatur. & volunt in disciplinati isti disciplinis limites figere/sermonẽ infrenare/q nullo vnq̃ tẽpore freno est vsus. Propterea bñ dixit poeta in epistola quam ad me scripsit quadruplicem fuisse linguam: ante Latinum regem priscam a Latino vsq̃ ad reges exactos Latinam a regibus vsq̃ ad imperatores romanã. ab Imperatoribꝰ vsq̃ ad nos mixtã qua nos vtimur/& posteri nr̃i post nos vtẽr: donec ars qđ nũq̃ futurũ puto sit cõsumata. Dicebat autẽ poeta se de industria quœdã vocabula eccliastica suis inseruisse opusculis: sicut etiã res & bistorias sacras inseruit/ vt ꝑ virili portione satageret & conaretur religionẽ cbristianã illustrare / ac quoad posset celeberrimã reddere: maluissetq̃ se boc pacto minorẽ grãm conseq apud boies gẽtilitatis studiosos/& cum

aliquo suæ gloriæ detrimento sanctorum patrum ve-
stigia potius sequi / q̃ de religione in qua saluamur ma
le meritum videri. Damnabatq̨ episcopum sipon-
tinum ꝙ cum esset primi ordinis in ecclesia/ tãtopere
laborauit in enarratiõe Martialis poetæ gẽtilis epigram
matarij: Accusabat etiam per quam acerrime litterarum
studiosos nostræ ætatis / ꝙ sacras litteras sic exhor-
reant vt eas legere nõ dignẽtur / Cum antiq gentiles li-
bros sibyllinos/põtificios/ac rituales æque rudes et incul
tos ĩsũma reuerẽtia sp̃ habuerint. Dolebatq̨ nõ quidẽ ꝙ
homines essent veræ latinitatis amatores / sed ꝙ multi
Christianorũ viderent̃ male de ecclesiasticis litteris sen
tire/ & nescio quid gentilitatis in animo retinere/falsoq̨
iudicare latinã liguã a religiõe nr̃a disentire: Cũ fidei no
stræ doctores Hieronimus/Ambrosius/Augustin⁹/Cy-
prianus/Tertulianus/Lactantius/Leo/Hilarius & alij
q̃plures litteras sacras cum humanis ita coniunxerint
vt intelligere volẽtibus constare fecerint latinæ oratiõis
splẽdorem magis Christo cõuenire q̃ Ioui.

Dixitq̨ mihi aliquando inter ambulandum si non nul-
li nostræ ætatis sunt tam seueri Censores Poeta-
rum / quid dicturi essent si nunc primum ædere-
tur Eneis virgilij nostri / in cuius prima pagina tot
licentiæ ne dicam errores legenti se offerunt? Su-
spicor eos voce/vultu/gestuq̨ inhumano facturos / aut
saltẽ conaturos ne inuulgaretur. Dicerent enĩ quod Tuc
cæ & varo quoq̨ visum est/Maronẽ tantũ opus male
incohasse: Et quattuor primos versus ex frõte tollendos
Itẽ ꝙ dicenda male proposuerit. Cũ dicit Arma virũq̨
cano: Nam eodẽ ordine proponere debemus quo exequi-
mur ipse aũt primo exequit̃ de viro/postea de bellis. Itẽ
ꝙ falso dici videatur Troiæ qui primus ab oris: nam

Aeneas non primus / sed Diomedes ab oris Troiæ venit in Italiam / nam tempore Aeneæ iam condiderat Argyripam. Item ꝙ Italiam dixerit pro ad Italiam. ꝙ primam syllabam dictionis Italia produxerit / quæ natura breuis est. Item cum dixit Multum ille & terris / Ille superfluit: Item ꝙ cum dicitur terris iactatus & alto / improprie loquutus sit / iactatus enim conuenit Non terris / sed solum mari. Sunt etiam qui dicant debuisse eum dicere non venit / sed venerat: Et ꝙ in illo versu Multa quoqꝫ & bello / superfluat vna illarum duarum copularum. Item ꝙ dixerit Latio pro in Latium: & genus Latinum descendisse ab Aenea / cum ante Aeneam fuerit Latium / & Latinum genus / Item ꝙ dixerit Deum pro Deorum. Item ꝙ illud / Tot voluere casus per Contrarium sit intelligendum / idest volui tot casibus: & ꝙ in illo versu vrbs antiqua fuit Tyrij tenuere / deest quam. Damnatur item ꝙ Iuno fingatur nescire futura quodꝫ. Virgilius attribuit Palmuro cum dixit / Portusque require velinos: Item quod inconcinne fingat eam velle fatis resistere / quibus sciebat Aeneam mitti in Italiam: Dicitur enim de ea Progeniem sed enim troiano a sanguine duci Audierat: Ecce dicunt quomodo sciebat fatis id fieri. Item ꝙ ponat presens pro futuro: Dicit enim Seruius Duci exponendum pro ductum iri: ꝙ ponat etiam nomen pro participio / cum dixit / Hinc populum late regem pro regnantem: & cum dixit Hic illius arma / Corripuit secundam in illius quæ natura longa est Et ꝙ in illo versu si qua fata sinant qua supfluit: Itē ꝙ colisionem non fecerit in illo versu Post habita coluisse samo / hic illius arma: Itē ꝙ in particula

illa/Sp̃tæq̃ iniuria formæ/supfluit/q̃/& in illo Troas relliquias geminat.ll.licentiose/vt producat syllabã na tura breuẽ: Item q' proijcit.s.finalẽ in dictione Achillis. Quod si dicas pathos fieri/cõcedo/sed pathos/tropus/ Schema q̃d sunt nisi nomina viciorum quæ poetæ vete res cõmiserunt? Q uo tot licentias ne dicam errores Cri tici in prima pagina conspicati quot fere in magno volu mine satis essent/possent parcere graui censuræ? Q ũo non acclamassent poetam hunc nimis licentiosum/ĩ quo fere tot licentiæ reperiunť/quot & versus? Hoc volui subiunxisse/vt lector aduertat nõ in poetæ nostri tantũ operibus/sed multo magis in antiquis quorum auctori tas irrefragabilis/fama ĩmortalis/facũdia cœlestis/Cri ticos amplissimã carpendi & taxandi habere materiã: Et eos illis ideo parcere/q' iam extra omnem aleã posi ti sint:sed mira sedulitate contra nouos inuehi : ac velle genuinum infringere in illis/priusq̃ legentium consensu fiant omni exceptione maiores. Vident enim breui futu rum vt cum quidam noui poetæ Calũniarum istarum nubes euaserint/& ĩ altos gloriæ tractus per humanas laudes fuerint eleuati vituperando p̃dant operã & im pensas. Circũeunt satagunt/& vigilãter intentis oculis lucernis accensis rimanť & vestigãt Si quisquilias & peripsema aliq̃d inueniant: & ad oẽm auiculã vt aiunt/ retia trahunt/ne domum reuertanť sine p̃da . Nec locos illos ex virgilio citaui vt rep̃hẽderẽ dixit Poeta: sunt eñi ab antiq̃s excusati: & si defensiõe egerẽt defenderem9: sed vt Maronis auctoritas nos eriperet inq̃t a labijs ini quis/& a lingua dolosa. Velim Critici mihi respondeãt an voces a Theodoro Gaza/ab Hermolao/a Policiano nuper inuentæ sint latinæ: latinas non esse probat ratio Criticorum: q' videlicet apud nullum antiquorum sunt

in vsu: Solas enim tales volunt esse latinas: ꝙ vero latinæ sint/argumento hoc probatur/ ꝙ vʒ formatæ sunt a latinis/ex partibus latinis/& a dictionibꝰ latinis deriuatæ & secundum regulas traditas a latinis/hisq́ antiquissimis quorũ vnus est Horatius: Nec videtur vera definitio latinitatis data per Criticos/dicentes latinam esse dictionem quæ sit in vsu apud antiquos: sed videtur addendum/vel quæ formata sit secundum regulas antiquorũ/ vel ꝙ apud nouos latinos sit in vsu: nec enim minor est nouorum latinorum auctoritas circa vocabula/q̃ fuerit priscorũ: Quippe qui nouam grãmaticam possent condere/sicut antiqui fecerunt Qui nouis vocabulis nouis declinationibus nouis casibus/nouis generibus/nouis cõiugationibus veterem grãmaticam excluserunt. Dicebãt antiquissimi/precipes/ancipes/bicipes/pro quibus posteriores dixerunt p̃ceps/anceps/biceps: Dicebant item Lapi pro lapide. Ennius Occũbunt multi lætho/ferroq́ lapiq́. Aut intra muros aut extra precipe casu. Item dicebant hæc amnis/hæc anguis hæc funis/nos masculina facimus. Dicebant item hoc sexus neutri generis Plaut. in rudente. Virile sexus nunq̃ vllum habui. Dicebãt hic aluus genere masculino. Actius. Maia nemus retinẽs grauido concepit in aluo. Tunc pario erat quartæ Coniugationis/quod modo est tertiæ. Ennius/ Oua parire solet: Similiter & Sapio/quod emittebat preteritum in iui vt sapiui/dicebatur etiam tunc sepelitus/sicut auditus/nos dicimus sepultus. Dicebant insuper bina media: quam locutionem Cicero ptesus cœpit dicere medietates. Mesalla reatum primus dixit. Augustus numerarium. Piraticam velut musicam non audebãt dicere Quintiliani preceptores/quod in vsu adhuc non esset. Terentius primus dixit obsequium. Sed exempla non adducam plura/non

ꝙ desint/cum prope infinita sint:sed qm̄ alibi satis mul
ta congessi:& ne sim onerosius auditori/ illud cōmemo
rare non omittam/ Quintilianum dare quædā antidota
volentibus impune vti nouitate:sunt aūt huiusmodi / vt
ita dicā/si licet dicere quodā modo/pmitte mihi:Q̄d est
aūt antidota hæc docere/nisi nouitati viā aperire?
Cum in vita Diui Georgij quidā litteris intinctus hemi
stichiū illud legisset Protheum remige pontū : putans
protheum nomen esse primitiuum Dei marini q̄d græce
scribitur πρωτευσ fecit vngue signum in margine.
Tum p̄sbyter Iohannes Gazaldus noster/vir litteratis
simus qui casu aderat:quid facis inquit illepidum caput:
putas protheū esse primitiuum: si primiteuum esset/dice
retur protheī pontū/nō ptheum:Cōtinuo puduit homi
nē semidotum/& rubo:e genarum culpā confessus est.
Subiecit Gazoldus vinum es ompbacinū/q̄d ex vuis im
maturis est expressum/ & audes certare cū Phalerno.
Enerra versum illum Virgilij/Ilionea petit dextra læ
uaq̄ serestum.Ilionea nō ne casus est accusandi ab Ilio
neus/quod in fine habet græcam dyphthongum / sicut
Theseus/Orpheus/Achileus?& tamē penultimā habet
longuam/nec potest dicere esse possessiuū: est eīn nomē
ppriū viri Troiani:Disce ergo a me hodie/quod p̄cepto
rē tuū forte adhuc latet:Disce tales casus habere nōnūq̄
penultimam longuā/etiā cum veniunt a recto primitiui
Sic Gazoldus.& confestim attulit versum alium ex ter
tio eneid.Idomenea petens. Item alium ex statio . Pen
theumq̄ trahens: & alium ex Iuuen.
Per q̄ tuū pr̄ Egei Nēptune tridētē Nomina hæc inq̄t
Ilioneus/idoneus/Pētheus/& Egeus habēt eus dyph
thōgū i fine/sicut Orpheus:& tn̄ penultimā in obliq̄s
habēt interdū lōguā/nō apđ latinos tātū/sed etiā apud

græcos ꝑpter varia gñia linguarū. Sapiētia nřorū Criticorū dicit nō reperiri apud idoneos inaro verbū cōpositū ex in & aro ras/qui tñ rudes pueruli merent verberari ferula & scutica/ꝙ nō legerint Pliniū in octauo sic dicētē: Sunt q iā natas inarēt segetes: & in xviij. li. capite de Lupino. Si depastū sit in frōde inarari ptinꝰ solū opꝰ est: & in capite. xviij. Dicunt etiā habitudinē nō esse antiquū vocabulum/qđ nequaꝙ dicerēt si Ciceronē in libro quarto ad Herenniū legissent. ibi enī sic dicit Nā vt Corporis bonā habitudinē tumor sæpe imitatur Ita grauis oratio sæpe iperitis videť ea/quæ turget & inflata est. In libris poetæ nři est hemistichiū hoc i versu pentametro/abbreuiate dies: quod quidā superstitiose extimantes dicebant breuio verbum apud idoneos non reperiri: habebam tum ego forte in manibus volumen quorundam grāmaticorū Mediolani impressorū/quod cum aperuissem primum mihi occurrit opusculum Victorini de metris/vbi sic scriptū erat. Il. in fine breuiať/ & paucis pbilluris euolutis occurrit Seruius de naturis vltimarum syllabarum ad Albinum/& in sex paginis saltim lectitans verbum illud Vigesies repetitum inueni. Contentus ergo duorum insignium grammaticorum anctoritate/nihil amplius querendum existimaui.

Sunt quidā qui supra modum se miranť/& inflati glorientur se poetarū familias nosse/domos eorū pluſtrasse vsꝗ ad penetralia/vsꝗ ad scriniaꝰ & cum veniunt in cōflictum vt virtutis suæ periculū faciāt/vix vestibula vidisse deprehenduntť: & cū se putēt esse Achilles / vix inueniuntur esse Patrocli: De horum numero erat qui nuper notare studebat poetam ꝙ naturas dixerit numero plurali. Tum Marius oliuetanus vir doctissimus atꝗ ornatissimus qui facto intererat dixit.

Hæc fierēt si testiculi vena ulla paterni Viueret ī nobis & adesdū clamauit Frācisce / paucis te volo. Erat autē Frācisc⁹ sismundi Cātelmi principis Sorani viri fortissimi fili⁹ puer optime spei & indolis regiæ? Cui cum ꝑdiǰsset/Meministi ne inquit Mari⁹ legisse te apud Ciceronē/vel apud Maronē naturas numero pluratiuo? Puer se colligēs/aliquādiu besit cogitabundus: mox versus illos ex quarto Georgicorum virgilǰ protulit.
Nunc age naturas apibus quas Iupiter ipse
Addit/expediam pro qua mercede Canoros
Curetum populos/& reliqua, Tum Marius vade iam inqt in rē tuā grāmatice tā pclare doctus a puero: et da operā litteris/quod si feceris vel Priscianus vel Caper breui euades. Quidem ex illorum numero de quib⁹ dr̄ illud Terēciacum/Faciunt ne intelligendo vt nihil intelligant/Cum nuper legeret Tropei librum quartū incidit in versum illū Mox Capuanæ arcis vexillū in culmine flectu: & volēs suo sale pultē aspergere / Credebat eñ qcquid loqueret̄ sal merū esse: dixit Capuanū apud idoneos nusq̄ reperiri: & debere eū q Capuæ sit nat⁹ dici Cāpanū nō Capuanū. Cōtinuo ꝑtuli Valeriū maximuꝫ Nā meminerā ī eo legisse Capuanū et in vltimo Capite tertǰ libri sic legi Capuanū senatū ipǰ decreti auctoreꝫ funditus delere constituit: & paulo infra litteras a patribus conscriptis nequaq̄ Capuanis salutares accepit. Protuli & stepbanū de vrbib⁹/ in quo sic legit̄ ad verbū Capua vbrs Italiæ a Capy troico gētile. Capuanus vt Asianus. Volo hic venturæ Criticorum calūniæ paucis occurrere. Poeta in Dionysio ponit Sequanā q fluuius est Galliæ parisios irrigans & in oceanum Britānicum descendens/genere fœminino: cum secunduꝫ grāmaticos nomina fluuiorum sint masculina: Respondeo

igitur perq̄ breuissime ne tēpus inaniter cōteramus. Fecit hoc poeta Ouidiū imitatus q in.iiij.de fastis li.sic iqt

Hospes Auentinis armētum pauit in aruis
Clauiger: & tanto est Albula pota Deo.

Et haec loquendi figura talis est: qualis est cū Terētius dixit suā eunuchū respitiēs ad Comediā: & cū virg. dixit Preneste sub ipsa/respitiēs ad Ciuitatē nō ad nomen Sic Ouidius & poeta nr̄ ad aquam nō ad nomē respexerunt. Posuit aliqū poeta adolere pre crescere: quod q pauca legerunt dānantes dicebāt adoleo significare tantum incēdo. Vnde virg. in bucolicis. Verbenasq; adole pingues: & mascula tura. Ego vero respondebā verbū id vtrunq; significare & incendere.s. & crescere. Qd Lucij Flori testimonio ꝓbabā: ait eni sic in principio Epitomatis Si quis ergo populum romanum quasi hominē consideret totāq; eius aetatē ꝑsenseat vt ceperit/vtq; adoleuerit: vt quasi ad quendam iuuentae florē ꝑuenerit Subijciam & hoc magis vt agnoscat quales sunt q poeta vituperant: q̄ q sit locus annotatione dign?. Fuit quidā maioris auctoritatis/immo & temeritatis q̄ doctrine qui volebat sibi credi precipito verbū esse neutrum/sicut cado: Per illud in secūdo Eneid. Et iā nos humida caelo Praecipitat/suadētq; cadentia sidera somnos. Cui responsū ē teste seruio poni loco illo praecipitat pro ꝑcipitatur: q vero actiue ponatur/sicut poeta noster ponere consueuit/ostenditur per illud Virgilij in.ij. Eneidos Furor iraq; mentem precipitāt. Et per illud Senecae in Hippolito. Et noctem breuibus precipitat rotis.

F I N I S.

¶ PTOLEMEI SPAN. COROLARIVM DE LICENTIIS ANTIQVORVM POETARVM.

NE quis forte putet licentiam poetarũ intra breuẽ ambitũ locorũ istorũ quos in Apologia diximus/limitari/libet aliquãtulũ latius euagari & colligere plures locos vt memoriæ occurrent/ex imẽsitate ppe infinita licentiarum harum. Simul vt Scioli isti discant p quouis minimo delicto vocem nõ attollendam contra poetas.
Videmus antiquos poetas aliqñ & .i. & .u. consonantes vertisse in vocales. Horatius. Nũc mare nũc syluæ: vbi syluæ est trisyllabũ. In carmine obscœno scriptum est. Pallorẽ maciemq̃ larualẽ· vbi laruale fit quatrisyllabũ. Propertius quoq̃/ Pristina vota tuo munere dissoluo. vbi dissoluo fit quadrisyllabum simile fit in illo Catulli. Qui zonam soluit diu ligatam.
Seneca in Hippolyto ponit subiecta quadrisyllabũ: & facit ex .i. consonante vocalem in illo versu sappbico. Si qua feruenti subiecta Cancro est.
Et aliqñ ex vocalibus fecerũt cõsonãtes. Virg. Intexunt abiete costas. Vbi .i. & . e. in vnã syllabã cõtrahunt/& ex dictiõe quatrisyllaba fit trisyllaba. Sic in illo eiusdẽ poetæ Tenuia nec lanæ. Idẽ fit in dictionib⁹ Ariete & pariete/& alijs multis cũ venit occasio. Sic facit filius in dictione sinuatis quã fecit trisyllabam Cætera sinuatis glomerat sub pectore curis. Sic saluantur loca illa secundum Probum grammaticum classicarum.

Qui latinitati ſtudent debere poni incobo ſine infinito precipiunt/nec dicendum incobo legere/ Sed iũgendum ei accuſatiuum/vt incobo librum/Cõtra Lucanus in vltimo/ Longis Cæſar producere noctem. Incobat eloquijs. & Claudianus contra Ruffinum in.ij. Infandis iterum terras incendere bellis incobat. Dant vero infinitum Verbo Incipio/vt incipio legere non accuſatiuũ. Cõtra tamen hoc preceptum venit Virgilius. Incipe menalios mecum mea tibia verſus.

Videntur etiam dediſſe aliquando ipſi.u.vocali vim conſonantis vt cum alia conſonante longet ſyllabã/vt in illo Lucretij. Liquor aquarum. vbi producitur prĩa in dictione Liquor contra leges.

Mutant etiam terminationes nominum. Nã dicũt Vallis cum debeat dici Valles in nominatiuo ſingulari: quod ſuum diminutiuum oſtendit Facit enim Vallecula/ſicut Vulpecula fit a Vulpes: huius rei meminit Seruius in.xi. Eneidos/exponens verſum illum.

Eſt curuo anfractu valles accommoda fraudi.

Item cum quædam nomina vtrũq; genus habeant maſculinum.ſ.& fœmininum Vt pauper/hoſpes/Leo. poetæ tamen per licentiam faciunt declinationis alterius fœminina & dicunt paupera. Plaut? Paupera eſt mulier. item hoſpita/Dracena/Leena/Lea. Similiter cũ dicatur hic & hæc Nepos dixerunt tamen Neptis: quod ꝑpter ſucceſſionis diſcretionem admiſſum eſt. Meminit huius Licẽtiæ Seruius in illud duodecimo. Eneidos. Ars fuerat pauperq; domus.

Fuerunt qui poſuerunt Tribrachum in quinta ſede verſus exametri vt Papinius. Crebris arietibus vrbem. & Virgilius in vndecimo. Seu mollis violæ/Seu languentis hyacĩthi. Item/Molli fultus hyacintho: Et Ponta

nus noster in tertia/Vranies capite de lyra & Orpheo. & centum geminus Ophialtes: & in prima vt Virgi. Priamides Helenus. & Dactylum in vltima. Lucretius enim ponit omnium in fine versus exametri/sequenti ver su a vocali non incipiēte Sic enim posset fieri collisio: Si militer secundum quosdam Virgilius. Nam versum illū in Georgicis. & spumas miscet argenti ac sulphura vi ua: volunt sic legi: Et spumas miscent argēti/viuaq; sul fura: Quibus & seruius assentitur ac Macrobius. Simi liter & illum in sexto Eneidos. Quin protinus omnem perlegerēt oculis: volunt legi debere: Quin protinus om nia: & hos versus vocant dactylicos.

¶ Ionium scribitur per.ω.mega: tamen Virgilius bre uiat eam syllabam/vt Ionio in magno.

Oricbalcos habet dyphthongum/ei/in secunda Syllaba & tamen breuiatur ab Horatio in poetica. Tibia non vt nunc oricbalco iuncta tubæq;. & Virgilius finit sic versum in Eneidos. Alboq; Oricbalco.

Dicit Hermolaꝰ se putare etruscos dictos ab Aetria quæ aliter dicitur Adria/ Vnde Sinus Adriaticus: & licet ea dictio scribatur cum dyphthongo/tamen breuiat pri mam Martialis. Quantū sollicito natura parentis etru sco. Sunt quoq; qui putent eos dictos ἀπὸ τοῦ αἰθρᾶσ.ꝙ æthera propter auspicia considerent. Vbi est similis ra tio producendi primam propter dyphthongum.

Martia. in septimo. Hæc est illa tibi promissa Theophi la cani. producitur.o.micron in Theophila: nisi recurra tur ad licentiam quæ in proprijs est nominibus/peccatū est: vel ponitur tribrachus pro dactylo.

Sithonia pars thracie teste Stephano: Vnde fit gentile Sithonius.a.um, & scribitur per.ω. Tamen Virgi. bre uiat. Sithoniasq; niues hyemis subeamus aquosæ.

Aemonia scribit a græcis p.ω.αιμωνια.tamen poetæ latini breuiant mediam syllabam eius dictionis. Ouidius. Tiphis in æmonia puppe magister erat. Item Peliō Aemoniæ mons est obuersus in austros.

Itē verbū φεριω fero quod p.ω. scribit/nos breuiamus. Similiter δυω duo/Sed hoc defendi potest quia secundum communem linguam scribitur non per.ω. mega sed per.o.micron.

Idem fecit Virgilius ī Orion cuius prima est lōga Nimbosus Orion. Vbi dicit Seruius ex.ou.dyphthongo græca cum qua olim nomen id scribebatur/nam Vrion dicebatur/dempta in secundam litteram.s.v.& remansisse o.micron.quod est breue.dum ergo poetam purgat vno crimine/coinquinat alio.Græci tamen Orion per.ω. magnum in principio scribunt.

Virgilius in Cyri primam in Scoria breuiat primā syllabam quæ per.ω.magnum scribitur a græcis. Sordibus & Scoria patiar tabescere tali.

Epar quoq; scribitur per.η.a græcis/tamen Latini breuiant primā eius syllabam/vt illud in medicinalibus. Inter ter ternas absynthi potio luces/Curat epar/coniūgatur modo gallica Nardus.

Crepida scribitur similiter per.η.& tamen Persius breuiat. Non hic qui in Crepida graiorum ludere gestit. Et Catullus Et Crepidas lingere carpatinas: vel vt aliqui legunt Coprotinas a κοπροσ/quod est stercus.

Similiter pater/mater per.η. scribuntur tamen a latinis breuiantur. Aer videtur seruasse longam vltimam syllabam/& eam pleriq; obseruauerunt propter.η. græcum Claudianus tamen id contēpsit cum dixit. Lucidus vmbroso miscebitur aer auerno. Et hoc exēplo poeta noster aer & æther breuiauit: Quod Probus grammaticus nō

improbat: ipse enim in libro de institutis artium ad Cælestinum sic inquit. Nominatiuus singularis. R. littera terminatus in omni genere græcis latinisq́ nominib⁊ breuem habet/græcis vt Hector vbi est. Latinis vt ager ille malus. Sic Probus ad verbum. Idem sentit & Victorinus Hieronymi preceptor qui Romæ ĩ foro Traiani statuam meruit. ait enim sic. Quicquid in. R. finitur genere masculino breue est. Et per hoc Criticis sit responsum/ qui hoc in poetam nostrum crimen inpingunt.
Hector quoq́ per. ω. magnum scribitur a græcis/nostri tamen breuiant. Ouidi. Hic alacer missos teruit Hector equos. & Virgili. Decimũ quos distulit Hector ĩ annũ. Sillius in. xiiij. contra morem produxit primam dictiõis Cosyra. Et bellare Tabas docilis/Cosyraq́ pua. scribit enim per. o. micron vide stephanum de vrbibus.
Rhomphæa penultimã pducit. Valeri⁊ flaccus in sexto breuiat. Aequaq́ nec ferro breuior nec Rhõphea ligno.
Nemo est qui nesciat Chorea & platæa scribi a græcis cum dyphthongo. ει. in penultima & tñ antiq poete nostri breuiant eam in vtraq́ dictione quandocũq́ aliqua minima etiam difficultate laborant. Tibu. Hic Choreæ cãtusq́ vigẽt. Catul⁊. Istos q in platea mõ huc mõ illuc.
Ouidij est/Hemistichion Orpheõ esse ratæ. vbi orpheõ accusatiuum ponit non sequutus latinos neq́ græcos. latini nãq́ Orpheum græci vero orphea dicunt.
Horatius. Qui tam emunctæ naris/esse videtur/græcaꝫ ortographiam minime obseruauit Illi enim ptissana qđ est hordeum decorticatum per duplex. s s. scribunt / vt notat Theodorus in ortographia. Ipse autem primam eius dictionis breuem Ponit. Quid cessas agedum. Sume hoc ptissanarium Orize.
Lacus scribitur a gæcis per duplex. κ. λακκοσ tamen

latini breuiant primam. Virg. in geor. Atq; arguta lacus circum volitauit hirundo.
Item grabatus scribitur a græcis per duplex.b.latini tñ breuiant primam. Virgilius in moreto. Membra leuat sensim mollis demissa grabato.
Item Horatius qui clamat: vos exemplaria græca no-cturna versate manu versate diurna/et qui gloriatur se obseruasse ad vnguem mores & leges græcorum poe-tarum notatur ab Attilio fortunatiano q̄ in Carmine illo choriambicho. Lydia dic per omnes recesserit ab Al-ceo/pro Iambo Spondeum infartiendo.
Iuue. longat secundam in phrenesis. Q. Seren. breuiat. Ex vitio Capitis phrenesis furiosa mouet/q̄ q̄ nō phre-nesis/s; phrenitis dici: dēat sicut et pleuritis nō pleuresis Propertius in secundo breuiat primam in Electra quam virgilius producit
Electra vt Grai perhibent Atlantide cretus. & Ouidi⁹ in. iiij. fastorū Dardanon Electra quis nescit Atlantide natum. & recte quidē nam per. η. scribitur a græcis quæ vertitur in e longum/ Quod videtur Proper. cōtēpsisse In Cous primam longat Propertius.
Callimachi manes/ & choi sacra Philetæ & Ouidius Si Venerem Chous nunq̄ pinxisset Appelles. Illa sub æquoreis nuda lateret aquis. Tamen Papinius breuiat ī prima sylua ni male memini
Hunc ipse Choo plaudente Phileta.
Macer si tñ ille liber Macri esse credendus est breuiat scd'am in clystere/quæ p. η. scribitur a græcis ait nāq; sic Appositus digitis aut intus Clystere missis.
Græci scribunt Ganymedes per duplex. n n. Latini vero per vnum & primam syllabam breuiant. Virgilius ī pri mo eneid. Rapti Ganymedis honores.

Virgilius in tertio eneidos. Infandi Cyclopes. atq; altis montibus errant. Et pauloinfra Lustra domosq; trabo/ vastosq; ab rupe Cyclopas. longat & breuiat secundā in Cyclopes quæ scribitur per. ω. Quidam tamen iunio res qui græcas litteras venerantur versum Virgilij correxerunt/ & loco atq;/ponentes/ et/ imprimi fecerunt. Infandi Cyclopes & altis montibus errant. Sed hi mihi videntur fuisse parum cauti. Accidit enim eis quod dicitur: Incidit in Scyllam cupiens vitare Charibdim. sic nanq; scribentes Cesuram semiquinariam/ & semiseptenariam tollunt e versu quod vitium videtur q̄ longam syllabam breuiare: Quod si dicant posse fieri metrum sine Cæsuris. Respondeo posse id fieri: uitiū tñ esse. Vnde Terentianus inquit. Rarum concedam: fieri nō posse negabo. Respondeo item syllabam longam breuiari / quod itidem / vitium / & iudicio multorum minus vitium q̄ pretermissio Cæsurarum / cum minus recedat ab euphō. ratione cuius/ Cæsuræ obseruantur. Et tanti erat Euphonia apud antiquos vt (quod Sæpius dixi in apologia) Solo iudicio auriū regulas grāmaticorū. cōculcarēt His ergo pēsitatis/ li/ quæ a nona annotatiōe ponūt̄ vsq; huc pcurant̄ videt̄ satis esse poete si vel regulis vł aliquo pbato auctore nitat̄. vñ fit vt mirer cur hermola? Sidoniū appollinarem vsq; adeo īsectet̄ vt ppter huiusmodi licētiæ vsum dicat eū litteras græcas nō sciuisse. Accusat eū q corripiat primā in phonascus & pducat secundā in syllogismus/ q breuiauerit penultimaʒ in heraclitus: & primā in Ctesiphonte. itē penultimam in Diastema: & primam in Iohannes. Si enim; Antiqui reperiunt̄ breuiasse ita. n. & . ω. mega/ & dyphthōgum/ vt pata in virgilio & Persio magnis auctorib?: cur hoc Neotericis īputat̄? Si antiq; vt breuiēt syllabas destruūt

dypbthongos/vt in dictione Eneas/ex qua obijcitur io-
ta. Vt Eneade in ferrum pro libertate ruebant. Si bæc in
q̄ multaq̄ alia similia faciunt/& impune: Cur pro hu-
iuscemodi delictis Iuniores quottidie in ius trahuntur?
Si pro his culpis pœna infligenda est/qui prius peccaue
runt prius puniantur. Et hæc quoad græcas dictiones
pauca dixerimus.
De dictione autem Iohannes q̄ scribatur apud græcos
per ω magnū/nō est negandū. Est tamen dictio hebrai-
ca sic a grecis māgonizata/& ortographiæ græce par
tim sine ratione/partim contra rationem subiecta/ Cur
n.p ω. magnū scribi debeat magisq̄ per/o/paruū/rō nō
appareret/quæ si vlla esset/petēda esset ab hebreis non a
græcis. Hāc tamen rationem assignabat poeta nr̄ q̄ ea
dictio. s. Iohannes scribitur ab hebreis cum vau. & holē:
nam vau littera cum puncto quod dicitur holem super-
posito sonat. o. & est de maioribus vocalibus apud eos:
habent enim quinq̄ magnas/& quinq̄ paruas vocales/
si tn̄ puncta illa licet vocales appellare: Nam Iohannes
Reuclin qui grammaticam hebraicam fecit latinam pun
cta illa nō vocales sed voces appellat. In dictionibus er-
go externis vt ex sententia Prisciani principis gramma
ticorum dixi in Apologia/non vr̄ habēda rō græcæ scri
pturæ: Quod vnico (ne sim longior) patefiat exemplo.
Scribunt græci Arimmum per. ει. dypbthongum in pe-
nultima syllaba/Vide Stephanum de Vrbibus. Breuiat
tamen Lucanus illam syllabam: ait enim sic in primo. Vi
cinumq̄ minax inuadit Arimmum/& ignes. Quod ve
ro fiat a græcis hoc nomen quatrisyllabum/non inficia-
mur: non sunt tamen in hoc sequendi/ Quando intelligi-
mus in propria lingua esse trisyllabum. Vulgare nanq̄
prouerbium est non sequenda vestigia cum Lupum vide

mus. Iungitur enim apud hebreos in hac dictione I. cum o. & fit consona: sicut in dictiōe Iocus apud nos. Quod item sine aspiratione scribatur penultima eius syllaba vt scribunt græci est contra rationem: habet nanq̧ manifestam aspirationem/cum per abet scribatur ab hebreis. Vnde teste Hieronymo in libro quæstionum hebraicarū septuaginta interpretes qui sub Ptolemeo philadelpho legem Mosis ex hebreo in græcum transtulerūt: p abet littera hebraica/quæ duplicē seu maiorē importat aspirationem. X. græcum quod aspirationē habet posuerūt. Id patet in dictione Rachel/quæ scribitur sine. c. apud hebreos/sicut nihil/& mihi apud nos. Vnde si vellemus septuaginta imitari scriberemus Iochanes per ch. sed melius est more nostro aspirationem interponere/q̄ more græcorum non aspirare. Hermolaus ergo reduxit id nomen ad Canones græcos/quia nesciuit hebraicos/q̄ sunt iudices harum dictionum.

¶ Satis imprudenter nonnulli ex litterarum hebraicarum ignorantia reprehendebant poetā nostrū/q̄ Nemrod/& Mamre nomina hebraica sine. b. inter. m. & r. contra latinorum & græcorum consuetudinē scriberet Quibus ipse prolato Codice hebraico confestim satisfecit: Viderit ergo quisq̧ Quid garriat/ne in eum dicatur illud prouerbium sus mineruam: & supra Crepidam ne ascendas.

Solent etiam truncare dictiones: & litterras longuas in breues mutare / vt testis est Seruius in illud octaui eneid: Haud Procul hinc Tarco / & Tyrrheni tuta tenebant. Ait enim sic Tarco nominatiuus est de græco veniens ab eo quod est Tarcō/pdito/n/&/ω/ mega mutata in o micron/vt Απολλων Apollo/ πλατων Plato/ sic seruius.

Papinius quoqꝫ idem fecit in dictione Agamēnon: Dixit nanqꝫ/stimulatqꝫ Agamēno volentes. Fecit idem & poeta noster in Agellarijs / vbi Laco vltima breui pro lacon posuit.
Sidonius in panegyrico Maiorini dicit Attis mel. phœnix palmas Lacedæmō oliuum. eo loco Baptista pius accipit Lacedæmon pro lacedæmonio/vt apud Vegetium lib. iij. Atbenienses & Lacedæmones ac Macedones rerum potitos prisci testantur annales. ibi aliud noto. Lacedæmon. n. per. ω. scribitur: & tamē breuis ponitur nō seruata reuerentia linguæ græcanicæ.
Puteus babet primam breuem. Virgilius. Nec puteis manare cruor cessauit. Ouidius tamē in. xiiij. dicit. Puteolosqꝫ sinus messapiaqꝫ arua reliquit Puteoli enim loc⁹ ꝓpe Neapolin dictus est a puteis.
Idem Ouidius. ij. Metamorphoseon sors mea principijs fuit irrequieta/pigetqꝫ Actorum sine fine mibi. Videtur iungere piget cum mibi.
Propertius in. ij. Non Ampbiareæ prosunt tibi fata quadrigæ: producit secundam syllabam in Ampbiareæ/ vel ponit tribracbum pro Dactylo.
Virgilius in primo eneid. Aurea composuit sponda: mediaqꝫ locauit. fecit syrenesim trabendo/e/ & a/in vnum & fecit spondeum: vel Ampbimacbeum. vt alibi Insulæ ionio in magno.
In antecædēti versu vbi legitur. Cum venit auleis iam se regina superbis. ponitur improprie/cum/particula. nō enim indicatiuo sed subiunctiuo debet iungi. vel ponitur venit pro veniret: vel ponitur/Cum /pro/dum/ Et dicit Seruius cū et dū apud latinos malo erroreesse cōfusa.
Priscianus in translatione Dionysij Continuoqꝫ iacent gymnaæsi: bas baleares. producit secundā in gymnasiæ/

quam alij corripiunt: breuiat dypbtbongum per sequentem vocalem/& non facit debitam collisionem.
Ponunt etiam tempus pro tempore Virgilius in Georg. Quam quibus in patriam ventosa per æquora vectis. ponit enim vectis pro bis qui vebunt. Similiter ponitur Orsus pro eo qui incepit loqui/Vt virgilius Sic Iupiter Orsus: & pro eo quoque qui finiuit loqui vt virg. Sic orsus Apollo. Mortales visus medio sermone reliquit. vt notat Seruius.
Virgilius in.xi. Pulsant & pictis bellantur Amazones armis: vbi Seruius dicit bellant pro bellant: & in Georgicis. Et placidā paci nutritor oliuam. Vbi dicit Seruius futurum tempus a passiuo poni pro presenti ab actiuo: atque ita duplex ē vitiū dū.s. genus pro genere.s. passiuū pro actiuo & tempus pro tempore vsurpatur.
Sidon. Appolinar. de laudibus Consentij & Narbonæ Ciuitatis/bæc centesima laudium tuarum. Omnes alij dicunt laudum ipse addidit/i/satis licentiose.
Item Priscianus in translatione Diony. Procurrens Pacbyno longe/& paulo infra Emmet ad Zepbyrū Lylibe. Pacbinusque sub ortum in quibus locis corripit secundam in Pacbynus/quam omnes alij produxerunt. & dicit Lylibe pro Lylibæo per apocopen.
Idem ibidem. Qui syriam medius disterminat Arabiāque producit primam in Arabia quam alij corripiunt
Virgilius in.xi. eneid. Lacbrymis ita fatur abortis. Tene inquit miserande puer cum læta veniret. Cum superius dixisset fatur: superfluum certe est/ inquit / & id addidisse Videtur inaduertenter. Quod Critici nostri in quouis neoticorum deriderent.
Virgilius. Ectasim fecit in illo versu. Exercet diana choros producit enim primam in Diana quæ breuis

ẽ natura: Itẽ ĩ illo Italiã fato ꝑfug?:nã Italia bꝫ primã breuẽ/vel põt dici ponere Tribracbũ ꝑ Dactylo.Similr̃ Propti? Et dom? mtactæ te tremit Arabiæ/ vbi ꝑducit primã Arabiæ.Cũ oẽs fere poetæ ꝑducant ſcd'am ĩ Latona vt Virg.Latonæ tacitum pertentant gaudia pect? tamẽ Papi.in primo Tbeb.breuiat/loquẽs eñ de Apolline inqt.Latonidẽ votis iterũq̃.iterũq̃ cana?.Facit Lucan? Syſtolẽ in dictione Edonis Edonis ogigio decurrit plena Lyæo.Nã Edonis bẽt mediã lõgã.Idẽ in dictione Fidena.Vrbẽq̃ Fidenam.Item Iuuenalis in ſatyra Cũ poſſis boneſtius illic: nã poſſis babet vltimam longam. E/quoq̃ aliquãdo ſequente alia vocali ſupprimitur a poetis vt dicit Priſcianus in.vij.in cap.de Caſibus quartæ declinationis.virg.in Georg.ſeu lento fuerint aluearia vimine texta: Claudianus in epitbalamio Serenæ Tbeodoſius priuatus adbuc.Propterea dicit Victorin? ex quattuor ſyllabis breuibus fieri aliqñ ſpõdeum:vt genua labant.vbi prima/e/ſupprimitur. Iuue. Incude & Lutbeo Vulcano.vbi lutbeo eſt biſſyllabum virg.in. vi. Ferreiq̃ Eumenidum tbalami.

Prob? dicit Virgiliũ corripuiſſe ſcd'am ĩ feruere qa tertiæ eſt cõiugationis.Et ſimili mõ corripuiſſe fulgere/cũ tñ ſit ſecundæ.Illæ autẽ paribus quas fulgere cernis ĩ armis/quod nõ niſi licentiæ vel negligentiæ poteſt aſcribi. Serui? tamẽ deriuat a fulgo/ꝙ Virg.taxare non audeat. Lactãtius in libello de Pbœnice ponit duodecies quadriſyllabum.Duodecies vndis irriget omne nemus

Epenteſim ſæpiſſime faciunt antiqui medias augendo dictiones vt patet cum dicũt Induperator pro Imperator Indugredi pro ingredi quo vtitur Lucretius/ & noſter Pontanus Cœlituum pro Cœlitum/Alituum ꝑ alitum. Itẽ cũ addũt vnũ.t.ĩ rettuli/et in quattuor:et/L/in pol

lypus: et ĩ rellígio & ĩ reliquiæ: & ĩ Cybelle: & / A/in trabacæ Virg. Tribulaq̃ trabacæq̃. Addit ẽt Virg. t/ĩ di- ctione Pattagiũ. Similr/n/ĩ Porsenna Nã Serui9 ĩ illd' octaui Eneid. Tarquinũ eiectũ Porsenna iubebat. dicit ad pducẽdã syllabã/n/adiunctũ Propˀtius addit, r, ĩ di ctiõe prbæbi. Et similr Ouidi9 in. xij. metamorp. Perrbæ bũ Ceneavidi. Cenea prbebũ. Est aũt perrbæb9 Ciuitas Tessaliæ quæ p simplex, r. scribit᷑ a græcis/et bẽt primã breuẽ Vide stepbanũ de vrbib9. Lucreti9 vt lõget bre- ues syllabas ĩ reficit duplicat, ff, in recidere duplicat, cc, in reducit duplicat, dd, Papinius ĩ syluis diuidit dictionẽ Huic/Læt9 Huic dono videas dare iura nepotes. Similr Paulin9. Cũ subito aut illis corda bostib9/ aut buic ora. Idẽ diuisit/Cui/Cõscia seruitij qd gesseris & cui tandẽ In dictiõe quoq̃ Pleiades abijcit. e. et. i. retentã breuiat. Idẽ cõiũgit. e. cũ. i. Ast ali9 pictis accẽdit lumina Cereis Idẽ sibi ipi Cõtrari9 primã dictiõis Illissus mõ corripit mõ pducit. Riparũ icursus illissos. Et alibi. Celauit geti cos ripis illissus amores. id aũt nomẽ fluuij musis sacri in Attica. Dicit Beda quosdã resoluisse, r, Lrã ĩ duas lrãs s. in se, et in, e, vel in, i, et dixisse iterefect9 p iterfect9: in tercept9 p itercept9. prudẽti9 ĩ psicomacbia/palpitat at q̃ aditu spiraminis iterecepto. et boc dicit factũ vt, r, mi nus dure sonaret/qd' ptinet ad Eupboniã: sicut et illud: Atq̃ imitis Acbilli p Acbillis/ & cũ dicit Virg. olli p il li. Priscian9 adducit versum Ennij ĩ quo pducit᷑ sed'a ĩ annuit/licet sequat᷑ vocalis Annuit sese mecũ decernere ferro. Catull9 diuidit/au dypbtbõgũ: & ex vna syllaba facit duas breues. Si linguã clauso tenes ĩ ore. Itẽ verbosa gaudet venus loqla facit trisyllabum / clauso et gaudet. Lucreti9 ĩ. iiij. diuidit oe dypbtbõgũ: licet qdã eius nouus Corrector ad id euitandum addiderit coniunctionẽ/q̃/

vetus lectio sic habet. Premere ac siccare cœpit. ipse aūt sic mangonizauit Premere exsiccareq́ cœpit.
Aliquando faciunt Synaloepham/vt/Ille ego.
Aliquando non vt/vale vale inquit Iola
Aliquando breuiant vocalem longam quæ suscipitur a vocali sequentis dictionis. Insulæ Ionio in magno. Item Te Corydon o Alexi. Item credimus an qui amant: vbi duplex vitium est: & q Synaloepha preteritur/& q longa breuiatur. Aliquando pretermissa Synaloepha vocalis longitudo seruatur. Vt Aoniæ Aganippes. & secū dum Bedam in illo versu Virgilij in primo Georgi. Sit pecori: apibus quanta experientia parcis. Sic enim ipse legit Sine Atq́ item in illo. Antiqua Cedro Italusq́ pa terq́ Sabinus.
Victorinus dicit vocalem dycronam modo corripi mo do longari in eadem dictione. Virgili. Hic amor & stu dium. hic mor corripitur. Omnia vicit amor/& nos cœ damus amori: hic mor producitur: quod addidi propter quosdam qui dicunt talem vocalem in eadem dictiōe po ni semper eodem modo: licet in diuersis modo longa mo do breuis poni possit.
Catullus: non ita me diui(vera gemunt)iuerint pro iuue rint. Syncopa iudicio meo duriuscula. breuiat quoq́ pri mam dictionis iuerint/quæ natura longa est ipso teste. Nam alibi dicit. Nō possum reticere Deæ qua Mallius in re iuerit. Et quantis iuerit officijs.
Iambum in secundo loco ponit Valerius Flaccus. Sed qualis & quanta viris Item Sillius italicus. Ni decoris adsint. Lucanus quoq́: Dum sanguis inerat. Item Vir gilius. Drimoq́ Xanthoq́. Itē idem: Euriq́ Zephyriq́ Ouidius. Sideraq́ ventiq́ nocent. Item idem Sarculaq́ rastriq́ graues. Idem Eurytidos Ioles. Virgilius. Limi

naq; laurusq; Dei. Et hoc videtur excusari per Cæsuram. Vbi productio spiritus in pronunciando/defectum quantitatis supplere videtur/ & hoc commento poetæ excusantur.
Antiqui.s.non pronuntiabant vt dignu loco pro dignus loco: Sed Seneca tales coactiones pronuntiari iubet/ contempta auctoritate antiquorum. Quod facit contra eos qui sunt antiquitatis nimium studiosi.
Ausonius longat primam in Diogenes contra leges/Diogenes obijt/non obijt sed abit.
Aliquando etiam apud antiquos sequēs vocalis breuiat dyphthongum. Pontanus noster in Meteoris: Vt cū meo niæ in campis vada ad alta Mæandri. Virgilius. Sudibusq; præustis Idem: Frenisq; aduersa præbensis. Idem Flerunt rhodopeiæ arces. Terentianus dicit poni Creticum pedem qui aliter dicitur Amphimacrus pro dactylo vt illo loco: Insulæ ionio in magno: & item illo/solus hic inflexit sensus/quia hic/est lōga/q ab antiquis hicce per duplex.cc.scribebatur.
Similiter/De/Syllabam natura longam Virgilius corripit. Vnda dehiscens. & .o.longum Virgili. breuiat. Sub Ilio alto Idem/Imponere Pelio ossam.
Ouidius: Quod tibi donaui perfide littus emi. In epistola Didonis ad Enæam: vbi primam in emi breuiat contra legem.
Idem i.ix. His Cacus horrendum tyberino gurgite mōstrum. Vbi breuiat primam in dictione Cacus: quā Virgilius in octauo sæpius ponit longam vt semihoīs Caci. Et pauloinfra. At furis Caci mens efera. Hinc patet licētia quæ in proprijs est nominibus.
Ponunt primitiuum pro deriuatiuo Virgilius in quarto Eneidos, Hauriat hunc oculis ignē crudelis ab alto Dar

danus pro Dardanius.
Solēt ēt duo.uu.cogere in vnū Virgi. Quæ grā curuū Martia.Duo millia passuū.Duo.i.i.ī vnū Virgi. Dijq; Deæq; oēs Martia. Desijt fingere Cœlius podagram. Martia.Capella ꝑducit primā Adonis. Hāmō arentis Libyes & biblios Adon:pōit aūt Adon ꝑ Adōis: vbi ē Apocope Virg.breuiat eādē.Et formosⁱ oues ad flumia pōit Adōis.Ouidi.i.iiij.fasto.breuiat primā in Calones quā alij ꝑducūt. Claudianⁱ ꝑducit primā ī noīe Darij vł Daræi.Daræū famulis mãibⁱdoluisse pemptū.Sido niⁱ ad Felicē breuiat.& primū Darij tumultuātis.Hẽc decasyllabⁱ ē versⁱ.Vbi ēt secūdā eiusdē dictiōis breuiat cōtra legē.Propti ⁱ ī secūdo breuiat sic. Nō sic Electra suū saluū cū aspexit Orestē:Paulopost ꝑducit ī eadem Elegia.Nec sic īcolumē Minois thesea vidit.plerīq; oēs ꝑducūt.Virg.i.xi.Sic ait & paribⁱ Melapū ī plia di ctus.Idē ī.xij. Sic oēs amor vnⁱ habet decernere ferro. Sidonius in panegyrico Soceri. Vltima iā claros q̄runt post dāna Ticini breuiat primā ī Ticini alij ꝑducūt.Idē breuiat primā ī stipēdio ad Lāpridiū.Poss.t fœdere sub stipēdiali.Alibi lōgat.Quæ captiua dedit quōdā stipen dia Barce.Sīłr Catullus pōit lōgā.Ouid.breuiat primā ī dictiōe Catullⁱ Mātua Virg.gaudet/Verōa Catullo. Ipse aūt Catullus ꝑducit.Ociū Catulle tibi molestū est Idē Catullus producit secūdam in Tepefacio/quam alij breuiant.Alta tepefaciet permixta flumina cæde. Elegia primas duas breuiat Ouid.ī epła/sapphⁱ lōgat. Flēdus amor meⁱ ē.Elegia flebile Carmē.Hoc versu tā ꝙ mōstro exteriti grāmatici discordātlGeorg. Merula vult legi/nō elegia/sꝫ elegi/ab eligo verbo. Alij diuidunt dyphthōgū græcā q̄ ē ī penultima syllaba.s.ei.& legūt elegeia/vt priameia. Verū hic quoq; duplex ē/diuisio.s.

dyphthõgi/& pductio vocalis añ vocalē: pducit enim e.añ.i.vel erit tribrachꝰ p dactylo. Sed vt oñdamꝰ viā euadēdi ex istis angustijs/aduertēdū est scdm Linguam Ionicā mutari aliqñ.ει.dyphthõgū.ηι. vt ĩ locū.ε. micri vel pui succedat.η.q̃ cõuertit in.e.lõgā Cui cū succedat Iota q̃ de dyphthõgo subtracta p se facit syllabā/fiũt ex vna dyphthõgo duæ syllabæ/quarũ pria iure plungat: & sic legendū erit locis supradictis elegeia qnq̃ syllabarũ quarũ due priæ sunt breues. Sic saluat versus eiusdē poetæ in.vi.meta. Et nelæa Pylos nec adbuc Pithæa Troezē. Nā qa Troezē dꝫ esse bisyllabū pp.oe.dyphthõgũ q̃ ē ĩ pria syllaba scribit.η.græce τροιζηνι. optꝫ eadē rõe dictionē pcedētē augere/& Ionice soluere dyphthõgũ.ει.ĩ.ηι. & sic resultabit pitthεια quadrisyllabũ. Sed plerīq̃ omnes codices antiqui sic habent vt predixi: & sic citatur ille locus a Pompilio diligentissimo grammatico in libello quem nuper scripsit de metris.

Est etiam in principio tertij libri amorũ Ouidij similis versus. Venit odoratos elegia nexa capillos. Vbi plerīq̃ diuidũt dyphthõgũ & scribũt Elegeia vt ante dictũ ē.

Silius in.xiij.punicorũ primā in Pelio breuiat: Alij longant. Ossaq̃ cum Peliocunq̃ hemo cesserit Othrys.

Priscia.ĩ Dionysiũ Antiochēsē. Berilli gēmas glauci nitidũq̃ adamāta: lõgat primā ĩ Beryllꝰ. Prudētiꝰ ĩ Psicomachia breuiat. Hic tibi sapphirũ sociauerat ide beryllũ Virg. Mœstāq̃ Eriphilē. At Tibullꝰ alr. Eriphyle phæbo grataq̃ qd̃ mõuit. Virg. Qui Cerete domo. penultimā pducit ĩ Cerete. alibi corripit Prope Ceretis amnē.

Est locus ĩ virg. quē nullꝰ cõmētatorũ quos legi visꝰ ē aduertere.iiij.eni Georg. dicit. Magnaĩosq̃ duces totiusq̃ ex ordīe gētis. vbi breuiat primā ĩ dictiõe totiꝰ: fecit ergo systolē vl/us abijcit vel scd̃a syllaba secat p medium.

idest/ ti/et/t/iungitur cum prima vt dicatur tot:et i.iungitur cum tertia: & fit consonans/vt dicatur ius. sicut Probus dicit fieri in Ariete & pariete: & sic totius erit bisyllabum.

Primam dictionis catbolicus quæ natura breuis. Sidonius contra Claudianum prolongat. Si quæ catbolicaꝫ fidem lacessunt: bendecasyllabus est versus. Virgilius in x. Noua gaudia Cydon. At in.xij. Partbus/ siue Cydon nunc primam in Cydon breuiat/nunc extendit. Virgiliꝰ conuulsnm remis rostrisq́ stridentibus æquor: breuiat primam in stridentibus contra legē

Iuuenalis. Et sonat vnctis strigilibus: longat primam in strigilibus/ quam breuiat Persius. I puer et strigiles crispini ad balnæa defer.

Cupido generis masculini sumitur pro filio veneris. Horatiꝰ. Quam volat circum Iocus & Cupido. generis vero fœminini est efrenatus babendi appetitus. tamen seneca in Hiyppolyto actu secundo dixit Nullus bis auri fuit Cœcus Cupido: ponit eñ masculinum ꝑ fœminino. Virgilius dicit modo bic cortex/modo bæc cortex in bucol. Tum pbaetbontiades musco circundat amaræ corticis. in Eneid. Raptus de subere Cortex.

Q. Serenus. Quem fundit Tilia succum. longat primā in Tilia: Alij breuiant. Ouidius Quoq́ minus dubites Tiliæ contermina Quercus.

Ausonius. Itineas cariancq́ pati te cbarta necesse est. primam in tineas breuiat/quam producit Quinti. Serenus. Natura interno cum viscere tinea serpens.

Catullus & Horatius producunt primam in dictione Inulus. Propertius longat. Atq́ Inuli pellis totos operibat amantes.

Lucanus in sexto. Antraq́ letiferi rabiem Typbonis.

anbellat. extendit primã Typhonis. Martianus Capella contrahit Fortemq; Typhonem.
Virgilius. Mater Cyrene mater quæ gurgitis huius producit primam in Cyrene. Catullus breuiat. Laserpiciferis iacet Cyrenis. hendecasyllabus versus est.
Diuidere dyphthongum græcum. ai. familiarissimum est antiquis/vt Lucretio. Ponunt enim animai pro animæ/vitai pro vitæ/materiai pro materiæ.
Est etiam apud Virgilium pictai vestis & aurai/vbi duplex est vitium: diuisio. s. syllabæ & productio vocalis ante vocalem.
Iuuenalis. Additur imperiis hispania/Pyrenemq; transilit: producit primam in Pyrene quam corripit Tibullus. Tua bella Pyrene testis/& oceani littora Santonici. & Lucanus in quarto. Iamq; Pyreneæ quas nunq; soluere Titan.
Sidonius in panegyrico. Maioriani. Texta nabateũ promemo sulcat bidaspem. producit/ba/in nabateum: Ouidius breuiat. Eurus ad aurorã nabateaq; regna recessit.
Sidonius ad Felicem Philoctete tibi dedit pharetrã. producit primam in philoctete. virgilius breuiat Parua Philoctete subnixa Petilia muro.
Sidonius. Vel Taurominitana quos Charybdis. producit secundam in Taurominitana: Alij breuiant. Iuuenalis. Taurominitanæ rupes.
Horatius in sermonib⁹ breuiat primam in pituita Lenta ferat pituita vides. Persius producit in satyra tertia. Sõnia pituita/qui purgatissima mittunt.
Vltimam dictionis Palus breuiat Horatius quã alij longant. Virgilius. Limosoq; palus obducat pascua iũco. Et in sexto. Fata obstant tristiq; palus inabilis vnda. Victorinus quoq; producẽdam arbitratur eius hæc verba sũt.

In genitiuo cognoſcuntur nouiſſimæ ſyllabæ plerunq̈ nominatiui quales eſſe debeant: vt eſt paupertas & pa lus. tas enim ideo longa eſt/quia genitiuus producit ea3: dicimus enim paupertatis. ta. producta/& paludis me dia ſyllaba producta.
Martialis. Aequalis liber eſt critice qui malus eſt. lōgat primam in Criticus: quam breuiat Horatius. Vt Critici dicunt leuiter curare videtur.
Virgilius. Claudit nos obijce pontus. Longat primam in obijce/quam breuiat Silius in quarto. Et fidos certant obices/educere ſylua.
Actius contra legem breuiat primam in verbo procuro. exercent epulas læti famuloſq̈ procurant.
Propertius. Hos quoq̈ profecto ludebat Iaſone Varo: producit primam in profecto quā breuiat ſtatius ī duo decimo. Huc ego te Coniunx ad debita regna profectū. Sunt tamen qui verſum Propertij aliter legant & loco profecto ſupponant perfecto.
Vult enim dicere Varonem perfecto ideſt finito Iaſo ne ideſt libro de Argonautis/quem cōſcripſit ad elegos verſus rediſſe.
Ouidius breuiat primam in ſopitus. purpereo iacuit ſe miſopita thoro: quod eſt contra leges: licet nonnulli con tendāt ſemiſupina corrupto textu ſupponendum. Alij ve ro ſemiſepulta. Sed hæ ſūt induſtriæ coniecturales qui bus tolli poſſent ex poetis omnes figuræ. Sic enim dici poſſet in Virgilio legendum non eſſe. Connubio iungam ſtabili: ſed coniugio: quod æque dici poteſt. Legendū eſt ergo ſicut habent vt plurimum textus antiqui manu ſcri pti: nec corrigendi ſunt auctores. Sed librarij. Eſt qui dem verſus huic ſimilis in fine tertij libri de Arte in quo conuenientiſſime legitur ſemiſupina. Ait enim.

Cum iacet in dextrum semisupina latus.
Sed huic versui qui est in elegia qua consolatur puellam cui Comæ deciderant magis conuenit Semisopita. legitur nanq; sic & sic habent codices etiam impressi sæpe etiam nondum digestis mane Capillis
Purpureo iacuit semisopita thoro.
Est apud Martialem versus. Nouerunt cui seruiunt Leones. in quo ponit secundo loco spondeum pro Dactylo: Vel secundum quosdam diuidit. cui. in duas syllabas & breuiat. i. quæ natura longa est.
Vide quantum licentiæ sibi vsurpet. Hoc si facerent nostræui poetæ. Credo dicerentur litteras nescire.
Academia ponitur a poetis secunda breui vt. Atq; inter syluas Academi quærere verum. Cicero tamen longam ponit. Inq; Academia nitida nitidoq; Lycio/vel Lyceo.
Sidonius Apollinaris in epithalamio Polemij primam dictionis Thales lõgat/more poetæ nr̃i licet alij breuient
Thales hoc etiam numeris inquirit & astris
Idẽ ibidẽ quart9 Anaxagoras thaletica dogmata seruat
Claudianus. Mergit se subito vellitq; coralia cloe. breuiat primam in Coralia/quam longat. Q. Serenus/ Corallum vero si cocto nectare malis.
Sidonius in Epithalamio Ruritij breuiat eandem / & eam dictionem facit trisyllabam expuncta. i. littera. Lactea puniceo sinuantur colla corallo.
Catullus. Coniugis in culpa flagrantis quottidiana: facit in dictione quottidiana dactylum & spondeum. Sed secundam eius dictionis lõgat Martialis/& breuiat primam Cinctus sindone non quottidiana. Versus est hendecasillabus.
Virgilius in tertio. Eneidos. Arduus inde Acragas osten dit maxima longe. breuiat primam & secundam in

Acragas.Priscianus aūt in traslatione Dionysij produ-cit.Hic salis Acragas miracula possidet vnus.

Sidon.in epitbalamio Polemij/Materiam cunctis Crea-turis aera cædens:breuiat secundam in Creaturis quæ non potest esse nisi longa.

Ibidē dicit/Araneola micat proprias conferre laborat: producit primam & breuiat secundam in Araneola.Cō trario modo ponitur/a/virg.breuiat enim primā & pro ducit secundam.Nāq; vt Araneoli tenuem formabimus orsum.Pius frustra nititur versum corrigere: Nā apud Virgiliū est nomē appellatiuum:Apud Sidoniū est no-men proprium mulieris.

In panegyrico Soceri sui breuiat vltimam in Alcidē quæ solet poni longa.Nec quæ cadmeis pariens Alcidē in oris Ibidem pducit primam in Priene/quæ necessario breuis est:scribitur enim per.i.quæ sequente.n.est breuis. Prie-nee Bia pluris ais eē malignos:Alibi breuiat.Et tu quē dederat Bias Priene.

Idem in epigrammate trium capitum. Lestrygones nos esse puta,breuiat secundam in Lestrigones:Contra/Iu-uenalis producit Fingentem immanes Lestrygones atq; Cyclopas.

Ibidem producit secundam in Geryone/quam alij breui-ant. Virgi.in octauo.

Tergemini nece Geryone/spolijsq; superbus:

Forte voluit ponere tribracbū pro doctylo vt in illo vir-gilij.Molli fultus biacyntbo.Versus bic Sidonij. Nulla tamē fuso prior est Geryone pugna.

Rubigo babet primā longā.Tamē Prudentius breuiat. Condere vagina gladium ne tecta rubigo.Similiter & Martialis Vteris ore aliter nimiaq; rubigine captus.

Grāmatici antiqui ac Neoterici dicūt genitiuos quartæ

declinationis in.us.producere.us.finalem ad differentiã nominatiui.Baptista fera philosophus & medicus ac poeta illustris putat virgilium id non curasse/& talium genitiuorum syllabas pluribus in locis breuiasse: & eius imitatione tales syllabas de industria se breuiare.Adducit autem hos persertim locos ex virgilio in tertio eneid. Quãuis increpitent socij & vi cursus in altum vela vocent.In Georgicis.

Martis equi biiuges & magni currus Achillis In Bucolicis.Spiritus & q̃ntum sat erit tua dicere facta. Vult ergo in primo exemplo cursus.in secundo Currus.in tertio spiritus esse genitiuos.Et nemo est/modo versuum peritiam habeat/qui non assentiatur sic opinanti/ nisi syllabæ quantitas obstaret.Sic enim vt ipse dicit esset cõstructio verborum magis simplex / ac minus violenta: & Virgilianæ puritati ac maiestati cõsentanea.Si nominatiuos dixeris/videntur verba venire in constructionem nõ sponte Sed inuita/& Syntaxi repugnare/ ac vultu innuere Maronem dissentire & protectione hac insulsa non egere.

Quid ergo obstat ne genitiuos putemus?

Nempe grammaticorum sola tradditio. Qui assidue cõqueruntur Canones vim pati/& regulas suas conculcari.Quid ergo? Sic regulas verebimur vt aliquit regulis melius omittamus? Dignissimi poetarum id non faciunt sed quo spiritu feruntur illuc eunt.Cum hesterno vespe ri Codicem Iliadis euoluerem repperi casu versum quẽdã Homeri Vbi animaduerti contra grãmaticos poni pedem quattuor tempora excædentẽ:est enim ex numero illoruȝ versuum quos græci προκοιλιουσ vocant ꝙ sint inflati ac prominuli vẽtris/vt sit necessarium scandenti syllabam vnam non tangere sed transilire.Habent enim

græci quosdam versus in quorum principio syllaba sup fluit. & dicuntur proacephali. Quosdam in quorũ initio syllaba deest/& dicuntur Acephali. Sunt alij apud eos in quorum medio syllaba superabundat/et sunt quos prixi procœlij. Alij in quibus deest syllaba in medio supradictis cõtrarij: et appellãt̃ lagari idest vacui/vel exiles Sunt et ĩ quibus syllaba in fine superfluit: & vocantur Dolicouri.i. longe Caudæ et in quibus syllaba deest in fine & dicuntur miouri/idest Caude succinctæ vel diminutæ. Quid ergo dubitamus credere virgilium syllabas illas corripuisse qui totiens inuenitur ad Systolem & Ectasim confugisse?

Est in vltimo sillij Italici libro hic versus subdatur: cæsiq̃ cadant exercitus omnes. vbi nonnulli putant exercitus esse nominatiuum pluralem: alij singularem. & construũ cum omnes propter inclusam pluralitatem vt pars in frustra secant: Alij genitiuum singularem/ vt sit construatur/ omnes .s. milites cæci exercitus: & hi vadunt in sententiam Feræ nostri/ quod non displicet. Operæprecium est videre duos grãmaticos clarissimos/ ĩmo principes classicariorũ nostræ ætatis/ Merulã .s. et Politianũ de ignorantia quantitatis syllabarum se redarguentes. obijcit Merula Politiano q̄ breuiet primam in Imolo/et duas primas in matutinus. Politianus de pari vitio merulam accusat q̄ in fine versus exametri locauerit pati. Vide q̃ pueriliter ambo errauerint: quæ profecto est / vt inqt Rustic⁹ in quadã nostri poetæ eglogarũ Risu res digna trimestri. Hoc volui addidisse/vt nemini mirũ videat̃ si aliqũ poetæ ballucinant̃ in syllabis. qũ isti vt ita loquar grãmaticissimi sic prolabantur. Rudo dis. primã longat. Persius Pecuaria rudere dicas. Tamẽ Virgilius breuiat. Sera sub nocte rudentũ. Vbi Seruius dicit Vir-

giliū fecisse Systolen Excudit/mediā longat/tamē Vir- gilius breuiat: Quis deꝰ hæc musæ qs nobis excudit artē
Pulex primam regulariter producit/Mart. Pulice / vel siquid pulice sordidius. Tamen Ouidius corripit. Par- ue pulex.
Propertius in secundo. Non sic incolumen
Minois cum Thesea vidit: corripit primam & secundā in minois contra leges. Tamen si demeretur / cum / legitimus esset versus.
Profiteor breuiat primam & mediam. Tamen Ouidiꝰ longat eas. In Corinna quam profitebar amare.
Virgilius longat primam subijcio. Subijciunt Lapsus . . Papinius breuiat. Subicit gauisus vlixes. Ille per duplex ij. scribit/iste per simplex.
Dolonis primam longat Ouidius. Rhesum dolonaꝗ cæ sos. Virgilius in. xij. breuiat
Antiqui proles bello preclara Dolonis.
Virgilius in. x. Inde Lycam ferit. Paulopost quam bre- uiarat protrahit. Protinus Antæum & Lycam prima agmina turni.
Scyros insula. vnde Scyrius/prima longa. Virgiliꝰ Ar- miger Automedon vna omnis scyria pubes. Contra. Si- don. Apolli. Vel scyrias vacuasse colus vel serica fila/po nit primam breuem.
Hyle nomen est loci cuius primam Papinius breuiat. Qui breue littus hyles. Homerus eam longat.
Horatiꝰ ī primo libro epistolarū epl'a scd'a Militat ī syl uis Catulꝰ nūc adbibe puro Pectore verba puer: ponit Anapestum ī quinta sede pro dactylo/ qd' & poeta nr̄ fecit in Epithalamio Ptolemei et Dorotheæ. sic p valles aganipeas Ego tn̄ existimo legēdū ī versu Horatij adbi be pro adbibe/licet oēs codices quos legi habeāt adbibe.

Tibullus in primo. Hũc forte aquitanas possent qui fundere gentes. Et in secundo Gẽtis Aquitanæ celeber Messalla triumphis primam/& secundam/& tertiam Syllabam in Aquitanus modo corripit modo longat.

Milonis primam græci producunt/vide Theocritum in Corydone. Latini breuiant.

Græci in Alpheo mediã aliquando corripiunt nostri semper longant.

Ouidius in Ibim dixit non Orphea: sed Orpheon. Strimoniæ matres Orpheon esse ratæ. Qui accusatiuꝰ neq̃ græcus est neq̃ latinus: Græci enim dicunt Orphea latini Orpheum.

Seneca in Hercule furente breuiat primam dictiõis Proserpina. Vidisti siculæ regna Proserpinæ. Est enim metrum Asclepiadeum quale illud Horatij. Mæcenas atauis ædite regibus. Alij longant. Virgilius. Nondum illi flauum Proserpina vertice Crinem.

Ouidius de ponto breuiat primam Rutilij. Et graue magnanimi robur mirare Rutili. Martialis ꝓducit. Famæ Rutilium Sue relinquas.

Iuuenalis longat secũdam in Apulia. maiores apulia vẽdit. Persius dicit. Sitiat canis Apula quantum.

Catullus. Pharsaliam coheunt pharsalia tecta frequentant. eodem versu breuiat & longat eandem syllabam in pharsalia quam Lucanus semper producit. Sicut Homerus Ares Ares.

Lucretius. Crassaq̃ conueniunt liquidis & liq̃da Crassis. breuiat & longat primam in liquidus/quæ ab omnibus alijs breuiatur.

Idem in sexto. Inter se quædam possint copulata teneri vbi breuiat primam in Copulata contra morem.

Ibidem. Nam quid britannis cœlum differre putamus.

producit primam in britannis contra legem & morem aliorum. Virgili. & penitus toto diuisos orbe britanos. Idem in quinto. Arboris amplexus stipites breuiat primam in stipites contra morem.
Producit etiam sextum casum tertiæ in.e. vt lapide arte. Virgilius in tertio Eneidos. Hesperium siculo latus absci dit. Vbi Seruius dicit corripuisse eam secundam in absci dit Syllabam per poeticum morem.
Iuuenalis. Et pbtbisis & vomice putres. breuiat primã in vomica Quam. Q. Serenus longat. Vomica qualis erit vel eidem proxima quædam.
Notatur Lucretius. q̄ dixerit in vocatiuo casu Memmius. Verum id non dixerim ego factum licentiose: Nam te ste Seruio in primum Eneid. Cum exponit illud. Hoc primum in luco noua res oblata timorem leniit. Talia no mina vt Mercurius Domitius/ Ouidius apud maiores emittebant vocatiuum similem nominatiuo/ Et sequenti bus annis pertulerunt apocopen. propterea accentum retinent accutum vbi prius fuit. s. in penultima/ quæ tũc erat antepenultima: eadem ratione Virgilius. in octauo dixit fluuius in vocatiuo. Corniger besperidum fluuius regnator aquarum Adsis o tandem.
Scaber primam producit: tamen Virgilius breuiat in Georgi. & topbus Scaber: & nigris.
Plautus in Asinaria diuidit iam monosyllabam. Hoc agi te Sultis spectatores nunc iam. Vbi ex iam facit Iambũ vel pyrrbicbium.
Idem in quottidie primam & tertiam breuiat.
Aeta babet in prima dypbtbongum. ae. secunda cum. e. scribitur/ & est trisyllabum. Tamen Ouidius fecit bis syllabum in septimo. Subit Aeta relictus.
Aedon trisyllabum est. Sed Calpurnius bissyllabum fe-

cit.vocalem ſuperat.Sit turpior Aedona bubo.
Laturus/ra/rum/longat primam/tamen virg. in Cyri breuiat.Omnia me potius digna atq; indigna laturam.
Non omittendum etiam q antiqui poetæ faciebãt quoſdam verſus vocatos tibicines a grammaticis / in quibus dictionem aliquam ſuperfluam ad metri ſuſtentationem inſerebant virg.Nunc dextra/ nunc ille ſiniſtra. vbi ſuperfluit/ ille.
Idem in. vi .Aſpectans ſyluam immenſam & ſic forte precatur.vbi Seruius dicit ſupfluit forte.Nec enim poſſumus intelligere fortuito rogaſſe.
Idem in.x.Rhebe diu res ſi qua diu mortalibus vlla eſt. vbi ſuperfluit qua/vel/vlla.Satis enim fuerat dicere/ ſi qua/vel ſi vlla.
Claud.Compulimus durum Siphacem fractũq; Metello.mediam in ſiphacem breuiat/quem Ouidi9 lõgat.
Poſtera lux melior/ſuperat Maſſiniſſa
Siphacem.Martialis.Tolle tuum precor
Hannibalem victũq; Siphacem.
In Phæaces penultima longatur.ſed eam Proptius breuiat.Nec mea phæaceas inter pomaria ſyluas.
Ablatiui primæ in a:longam a virg. hoc non obſeruat.
Vna eademq; via ſanguiſq; animuſq; ſequuntur . Neq; Propertius.
Hac eadem rurſus Lygdame curre via.
Item Propertius in principio tertij libri.
Non datur ad muſas currere lata via. poſſet tamen conſtrui ſic.
Nom datur lata via currere pro currendi ad muſas : tu videris qui legis.
Secunda in Stymphalides longa eſt:Auſon.tñ ponit breuem Stymphalydes pepulit volucres.

Contamino longat secundam. Tamen Mart. breuiat.
Ausus tam notas contaminare manus
Sicanus longat secundam Virg. Fluctus
Subterlabere sicanos. Tamen Silius breuiat
Sicana nunc tellus nunc littora ibera cruorem
In Cyane. Ouid. sibi ipsi contrarius/ nam modo breuiat modo producit in.ix.
Cognyta Cyane prestanti corpore Nympha Idē alibi:
Quaq; suis Cyanem. miscet Anapus aquis.
Serapis longat secundam. Capella tamen breuiat. Te serapum Nilus Memphis veneratur Osirim.
Anas in obliquis secundam apud quosdam breuiat/ apd quosdam longat Sext. Ruff.
Latipedēq; anatē cernes excedere ponto. Mart. Et Anatis habeas vropigium macræ. Primus pes est Anapest? vt vult Pompillius/ in quo tertia lōga est
Macedo breuiat secūdā. Ouid. tamē in.xij. metamorph.
Qui clypeo gladioq; macedoniaq; sarissa. Hoc autē fit ad imitationem græcorum: qui in ea dictione mutant aliquādo, ε, in, η, hoc autem faciunt sequentes analogiam: nam nomina in don vt sarpedon solent habere, η, ante don/ quam litteram licet non habeat communiter dictio Macedo scribitur nanq; per, ε, micron/ licentia tū poetica nonnunq; scribitur cum, η, ratione analogiæ.
Es, a, sum verbo/ est breuis Virgilius.
Quisquis es armatus qui nostra ad limina tēdis. Propertius tamē in secundo longat si puer es alio traijce tela tua
Sunt tū q scopulū hunc metuentes legāt in eo loco / non puer es/ s; pudor ē/ dicētes. si pudor ē alio traijce tela tua
Puluis masculini est generis secundum Priscianum.
Horatius. Puluerem olympicum colegisse iuuat.
Proptiꝰ tū i scd'o ponit fœmininū. Et duo sint versꝰ qui

nunc iacet arida puluis. Idem in primo ponit masculinū
Et meus oblito puluis amore vacet
Martialis producit secundam in ficedula ait enim sic.
Patulo ficedula lumbo. Iuue. breuiat. Mergere ficedulas
Liquefactus breuiat secundam apud virg.
Liquefactaq; voluere saxa. Ouidius in vij. eam longat.
Tura liquefaciunt.
Vindemio longat secundā. Horatius breuiat. Vindemiator & inuitus cum sæpe viator.
Lucretius in. iij. longat secundam in Vietus
Nec supra caput eiusdem cecidisse vietam. Horat. breuiat in Epo. Quis sudor vietis & q̄ mal⁹ vndiq; mēbris
Numicus longat secundam. Tū Horatius breuiat. Brundusium Numici melior via ducat an Appi.
Destino secundā breuiat Virg. Et me destinat aræ. Iuuen. longat Et domini gladio iam destinata.
Delyrus secundam longat Horat. Quicquid delyrant reges plectūtur Achiui. Lucret. breuiat: Quod facit hic idem perdelyrus esse videtur
Ouidius longat secundam in Tentyra.
Saltus Tentyra petenti. Iuue. breuiat
Qui vicina colunt vmbrosæ Tentyra palmæ.
Egnatius medicus longat secundam in butyro Molliq; subacta butyro. Valgius breuiat. Lac niueum/ butyrūq; nouum Similiter Macer. Cum butyro modicoq; oleo
As finita breuiant nominatiuos nominū græcorum facientium genitiuos in dos/ vt Pallas dos. Martianus tamen longat Arcas/ dum Mercurium significaret. Arcas in thalamum venire iussus: Est hendecasyllabus versus: potest tamen dici esse trochæus vt in illo Catulli/ Arido modo pumice expolitum.
Concionor penultimam longat. Sidonius breuiat. Con

cionaturum plebs sedula circunstetit.
Ouidius.ad liuiam:breuiat secundam in confudit.
Confudit atq; fugæ barbara terga dedit. Enniꝰ in annalibus longat.Sunt tamen Codices qui in illo loco Ouidij habeant non confudit/sed concudit.
Gothus apud græcos primam longat / Scribunt enim per duplex ,tth,vltimo aspirato vt est in ponte ad viaȝ salariam
Qui potuit duras Gotthorum subdere gentes.
Nostri vero eam breuiant.Ausonius
Huc possem victos inde referre Gothos.
Et Sidonius.Bisalta Ostrogotus Procustes Sarmata moschus.
Nomina græca mittentia genitiuum in is vt Tigris cre scunt in genitiuo & datiuo Vocatiuum & ablatiuum pares habent:declinantur enim Tigridis tigridi/o tigris a tigri.Lucanus tamen id non aduertens dixit Tigride ocyor & cœli flamis & Tigride fœta.
Hannibal in obliquis corripit penultimam Tamen Ennius in Iambico senario eam produxit.
Seruius in illud quarti eneid.Ire iterum in lachrymas/ iterum tentare precando Dicit precando & cantando/ do/breuiant naturaliter.hoc modo Terentianus.vt vitæ dubius varios renouando dolores : plerumq; tamen a virgilio producitur.Sic Seruius/q̄ si dicas syllabam esse cōmunem/respondetur id factum per abusum virgilij & aliorum poetarum.
Ouid.producit primam in vacillo.spes mea vacillat. Lucretius breuiat.Imbribus aut tabe membrorum arbusta vacillent.
Cicero in Arato Occidit Andromade clarum caput/& sera Pistrix.breuiat primam in sera/ omnes alij produ c

cũt Virgilius Sera sub nocte rudentũ.
Iuue. Hæc tetigit Gradiue tuos vrtica nepotes: pduxit primã in gradiuus Quã Sillius breuiat in xv. Qui cõsul ta ducũ flagret meliore gradiuo.
Virgi. in vi. At qui vmbrata gerũt ciuili tempora q̃rcu Ciuica debuit dicere/ sed mutauit. vt contra Horatius Motum ex Metello consule Ciuicum pro Ciuilem
Virgilius in x. Nec Clytio genitore minor / nec fratre Menesthbeo. vtitur duplici licẽtia in vna dictione Mnesthbeo: nam interponit/e/inter/m/et/n /et vltimã syllabã facit synerefim trabendo/e/et/o/i vnũ. Statius. Fluctib9 inuisis iam nereis impat belle. breuiat secundã in nereis/ quam Ouidius in Oenone producit. Vtq̧ celer venias virides Nereides oro.
Bene et male corripiũt finales syllabas Tamẽ Ouidius in primo de arte producit. Sæpe maledixit cũ iam properaret Acbilles. Sic Pompili9 noster. Tamẽ ego aliter longe sentio. Nã nõ male/ sed mane loco illo legẽdum est Dicit enim Ouidi9 Deidamiã rogasse Acbillẽ vt maneret: Cũ iã posita colo et sũptis armis pperaret ad Troiã Horatius in primo Carminũ diuidit dypbtbongũ/ei/et producit vocalẽ/ sequente vocali: et corripit/y/ seq̃ntib9 m/ et/n/cõsonãtibus in illo versu.
Euterpe cobibet/ nec Polymneia. facit eĩ polymeia q̃nq̧ syllabarũ: et est versus ille similis isti. Mecænas atauis ædite regibus: & boc fecit græcorum licentiã imitatus.
Horatius longat vltimam in Vale.
Vale vale caue ne titubes. Ouidius de Tristibus breuiat non ea ratione qua Virgilius idest ppter vocalem sequentem vt vale inquit Iola: Idq̧ quod ignoti faciunt Vale dicere saltem.
Tribracbum in secunda sede ponit Virgi.

Inualidus/etiamq́ tremens/etiam inscius æui.
Excusat tamen eum Atilius Fortunatianus dicens: omnē syllabam quæ partem orationis finit in omni versu indifferenter accipi. Idem facit. Horatius in primo sermone Quid igitur suades vt viuam Menius autem sic: vbi est Tribracbus in prima sede.
Virgilius in.   Non erimus regno indecores. et in. xi. Cur indecores in limine primo/facit sistolem: nam in dictione/indecores/penultima longa est: Sicut in dictionibus/fauores/& lectores.
Catullus dicitur peruertisse legem metri hendecasyllabi phaleeij: cuius primus pes debet esse spondeus
Ipse enim eo loco aliquando spondeum ponit vt Passer: delitiæ.
Aliquando Throcheu; vt Arido modo pumicæ expolitū
Aliquādo Iambum vt meas esse aliquid putare nugas.
Tn̄ Atilius fortunatianus excusat eum dicēs hunc morē fuisse antiquis autoribus puta sappho & Anacreonti.
Qui longa est/tamen Virgilius breuiat.
Credimus an qui amant ipsi sibi somnia fingant.
Idem corripit/o/Te Corydon o Alexi.
Corripit etiam te/quod est natura longum
Nomen & arua locum seruant. te amice nequiui.
Adiungenda hic quæ Probus grammaticus dicit ad Cœlestinum de Virgilio: ait enim sic
Sunt aliquæ syllabæ apud Virgilium quæ necessitate metrica cum vitio barbarismi q apud poetas metaplasmus appellatur/contra rationem corripiuntur.
Sunt aliquæ quæ cum breues sint necessario producunt corripiuntur in his.
Matri longa decē tulerūt fastidia menses. Itē illi? arma & ipi? aū oculos. mediam syllabam pronominum cū fit

longa corripuit.Item obstupui steteruntq; Comæ.Te/ syllabam longam in verbo corripuit.Item Egerimus no sti.ri.syllabam corripuit.Item vrbemq; fidenam Corri puit.fi.syllabam/cum sit longa. Item/fluctu nimbosus Orion.o.syllabam corripuit:quæ longa est: Deinde de breuibus dicam/quæ pro longis sunt positæ.Italiam fa to profugus.primam syllabam cum sit breuis lõgam po suit.Item exercet Diana Choros.Di.syllabam producit quæ breuis est.Etiam positione longas de breuibus facit vt Relliquias Troiæ/& Relligione sacre.L. litterã con sonantem contra rationem geminauit.Ideo hæc intelligẽ da arbitror vt Caueri possint.Virgilius. enim propter operis magnitudinem & auctoritatem sui quæ multum valet/non sine necessitate metrica syllabarum naturam conuertit.Sic Probus.Ex quibus plus satis constat anti quos poetas fuisse nouis licentiosiores.

Lucanus breuiat.o.finalem ablatiui secunde declinatio nis.Hoc solum metueris incauto ab hoste tueri.Proper tius.Hoc eodem ferro stilet vterq; Cruor. quæ oĩa sunt licentiæ.

Ouidius modo producit/modo breuiat imperatiuũ. fac. Phylli fac expectes.In remedio.Durius incædit:fac am bulet.

Horatius.Ludere par impar/equitare in harundine. ar. longat.Suetonius in epigrãmate ad Traianum breuiat. Nitor ad impar opus.

Foras longat vltimam.Tamen Lucretius breuiat.Litto ra iam reboant/foras eructatur aquæuis.

Finalem syllabam secundæ personæ verborum quartæ Coniugationis.Vt audis.Sæuis.producunt grammatici Ouidius.tamen in epistola Medeæ breuiat.

Nescis an exciderint mecum loca/venimus illuc.

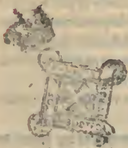
Item Propertius. & soror/& cum qua dormis amica simul Versum predictum Ouidijsic legit Pompilius diligens perscrutator syllabarum :licet quidam alij por nescis/nescio imprimi fecerit metuentes poetæ a tali licẽtia. Sed alia q̃plurima exempla reperiuntur.
Seneca in Troade posuit troiæ trisyllabum Misit infestos Troiæ ruinis totiẽs arcus. Et in eodem choro. Dum lucẽ tantẽ Troiæ atq̃ achiuis. In eodem choro diuidit cui/& facit bisyllabũ. Mittat et donet cuicũq̃ terræ. Mutant/o/in/u/vt syllabas producant. Persi. Ne mihi Pulidamas et troiades labeonem Virgi. in buc. Venit et Vpilio tardi venere subulci.
Iuuenalis finit versum. & frustra rogante. vbi vltimã in frustra corripit cõtra regulas.
Georgius Valla taxat Horatium q̄ in primo sermonũ dixerit Conmuni sensu plane caret inquimus. Item q̄ alibi dixerit Omi laertiadequicquid dicam aut erit aut non. in Laertiade ex/ a /et/ e /facit vnam syllabam: aut abicit vnam illarum vocalium.
Lucretius in quarto ponit anapestũ in principio versus. Sic enim dicit. Aciebus binis.
Cicero in arato ponit genus pro genu in pluribus locis. Ac propter leuum genus omni ex parte locatus. & iterum. Hoc genus ad leuum nixi delapsa resedit. Item. Tertia sub cauda ad genus ipsum lumina pandit.
Marcus Manl. in vltimo Astronomiæ.
Incubuit tellus/timuit naufragia pontus. producit secũdam in naufragia. alij breuiant.
Sidonius in panegyrico Maioriani contra vsum producit antepenultimam in matricida. Matricida pius / sed ne spreuisse dolorem. Ibidẽ producit secundã in dictione Nabatheum contra vsum. ait enim.

Texta nabatheum pro remo sulcat Idaspem.
Cōtra. Oui. Eurus ad aurorā nabatheaq́ regna recessit
Venit in mentem Apheresis Plauti/quā aliquādo tanq̄ ineptam resisse me memini. Plautus enim dixit & hoc refert. Probus ad Coelestinum/a prenestinis Conias pro Ciconias appellari.
Licuit ergo poetis antiquis quicquid libuit Tulerūt principia dictionum vt Virg.
Omnia fert ætas/pro aufert. Tulerunt
Media/vt cum dicunt audieram/pro audiueram.
Finem/vt Lucretius. Gannitu vocis adulant p adulātur.
Item adunt in principio dictionum vt Virg.in.ix. Vel q bus obsessos possit concredere muros. Con.n.vocat teste seruio. In medio vt indugredi/pro ingredi: nauita. p nauta In fine vt protestur pro potest. Vir.in.ij.Geor. Huic pinguem & placidam paci nutritor oliuam/ponit nutritor pro nutrito.
Longant breues/breuiant longas. diuidunt dyphthongos. litteras supprimunt. plures in vnam cōtrahunt. Sed quo demens sino me ferri redūdantia exemplorum tantæ licentiæ? Vt ergo tandem his finem imponam: prora nostra conuertatur ad portum
Quid aliud est pathos? Quid aliud sunt metaplasmi / et Tropi/ac schemata/ Figuræq́ omnes/q̄ nomina licentiarum poeticarum seu viciorum quæ apud antiquos propter insitam Carmini difficultatem moleuerūt/ et apud neotericos perdurante eadem difficultate perseuerant?
Addamus & pauca quedam ex Quintiliano.
Quintilianus in primo Cap. de ortographia dicit docendos esse pueros/quæ in Carminibus barbara / quæ impropria quæ contra legem loquendi sunt posita: & sequitur/non vt ex his vtiq́ improbētur poetæ / quibus

quia plerumq; seruire metro coguntur / adeo ignoscitur vt vitia ipsa alijs in carmine appellationibus nominētur metaplasmos enim/ & schematismos / & schemata vt dixi/vocamus & laudem virtutis necessitati damus. sic Quintil. circumspectissime.
Item in primo de tribus virtutibus in eloquutione Cum de barbarismi vitijs loquutus esset subintulit. Scire autem debet puer hæc apud scriptorem Carminum aut venia digna/aut etiam laude duci.
Parco igitur iam plura.satis enim ex his constat licentia poetarum antiquorum/nec eos in hoc cum Criticis redarguo:non enim volo vnius defensionem omnium aliorum esse calumniam.immo cum Quinti.eos excuso/ac grammatistas accuso/qui eos accusant perq̄ inique. habent poetæ priuilegia / quibus contra grammaticorum scita possint ire.Et habent Canones grammaticæ pro amnearum telis Sicut vt inquit Anacharsis habent potētiores viri leges ciuiles.Concordat his quod Plinius Cicilius i epistola ad Caninium dixit.
Si datur Homero potestas & mollia vocabula & græca ad bonitatem versus contrahere/extendere/inflectere cur nobis simul presertim non delegata / sed necessaria non detur?Et Varro in Analogia inquit.Orator nō debet in omnibus vti analogia:quod sine offensione nō potest facere/Cum poetæ transilire lineas impune possint Consentit his quod in tertio Tusculanarum questionum dicit Cicero.Cum enim adduxisset Actium poetam dicentem/Quis inuidit florem liberorum meorum/subijcit Male latine videtur:sed preclare tamen actius
Vt enim videre/sic inuidere florem rectius q̄ flori dicitur.Nos supple
Oratores consuetudine prohibemur:poeta ius suum te

nuit et dixit audacius Ecce vt indicat Cicero licere poetæ discedere a Consuetudine: sequi analogiam & lineas transilire: quod concessum non est Oratori. Discant ergo grammatici/ & hoc a Quintiliano discant posse nos non seruatis grammaticæ legibus loqui latine. Eius enim hæc verba sunt in primo libro capite de tribus virtutib9 in eloquutione Quare mihi non inuenuste dici videtur aliud esse latine/aliud grãmatice loqui. Sic ille.
Quod exemplo quoq; patet /Qui namq; Trigide dicit latine loquitur/quia consuetudinem sequitur/ grãmatice non loquitur quia regulas non seruat. Nam Tigris & Isis et similia secundum regulas emittunt ablatiuũ parem recto /vt inquit Seruius in illud Decimi Eneidos. Secat æquora Tigri: tamen poete dicunt Tigride. Discant etiam more suo certare cum pueris/nõ cum poetis: qui supergrediendi regulas ius habent. Sicut Olympionicæ poterant non per portas solum sed etiam dirutis muris vrbem intrare Quod si quis poetarum nostræ ætatis dignus est hoc honore: porfecto ille est poeta noster/ Qui tanta conscripsit (de poetis loquor) quanta nemo alius Latinorum.

F I N I S.

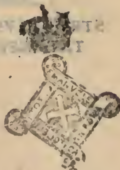
VLTIMA PARS OPE- RIS BAPTISTE MAN- TVANI CARMELITAE.

¶ Impressum. In Florentissima Lugdunēsi Ciuitate. Solertia. Stephani de Basignana. Gorgoni Carmelite. Doctoris. Theologi. In officina. Bernardi Lescuyer. Regnante. victo riosissimo Francisco Francorum Rege. Christianū orbem. Moderāte Leone. deci- mo. Animarum tu tissimo Me dico.

Anno Domini Millesimo quingentesi- mo Decimo sexto Die vero vigesima- prima mensis Iulij.

1516.

CVM GRATIA ET PRIVILEGIO. VSQVE AD QVATTVOR ANNOS.

STEPHANVS.B.GORGONIVS CARMELI
TA BENEFICO PATRONO POSVIT.

FATORVM · IMPERIO ·
·S·
·B·
· GORGONIVS · HEROS ·